

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΟΜΟΣΤΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΩΤΑ ΕΛΛΑΣΣΩΝΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΒΛΕΨΩΝ: ΔΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ:
ΔΡ. ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΑΣΑΛΗ

ΛΑΡΙΣΑ 2023

UNIVERSITY OF WEST ATTICA
Department of Civil Engineering
POSTGRADUATE STUDIES
architectural and structural restoration
of historic buildings and ensembles

Diploma Thesis

THE HOLY MONASTERY OF HOLY TRINITY IN GIANNOTΑ ELASSONAS

Student full name:

KONSTANTINOS G. PISTOLIS

Supervisor full name:

Dr. George Varelidis Professor

Asst Supervisor full name:

Dr. Afroditi Pasali

LARISSA 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΟΜΟΣΤΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΩΤΑ ΕΛΛΑΔΩΝΟΣ

Μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής Συμπεριλαμβανομένου και του Εισηγητή

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάστηκε επιτυχώς από την κάτωθι
Εξεταστική Επιτροπή:

Α/Α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	Δρ. Γεώργιος Βαρελίδης	Καθηγητής/ Εισηγητής	
2	Δρ. Νικόλαος Κουρνιάτης	Αναπληρωτής Καθηγητής/ Μέλος Επιτροπής	
3	Δρ. Ισαάκ Βρυζίδης	Επίκουρος Καθηγητής/ Μέλος Επιτροπής	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Κωνσταντίνος Πιστόλης του Γεωργίου με αριθμό μητρώου 57, φοιτητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Μηχανικών του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

Είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Ο Δηλών

Κωνσταντίνος Πιστόλης

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία υποβλήθηκε στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος ειδίκευσης στην Αρχιτεκτονική και Δομοστατική Αποκατάσταση Ιστορικών Κτιρίων και Συνόλων στην Αρχιτεκτονική κατεύθυνση.

Η έγκριση της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέως.
(Ν.5343/1932, άρθρο 202, παρ. 2).

This Master Thesis submitted to the University of West Attica in Department of Civil Engineering in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Architectural and Structural restoration of Historic Buildings and Ensembles.

The approval of this Master Thesis does not imply acceptance of the author's opinions.

Στους γονείς μου

Ὁ βίος βραχύς,
ἢ δὲ τέχνη μακρά,
ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς,
ἢ δὲ πεῖρα σφαλερῆ,
ἢ δὲ κρίσις χαλεπῆ.
(Ἰπποκράτης)

Ἔστι μὲν ἢ μὲν μετοχὴ τοῦ Θεοῦ τρυφή, ἢ δὲ ἀμεθεξία αὐτοῦ κόλασις"
(Ἰω. Δαμασκηνός, Κατὰ Μανιχαίων, PG 94,1545D-1548A)

Δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων
γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως.
(Β' Πέτρο. 1,4)

Ὅρας θεατὰ τὴν τερπνὴν ἀρμονίαν θέλγει σε ἡ τέχνη καὶ οἱ κανόνες
συμμετρίας, ἀλλ' οὖν στρέψον ἀναχθῆναι ἐκ τῆς ὕλης εἰς τό πνεῦμα, τῶν
οὐρανίων εἰκόνων τό ἀθέατον κάλλος.
Εὔξασθε ἀξιοθῆναι τῆς Χριστοῦ οὐρανοῦ Βασιλείας τοὺς συμπονοῦντας
εἰς ἔργα εὐσεβείας.
(ΓΚΠ)

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμώς τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ελασσώνος Κύριο Κύριο Χαρίτωνα, για την εμπιστοσύνη, την άδεια, και την ευλογία που μου έδωσε ώστε να επιλέξω ως θέμα της μελέτης μου ένα από τα αξιόλογα μνημεία της Ιεράς Μητροπόλεώς Του.

Ιδιαίτέρως επιθυμώ να ευχαριστήσω:

Τον καθηγητή μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Δρ. Γεώργιο Βαρελίδη για την βοήθειά του και τις σημαντικές παρατηρήσεις του, που οδήγησαν στην ολοκλήρωση της μελέτης.

Την συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια Δρ. Αφροδίτη Πασαλή για την πολύτιμη βοήθεια και την καθοδήγησή της στην επιλογή του μνημείου, την ανεύρεση χρήσιμου υλικού, την επίβλεψη και τις διορθώσεις κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Τον εφημέριο του οικισμού των Γιαννωτών Πατέρα Βασίλειο Τσιώνα που επέτρεψε κατ' εντολή του Σεβασμιωτάτου την πρόσβαση στο μνημείο και την φιλοξενία του.

Την 7^η Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων για το υλικό που μου διέθεσε.

Τους φίλους μου για την υπομονή και την ηθική συμπαράσταση.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την πολυμελή οικογένειά μου για την στήριξη και την πολύτιμη βοήθειά της στην εκπόνηση της διατριβής. Τους γονείς μου, που μου δίδαξαν από τα παιδικά μου χρόνια όχι μόνο το *ευ ζην*, αλλά και την *προοπτική και την ελπίδα του αιωνίως ζην*. Παράλληλα με συνέδεσαν με ανθρώπους σημαντικούς για την Τέχνη και αξιόλογους μέσα στην αδιάφορη εποχή μας.

Τον μικρότερο αδερφό μου Αθανάσιο για την βοήθεια στην φωτογραφική αποτύπωση του μνημείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	13
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	15
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	17
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	19
SUMMARY	21
A. Εισαγωγή	23
B. Γεωγραφικά στοιχεία	25
Γ. Ιστορικά στοιχεία της περιοχής	29
Δ. Εκκλησιαστική ιστορία της περιοχής	32
E. Η Μονή	35
1.0 Ιστορία της Μονής	37
2.0 Τοπογραφία του συγκροτήματος της μονής	41
3.0 Το καθολικό	47
3.1 Αρχιτεκτονική	49
3.2 Οικοδομική τεχνική	55
3.3 Τυπολογία	57
3.4 Μορφολογία	63
3.5 Λιθανάγλυφα	67
3.6 Επιγραφές	71
3.7 Τοιχογραφίες	77
3.8 Εικονογραφικό πρόγραμμα	91
3.9 Εικονογραφικές Παρατηρήσεις	98
3.10 Ξυλόγλυπτα και τέμπλο	101
3.11 Παθολογία	105
4.0 Κατάλογος Ηγουμένων και Μοναχών	106
5.0 Χρονολόγηση	107
ΣΤ. Ενθυμήσεις	109
Z. Επίλογος – Συμπεράσματα	112
H. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	115
Θ. Νομοθετικό και Θεσμικό πλαίσιο	121
I. Πίνακας Φωτογραφιών	124
ΙΑ. ΣΧΕΔΙΑ	252

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα διακρίνεται για τον πλούτο του πολιτισμού και της ιστορίας της. Σε αυτή την ανεξάντλητη κληρονομιά μπορούμε να εντοπίσουμε πάρα πολλούς τομείς που οι Έλληνες δημιούργησαν πολιτισμό και οι επόμενες γενιές αφομοιώνοντας πολλά στοιχεία της, τα μετέτρεψαν σε ιστορία αναδρομής, ενημέρωσης και πηγή έμπνευσης. Η ιστορία της αρχιτεκτονικής ασχολείται με τη μελέτη των μνημείων και με την πολυσχιδή τέχνη που αυτά περιέχουν, είτε στον τρόπο κατασκευής, είτε διακόσμησης. Η αρχιτεκτονική περιλαμβάνει στο επιστημονικό και ερευνητικό της πεδίο ο,τιδήποτε αφορά την δημιουργικότητα του ανθρώπου, γι' αυτό έχει μεταβάσεις σε διαφορετικές εποχές, αλλά και περιόδους, φάσεις, καλλιτεχνική έκφραση, τεχνοτροπίες και εξέλιξη. Από ένα οικιστικό σύνολο μέχρι μια λεπτομέρεια που την συναντούμε καθημερινά και εντάσσεται σε αυτό το σύνολο επηρεάζοντας τη ζωή των ανθρώπων, αφορά τους αρχιτέκτονες ή μπορεί να έχει σχεδιαστεί από αυτούς.

Σημαντικό στοιχείο της Τέχνης κάθε εποχής που αφορούσε την αρχιτεκτονική ήταν τα εκκλησιαστικά κτίρια που σχεδιάζονταν για να παραμείνουν στους αιώνες. Από την αρχαία Ελλάδα με τα μεγαλοπρεπή θρησκευτικά κτίρια ως την βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο βλέπουμε τον διακαή πόθο του Έλληνα να φιλοτεχνεί με ζήλο, όλο και περισσότερο, σε περισσότερους τομείς κάθε φορά και την υψηλότερη έκφραση της Τέχνης του να την αφιερώνει στο Θεό.

Η ενασχόλησή μου από νωρίς με την παρατήρηση ιστορικών κτιρίων και αργότερα με τον σχεδιασμό και τη μελέτη κατασκευών, εμπνεόμενος από τις ομιλίες του Μακαριστού Πατρός Αθανασίου Μυτιληναίου που ευτύχησα να είναι καθοδηγητής μου στα πρώτα βήματα της πνευματικής μου ζωής. Οι ομιλίες του αποτέλεσαν το έναυσμα της πιο σοβαρής- συνειδητής ενασχόλησής μου με την ναοδομία και με ειδικά εκκλησιαστικά κτίρια. Η αγάπη μου για την βαθύτερη προσέγγιση, μελέτη, έρευνα ιστορικών στοιχείων, αλλά και η ανησυχία μου για την αναγκαιότητα της συντήρησης και αποκατάστασης με την επιστημονική ακρίβεια που απαιτείται σε τέτοιου είδους κτίρια, ήταν ο λόγος της συμμετοχής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών *Αρχιτεκτονική και Δομοστατική Αποκατάσταση Ιστορικών Κτιρίων και Συνόλων*.

Στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος με την μεθοδικότερη εκπαίδευση και καλύτερη προσέγγιση στον τομέα της αποτύπωσης, συντήρησης και

αποκατάστασης μας δόθηκαν κατευθύνσεις για ουσιαστική εργασία και αγάπη για την προστασία και ανάδειξη των μνημείων της περιοχής μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών βρίσκεται 28 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Ελασσώνος και 5,50 χιλιόμετρα δυτικά του οικισμού. Διοικητικά ανήκει στον δήμο Σαρανταπόρου και εκκλησιαστικά στην Μητρόπολη Ελασσώνος. Τα Γιαννωτά είναι η πατρίδα του περίφημου αρματολού του δυτικού Ολύμπου Νίκου Τσάρα (Νικοτσάρα).

Η μονή βρίσκεται σε υψόμετρο 745 μέτρων ανάμεσα σε φυσικά όρια των οροσειρών του Ολύμπου από τον βορρά και του φαραγγιού που διατρέχει ο ποταμός Ξεριάς προς τον νότο. Ανήκει στις διαλυμένες μονές τις μητροπόλεως, καθώς διασώζεται μόνο το καθολικό και ίχνη τοιχοποιίας των κτισμάτων του συγκροτήματος σε ύψος χαμηλού πεζουλιού που οριοθετεί και τον αύλειο χώρο της μονής.

Το καθολικό ανήκει στους μονόκλιτους θολωτούς με συνεπτυγμένο τρούλλο ναούς, με θολωτό νάρθηκα στα δυτικά, ισοπλατή με τον κυρίως ναό και μεταγενέστερη ανοιχτή στοά στην νότια πλευρά. Οι πεσσοί της στοάς στηρίζουν ημικυκλικά τόξα. Ο ναός έχει μέσες εξωτερικές διαστάσεις 15,80 x 7,30 μ. χωρίς την κόγχη του Ιερού. Στο ορθογώνιο της κατόψεως προσκολλάται η κόγχη του Ιερού Βήματος που είναι εσωτερικά υπερημικυκλική και εξωτερικά πεντάπλευρη.

Η ανωδομή του κυρίως ναού και του Ιερού διαμορφώνεται από έναν διαμήκη ημικύλινδρο που διατρέχει όλον τον ναό και διακόπτεται από τρία εγκάρσια ενισχυτικά τόξα. Ο νάρθηκας καλύπτεται με δύο τυφλούς ημισφαιρικούς θόλους, που στηρίζονται στους περιμετρικούς τοίχους και το ενδιάμεσο τόξο. Ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο ζεύγος πεσσών ο διαμήκης ημικύλινδρος διακόπτεται και στο σημείο αυτό υψώνεται ο τρούλλος. Ο τρούλλος έχει τύμπανο ελλειψοειδούς κατόψεως, ενώ στο σύνολό του είναι σώμα ημιελλειψοειδές εκ περιστροφής. Προς τα βόρεια και τα νότια στηρίζεται στους μακρούς τοίχους, μέσω δύο ζευγών τόξων σε προέχουσα διάταξη, σε μια προσπάθεια μικρής μείωσης του ανοίγματος, ενώ ανατολικά και δυτικά βαίνει στα υποκείμενα εγκάρσια τόξα.

Σύστημα εγκάρσιων ελκυστήρων που ορίζουν οριζόντιο επίπεδο υπάρχουν σε δύο στάθμες μεταξύ των πεσσών στις γενέσεις των τόξων και λίγο ψηλότερα. Στο ζεύγος πεσσών που βρίσκεται πίσω από το τέμπλο υπάρχει και ένας ελκυστήρας σε ύψος 2,20 μ. από το δάπεδο του κυρίως ναού.

Ο φωτισμός του εσωτερικού χώρου επιτυγχάνεται με παράθυρα σε τρεις στάθμες. Όλα τα παράθυρα διευρύνονται προς τα μέσα, με εξαίρεση το παράθυρο του τυμπάνου του τρούλλου που έχει σταθερό πλάτος.

Ο ναός καλύπτεται με ενιαία δίρριχτη στέγη που φέρει λοξή απότμηση στην δυτική πλευρά και μερικώς λοξή απότμηση στην ανατολική πλευρά. Από τη στέγη αναδύεται ο τρούλλος μέσω κυβόσχημου βάθρου. Ο τρούλλος έχει κάλυψη σχήματος κώνου, η κόγχη του Ιερού ανεξάρτητη στέγη και η νότια στοά μονόρριχτη στέγη χαμηλότερα. Οι τοίχοι του ναού έχουν πάχος 1,00 μέτρου και είναι κτισμένοι με αμελή αργολιθοδομή.

Εξωτερικώς επικρατεί ο συμπαγής όγκος από τον οποίο διαφοροποιούνται ο τρούλλος και η κόγχη του Ιερού. Η βαρύτητα του όγκου μετριάζεται με τον τρούλλο και την στοά στην νότια πλευρά. Τα ελάχιστα ανοίγματα που βρίσκονται όλα στην νότια και ανατολική πλευρά δεν διαπλάθουν τις όψεις, ούτε προβάλλουν το μνημείο. Η κεραμοπλαστική επιγραφή και οι δύο λιθανάγλυφες πλάκες που είναι εντοιχισμένες στην νότια και ανατολική όψη, είναι τα περιορισμένης εκτάσεως διακοσμητικά στοιχεία των όψεων. Το καθολικό πανηγυρίζει την κινητή εορτή του Αγίου Πνεύματος. Η Μονή έχει κηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

Με βάση την κτητορική επιγραφή στην νότια όψη του βάθρου του τρούλλου ο ναός χρονολογείται στα 1843 και με βάση την επιγραφή πάνω από την δυτική είσοδο εσωτερικά η αγιογράφηση χρονολογείται στα 1867.

Λέξεις κλειδιά: μονόκλιτος θολωτός, μονόχωρος ναός, συνεπτυγμένος τρούλλος, διαμήκης ημικύλινδρος, πεσσός, ημισφαιρικά φουρνικά, ελκυστήρες, τυφλά αψιδώματα, τυφλοί ελλειψοειδείς θόλοι, τρούλλος ελλειψοειδής εκ περιστροφής, Γιαννωτά, Ελασσόνα.

SUMMARY

The Holy Monastery of Agia Triados Giannotes is located 28 kilometers northwest of Elassona and 5.50 kilometers west of the settlement. It belongs to the municipality of Sarantaporos and the Diocese of Elassonos. Giannota is the hometown of the famous charioteer of the western Olympus, Nikos Tsara (Nikotsara).

The monastery is located at an altitude of 745 meters between the natural boundaries of the Olympus mountain ranges from the north and the gorge through which the Xerias river runs to the south. It belongs to the dilapidated monasteries of the metropolis, as only the catholicon and traces of masonry of the buildings of the complex are preserved at the height of a low terrace that also delimits the courtyard area of the monastery.

The catholicon belongs to the single-aisled vaulted churches with a collapsed dome, with a vaulted narthex to the west, level with the main church and a later open portico on the south side. The piers of the portico support semicircular arches. The temple has average external dimensions of 15.80 x 7.30 m. without the niche of the Sanctuary. Attached to the rectangle of the floor plan is the niche of the Holy Step, which is semi-circular internally and pentagonal externally.

The superstructure of the main temple and the Sanctuary is formed by a longitudinal semi-cylinder that runs through the entire temple and is interrupted by three transverse reinforcing arches. The narthex is covered with two blind hemispherical domes, resting on the perimeter walls and the intermediate arch. Between the second and third pair of piers the longitudinal semi-cylinder is interrupted and at this point the dome rises. The dome has an ellipsoidal drum in plan, while as a whole it is a semi-ellipsoidal body in rotation. To the north and south it rests on the long walls, through two pairs of arches in a prominent arrangement, in an attempt to slightly reduce the opening, while to the east and west it goes to the underlying transverse arches.

System of transverse tractors that define a horizontal plane are present at two levels between the piers at the genesis of the arches and a little higher. In the pair of piers located behind the iconostasis there is also a puller at a height of 2.20 m from the floor of the main church.

The lighting of the interior is achieved with windows on three levels. All windows widen inward, with the exception of the dome drum window which is of fixed width.

The temple is covered with a single gabled roof with a slanted gable on the west side and a partially slanted gable on the east side. The dome emerges from the roof through a cube-shaped pedestal. The dome has a cone-shaped covering, the niche of the Sanctuary a free-standing roof and the south portico a single-gable roof lower. The walls of the temple are 1.00 meters thick and are built with careless mudstone construction.

Externally, the compact volume prevails, from which the dome and the alcove of the Sanctuary are differentiated. The heaviness of the volume is mitigated by the dome and portico on the south side. The few openings that are all on the south and east sides do not shape the views or project the monument. The terracotta inscription and the two stone-relief slabs built into the south and east facades are the limited decorative elements of the facades. The Catholic Church celebrates the mobile feast of the Holy Spirit. The Monastery has been declared a historic preserved monument.

Based on the founding inscription on the southern face of the dome's pedestal, the church dates to 1843 and based on the inscription above the western entrance internally, the iconography it dates to 1867.

A. Εισαγωγή

Η μονή βρίσκεται κοντά στον οικισμό Γιαννωτά, στο βορειοδυτικό τμήμα της Θεσσαλίας και ανήκει στην Ιερά Μητρόπολη Ελασσώνας. Το καθολικό της μονής είναι αφιερωμένο στην Αγία Τριάδα. Τα περιμετρικά κτίσματα του καθολικού είναι κατεστραμμένα και υπάρχουν μόνο κάποια τμήματα περιμετρικής τοιχοποιίας σε ύψος, μικρότερο του ενός μέτρου. Η μονή έχει κηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ΦΕΚ406/Β/3-6-1994. Παραμένει άγνωστη στην επιστήμη, καθώς έχουν γίνει γι' αυτή ελάχιστες μόνο αναφορές.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην μελέτη της ιστορίας της μονής, στην ανάλυση και μελέτη της αρχιτεκτονικής, της μορφολογίας, της τυπολογίας του καθολικού καθώς και του τοιχογραφικού διακόσμου.

B. Γεωγραφικά στοιχεία

Τα Γιαννωτά ανήκουν στην περιφερειακή ενότητα Λάρισας, της περιφέρειας Θεσσαλίας (Χάρτης 1), στην Δημοτική Ενότητα Σαρανταπόρου (Χάρτης 2), στον Δήμο Ελασσώνας (Χάρτης 3). Βρίσκονται σε απόσταση 28 χιλιομέτρων βορειοδυτικά της Ελασσώνας σε υψόμετρο 550 μέτρων¹ (Χάρτης 4).

Ο οικισμός των Γιαννωτών είναι χτισμένος στις πλαγιές του βουνού Αμάρμπεης, στις ανατολικές απολήξεις των Καμβουνίων ορέων².

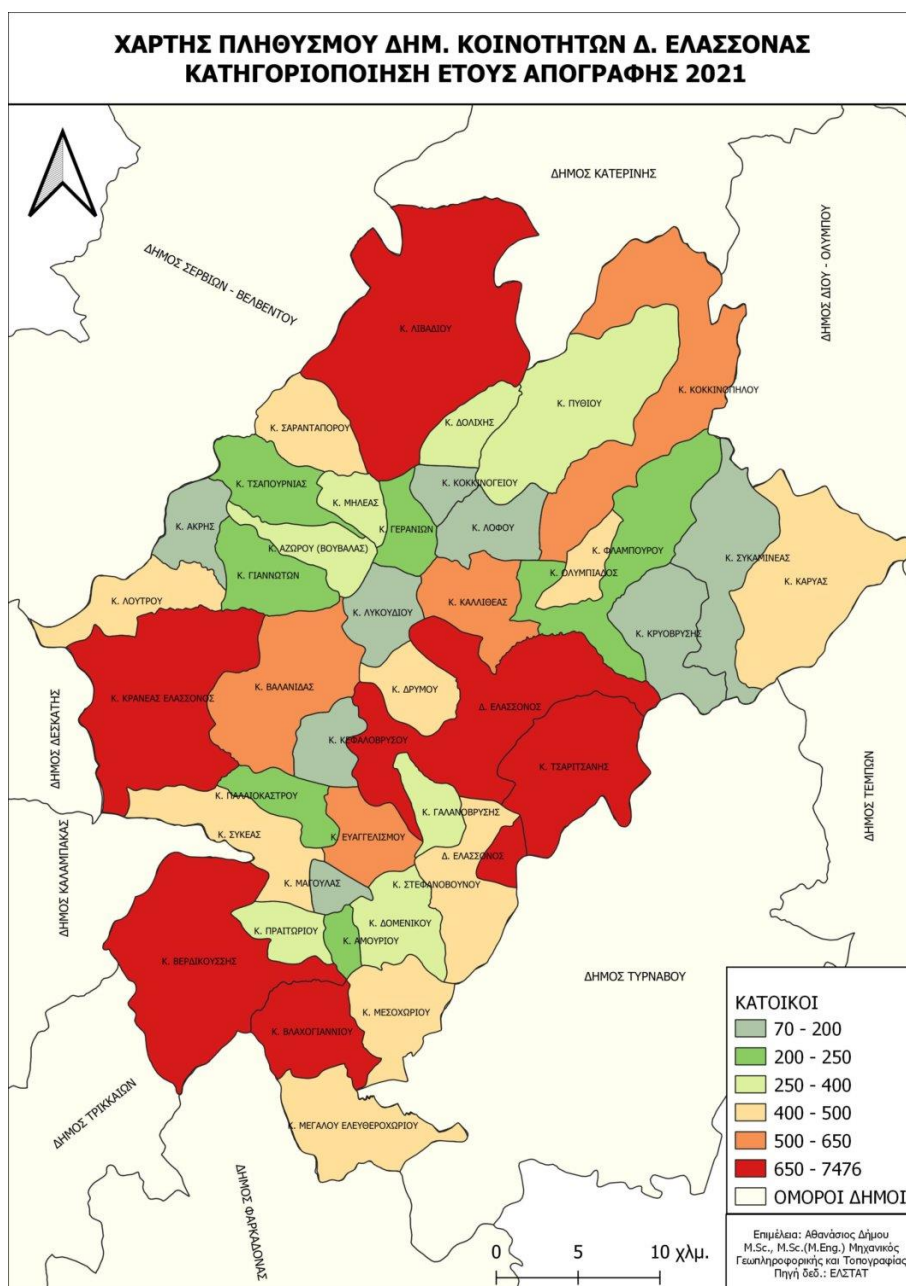

Χάρτης 1. Χάρτης της Ελλάδας.

¹ Λήμμα Γιαννωτά. *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, τ.17, 248.

² Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας*. 11-12 Σεπτ. 2021, Ελασσόνα 2021, 32.

Η Μονή Αγίας Τριάδος βρίσκεται 5,50 χιλιόμετρα δυτικά του οικισμού των Γιαννωτών, σε υψόμετρο 745 μέτρων και αποτελεί όριο μεταξύ των κτηματικών περιοχών των οικισμών της Άκρης και της Κρανιάς. Βρίσκεται ανάμεσα σε φυσικά όρια ορεινής περιοχής, στην κορυφογραμμή της χαράδρας Χράπα, διαμέσου της οποίας ρέει ο ποταμός Μουράντας προς τα Γιαννωτά και καταλήγει στον ποταμό Ξεριά προς τα νότια³ (Χάρτης 5).

Χάρτης 2. Χάρτης Δήμου Ελασσώνας απογραφής 2021 (Αθανάσιος Δήμου)⁴

³ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, *Ο Κώδικας της μονής Αγίας Τριάδας της Γιαννωτάς Ελασσώνας 1825-1927*, Λάρισα 2015, 8.

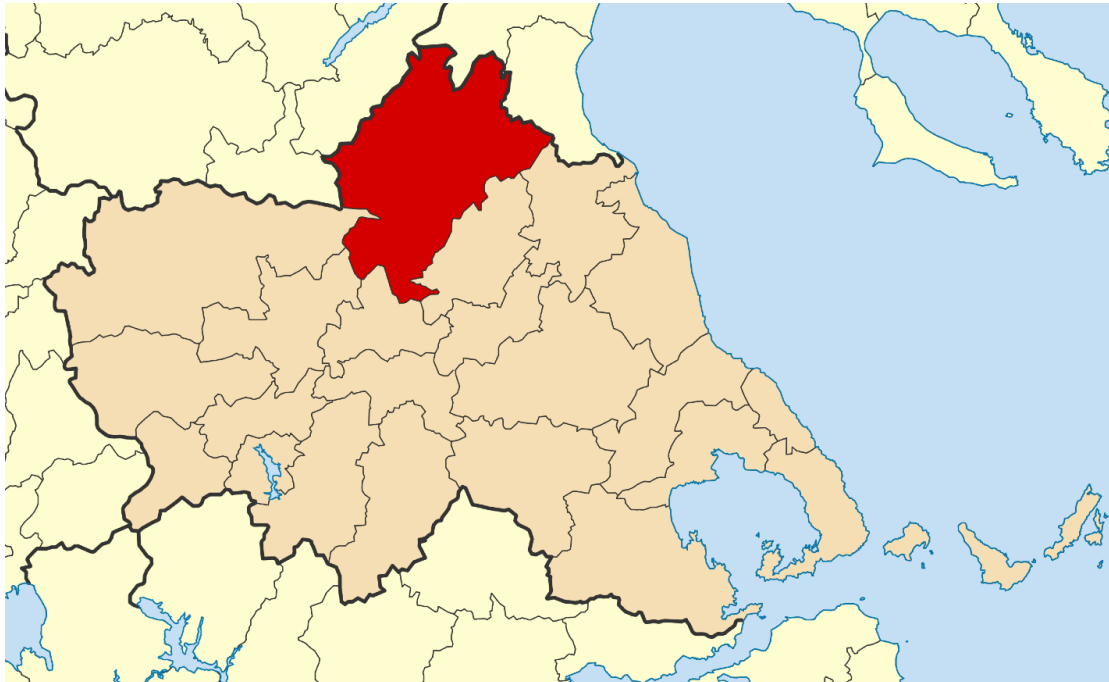
⁴ <https://www.larissanet.gr/2023/05/04/chartes-plithysmou-ton-dimotikon-koinotiton-tou-dimou-elassonas-apografis-2021/>

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Ο περιηγητής William M. Leake που επισκέφτηκε την περιοχή το 1806 αναφέρει ότι:

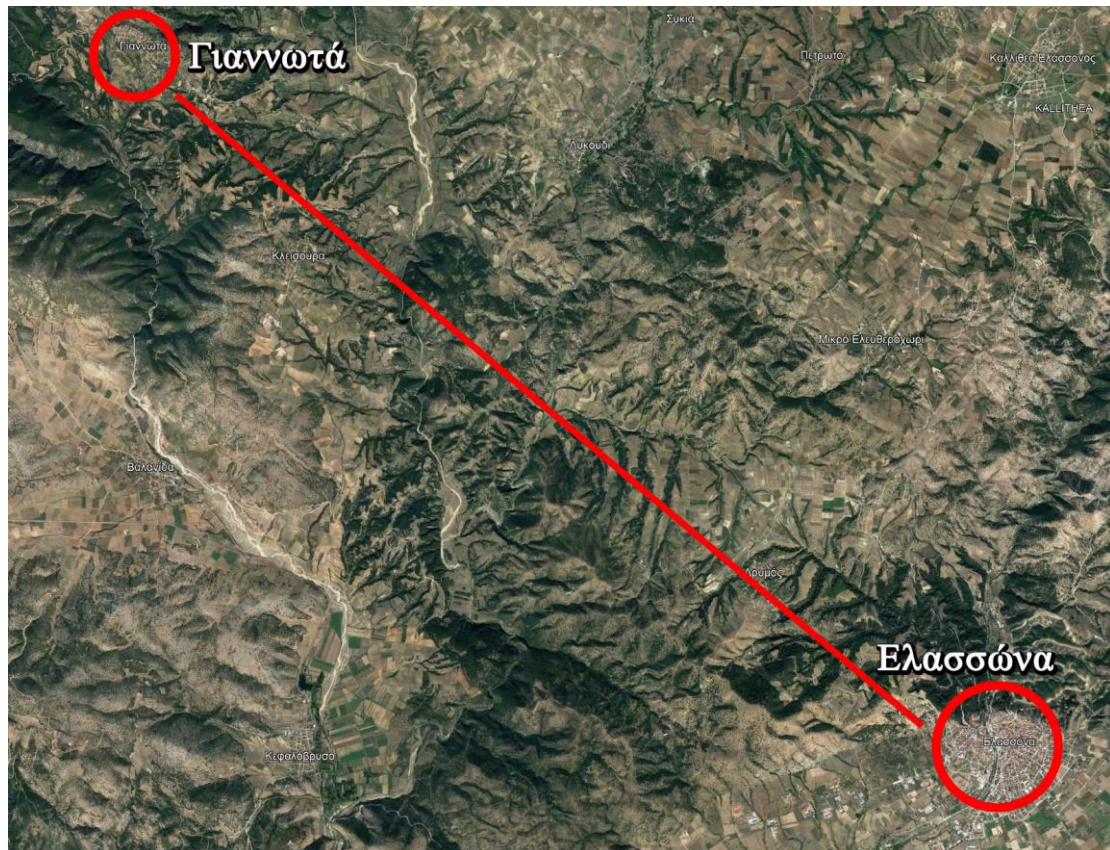
*on the right, at a distance of about eight miles, on the summit of a ridge which is the continuation of the southern end of Amarbes, appears the village of Besharitzza, and the large monastery of Ghianota (Γιαννοτάς)*⁵.

Δηλαδή μας πληροφορεί ότι: στα δεξιά, σε απόσταση οκτώ περίπου μιλίων, σε μια κορυφή της κορυφογραμμής που είναι η συνέχεια του νότιου άκρου του Αμάρμπεϊ, φαίνεται το χωριό Μπεσσαρίτζα και το μεγάλο μοναστήρι Γιαννωτά.

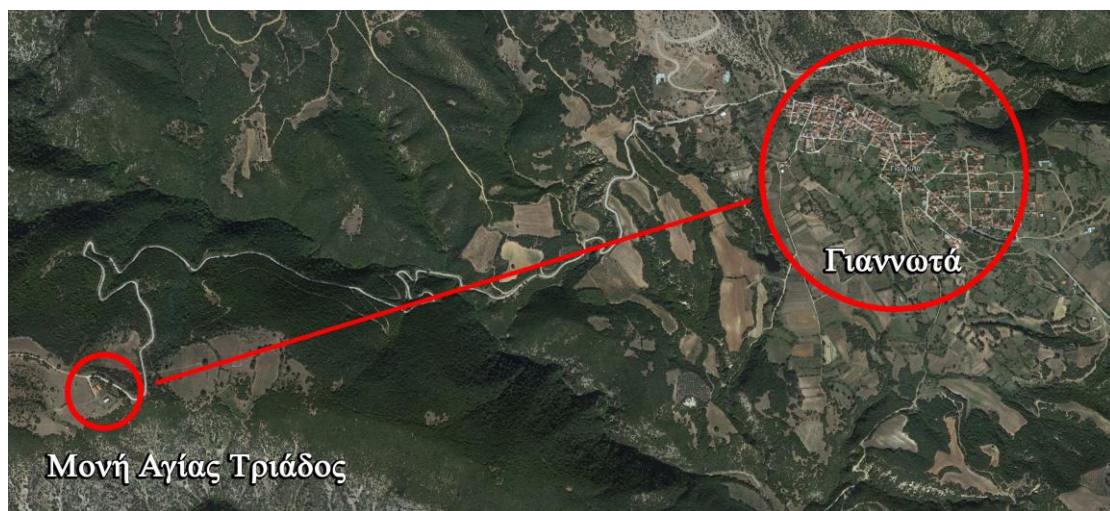

Χάρτης 3. Θεσσαλία. Ο Δήμος Ελασσώνος.

⁵ W. LEAKE, *Travels in Northern Greece*, vol.III, J. Rodwell, New Bond Street, London 1835, 344.

Χάρτης 4. Χάρτης Ελασσόνας – Γιαννωτών (Google).

Χάρτης 5. Χάρτης Γιαννωτών – Μονής Αγίας Τριάδος (Google).

Γ. Ιστορικά στοιχεία της περιοχής

Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς ιδρύθηκε ο οικισμός. Η προέλευση του τοπωνυμίου παραμένει άγνωστη μέχρι σήμερα. Είναι πιθανό να είναι κυριωνύμιο και να δήλωνε την ιδιοκτησία κάποιου Γιαννωτά < Γιάννης. Το όνομα Γιαννουτάς, υποκοριστικό του βαφτιστικού Γιάννης (Ιωάννης) αναφέρεται στις γραπτές πηγές μέχρι τον 18ο αιώνα⁶.

Στις γραπτές πηγές αναφέρεται με διάφορες γραφές. Στην οθωμανική απογραφή του 1485 αναφέρεται ως Yanota, ενώ σε άλλα έγγραφα ως Γιαντά, Γηανοτά, Γιανοτά, Γιαννοτά, Γιαννουτά⁷ (Εικ. 5).

Η αρχαιότερη αναφορά του οικισμού περιλαμβάνεται στη δεύτερη σωζόμενη οθωμανική απογραφή του 1485, με 30 οικογένειες, από τις οποίες 5 ήταν χηρών γυναικών και υπήρχαν και 6 ενήλικοι άγαμοι. Οι κάτοικοι το καλοκαίρι του 1485 απέδωσαν ως πρόσοδο, στον τιμαριούχο τους 2.905 άσπρα⁸. Στην πρώτη απογραφή του 1455 δεν καταγράφεται ο οικισμός, οπότε προκύπτει ότι ιδρύθηκε μεταξύ της περιόδου 1455-1485. Στην οθωμανική απογραφή του 1521, τα Γιαννωτά έχουν 158 οικογένειες, από τις οποίες οι 20 ήταν χηρών γυναικών και 22 ενήλικοι άγαμοι, δηλαδή περίπου 750 άτομα. Μέσα σε 36 χρόνια (1485-1521) ο πληθυσμός της πενταπλασιάστηκε και διπλασιάστηκε η πρόσοδος για τον τιμαριούχο, καθώς έφτασε τα 5.037 άσπρα⁹.

Το χωριό αναφέρεται και στο φ. 74β της προθέσεως 401 του Μεγάλου Μετεώρου, το 1540 με έναν αφιερωτή, με το όνομα Πουλημένος¹⁰. Στην πρόθεση 421 του Μεγάλου Μετεώρου, το 1592/1593, το χωριό αναφέρεται με 23 αφιερωτές (φ.65β), από του οποίους 4 είναι μοναχοί και 3 μοναχές. Στην πρόθεση της Μονής του Οσίου Νικάνορα, όπου βρίσκεται στις όχθες του Αλιάκμονα πίσω από τα Καμβούνια της

⁶ Κ. ΣΠΑΝΟΣ, *Λεξικό των Θεσσαλικών Βαφτιστικών Ονομάτων (15ος-19ος αι.)*, Λάρισα 2018, 125.

⁷ ΣΑΛΑΚΙΔΗΣ Γ. – ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ ΙΩ., *Η Κεντρική Ελλάδα τον 15ο αιώνα. Το ανέκδοτο οθωμανικό κατάστιχο του 1485*, Θεσσαλονίκη 2014.

⁸ Το άσπρο είναι το 1/120 του οθωμανικού γροσίου.

⁹ Β. ΣΠΑΝΟΣ, Οι οικισμοί στην επαρχία της Ελασσώνας στο οθωμανικό κατάστιχο TD 101 του 1521, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 74, Λάρισα 2018, 3-16.

¹⁰ Κ. ΣΠΑΝΟΣ, Ένα Μετεωρίτικο χειρόγραφο του 18ου αιώνα. Συμβολή στη μελέτη των θεσσαλικών τοπωνυμίων, των ονομάτων και των επωνύμων, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 8 Λάρισα 1985, 17-46.

Δεσκάτης, τα Γιαννωτά αναφέρονται στη σ.126δ με 9 ονόματα αφιερωτών, πριν από το 1692¹¹.

Τα Γιαννωτά είναι πατρίδα του γνωστού κλεφταρματολού της προεπαναστατικής περιόδου Νικοτσάρα. Γιος του Πάνου Τσάρα και εγγονός του περίφημου αρματολού Ζήδρου. Ο Νικοτσάρας γεννήθηκε τον Φεβρουάριο του 1770 και σκοτώθηκε στο Λιτόχωρο της Πιερίας, στις αρχές Ιουλίου του 1807¹². Ο Νικοτσάρας αναφέρεται στους κώδικες της Ολυμπιώτισσας ως παραλήπτης δοσιμάτων (εισφορών) του αρματολικίου¹³, τα οποία προφανώς ελάμβανε και ο πατέρας του. Μετά την φυγή του Νικοτσάρα (10-11-1805) από την περιοχή της Ελασσόνας, τις εισφορές τις λάμβαναν οι Τζαράιοι¹⁴ (αρματολοί της ομάδας του Νικοτσάρα) που σε έγγραφο του 1808 από το αρχείο του Αλή Πασά αναφέρεται ότι ήταν 300 και ότι βρίσκονταν στο αρματολίκι της Ελασσόνας¹⁵. Οι Θεσσαλοί και οι Μακεδόνες μετά την αποτυχία της επανάστασης στις περιοχές τους, το 1821-1822 κατέφυγαν στην επαναστατημένη Νότια Ελλάδα και εντάχθηκαν σε στρατιωτικά σώματα οπλαρχηγών.

Μετά το 1830 που δημιουργήθηκε το ελληνικό κράτος κάποιοι παρέμειναν ως πρόσφυγες και άλλοι επέστρεψαν στα αρματολίκια τους. Τότε προσπάθησε ανεπιτυχώς το Μεχμέτ Ρασίτ Κιουταχής πασάς να καταργήσει τα αρματολίκια σκοτώνοντας με δόλιο τρόπο πολλούς αρματολούς του Ολύμπου. Κάποιοι για να γλιτώσουν κατέφυγαν στα Τζουμέρκα και στην ελεύθερη Ελλάδα και μερικοί από αυτούς επέστρεψαν πριν το 1832 όπως μας πληροφορεί ένα κατάστιχο της Μονής Αγίας Τριάδας Γιαννωτών¹⁶. Ο Νικοτσάρας είχε έναν αδερφό τον Κώστα Τσάρα, τον μετέπειτα καλόγερο Καλλίνικο Τσάρα και ο γιός του ήταν ο Παναγιώτης για τον οποίο υπάρχουν στοιχεία στον 1ο κώδικα της Ολυμπιώτισσας.

---

¹¹ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 32-36.

¹² Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Το προεπαναστατικό κίνημα του καπετάν Νικο – Τζάρα (1770-1807)*, Αθήνα 1997, 45.

¹³ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, Ανέκδοτα έγγραφα για τον Παναγιώτη Νίκου Τσάρα, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 63, Λάρισα 2013, 145. Κώδικας 216 της Ολυμπιώτισσας. Από τα 18 χωριά του αρματολικίου αναφέρονται μόνο πέντε: Βουβάλα, Φαρμάκη, Ντιάβα, Τζαπουρνιά και Γιαννωτά.

¹⁴ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 148-149.

¹⁵ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, ο.π. σ.146. «Εις το Αλασωνίτικον οι Τζαράιοι μαζώχτηκαν άλλοι τριακόσιοι»

¹⁶ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, ο.π. σ.147. Είναι ο υπ' αρ. 1 κώδικας της Μονής Ολυμπιώτισσας.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Ο Ιωάννης Αν. Λεονάρδος¹⁷ απλοελληνοδιδάσκαλος από τα Αμπελάκια, στο βιβλίο του, *Νεωτάτη της Θεσσαλίας Χωρογραφία*, από την περιήγησή του στην Θεσσαλία το 1836, αναφέρει:

Προς το δυτικονότιον [δυτικοβόρειον] μέρος της Ελασσώνας 3: 1/2 ώρας απέχον επίσημον μοναστήριον Γιαννωτά καλούμενον, κατάστημα αρχαίον με ναόν μετριοτρόπως ωκοδομημένον, τιμώμενον επ' ονόματι της Αγίας Τριάδος, και το οποίον διατελεί εις την Αρχιεπισκοπήν του Ελασσώνας.

Ο Αθανάσιος Παπανικολάου¹⁸, αναφέρει ότι το χωριό έγινε τσιφλίκι το 1882, καθώς το αγόρασε ο Ρακήπ Μπέης, κάτοικος Λαρίσης για τρεις χιλιάδες χρυσές οθωμανικές λίρες¹⁹.

Η Ελασσώνα ελευθερώθηκε στις 6 Οκτωβρίου το 1912 και μία ημέρα μετά ελευθερώθηκαν και τα Γιαννωτά, στις 7 Οκτωβρίου του 1912. Το 1953-1955 με εγκύκλιο το Υπουργείο Εσωτερικών όρισε σε όλες τις κοινότητες να γράψουν την ιστορία τους. Η κοινότητα Γιαννωτών όρισε τον κ. Αθανάσιο Παπανικολάου που υπηρετούσε τότε στο Λυκούδι (ως δάσκαλος) και ανέλαβε την καταγραφή και των δύο περιοχών. Το 1935 περίπου, η υπηρεσία του Νομάρχου Λαρίσης μετονόμασε ως προς το γένος τον οικισμό από *Κοινότης Γιαννωτάς* σε *Κοινότης Γιαννωτών*.

Τα Γιαννωτά σήμερα έχουν 450 περίπου κάτοικους²⁰ που ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Το χωριό πανηγυρίζει το τριήμερο του Αγίου Πνεύματος.

¹⁷ ΙΩ. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ, *Νεωτάτη της Θεσσαλίας Χωρογραφία*, εν Πέστη της Ουγγαρίας 1836, 88.

¹⁸ Ο Αθανάσιος Παπανικολάου, με καταγωγή από τα Γιαννωτά, ήταν δάσκαλος του χωριού και ο πατέρας του, ο π. Αστέριος, ήταν ο ιερέας της Μονής της Αγίας Τριάδας. Με τις καταγραφές του έχει διασώσει πολλά ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία, αλλά και ενθυμήσεις από την παράδοση.

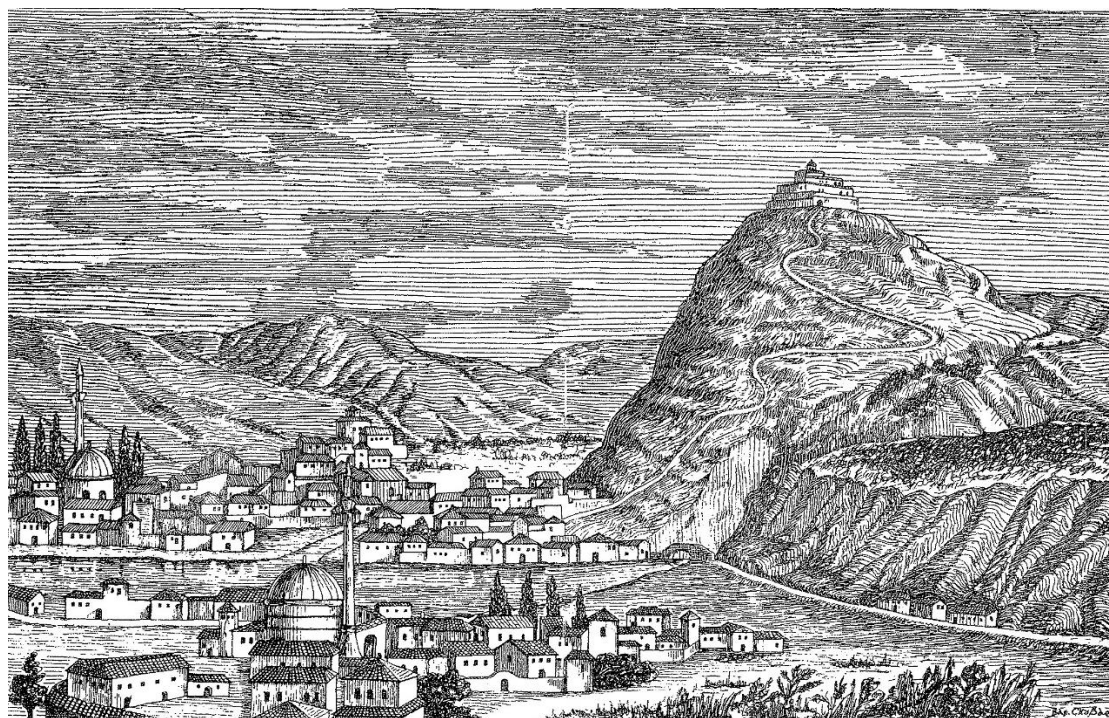
¹⁹ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Η Γιαννωτά. Ιστορία – Γεωγραφία – Λαογραφία της Κοινότητας*, Λάρισα 1983, 17.

²⁰ Σύμφωνα με την απογραφή του 2011.

Δ. Εκκλησιαστική ιστορία της περιοχής

Στο χώρο της αρχαίας Περραιβίας κατά τους χριστιανικούς χρόνους αναπτύχθηκαν τρεις επισκοπές, η Επισκοπή Δομενίκου και Ελάσσονος, η Επισκοπή Πέτρας και η Επισκοπή Δεσκάτης²¹. Στην εκκλησιαστική γεωγραφία το Δομένικο αναφέρεται για πρώτη φορά ως επισκοπή στο υπ' αριθμόν 3 Τακτικόν του Parthey (αρχές ΙΑ΄ αιώνα) και κατέχει τη δέκατη θέση μεταξύ των 28 επισκοπών των υποκειμένων τω Λαρίσης, δευτέρας Θεσσαλίας και πάσης Ελλάδος.

Η Ελασσώνα, στη μητρόπολη της οποίας ανήκει η Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτών, είναι από τις αρχαιότερες πόλεις της Θεσσαλίας²². Επισκοπή πιστεύεται ότι υπήρχε πριν από το β΄ μισό του (9ου) Θ΄ αι., αφού στη σύνοδο του 879 επί Μ. Φωτίου αναφέρεται ο επίσκοπος της Λευκής Συμεών και τον 14ο αιώνα προήχθη σε Αρχιεπισκοπή.

Σχ. 1. Η Ελασσώνα στην Τουρκοκρατία. Σχέδιο Β. Σκουβαρά από παλιά χαλκογραφία²³

²¹ Α. ΠΑΣΑΛΗ, *Ναοί της Επισκοπής Δομενίκου και Ελασσώνος. Συμβολή στη Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1994, 13.

²² Ελασσόνος Μητρόπολις, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, τ. 5, Αθήνα 1964, 546-548.

²³ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Άνθιμος Ολυμπιώτης*, Αστήρ, Αθήνα 1981, 14.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Κατά τον 16ο αιώνα και πιθανόν το 1513 ενώθηκε με το Δομένικο, γιατί έτσι απαντά στα κείμενα ως και τις αρχές του 18ου αιώνα στο Συνταγμάτιον του Χρυσάνθου, Ενετία 1778 όπου αναφέρεται ο επίσκοπος Δομηνίκου και Ελασσώνας²⁴.

Η Ελασσόνα έγινε Μητρόπολη το 1814, ενώ από το 1928 περιήλθε στη δικαιοδοσία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Συνοδικός Τόμος 4|9|1928 και Νόμος 3615 10|7|1982.

Σήμερα η Μητρόπολη Ελασσώνας περιλαμβάνει εξήντα ένα ναούς, έξι παρεκκλήσια, εκατόν οκτώ εξωκλήσια, σαράντα ένα κοιμητηριακούς ναούς, πέντε ιδιωτικούς και επτά μοναστηριακούς ναούς²⁵.

Χάρτης 6. Χάρτης της επισκοπής Δομηνίκου και Ελασσώνας. (Γ. Βέλκου)

²⁴ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Περί του Οικουμενικού Πατριάρχου Θεολόπτου Α', *Δελτίον Ιστορικής Και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, τ.3, Εν Αθήναις και του τυπογραφείου αδελφών Περρή 1889, 488.

²⁵ Χ. ΤΟΥΜΠΑΣ, Αρχιμανδρίτης, *Η Ιερά Μητρόπολις Ελασσώνας: Οι Ενορίες, οι Ιερές Μονές και τα κειμήλιά τους*, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσόνα 2007, 236-249.

Ε. Η Μονή

1.0 Ιστορία της Μονής

Η παράδοση αναφέρει ότι αρχικά η μονή ήταν χτισμένη βορειότερα στην θέση *Αγία Τριάδα* και ότι η εικόνα μετακινήθηκε θαυματουργικά και βρέθηκε στο σημείο που βρίσκεται σήμερα η Μονή (Εικ. 6). Οι χτίστες προσπάθησαν να κατασκευάσουν το καθολικό και το μοναστήρι δυτικότερα και προσηλιακά στην θέση *Παλιοκέλια* για να εκμεταλλευτούν και το απότομο ανάγλυφο για την ασφάλεια της μονής από επιδρομές, αλλά, ενώ οι χτιστάδες εργάζονταν όλη μέρα, την νύχτα τα εργαλεία τους εξαφανίζονταν και την επόμενη μέρα τα εύρισκαν στην σημερινή θέση της Μονής²⁶.

Σύμφωνα με την καταγραφή στην πρόθεση 421 του Μεγάλου Μετεώρου του 1592-1593 στο φύλλο 65β αναφέρεται ότι ο οικισμός με 23 αφιερωτές εκ των οποίων τέσσερεις ήταν μοναχοί και τρεις μοναχές. Ο κ. Ν. Τάχατος θεωρεί ότι αυτό είναι απόδειξη για την ύπαρξη της Μονής πριν το 1755, αλλά είναι δύσκολο να αποδειχθεί²⁷.

Δεν είναι γνωστά σήμερα πολλά ιστορικά στοιχεία για την ίδρυση της Μονής. Με βάση την κτιτορική λιθανάγλυφη επιγραφή, που βρισκόταν πάνω από την ανατολική πύλη της Μονής, προκύπτει ως χρονολογία ιδρύσεως το 1755²⁸. Από άλλους ερευνητές υπάρχει διαφωνία ως προς την ανάγνωση της επιγραφής, υποστηρίζοντας ως έτος ιδρύσεως το 1155²⁹. Η χρονολογία 1755 είναι η αρχαιότερη μαρτυρία ύπαρξης της μονής, η οποία είναι γνωστή μέχρι σήμερα. Επίσης η παλαιότερη γραπτή αναφορά στην μονή σώζεται σε μια έντυπη Παρακλητική που βρίσκεται στην βιβλιοθήκη της Μονής Ολυμπιώτισσας, ανάγεται στο 1782 και αποτελεί ενθύμηση που αφορά τον αρματολό Νικοτσάρα. Αναφέρει : *Ετούτη η παρακλητική είνε της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς και την edιάβασεν ο Νικο Πάνο Τζάρας όσς ντας μαθητής του πατήρ Ανθίμου ολυμπιώτου, 1782 Οκτ. Γ'*³⁰.

²⁶ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσώνας «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980, 9-10.

²⁷ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας*, εκδόσεις «Λιόλιος Θωμάς», Δολίχη 2019, 23.

²⁸ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, *Ο Κώδικας της μονής Αγίας Τριάδας της Γιαννωτάς Ελασσώνας 1825-1927*, Λάρισα 2015, 8.

²⁹ Ο Γ. Μπλάντας τεκμηριώνει αναλυτικά τον λόγο που δεν ισχύει η χρονολογία 1155, καθώς αναφέρει ότι είναι γραμμένη σε σύγχρονο σύστημα, η χρονολόγηση δεν ισχύει από κτίσεως κόσμου ούτε από την γέννηση του Χριστού.

³⁰ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσώνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 33.

Κάποιοι ερευνητές αναφέρουν ότι η μονή ήταν Σταυροπηγιακή³¹ ίσως και από σύγχυση με την Μονή Αγίας Τριάδας Σπαρμού³², ενώ άλλοι αναφέρουν ότι ήταν ενοριακή και υπαγόταν στην Μητρόπολη Ελασσώνας³³.

Μεγαλύτερες καταστροφές υπέστη η Μονή κατά τον 18ο αιώνα από τον Κούρτ Αχμέτ πασά και από τον Μαχμούτ πασά³⁴.

Το 1786, όπως μας πληροφορεί ο κώδικας 220 της Ολυμπιώτισσας, έφυγε από την Μονή της Αγίας Τριάδας ο ιερομόναχος Γρηγόριος και πήγε στην Ολυμπιώτισσα, όπου έμεινε το υπόλοιπο της ζωής του, μέχρι το 1796 που πέθανε³⁵.

Ο Αθανάσιος Παπανικολάου αναφέρει ότι η περιοχή δεχόταν συχνά εχθρικές εισβολές, ληστρικές επιδρομές και πυρκαγιές, σημειώνοντας ότι το 1794 Αρβανίτες έκαψαν τα Γιαννωτά και το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας³⁶.

Ο Περιηγητής W. Leake αναφέρει στο «*Ταξίδι στην Θεσσαλία το 1806*» ότι στα Γιαννωτά υπάρχει ένα μεγάλο μοναστήρι³⁷.

Το 1813 η μονή βρίσκεται σε δεινή οικονομική κατάσταση και αναγκάστηκε να ζητήσει χρήματα από την Ολυμπιώτισσα για να πληρώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε από τους Οθωμανούς, εξαιτίας της δολοφονίας κάποιων Κονιάρων στον νερόμυλό της: *δια τους κονιάρους όπου εσκοτόθησαν, εις τον μήλον του μοναστηρίου γιανωτάς και μας εντάβιζαν (=οδήγησαν στο δικαστήριο), και εδόσαμεν δια χοτζέτι (= απόφαση του ιεροδίκη) και λοιπά έξοδα, 176 ασλάνια (=οθωμανικό γρόσι)*³⁸.

Με βάση μια ενθύμηση του ηγουμένου Γενναδίου του 1913 πληροφορούμαστε ότι το 1825 η Μονή πυρπολήθηκε. *Περί τα 1825 η Ιερά Μονή επυρπολήθη και έκτοτε*

³¹ ΓΡ. ΒΕΛΚΟΣ, *Η Επισκοπή Δομενίκου και Ελασσώνας*, έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσόνα 1980, 125-127.

³² Μ. ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ, *Ιωάννης Πέζαρος (1749-1806). Η εποχή – Το έργο – Η αλληλογραφία του*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών, Ιωάννινα 2001, 157-159.

³³ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας*, Δολίχη 2019, 24-25.

³⁴ Χ. ΤΟΥΜΠΙΑΣ, Αρχιμανδρίτης, *Η Ιερά Μητρόπολις Ελασσώνας: Οι Ενορίες, οι Ιερές Μονές και τα κειμήλιά τους*, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσόνα 2007, 300-307.

³⁵ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 429.

³⁶ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσώνας «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980, 11.

³⁷ LEAKE W. M., *Travels in Northern Greece*, vol. III, J. Rodwell, New Bond Street, London 1835, 344.

³⁸ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσώνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 33.

τινών κτημάτων τίτλοι δεν υπάρχουν³⁹. Αυτή η αναφορά του ηγουμένου Γενναδίου αποτελεί και την μόνη καταγεγραμμένη πληροφορία, για καταστροφή της μονής. Άξιο απορίας βέβαια είναι, γιατί ο ηγούμενος Αγάπιος το 1825 δεν αναφέρει τίποτε για πυρπόληση της μονής, κάτι που θα δικαιολογούσε και την καταγραφή του στην αρχή του κώδικα, ότι πριν από αυτόν δεν βρήκε τίποτε γραμμένο: *1827: αὐγούστου 21: ὁ παπὰ Αγάπιος γράφας.....ὅτι δέν ἐβρέ ἐός τόρα κατάστηχον.*⁴⁰

Το 1836 ο Λεονάρδος κάνει απλή αναφορά στο μοναστήρι περιγράφοντάς το ως *αρχαίο* και μέτριο ως προς την οικοδομική τεχνική του και αναφέρει ότι ανήκει στην *Αρχιεπισκοπή του Ελασσώνας*⁴¹.

Το 1843 έγιναν επισκευές στο καθολικό της Μονής, που το μαρτυρούν η πλίνθινη επιγραφή στο βάθρο του τρούλλου και η επιγραφή στο λιθανάγλυφο του ανατολικού τοίχου.

Το 1867 με βάση την επιγραφή πάνω από την δυτική θύρα του καθολικού έγινε η αγιογράφηση του με δαπάνες του ηγουμένου Ανθίμου.

Το 1886 ο κ. Ν. Σχινάς στις οδοιπορικές σημειώσεις του αναφέρει ότι: *Έχον 70 χριστιανικάς οικογένείας και εκκλησίαν. Παρ' αυτό κείται ομώνυμος Μονή χωρούσα 300 άνδρας και 100 κτήνη*⁴². Ο οικισμός αναφέρεται ως Ξυλοκρανιά, αλλά ο Γ. Μπλάντας το τεκμηριώνει ότι η πληροφορία αφορά τα Γιαννωτά και το μοναστήρι⁴³.

Το 1891 γνωρίζουμε από ενθύμηση που υπήρχε σε ένα έντυπο Ευαγγέλιο της Μονής και βρισκόταν στην εκκλησία του γειτονικού οικισμού Λουτρό, ότι η μονή δέχθηκε επίθεση ληστών, κατά την οποία σκοτώθηκε και ένας μοναχός. *Λησται εισήλθον εις την μονήν επί κερού ηγουμενεύοντος Γεναδίου Ι.Μ.Χ. 1891/ Μαρτίου 26*⁴⁴.

Ο Γ. Τομαράς, ειδικός Γραμματέας του Ελληνικού Προξενείου της Ελασσώνας το 1908 αναφέρει ότι: *Η Μονή Γιαννωτάς = ΒΔ της Ελασσώνας, ης απέχει 6 ώρας, ορεινή. Στρατωνισμός 200 περίπου ανδρών. Στερείται αφθόνων υδάτων.*⁴⁵

³⁹ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 34.

⁴⁰ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσόνας*, Δολίχη 2019, 27.

⁴¹ ΙΩ. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ, *Νεωτάτη της Θεσσαλίας Χωρογραφία*, εν Πέστη της Ουγγαρίας 1836, 88.

⁴² Ν. ΣΧΙΝΑΣ, *Οδοιπορικοί Σημειώσεις Μακεδονίας, Ηπείρου, Νέας οροθετικής γραμμής και Θεσσαλίας*, τύπος «Messenger D' Athenes», τ.Α, Αθήνα 1886, 148.

⁴³ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, *Ο Κώδικας της μονής Αγίας Τριάδας της Γιαννωτάς Ελασσόνας 1825-1927*, Λάρισα 2015, 10.

⁴⁴ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 34.

⁴⁵ Γ. ΑΔΑΜΟΥ, *Η εκτίμηση της κατάστασης στην περιοχή Ελασσόνας κατά το 1908*, Ο Δάοχος, περίοδος Β' τ.13-τ21-22, Λάρισα 2000, 3-10.

Με βάση τον στατιστικό πίνακα των μονών της Μητρόπολης Ελασσώνος του 1927, στην Αγία Τριάδα ζούσαν πέντε μοναχοί: Οι ιερομόναχοι Γεννάδιος Σταματόπουλος, Βενιαμίν, Δαμιανός Μπίκας (Κρασιώτης) και οι μοναχοί Κωνσταντίνος Γούλας και Αγάπιος⁴⁶.

Στις 7 Οκτωβρίου του 1930, με διάταγμα του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων η Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών συγχωνεύεται στην Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρα της Κρασιάς, ως μετόχι μαζί με την Μονή της Τσιούμας του Δαμασίου⁴⁷. Στις 12 Δεκεμβρίου του 1931 με διάταγμα του υπουργού Γ. Παπανδρέου, η Μονή Παλαιοκαρυάς συγχωνεύτηκε με την Ολυμπιώτισσα και μαζί τους και τα μετόχια τους, της Αγίας Τριάδας Γιαννωτών και της Τσιούμας⁴⁸. Πολλά από τα κειμήλια των μοναστηριών μεταφέρθηκαν στην Ολυμπιώτισσα και έτσι διασώθηκε και το κατάστιχο της Αγίας Τριάδας που αποτελεί τον σημερινό κώδικά 1 της Ολυμπιώτισσας. Η Μονή έχει κηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ΦΕΚ406/Β/3-6-1994 (σ.121).

Σήμερα το καθολικό της Μονής της Αγίας Τριάδας διατηρείται χάρη στις άοκνες και φιλότιμες προσπάθειες όλων των απανταχού Γιαννωτιτών, οι οποίοι αγαπούν τον ιερό αυτό χώρο και τον επισκέπτονται τακτικά, όπως και πολλοί προσκυνητές από όλη την Επαρχία Ελασσώνος και όχι μόνο.

---

⁴⁶ ΓΡ. ΒΕΛΚΟΣ, *Καλλίνικος Λαμπρινίδης Επίσκοπος Ελασσώνος (14/10/1924 - 14/3/1955)*, Ιερά Μητρόπολη Ελασσώνος, Ελασσώνα 2009, 127.

⁴⁷ ΦΕΚ Α' 349/12 Οκτωβρίου 1930, 2831.

⁴⁸ ΦΕΚ Α' 421/24 Δεκέμβριος 1931, 3405.

2.0 Τοπογραφία του συγκροτήματος της μονής

Το μοναστήρι καταλαμβάνει με τα κτίσματά του μία έκταση περίπου τριών στρεμμάτων. Το καθολικό περιβαλλόταν από τις πτέρυγες του, όπου βρίσκονταν τα κελιά και οι άλλοι απαραίτητοι λειτουργικοί του χώροι. Σήμερα δεν σώζεται από τα περιμετρικά κτίρια τίποτα, παρά μόνο ίχνη σε κατάσταση ερειπίων (Εικ. 7). Η περιγραφή του συγκροτήματος προκύπτει βάση αυτών των ιχνών και βιβλιογραφικών αναφορών. Οι περιμετρικοί τοίχοι σε κάποια σημεία ήταν σε πιο μεγάλο ύψος, αλλά επειδή ήταν επικίνδυνοι να πέσουν, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, τα γκρέμισαν με το σημερινό ύψος να είναι περίπου 1,00 μέτρου (Εικ. 8).

Συγκριτικά με άλλες μονές της Μητρόπολης Ελασσώνας, όπως η Μονή Σπαρμού (Εικ. 9), η Μονή Κανάλων (Εικ. 10), η μονή Παλαιοκαρυάς και άλλες, διακρίνεται ο φρουριακός χαρακτήρας των κτισμάτων, το συμπαγές και περικλειστο οικοδόμημα που περιέβαλε το καθολικό. Διακρίνονται πολύ στενοί διάδρομοι και ελάχιστος αύλειος χώρος εντός των τειχών της μονής. Υπάρχει η πιθανότητα ύπαρξης διώροφων κτισμάτων με την νότια πλευρά να είναι τριώροφη ακολουθώντας το ανάγλυφο του εδάφους⁴⁹. Πιθανή είναι και η ύπαρξη πύργου που συναντάται σε αντίστοιχα μνημεία της ίδιας περιόδου, αλλά οι προφορικές μαρτυρίες δεν το επιβεβαιώνουν, καθώς το μοναστήρι ήταν απλοϊκά κατασκευασμένο, χωρίς ιδιαίτερα επιμελημένα χαρακτηριστικά και γραφικότητα⁵⁰. Το κτιριακό συγκρότημα τοποθετείται σε φυσικά όρια από την νότια πλευρά, όπου βρίσκεται η χαράδρα (Εικ. 11).

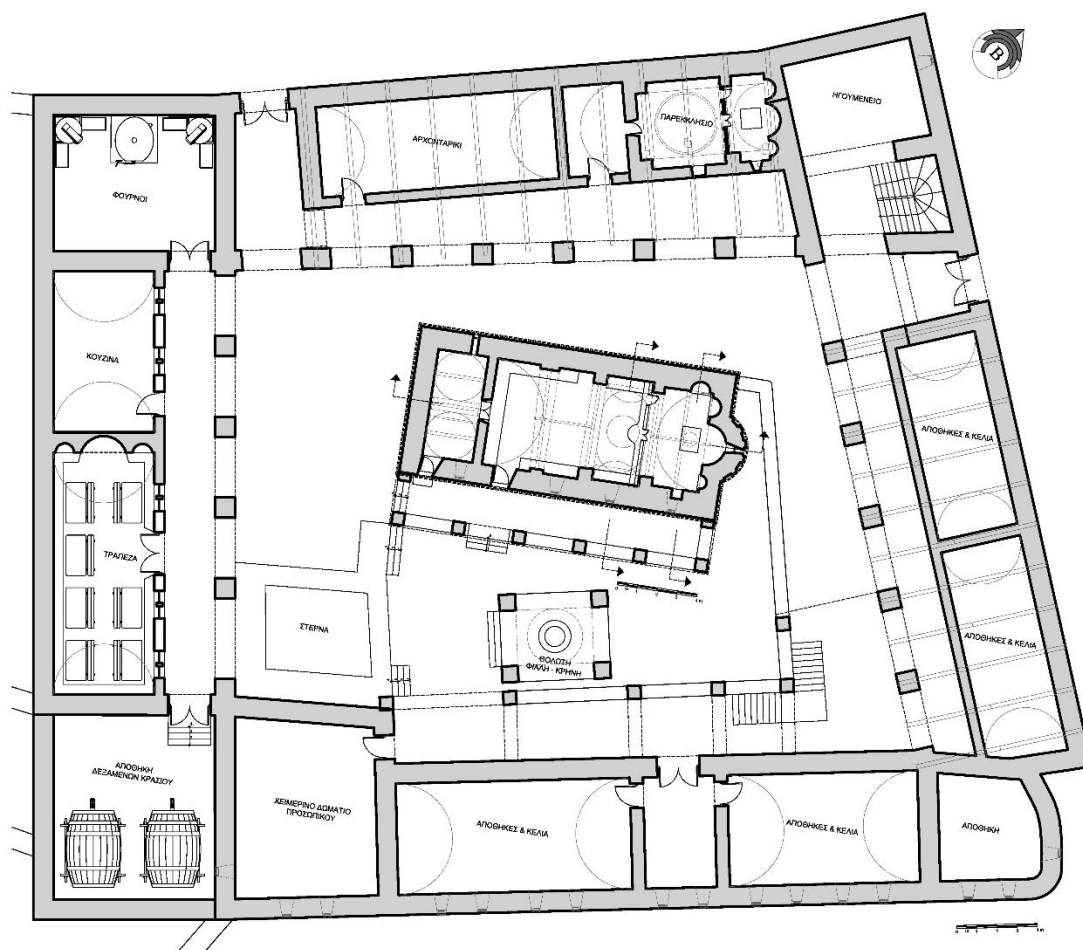
Η κυρία είσοδος της μονής βρισκόταν στη βορειοανατολική πλευρά του συγκροτήματος. Η είσοδος πιθανότατα βρισκόταν στην ανατολική πλευρά, γιατί σε αυτό το σημείο έφτανε το μονοπάτι από το χωριό κείμενο σε νοητή ευθεία και αποτελούσε την κύρια είσοδο που χρησιμοποιούσαν για την υποδοχή επίσημων προσώπων σε μεγάλες εορτές⁵¹. Προφορικές μαρτυρίες αναφέρουν και την ύπαρξη δεύτερης πύλης για την εξυπηρέτηση των μοναχών στην δυτική πλευρά του συγκροτήματος. Επειδή στην δυτική πλευρά το ανάγλυφο γίνεται απότομο και υπάρχει

⁴⁹ Χ. ΤΟΥΜΠΑΣ, Αρχιμανδρίτης, *Η Ιερά Μητρόπολις Ελασσώνας: Οι Ενορίες, οι Ιερές Μονές και τα κειμήλιά τους*, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσώνα 2007, 300-307

⁵⁰ ΙΩ. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ, *Νεωτάτη της Θεσσαλίας Χωρογραφία*, εν Πέστη της Ουγγαρίας 1836, 88.

⁵¹ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσώνας «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980, 17.

ένα συνεχές τμήμα τοίχου σε χαμηλό ύψος, υποθέτουμε ότι η δεύτερη πύλη βρίσκονταν βορειοδυτικά. Η είσοδος στην μονή με βάση αντίστοιχα μνημεία της ίδιας περιόδου πρέπει να γινόταν μέσω στοάς – διαβατικού, καθώς υπήρχε πτέρυγα στην πλευρά αυτή, που ένωνε τον εξωτερικό χώρο με την αυλή της μονής (Εικ. 12). Ο Ορλάνδος⁵² κάνει λόγο για πυλώνες που ήταν διατεταγμένοι συνήθως αντιδιαμετρικώς (στην περίπτωση παραπύλων περισσότερων του ενός) και σημειώνει ότι κατεύθυναν τον προσκυνητή είτε στην δυτική όψη του καθολικού, είτε σε μια προοπτική που να βλέπει τις τρεις διαστάσεις του. Στην εξεταζόμενη μονή διαβαίνοντας την στοά με βάση την προαναφερόμενη υποθετική τοποθέτηση, βλέπουμε την ανατολική και την βόρεια πλευρά του καθολικού προοπτικώς, με την ίδια διάταξη που υπάρχει και στην Μονή Κανάλων⁵³ (Εικ. 13).

Σχ. 2. Τοπογραφικό της Μονής. Αναπαράσταση

⁵² Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1958², 26.

⁵³ Κ. ΠΙΣΤΟΛΗΣ, *Ιερά Μονή Κανάλων Καρυάς Ελασσώνος. Αρχιτεκτονική αποτύπωση, Ιστορική καταγραφή και φωτογραφική τεκμηρίωση*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Α.ΔΟ.ΑΠ., Τρίκαλα 2019.

Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες επάνω από την είσοδο σχηματίζονταν αβαθές τοξωτό αφίδωμα στο τύμπανο του οποίου εικονιζόταν η Αγία Τριάδα. Η είσοδος και το αφίδωμα ήταν σε εσοχή περίπου 30 εκατοστών για να προστατεύεται η εικόνα στο υπέρθυρο και η βαριά ξύλινη θύρα. Σύμφωνα με τον κ. Αθ. Παπανικολάου το αβαθές τοξωτό αφίδωμα που εικόνιζε τοιχογραφία της Αγίας Τριάδος, είχε διαστάσεις 1,00x 2,00 μέτρα. Αντίστοιχα Αφιδώματα έχουν στα υπέρθυρα των εισόδων και οι μονές Κανάλων και Σπαρμού (Εικ. 14, Εικ. 15).

Χαρακτηριστικό των μοναστηριών της εποχής αυτής είναι και η ύπαρξη καταχύστρας ή ζεματίστρας πάνω από την πύλη που συνήθως βρισκόταν και το ηγουμενείο⁵⁴.

Ο Κ. Παπαϊωάννου εντάσσει τις μονές αρχιτεκτονικά σε δυο κατηγορίες. Στα παλαιότερα, που έχουν ιδρυθεί κατά τους βυζαντινούς χρόνους, αλλά έχουν υποστεί κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο αλλοιώσεις και προσθήκες, και τα νεότερα, που έχουν κατασκευαστεί εξ ολοκλήρου κατά τη δεύτερη αυτή περίοδο. Και στις δύο περιπτώσεις εμφανίζονται έντονα οι επιδράσεις της Τουρκοκρατίας από το γενικότερο κοινωνικό και πολιτιστικό κλίμα της περιόδου. Από χρονολογικής απόψεως μάλλον προηγήθηκε ο φρουριακός χαρακτήρας στα μοναστικά συγκροτήματα, επηρεασμένα από τα πρότυπα κατασκευών οχυρωματικής τέχνης. Πρωταρχικό ρόλο στην σύνθεσή τους είχε η αμυντική οργάνωση και η διάρθρωση του εσωτερικού χώρου. Για αυτό τον λόγο παρατηρούμε μια εσωστρεφή αρχιτεκτονική με μεγάλα τείχη περιμετρικά των κτισμάτων, όπως η Μεγίστη Λαύρα του Αγίου Όρους. Αργότερα με την πάροδο του χρόνου ο μοναχισμός αποκτά μια πιο αυστηρά οργανωμένη κοινοβιακή διάρθρωση και παρατηρείται πιο μεθοδευμένη και ορθολογική αξιοποίηση του εσωτερικού χώρου⁵⁵.

Ο Ορλάνδος αναφέρει ότι ο κοινός μοναχικός βίος σε περιορισμένη έκταση φρουριακού χαρακτήρα μονών, επιβάλλει τα κλειστά αλλά οργανικά ενιαία σχέδια. Δηλαδή, όλα τα απαραίτητα κτίσματα που απαρτίζουν την μονή, να βρίσκονται σε συνέχεια - σύνδεση με την φρουριακή περίφραξη, δημιουργώντας μια περιμετρική διάταξη κτιριακών υποδομών και εσωτερικής ευρύχωρης αυλής⁵⁶. Έτσι,

⁵⁴ Σύντομη αναφορά κάνει και ο Ορλάνδος στο πόνημά του «Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική» που αναφέρει ότι ακόμα και στις παραπύλες- παραπόρτια τοποθετούνταν ζεματίστρες και τα κλειδιά των θυρών τα είχε ο ηγούμενος.

⁵⁵ Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, *Τα Ελληνικά μοναστήρια σαν αρχιτεκτονικές συνθέσεις*, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 1977, 11-12, 24.

⁵⁶ Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1958², 27.

δημιουργήθηκε η μοναστηριακή αυλή που εξυπηρετεί τον καλύτερο τρόπο ζωής αυτής της ιδιότυπης κοινωνίας, την οποία ο κ. Κ. Παπαϊωάννου χαρακτηρίζει ως *ο κόσμος εν κόσμω*. Όμως, η αρχή αυτή του κλειστού περίκεντρου σχήματος που καθιερώθηκε μέσα στους αιώνες για τις μοναστηριακές συνθέσεις δημιουργεί την ανάγκη κατάταξης των μονών σε κάποιες βασικές κατηγορίες βάση των μοναστηριακών διατάξεων⁵⁷.

Η μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτών εντάσσεται στα απλά ελεύθερα συγκροτήματα. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται εξολοκλήρου μοναστηριακά συγκροτήματα της μεταβυζαντινής περιόδου με την μεγαλύτερη ομοιογένεια ύφους. Τα συγκροτήματα αυτά είναι κατά κανόνα χτισμένα σε σχετικώς ομαλά εδάφη και τα κτίσματά τους φαίνονται να έχουν υποστεί τις λιγότερες δυνατές αλλοιώσεις. Διατηρούνται ακόμη καθαρά οι αρχές του παραδοσιακού τύπου, δηλαδή, το κλειστό περίκεντρο σχήμα του περιβόλου και η κεντρική θέση του καθολικού. Το περίγραμμα των κτισμάτων του περιβόλου είναι ελεύθερο, αλλά παραμένει πάντα σαφές και συνήθως παίρνει τη μορφή ενός απλού γεωμετρικού σχήματος.

Η μονή εξωτερικά σε κάτοψη με βάση τα ίχνη στο έδαφος είχε σχήμα τραπεζίου (Σχ. 2, Εικ. 8). Στην βόρεια πλευρά της υπήρχαν τα κελιά με χρήση ξενώνα και στην βορειοανατολική γωνία βρισκόταν το ηγουμενείο. Στην δυτική πλευρά βρίσκονταν η Κουζίνα και η Τράπεζα, που επικοινωνούσαν μεταξύ τους, αλλά και με τους φούρνους, που βρίσκονταν στην βορειοδυτική γωνία δυτικά της δεύτερης εισόδου της μονής. Στην νοτιοδυτική γωνία κοντά στην Τράπεζα υπήρχε χώρος, πιθανόν σε χαμηλότερη στάθμη, λόγω του ανάγλυφου του εδάφους με χρήση αποθήκης για την ζύμωση των σταφυλιών. Υπήρχαν δύο ξύλινες δεξαμενές, όπου ζυμώνονταν περίπου δέκα χιλιάδες οκάδες⁵⁸ σταφύλι⁵⁹, δηλαδή, περίπου 12,82 τόνοι, ποσότητα ίσως υπερβολική.

Στην νότια πλευρά της μονής που ήταν τριών επιπέδων, στην κατώτερη στάθμη, υπήρχαν αποθήκες και στους άλλους δύο ορόφους πιο πάνω υπήρχαν κελιά. Για την ανατολική και δυτική πλευρά στις ανώτερες στάθμες δεν έχουμε πληροφορίες. Στην

⁵⁷ Ο Κ. Παπαϊωάννου κατατάσσει τις μονές ανάλογα με την διάταξή τους στις ακόλουθες κατηγορίες:

Τα απλά ελεύθερα συγκροτήματα, τα σύνθετα ελεύθερα συγκροτήματα, τα τελείως ελεύθερα συγκροτήματα, τα ανοικτά ελεύθερα συγκροτήματα, τα κανονικά συγκροτήματα, τα συγκροτήματα με δυτική επίδραση. Επίσης υπάρχουν και επικαλύψεις των παραπάνω κατηγοριών.

⁵⁸ 1 οκά = 1,282 κιλά την περίοδο της τουρκοκρατίας καθώς μεταβαλλόταν από περιοχή σε περιοχή.

⁵⁹ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσώνας «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980, 20.

ανατολική ή βόρεια πτέρυγα για να είναι πιο κοντά στην κουζίνα, στο ισόγειο πρέπει να υπήρχε το αρχονταρίκι.

Σε κάποια πτέρυγα υπήρχε μεγάλο δωμάτιο με πλακόστρωτο, πιθανόν ισόγειο, στο οποίο υπήρχε εστία στην μέση και εκεί συγκεντρώνονταν το προσωπικό για διαμονή τους χειμερινούς μήνες, αντίστοιχη κεντρική εστία υπάρχει και στην Μονή Αγάθωνος στην Φθιώτιδα (Εικ. 16).

Ο κ. Αθ. Παπανικολάου αναφέρει ότι ένα μέρος του κτιρίου είχε μια μπάλα που την επισκεύασε ο καπετάν Ζήδρος. Με την περιγραφή υποθέτουμε ότι σε κάποια πτέρυγα μπορεί να υπήρχε παρεκκλήσιο με τυφλό ημισφαιρικό θόλο (φουρνικό). Σε μοναστήρια αντίστοιχα συναντάται το χαρακτηριστικό μικρών παρεκκλησίων ενσωματωμένων στις περιμετρικές πτέρυγες της μονής, τα οποία εξυπηρετούσαν την τέλεση των ακολουθιών, όταν παραβρίσκονταν ή κατοικούσαν λίγοι μοναχοί και όταν είχε άσχημες καιρικές συνθήκες για να μεταβούν στο καθολικό.

Οι πτέρυγες και τα κελιά επικοινωνούσαν με περιμετρικούς εξώστες προς την εσωτερική αυλή που έβαιναν επί του πέτρινου περιστυλίου του ισογείου και ήταν κατασκευασμένοι από ξύλινα πατώματα και κλίμακες ανάβασης. Αντίστοιχα παραδείγματα συναντώνται στην μονή Ζάβορδας, Δούσικου, Σπαρμού (σήμερα τους έχουν κλείσει) και αλλού (Εικ. 17).

Στην αυλή νότια του καθολικού υπάρχει μία στέρνα, στην οποία συγκεντρώνονταν τα νερά της βροχής, καθώς από αναφορές προκύπτει ότι το μοναστήρι δεν είχε νερό για να εξυπηρετεί πολλά άτομα. Σήμερα είναι διαμορφωμένο με κυκλική οπή σε μορφή πηγαδιού. Στις περιγραφές ο κ. Αθ. Παπανικολάου αναφέρει ότι ήταν πριν τον νάρθηκα, ίσως εννοεί δυτικά πράγμα που δημιουργεί σύγχυση, καθώς νότια του καθολικού σώζονται τέσσερις πεσσοί που παραπέμπουν σε κτίσμα θολωτό σε μορφή φιάλης ή κρήνης, όπως των μονών Κανάλων και Σπαρμού (Εικ. 18).

3.0 Το καθολικό

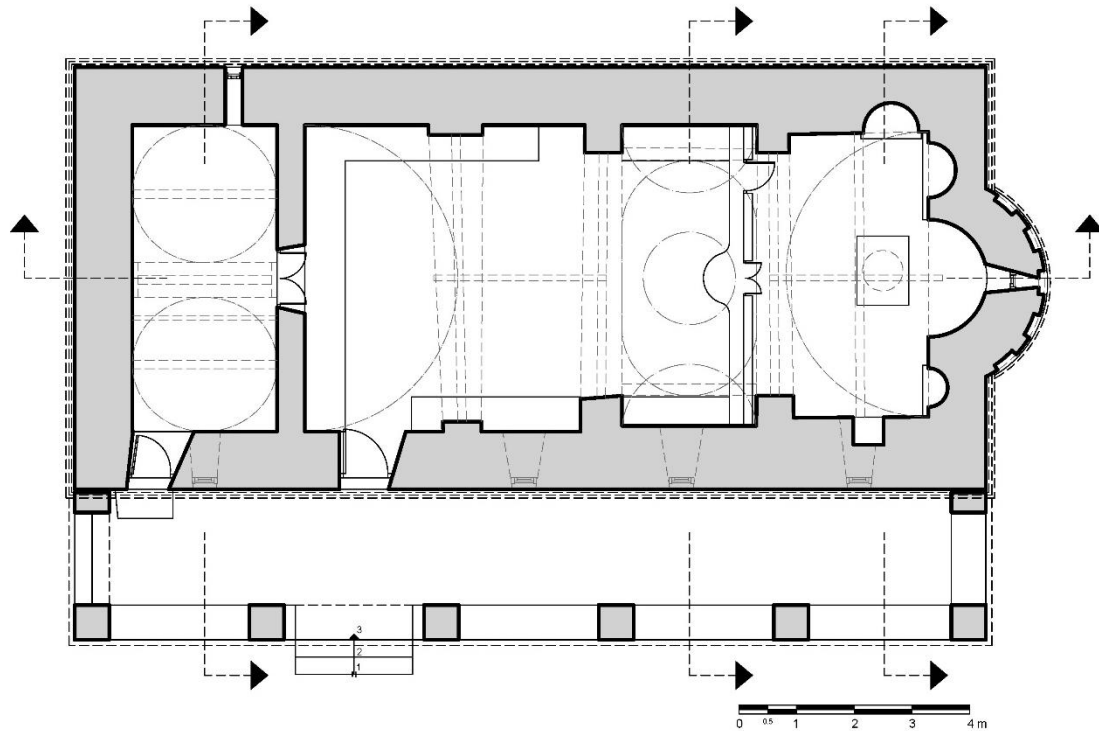

3.1 Αρχιτεκτονική

Το καθολικό είναι μονόκλιτος θολωτός τρουλλαίος ναός με θολωτό νάρθηκα στα δυτικά, ισοπλατή με τον κυρίως ναό και μεταγενέστερη ανοιχτή στοά στην νότια πλευρά (Σχ. 3, Εικ. 19). Ο κατά μήκος άξονας του ναού έχει απόκλιση 40° προς τα βόρεια. Ο ναός έχει μέσες εξωτερικές διαστάσεις 15,80 x 7,30 μ. χωρίς την κόγχη του Ιερού. Στο ορθογώνιο της κατόψεως προσκολλάται η κόγχη του Ιερού Βήματος που είναι εσωτερικά υπερημικυκλική και εξωτερικά πεντάπλευρη (Εικ. 20).

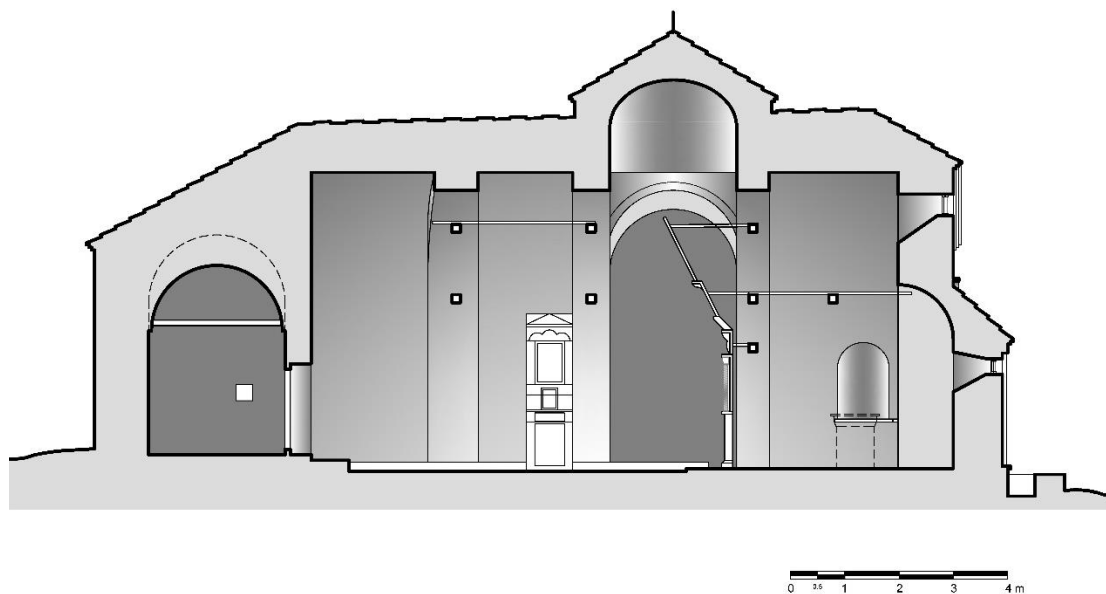

Σχ. 3. Το καθολικό. Κάτοψη

Ο ναός εσωτερικά οργανώνεται με τρία ζεύγη πεσσών που προσκολλώνται στους μακρούς τοίχους και προεξέχουν κατά 20 εκ. το πρώτο εκ δυσμών ζεύγος και 50 εκ. περίπου το δεύτερο και τρίτο προς τον εσωτερικό χώρο, διαιρώντας τον ναό σε τέσσερα τμήματα (Εικ. 21). Ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο ζεύγος πεσσών υψώνεται ο τρούλος (Εικ. 22). Το Ιερό Βήμα χωρίζεται από τον κυρίως ναό με το τρίτο εκ δυσμών ζεύγος πεσσών και με το ψηλό και βαρύ ξυλόγλυπτο τέμπλο που βρίσκεται μπροστά του (Εικ. 23).

Ο κυρίως ναός είναι ορθογωνικός σε κάτοψη διαστάσεων 7,85 x 5,30 μ. Η κάλυψη του ναού και του Ιερού γίνεται με διαμήκη ημικυλινδρικό θόλο (Εικ. 24). Ο θόλος διακόπτεται από τρία εγκάρσια ενισχυτικά τόξα (σφενδόνια), τα οποία στηρίζονται στα αντίστοιχα ζεύγη πεσσών (Σχ. 4). Ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο ζεύγος πεσσών ο διαμήκης ημικύλινδρος διακόπτεται και στο σημείο αυτό υψώνεται ο

τρούλλος. Ο τρούλλος έχει τύμπανο ελλειψοειδούς κατόψεως, ενώ στο σύνολό του είναι σώμα ημιελλειψοειδές εκ περιστροφής⁶⁰ (Εικ. 25). Ο τρούλος έχει ύψος κλειδιού 7,20 μ. εσωτερικά και 8,10 μ. εξωτερικά από το δάπεδο. Προς τα βόρεια και τα νότια στηρίζεται στους μακρούς τοίχους μέσω δύο ζευγών τόξων σε προέχουσα διάταξη, σε μια προσπάθεια μικρής μείωσης του ανοίγματος. Ο τρούλος προς τα δυτικά και τα ανατολικά στηρίζεται στα υποκείμενα εγκάρσια τόξα (Εικ. 26).

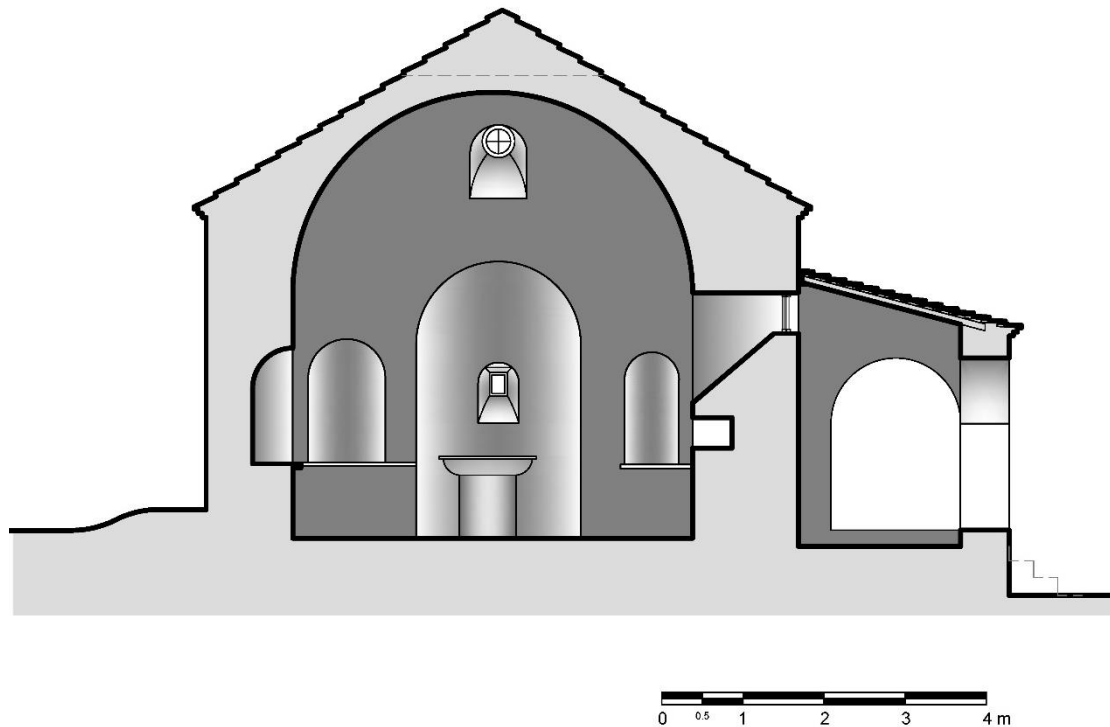

Σχ. 4. Το καθολικό. Διαμήκης τομή προς βορρά.

Το κλειδί του ημικυλίνδρου καλύψεως βρίσκεται σε ύψος 5,50 μ. από το δάπεδο του κυρίως ναού και το κλειδί των σφενδονίων σε ύψος 5,17 μέτρα.

Η πρόσβαση στο ναό γίνεται από δύο θύρες στην νότια πλευρά, η μία οδηγεί στον νάρθηκα και η άλλη στο δυτικό τμήμα του κυρίως ναού (Εικ. 27). Η είσοδος στον νάρθηκα γίνεται από την ξύλινη θύρα που βρίσκεται στον νότιο τοίχο διαστάσεων 0,75 x 1,65 μ. που διευρύνεται προς το εσωτερικό κατά τους σταθμούς σε πλάτος 1,07 μέτρα. Η είσοδος στον κυρίως ναό έχει διαστάσεις 0,85 x 1,90 μ. και διευρύνεται κατά τους σταθμούς στο εσωτερικό με πλάτος 1,15 μέτρα. Η επικοινωνία μεταξύ νάρθηκα και κυρίως ναού γίνεται με αξονικό άνοιγμα στον διαχωριστικό τοίχο και είναι διαστάσεων 1,00 x 1,68 μ. που διευρύνεται προς τον κυρίως ναό κατά τους σταθμούς σε πλάτος 1,20 μέτρα. Το εσωτερικό άνοιγμα έχει οριζόντιο ανώφλι και διευρύνεται προς την πλευρά του κυρίως ναού, φράσσεται δε με δίφυλλη ξύλινη θύρα (Εικ. 28).

⁶⁰ Α. ΠΑΣΑΛΗ, *Ναοί της Επισκοπής Δομενίκου και Ελασσάνος. Συμβολή στη Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1994, 276.

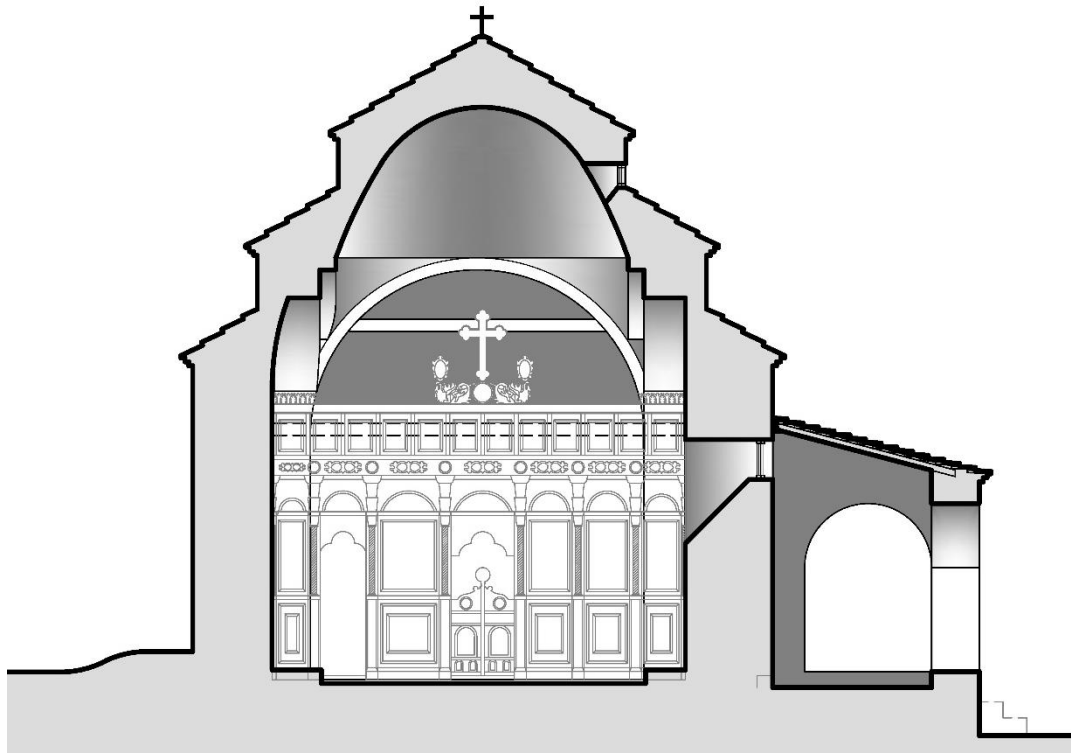

Σχ. 5. Το καθολικό. Εγκάρσια τομή στο Ιερό Βήμα.

Το Ιερό Βήμα έχει μέσες εσωτερικές διαστάσεις 4,90 x 2,40 μ. και χωρίζεται από τον υπόλοιπο ναό με το ανατολικό ζεύγος πεσσών, με αναβαθμό στο δάπεδο ύψους 5 εκατοστών και με το βαρύ ξύλινο τέμπλο. Οι κόγχες των παραβημάτων είναι ημικυκλικές σε κάτοψη με ημικυκλική απόληξη προς τα επάνω και εγγράφονται στο πάχος του ανατολικού τοίχου (Εικ. 29). Η κόγχη της προθέσεως έχει διάμετρο 0,95 μ. σε κάτοψη και ύψος 1,50 μ., ενώ η κόγχη του διακονικού έχει διάμετρο 0,67 μ., και ύψος 1,37 μ. με ύψος ποδιάς 0,93 μ. και 0,90 μ. αντίστοιχα.

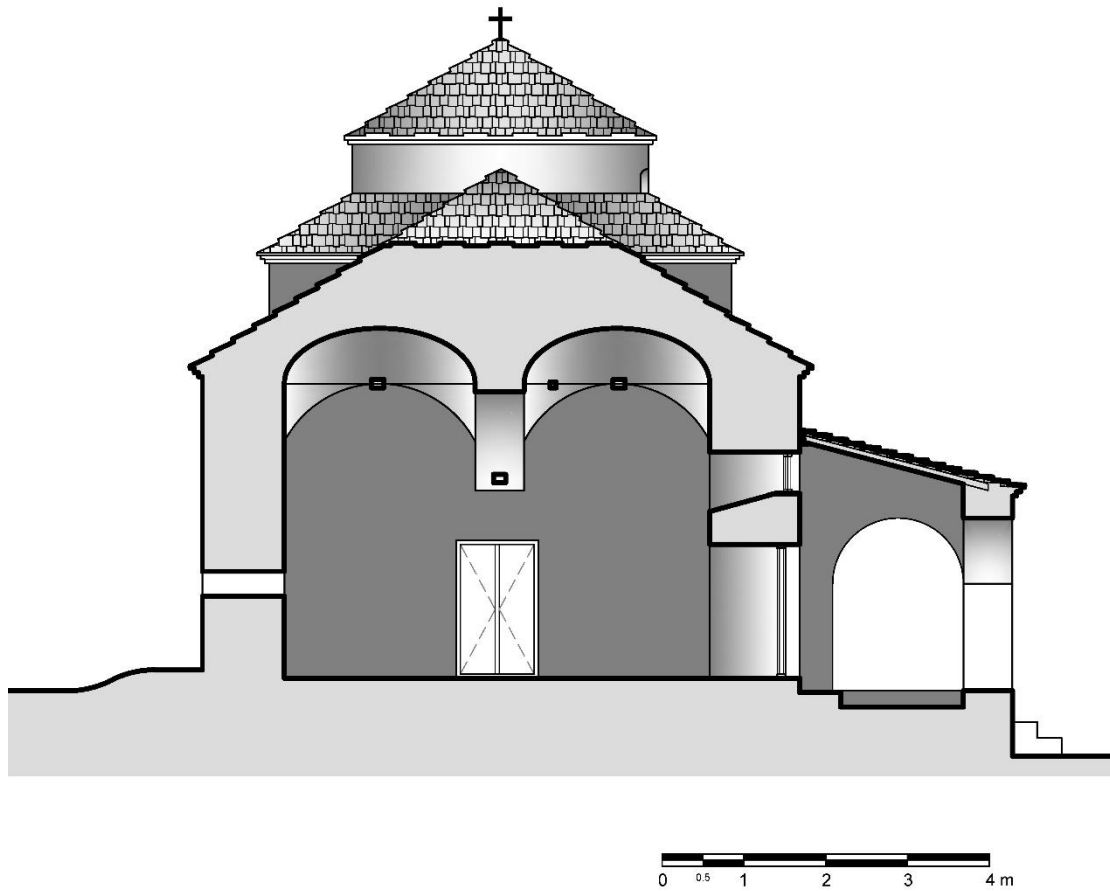
Στον βόρειο τοίχο του Ιερού Βήματος εγγράφεται κόγχη ημικυκλική σε κάτοψη και σε όψη διαμέτρου 0,95 μ., ύψους 1,41 μ. και με ποδιά 0,91 μ (Εικ. 30). Στον νότιο τοίχο του Ιερού εγγράφεται κόγχη ορθογωνική σε κάτοψη και σε όψη διατομής 0,53 x 0,50 μ. με ύψος 0,37 μ. και ποδιά 1,10 μ (Εικ. 31).

Η Αγία Τράπεζα αποτελείται από τμήμα κίονα διαμέτρου 0,70 μ. και ύψους 0,80 μ., λιθόπλακα ανεστραμμένης κόλουρης πυραμίδας διαστάσεων 1,10 x 0,80 x 0,20 μ. με αποτμήσεις στις γωνίες και ορθογωνική μαρμάρινη πλάκα διαστάσεων 1,20 x 0,90 μέτρων (Εικ. 32).

Σχ. 6. Το καθολικό. Εγκάρσια τομή στον κυρίως ναό.

Ο νάρθηκας έχει διαστάσεις 5,30 x 2,51 μ. και επικοινωνεί με τον κυρίως ναό με αξονικό άνοιγμα (Εικ. 33). Η κάλυψη του νάρθηκα γίνεται με δύο τυφλούς ημισφαιρικούς θόλους (φουρνικά) που στηρίζονται στους περιμετρικούς τοίχους και σε ενδιάμεσο τόξο εγκάρσιο στην μεγάλη διάστασή του (Εικ. 34). Τα φουρνικά έχουν ύψος κλειδιού 4,30 μ. και το ενδιάμεσο τόξο έχει ύψος κλειδιού 3,50 μ. από το δάπεδο του νάρθηκα. Το δάπεδο του νάρθηκα βρίσκεται 30 εκ. ψηλότερα από το δάπεδο του κυρίως ναού. Παρόλο που ο νάρθηκας διαφοροποιείται ως προς την κάλυψη από τον κυρίως ναό, είναι σύγχρονος με το υπόλοιπο κτίσμα, καθώς η δόμηση είναι συνεχής ως προς την οικοδομική τεχνική και χωρίς κατακόρυφους αρμούς (Εικ. 35).

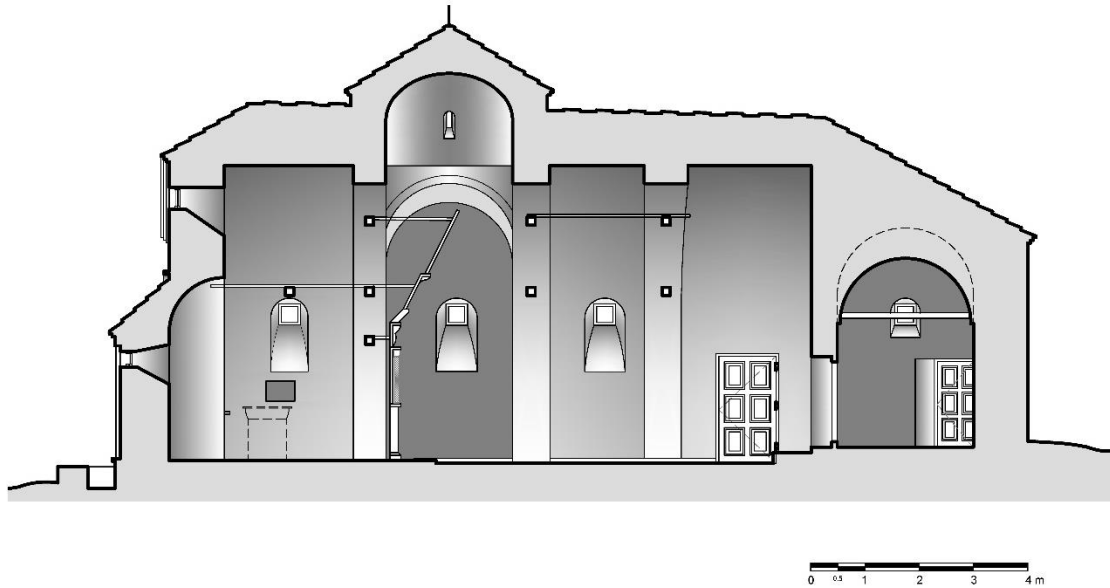

Σχ. 7. Εγκάρσια τομή στον νάρθηκα.

Ο φωτισμός του Ιερού γίνεται από τρία παράθυρα, ένα στην κόγχη του Ιερού Βήματος διαστάσεων 22 x 30 εκ. που διευρύνεται σε 0,50 x 0,75 μ. προς τα μέσα, το δεύτερο στον ανατολικό τοίχο πάνω από την κόγχη του Ιερού, κυκλικό στην όψη διαμέτρου 0,40 μ. που εσωτερικά διευρύνεται κατά τους σταθμούς και την ποδιά σε 0,70 x 0,90 μ. σε ορθογωνικό σχήμα με ημικυκλική απόληξη προς τα επάνω (Εικ. 36) και το τρίτο στον νότιο τοίχο περί το μέσον της πλευράς διαστάσεων 40 x 40 εκ. που εσωτερικά διευρύνεται κατά τους σταθμούς και τις ποδιές με ημικυκλική διαμόρφωση προς τα επάνω σε διαστάσεις 0,70 x 1,35 μ. με ύψος ποδιάς 1,65 μ. από το δάπεδο.

Ο φωτισμός του κυρίου ναού γίνεται από το μοναδικό νότιο παράθυρο του τυμπάνου του τρούλου, που είναι μικρών διαστάσεων 0,20 x 0,50 μ., με ύψος ποδιάς 6,00 μ. από το δάπεδο, και από τα δύο παράθυρα διαστάσεων 40 x 40 εκ., που εσωτερικά διευρύνονται κατά τους σταθμούς και τις ποδιές με ημικυκλική διαμόρφωση προς τα επάνω σε διαστάσεις 1,35 x 0,70 μ. με ύψος ποδιάς 1,70 μ. από το δάπεδο (Εικ. 37).

Όμοιο παράθυρο με το παράθυρο του κυρίως ναού υπάρχει και στον νότιο τοίχο του νάρθηκα διαστάσεων 40 x 40 εκ. που εσωτερικά διευρύνονται κατά τους σταθμούς και τις ποδιές με ημικυκλική διαμόρφωση προς τα επάνω σε διαστάσεις 0,55 x 0,70 μ. με ύψος ποδιάς 2,00 μ. από το δάπεδο του νάρθηκα (Εικ. 38). Στον βόρειο τοίχο του νάρθηκα υπάρχει άνοιγμα χωρίς κούφωμα διαστάσεων 30 x 30 εκ. και ύψος ποδιάς 1,00 μ. από το δάπεδο του νάρθηκα (Εικ. 39).

Σχ. 8. Το καθολικό. Διαμήκης τομή προς νότο.

3.2 Οικοδομική τεχνική

Οι τοίχοι του καθολικού έχουν πάχος 1,00 μ. Στο Ιερό ο βόρειος τοίχος έχει πάχος 1,15 μ. και ο νότιος έχει πάχος 1,25 μ. Τέλος, ο δυτικός τοίχος που χωρίζει τον κυρίως ναό από τον νάρθηκα έχει πάχος 60 εκατοστών. Το μεγάλο πάχος των τοίχων εξασφαλίζει την ασφαλή παραλαβή των φορτίων της ανωδομής, που δημιουργούν οι θόλοι και ο τρούλλος και των πλάγιων ωθήσεων για την ομαλή μεταβίβασή τους στο έδαφος. Η δόμηση είναι επιμελημένη με λαξευμένους λίθους στις γωνίες και στις παραστάδες των θυρών και παραθύρων, ενώ οι τοίχοι γίνονται από ακανόνιστους λίθους σε ανισοϋψείς στρώσεις και χρήση παχέος κονιάματος (Εικ. 40). Το κυλινδρικό τύμπανο του τρούλου είναι σοβατισμένο και βαμμένο με ανοιχτόχρωμη κόκκινη απόχρωση, ενώ γύρω από τα περιθυρώματα και χαμηλά στον νότιο τοίχο υπάρχει επιφάνεια ασβεστομένη (Εικ. 41). Η κόγχη του Ιερού είναι κατασκευασμένη από λαξευμένους πωρολίθους σε ανισόδομο σύστημα με λάξευση των λίθων και μορφοποίηση της κόγχης με αβαθή αψιδώματα σε πεντάπλευρη. Τα τοξωτά αβαθή αψιδώματα είναι διαμορφωμένα στο επάνω τους τμήμα σε τόξα πολλαπλής καμπυλότητας (Εικ. 42).

Παρόλο που η χάραξη της κατόψεως του καθολικού είναι ακριβής, στην χάραξη της θολοδομίας και των απολήξεων των θόλων υπάρχουν ιδιαιτερότητες και μικρές ατέλειες, όπως στο δυτικό ζεύγος πεσσών με το τόξο που βαίνει σε αυτούς, αλλά και την ιδιαίτερη μορφή του τρούλλου (Εικ. 43).

Ο ναός βαίνει επί υποτυπώδους βάρθρου ορατού μόνο από την νότια όψη, καθώς βρίσκεται σε έδαφος με έντονη κλίση. Η πρόσβαση στον ναό γίνεται από τις θύρες κάτω από την στοά που διατρέχει όλη την νότια πλευρά μέσω τριών βαθμίδων μεταγενέστερης κατασκευής (Εικ. 44).

Από παλιές φωτογραφίες (Εικ. 45, Εικ. 46, Εικ. 47) και από τα ίχνη των ελκυστήρων υποθέτουμε ότι η αρχική στοά ήταν ξύλινης κατασκευής⁶¹. Η νεότερη αποτελείται από χτιστούς πεσσούς και ξύλινη στέγη, που φέρει επικάλυψη με σχιστολιθικές πλάκες. Από την χρωματική διαφορά στην επιφάνεια της τοιχοποιίας κάτω από τα παράθυρα, προκύπτει ότι η παλαιά στέγη βρισκόταν σε αυτό το σημείο. Η νέα στέγη τοποθετήθηκε πάνω από τα παράθυρα, πιθανόν για προστασία του ναού από τα νερά της βροχής. Από αυτή την παρατήρηση προκύπτει ότι ο ναός στην αρχική

⁶¹ Χ. ΤΟΥΜΠΙΑΣ, Αρχιμανδρίτης, *Η Ιερά Μητρόπολις Ελασσώνας: Οι Ενορίες, οι Ιερές Μονές και τα κειμήλιά τους*, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσώνα 2007, 300.

του μορφή ήταν πιο φωτεινός στο εσωτερικό του, καθώς είχε περισσότερο φως από τα τέσσερα παράθυρα του νότιου τοίχου που βρίσκονταν ψηλότερα από την στέγη της στοάς.

Σύστημα εγκάρσιων ελκυστήρων που ορίζουν οριζόντιο επίπεδο, υπάρχουν σε δύο στάθμες μεταξύ των πεσσών, στις γενέσεις των τόξων και λίγο ψηλότερα (Εικ. 48). Η πρώτη στάθμη βρίσκεται σε ύψος 3,10 μ. και η δεύτερη σε ύψος 4,40 μ. από το δάπεδο του κυρίως ναού. Στο ζεύγος πεσσών που βρίσκεται πίσω από το τέμπλο υπάρχει και ένας ελκυστήρας σε ύψος 2,20 μ. από το δάπεδο του κυρίως ναού (Εικ. 49). Στο Ιερό Βήμα στο μέσον του ημικυλίνδρου καλύψεως υπάρχει εγκάρσιος ελκυστήρας με ύψος 3,10 μ. από το δάπεδο του κυρίως ναού και επάνω σε αυτόν μικρότερος διαμήκης δοκός που συγκρατεί την κανδήλα στην κόγχη της Πλατυτέρας. Στον νάρθηκα υπάρχουν τέσσερις ελκυστήρες παράλληλοι στον διαμήκη άξονα του ναού. Ο πρώτος βρίσκεται στο ενδιάμεσο τόξο των τυφλών ημισφαιρικών θόλων (φουρνικά) σε ύψος 2,40 μ. από το δάπεδο του νάρθηκα, ο δεύτερος στην γένεση του βόρειου τυφλού ημισφαιρικού θόλου και οι άλλοι δύο στο νότιο φουρνικό. Όλοι οι ελκυστήρες είναι ξύλινοι (Εικ. 50, Εικ. 51).

Η ύπαρξη ελάχιστων ανοιγμάτων με πολύ μικρές διαστάσεις, ίσως οφείλεται στο ότι η μονή δεν ήταν ασφαλής, καθώς η περιοχή ήταν πέρασμα.

3.3 Τυπολογία

Τυπολογικά το καθολικό ανήκει στους μονόκλιτους θολωτούς με συνεπτυγμένο τρούλλο και θολωτό νάρθηκα στα δυτικά. Μεταγενέστερη προσθήκη αποτελεί η σημερινή στοά στην νότια πλευρά στην θέση της αρχικής, η οποία μετά την ανακατασκευή της διαμορφώθηκε διαφορετικά ως προς την κλίση της στέγης και αυτό προκύπτει από τα ίχνη των παλαιών ελκυστήρων και ξύλινων δοκών στην τοιχοποιία του καθολικού.

Στις βυζαντινές, μονόκλιτες, τρουλλαίες βασιλικές ο τρούλλος είχε διάμετρο ίση με το πλάτος τού ναού και στηριζόταν απευθείας στην κατά μήκος καμάρα και στους μακρούς τοίχους⁶². Κατά τον Α. Ορλάνδο αυτός ο τρόπος στηρίξεως του τρούλλου μειονεκτούσε στην δημιουργία μεγάλων τρούλλων και ήταν ανεπαρκής λόγω της έλλειψης αντερεισμάτων. Στην μεταβυζαντινή αρχιτεκτονική συναντάται μία κατηγορία ναών που εξωτερικά φαίνονται ως σταυροειδείς εγγεγραμμένοι με έναν τρούλλο να αναδύεται από την βαριά ενιαία στέγη. Οι ναοί αυτοί αποτελούν τον τύπο των επιμήκων, μονόκλιτων τρουλλαίων ναών, στους οποίους ο τρούλλος δεν καταλαμβάνει ολόκληρο το πλάτος του κτιρίου, αλλά συμπύσσεται στο κέντρο⁶³. Συγγενείς τύποι του μονόκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου και της μονόκλιτης τρουλλαίας βασιλικής είναι ο συνεπτυγμένος σταυροειδής, ο απλός τετρακίονιος και δικίονιος τύπος⁶⁴.

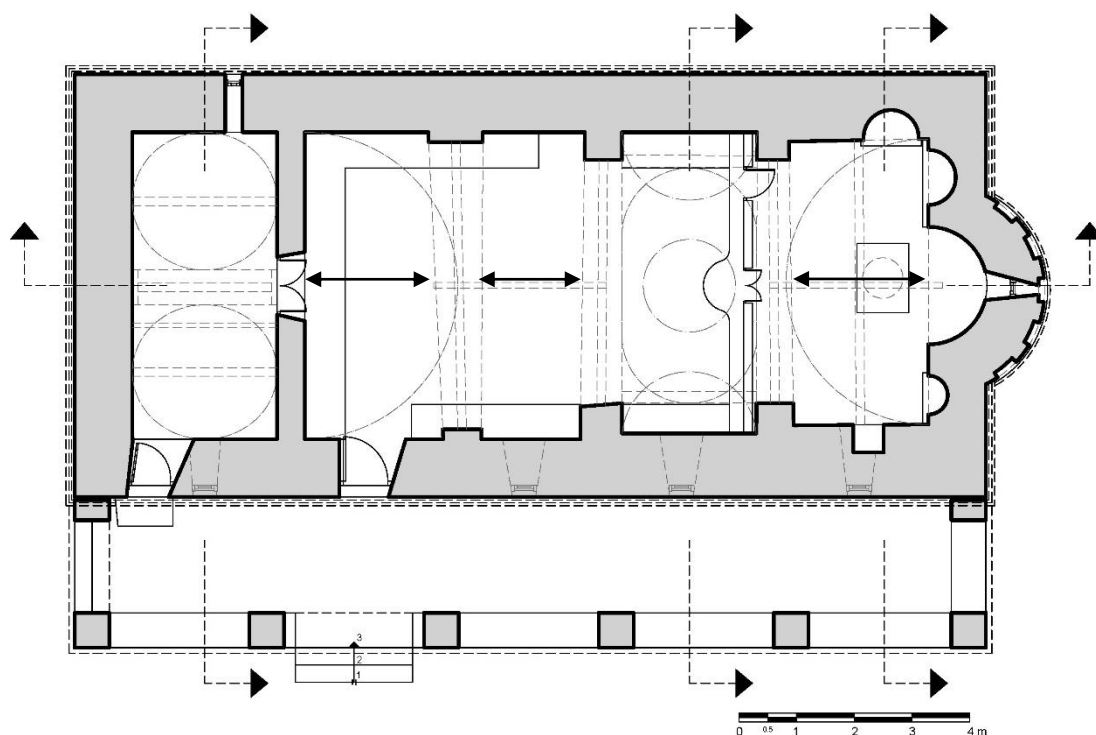
Ο ναός διακρίνεται για την ακρίβεια χαράξεως της κατόψεως, γιατί στις διαστάσεις των πλευρών του δεν υπάρχει απόκλιση. Εσωτερικά το πλάτος του ναού είναι 5,30 μ. Η ανάγκη μείωσης του ανοίγματος του τρούλλου απαίτησε την χρήση παραστάδων, οι οποίες για να διευρυνθεί ο κεντρικός χώρος τοποθετήθηκαν σε επαφή με τους μακρούς τοίχους. Έτσι, λοιπόν, η κάλυψη του ναού γίνεται από διαμήκη ημικύλινδρο, ο οποίος διακόπτεται για να παρεμβληθεί ο τρούλλος, ο οποίος βαίνει στα τόξα μετώπου του διαμήκους ημικυλίνδρου ανατολικά και δυτικά και σε ένα σύστημα εγκάρσιων τόξων ή μετωπικών καμαρών (ανάλογα το πλάτος τους) σε εκφορική

⁶² Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Βυζαντινοί ναοί της Ανατολικής Κορινθίας, *Αρχαίον Βυζαντινών Μνημείων της Ελλάδος Α'* (1935), 57-59, 69-70. Στο Α. ΠΑΣΑΛΗ, Συμβολή στη Μελέτη της Στηρίξεως Συνεπτυγμένων Τρούλλων στη Μεταβυζαντινή Ναοδομία, *Βυζαντινά Σύμμεικτα*, 30 (2020), 31-55.

⁶³ Α. ΠΑΣΑΛΗ, Συμβολή στη μελέτη της στηρίξεως συνεπτυγμένων τρούλλων στη μεταβυζαντινή ναοδομία, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 30 (2020), 31-55.

⁶⁴ Α. ΠΑΣΑΛΗ, Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Μόδιον Φθιώτιδος, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, τ.6, Αθήνα 2002, 158.

διάταξη με μικρότερο άνοιγμα προς τα βόρεια και νότια. Επιδιώκεται με αυτό τον τρόπο ο συνδυασμός των πλεονεκτημάτων του ενιαίου χώρου και της αναλογικά μειωμένης διαμέτρου του τρούλλου. Μία διάκριση που γίνεται μεταξύ του μονόκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου και της μονόκλιτης τρουλλαίας βασιλικής, είναι ότι τα γωνιαία διαμερίσματα δεν αποδίδονται υποτυπωδώς εκφυλισμένα σε τόξα, όπως στην πρώτη περίπτωση, αλλά παραλείπονται. Για τους τρεις τύπους, της μονόκλιτης τρουλλαίας βασιλικής, του μονόκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου και του συνεπτυγμένου σταυροειδούς, ισχύει η ίδια κατασκευαστική αρχή και η κατάταξή τους εξαρτάται από τον λόγο του πλάτους των κεραιών προς το πλάτος του ναού⁶⁵.

Σχ. 9. Το καθολικό. Κάτοψη.

Στο εξεταζόμενο μνημείο η ανατολική κεραία έχει μήκος 2,40 μ. και δυτικά του τρούλλου ο διαμήκης ημικύλινδρος διακόπτεται από την παρεμβολή ενός σφενδονίου πλάτους 0,80 μ. που διαιρεί την κεραία σε δύο τμήματα διαστάσεων 2,30 μ. και 1,75 μ. από τα δυτικά. Η βόρεια και νότια κεραιές του σταυρού αποδίδονται υποτυπωδώς εκφυλισμένες σε αβαθή τοξωτά αψιδώματα βάθους 0,40 μ. και 0,52 μ. αντίστοιχα με ύψος κλειδιού 4,82 μ.

⁶⁵ Α. ΠΑΣΑΛΗ, Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Μόδιον Φθιώτιδος, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.6, Αθήνα 2002, 158.
Χ. Μπούρας, *Άγιος Στέφανος Ριβίου Ακαρνανίας*, ΕΕΠΣΑΠΘ Γ' (1968), 41-57, 47-48.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Τυπολογικό χαρακτηριστικό αποτελεί και ο τρούλλος που υψώνεται ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο εκ δυσμών ζεύγος πεσσών. Ο τρούλλος εσωτερικά έχει τύμπανο ελλειψοειδούς κατόψεως, ενώ στο σύνολό του είναι σώμα ημιελλειψοειδές εκ περιστροφής⁶⁶ (Σχ. 10). Το ελλειψοειδές σχήμα έχει διαστάσεις 2,33 x 3,68 μ. και ύψος από τα λοφία των τόξων στηρίξεως τρούλλου έως το κλειδί του θόλου 2,00 μ. Εξωτερικά ο τρούλλος έχει κυλινδρικό τύμπανο διαμέτρου 3,62 μ. είναι σοβατισμένος με ένα παράθυρο στην νότια πλευρά και κάλυψη κωνική από σχιστολιθικές πλάκες. Υψώνεται μέσω υποτυπώδους κυβόσχημου βάθρου εξωτερικά και μέσω των σφαιρικών τριγώνων που βαίνει σε εγκάρσια ενισχυτικά τόξα (σφενδόνια) πλάτους 20 εκ. και ύψους κλειδιού 5,17 μ. που χρησιμοποιούνται για την μείωση του πλάτους του τρούλου χωρίς, όμως, να τετραγωνίζεται ο χώρος.

Ο λόγος του ύψους προς την διάμετρο του τρούλλου είναι $2,00/2,33=0,858$ σχετικά χαμηλός σε σύγκριση με άλλους ναούς αυτού του τύπου. Σε άλλους ναούς η αναλογία είναι:

Καθολικό της μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Μόδιον Φθιώτιδος (1571). $2,68/2,65=1,011$.

Καθολικό κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας (15^{ου}-16^{ου} αι.). $2,26/2,84=0,796$ ⁶⁷.

Σωτήρας Πρινέ Μυλοποτάμου. $2,70/2,15=1,256$

Άγιοι Πάντες, Αγίων Πάντων Αποκορώνου. $2,30/2,15=1,243$.

Παναγία Σικελιά Χίου. $2,87/2,42=1,186$.

Άγιος Στέφανος Ριβίου, Ακαρνανίας. $2,00/2,70=0,922$.

Άγιος Ιωάννης, κοντά στη Μ. Ταξιαρχών Αιγιαλείας. $1,71/1,98=0,864$.

Ευαγγελίστρια Παροικίας Πάρου. $2,49/2,70=0,802$.

⁶⁶ Α. ΠΑΣΑΛΗ, *Ναοί της Επισκοπής Δομενίκου και Ελασσώνος. Συμβολή στη Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1994, 276.

⁶⁷ ΜΙΧ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Κοίμησης της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας, Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, τ.4, Αθήνα 1993, 145.

Σχ. 10. Αρνητικό εσωτερικής επιφάνειας του τρούλλου. (από φωτογραμμετρία)

Τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα μονόκλιτων σταυροειδών εγγεγραμμένων ναών είναι εκείνα στα οποία οι κεραίες του σταυρού σχηματίζονται καθαρά στην στέγη. Από τα γνωστά μνημεία όμως, τα ακόλουθα καλύπτονται από ενιαία δίρριχτη στέγη κάτω από την οποία κρύβονται οι εγκάρσιες κεραίες και τα γωνιαία διαμερίσματα, με αποτέλεσμα το σχήμα του σταυρού να μην σχηματίζεται στην στέγη. Αυτά τα μνημεία είναι:

Καθολικό κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας (15^{ου}-16^{ου} αι.)⁶⁸.

Ο Σωτήρας στην περιοχή Καρδαμύλλης.

Ο ναός της Θεοτόκου κοντά στην Στενημάχο⁶⁹,

Το καθολικό της μονής Κοιμήσεως της Θεοτόκου Λαγκαδιάς (Κόρμποβο νομού Τρικάλων).

Το καθολικό της μονής Προφήτη Ηλία στην Σάμο⁷⁰.

Το καθολικό της μονής Βροντιανής στην Σάμο⁷¹.

Ο Άγιος Ιωάννης Θεολόγος Αδησαρού Νάξου.

⁶⁸ ΜΙΧ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κοίμησης της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.4, Αθήνα 1993, 145.

⁶⁹ Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Οι μεταβυζαντινοί ναοί της Πάρου, *Αρχαίον Βυζαντινών Μνημείων της Ελλάδος Θ'* (1961), 148-152.

⁷⁰ Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, *Εκκλησίες και Μοναστήρια της Σάμου*, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου, Αθήνα 1997, 90-92.

⁷¹ Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, *Εκκλησίες και Μοναστήρια της Σάμου*, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου, Αθήνα 1997, 93-97.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Ο Άγιος Νικόλαος στον Φαλτάδο της Τήνου.

Η Ευαγγελίστρια στο Γεράκι⁷².

Στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας υπάρχει στην Μονή Κορώνης (1846) ο κοιμητηριακός ναός⁷³.

Αντίστοιχης τυπολογίας στην υπόλοιπη Ελλάδα είναι τα παρακάτω μνημεία:

Το Καθολικό της Μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας⁷⁴ (Εικ. 53).

Στην Ήπειρο:

Η Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου στην Πλάκα Αράχθου (17ος αι.)⁷⁵ (Εικ. 52).

Το καθολικό της Μονής Άβελ στη Βήσσανη Πωγωνίου Ηπείρου⁷⁶.

Το Καθολικό της Μονής του Προφήτη Ηλία στη Ζίτσα της Ηπείρου η οποία είναι μονόκλιτη με φουρνικά⁷⁷.

Στην Πελοπόννησο:

Η εκκλησία των Τριών Ιεραρχών στην Στεμνίτσα⁷⁸.

Καθολικό κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας (15^{ου}-16^{ου} αι.)⁷⁹.

Ο Ναός της Παναγίας Κρητικιάς ή Μυρτιδιώτισσας στη Μονεμβασιά⁸⁰.

Οι ναοί της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Δημητρίου στη Ζαρούχλα Αχαΐας⁸¹.

⁷² Ν. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ – Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗΣ, *Γεράκι. Οι Εκκλησίες του Οικισμού. Μνημεία Βυζ. Οικισμών*, Θεσσαλονίκη 1981, 85-136.

⁷³ Ι. ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ, Παρατηρήσεις στην Ναοδομία των Θεσσαλικών Αγράφων κατά τον 19ο αιώνα, *Πρακτικά 1^{ου} Συμποσίου Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Τέχνης*, 139-141, 151-152.

⁷⁴ Α. ΠΑΣΑΛΗ, Το καθολικό της μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας, *Δώρον. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Νίκο Νικονάνο*, Θεσσαλονίκη 2006, 332.

⁷⁵ Λ. ΠΟΛΙΤΗ, Η Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου στην Πλάκα Αράχθου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 137-146.

⁷⁶ ΑΘ. ΤΖΑΚΟΥ, Το καθολικό της Μονής Άβελ στη Βήσσανη Πωγωνίου Ηπείρου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.2, Αθήνα 1982, 57-66.

⁷⁷ ΕΛ. ΜΑΚΡΗ, Το Καθολικό της Μονής του Προφήτη Ηλία στη Ζίτσα της Ηπείρου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.2, Αθήνα 1982, 87-98.

⁷⁸ Θ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Η εκκλησία των Τριών Ιεραρχών στην Στεμνίτσα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 222.

⁷⁹ ΜΙΧ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κοίμησις της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.4, Αθήνα 1993, 145.

⁸⁰ ΝΤ. ΝΤΟΥΒΗ – Γ. ΣΚΑΓΚΟΥ, Ο Ναός της Παναγίας Κρητικιάς ή Μυρτιδιώτισσας στη Μονεμβασιά, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.7, Θεσσαλονίκη 2013, 167-178.

⁸¹ Μ. ΧΑΤΖΗΛΥΓΕΡΟΥΔΗ, Οι ναοί της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Δημητρίου στη Ζαρούχλα Αχαΐας, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.8, Θεσσαλονίκη 2021, 332.

Στο Αιγαίο:

Η εκκλησία της Υπαπαντής στην Ύδρα (τρίκογχη)⁸².

Τέσσερεις ενοριακοί ναοί της Ύδρας (Μονόχωροι με τρούλλο)⁸³.

Ο Άη-Γιώργης τ' Αφέντη, στον Άη-Λούκα, Αρτεμώνα της Σίφνου (Μονόχωροι τρουλαίοι ναοί)⁸⁴.

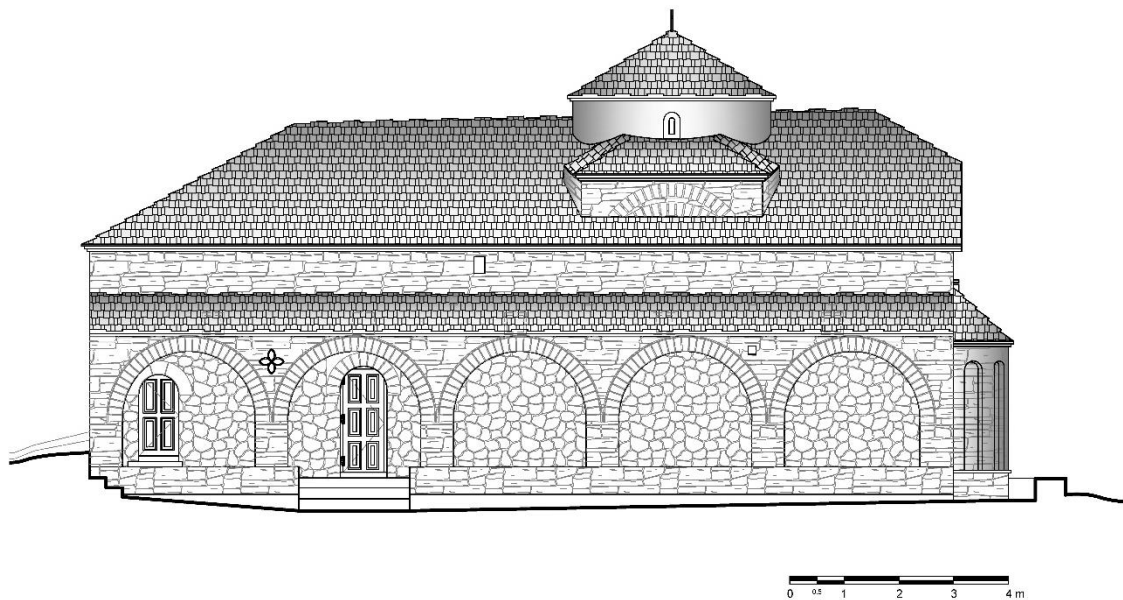
⁸² Μ. ΦΙΝΕ, Η εκκλησία της Υπαπαντής στην Ύδρα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 227-229.

⁸³ Μ. ΦΙΝΕ, Η εκκλησία της Υπαπαντής στην Ύδρα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.2, Αθήνα 1982, 274-282.

⁸⁴ Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, Ο Άη-Γιώργης τ' Αφέντη, στον Άη-Λούκα, Αρτεμώνα της Σίφνου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.6, Αθήνα 2002, 186.

3.4 Μορφολογία

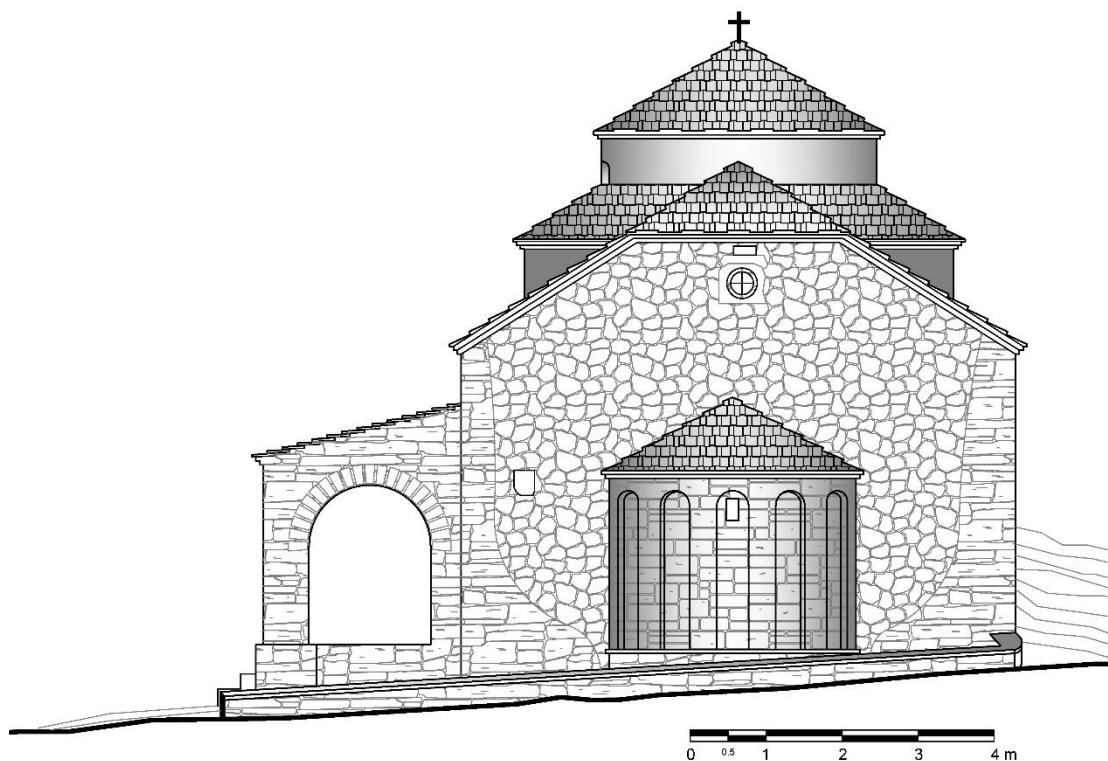
Το μορφολογικό ενδιαφέρον του κτίσματος εντοπίζεται στο εσωτερικό του με την διάρθρωση του χώρου και την θολοδομία που υπαγορεύονται από τον αρχιτεκτονικό τύπο. Η διάπλαση του εσωτερικού χώρου με τους πεσσούς που προσκολλώνται στους μακρούς τοίχους συμβάλουν στην εξασφάλιση της ενότητας του χώρου. Οι αναλογίες του εσωτερικού χώρου είναι κανονικές. Οι πεσσοί έχουν απλή μορφή. Διακοσμητικά στοιχεία στο εσωτερικό, όπως κοσμήτες και φουρούσια δεν υπάρχουν. Ένα ορθογωνικό εξωτερικώς κτίσμα αποκτά πλαστικότητα με την σύνθετη διάταξη του εσωτερικού. Η επιλογή του αρχιτεκτονικού τύπου είναι πετυχημένη, γιατί εισερχόμενος στον ναό ο θεατής αμέσως μετά την είσοδο, έχει θέα στους τοίχους και στον τρούλλο με αδιάσπαστη την εικόνα του συνόλου.

Σχ. 11. Το Καθολικό. Νότια όψη.

Εξωτερικά τα μορφολογικά στοιχεία είναι ελάχιστα. Οι όψεις του είναι αδιάρθρες με εμφανή αργολιθοδομή και την χρήση παχέως κονιάματος, ενώ φέρει και ελάχιστα διακοσμητικά στοιχεία, όπως κάποια εντοιχισμένα λιθανάγλυφα. Ως προς την βασική δομή του ναού, το σύστημα στεγάσεως παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά του μονόκλιτου τρουλαίου ναού. Είναι δηλαδή, ναός ορθογωνικός και η κάλυψή του γίνεται με ενιαία δίρριχτη στέγη, στην οποία μέσω κυβόσχημου βάρους υψώνεται ο τρούλλος (Εικ. 54). Η στέγη φέρει λοξή απότμηση στην δυτική πλευρά, ενώ στην ανατολική φέρει μερικώς λοξή απότμηση. Η βαρύτητα του όγκου μετριάζεται με τον τρούλλο και την στοά στην νότια πλευρά.

Τα ελάχιστα ανοίγματα που βρίσκονται όλα στην νότια και ανατολική πλευρά, δεν διαπλάθουν τις όψεις, ούτε προβάλλουν το μνημείο. Χαρακτηριστικό είναι το κυκλικό φωτιστικό άνοιγμα πάνω από την κόγχη του Ιερού στον ανατολικό τοίχο και το μοναδικό παράθυρο του τυμπάνου του τρούλλου στην νότια όψη. Η ανακατασκευή της στοάς με την τοποθέτηση της στέγης της πάνω από τα παράθυρα, αλλοίωσε την νότια όψη μορφολογικά, αλλά και λειτουργικά μείωσε αισθητά το φως στο εσωτερικό του καθολικού.

Σχ. 12. Το Καθολικό. Ανατολική όψη.

Η αντικατάσταση των σχιστολιθικών πλακών της επικάλυψης της στέγης με νέες βιομηχανικής ομοιόμορφης τυποποιημένης κοπής, αλλοιώνουν την όψη και την μορφή που είχε αρχικά το μνημείο. Παρόλα αυτά, η επέμβαση ίσως ήταν επιτακτική, καθώς για την προσωρινή προστασία του μνημείου, πληροφορούμαστε από φωτογραφίες της 7ης Εφορείας Αρχαιοτήτων Λάρισας, γίνονταν επεμβάσεις πρόχειρες με κακοτεχνίες, όπως π.χ. είχε χρησιμοποιηθεί κεραμίδι ως υλικό καλύψεως (Εικ. 55).

Οι ταπεινές αναλογίες και ο παραδοσιακός χαρακτήρας συνθέτουν γραφικό χαρακτήρα. Η κεραμοπλαστική επιγραφή και οι δύο λιθανάγλυφες πλάκες που είναι εντοιχισμένες στην νότια και ανατολική όψη, αποτελούν τα περιορισμένης εκτάσεως διακοσμητικά στοιχεία των όψεων. Χαρακτηριστικά είναι και τα ξύλινα στοιχεία που

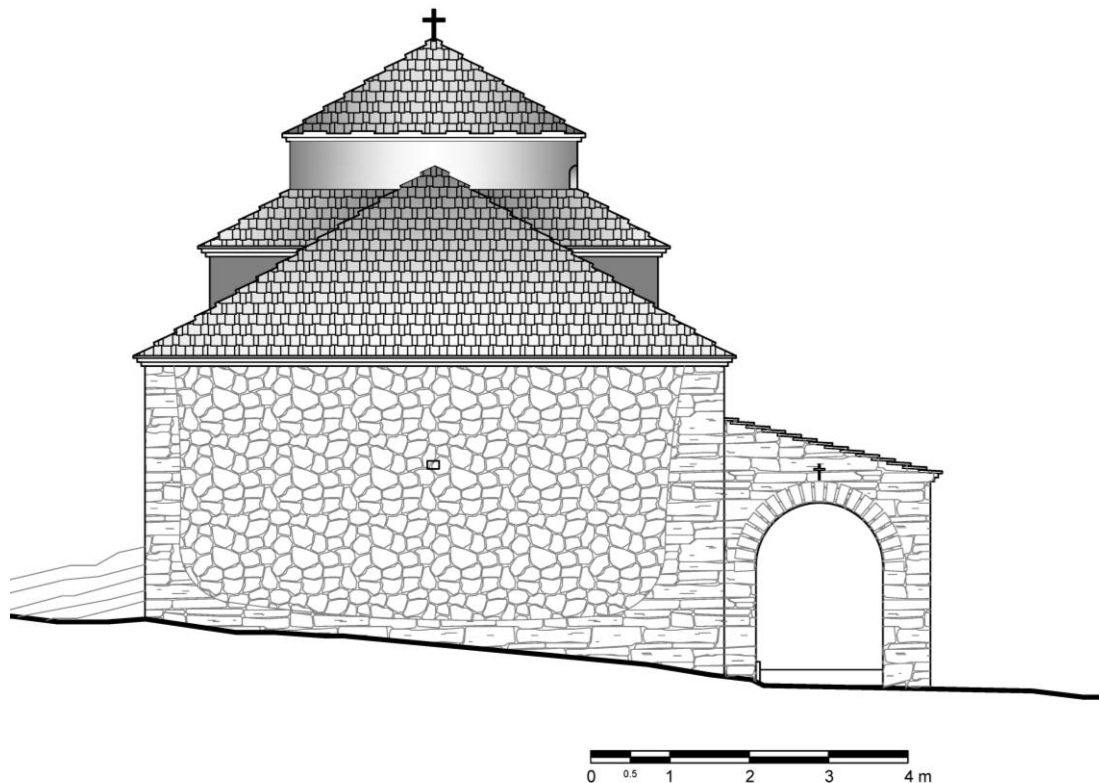

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

διακρίνονται στις όψεις και αποτελούν τα άκρα των ελκυστήρων του ναού που διατρυπούν όλο το πάχος της τοιχοποιίας.

Το τύμπανο του τρούλλου επιστέφει γείσο από δύο σειρές σχιστοπλακών σε εκφορική διάταξη. Όμοιο γείσο δύο σειρών επιστέφει και την κόγχη του Ιερού, ενώ όλο τον ναό τον περιτρέχει γείσο τριών σειρών σε προέχουσα διάταξη.

Μορφολογικό ενδιαφέρον αποτελεί η λύση στηρίξεως του τυμπάνου του τρούλλου, καθώς αναδύεται από την στέγη, στηριζόμενο σε κυβόσχημο βάθρο ή ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο βάθρο, στο οποίο είναι εμφανής ο τρόπος δόμησης με τους θολίτες να διαμορφώνουν τα τόξα που συμπτύσσουν τον τρούλλο (Εικ. 56, Εικ. 57).

Σχ. 13. Το Καθολικό. Δυτική όψη.

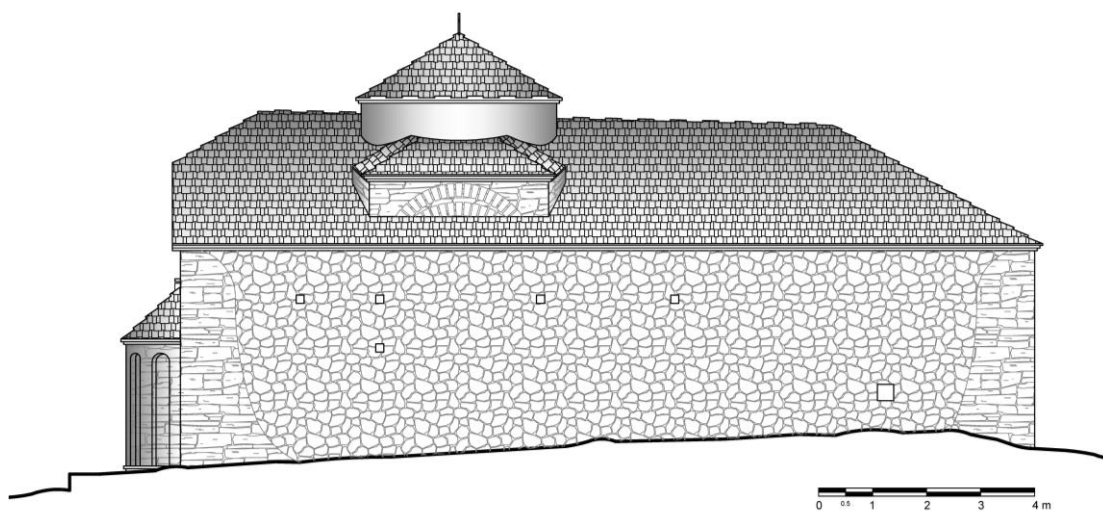
Η κόγχη του Ιερού είναι επιμελημένη, καθώς είναι πεντάπλευρη σε κάτοψη, που διαμορφώνεται από τα αβαθή αψιδώματα με απόληξη στο επάνω μέρος από τόξα πολλαπλής καμπυλότητας.

Χαρακτηριστικό αποτελεί το σημείο ενώσεων των στεγών με το κυβόσχημο βάθρο του τρούλλου και το σημείο της κόγχης με τον ανατολικό τοίχο του ιερού. Στα σημεία των ενώσεων περίπου 10 εκ. ψηλότερα τοποθετούνται στο βάθρο και στον

ανατολικό τοίχο σχιστόπλακες για να καλύψουν και να προστατεύσουν τους αρμούς των ενώσεων (Εικ. 58).

Οι εσωτερικές επιφάνειες του κυρίως ναού και του Ιερού Βήματος καλύπτονται από τοιχογραφίες οι οποίες είναι ιδιαίτερης τεχνοτροπίας και λαϊκής τέχνης.

Το καθολικό χτίστηκε κατά τα βυζαντινά πρότυπα ως προς τον αρχιτεκτονικό τύπο και την μορφολογική διάπλαση του εσωτερικού χώρου. Η εξωτερική αισθητική απόδοση όμως, είναι μέτρια για τον αρχιτεκτονικό τύπο ναού. Η αδιαφορία για την εξωτερική μορφολογική διάπλαση και η έλλειψη διακοσμητικών στοιχείων είναι ίσως ενδεικτικές του γενικότερου ύφους της μεταβυζαντινής ναοδομίας, της οικονομικής δυσπραγίας, των δυνατοτήτων και των ειδικών συνθηκών της εποχής της Τουρκοκρατίας στην περιοχή⁸⁵.

Σχ. 14. Το Καθολικό. Βόρεια όψη.

⁸⁵ ΠΑΣΑΛΗ Α., Το καθολικό της μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας, *Δώρον. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Νίκο Νικονάνο*, Θεσσαλονίκη 2006, σσ.337-338.

3.5 Λιθανάγλυφα

Το καθολικό έχει ελάχιστα διακοσμητικά στοιχεία, όμως τα λίγα λιθανάγλυφα που φέρει, αξίζουν προσοχής, καθώς μας αποκαλύπτουν στοιχεία της τεχνοτροπίας και της αισθητικής των τεχνιτών που τα κατασκεύασαν.

1ο Λιθανάγλυφο

Στην τοιχοποιία από ακανόνιστους λίθους παρεμβάλλονται δύο μαρμάρινες πλάκες με ανάγλυφα σχέδια και χαραγήματα. Στον ανατολικό τοίχο του ιερού, νότια της κόγχης, υπάρχει λιθανάγλυφη πλάκα που εικονίζει περίτεχνο εξώγλυφο σταυρό με τρίλοβες απολήξεις των κεραιών του (Εικ. 1).

Εικ. 1. Λιθανάγλυφο 1

2ο Λιθανάγλυφο

Όμοια πλάκα υπάρχει και στον νότιο τοίχο πάνω από την στοά. Στην μαρμάρινη πλάκα εικονίζεται περίτεχνος εξώγλυφος σταυρός με τρίλοβες απολήξεις των κεραιών του και γύρω του αναγράφει **IC XC NI KA**. Στις επάνω δύο γωνίες υπάρχουν ανάγλυφα λουλούδια και κάτω από τον σταυρό εικονίζονται τρία κυπαρίσσια (Εικ. 2).

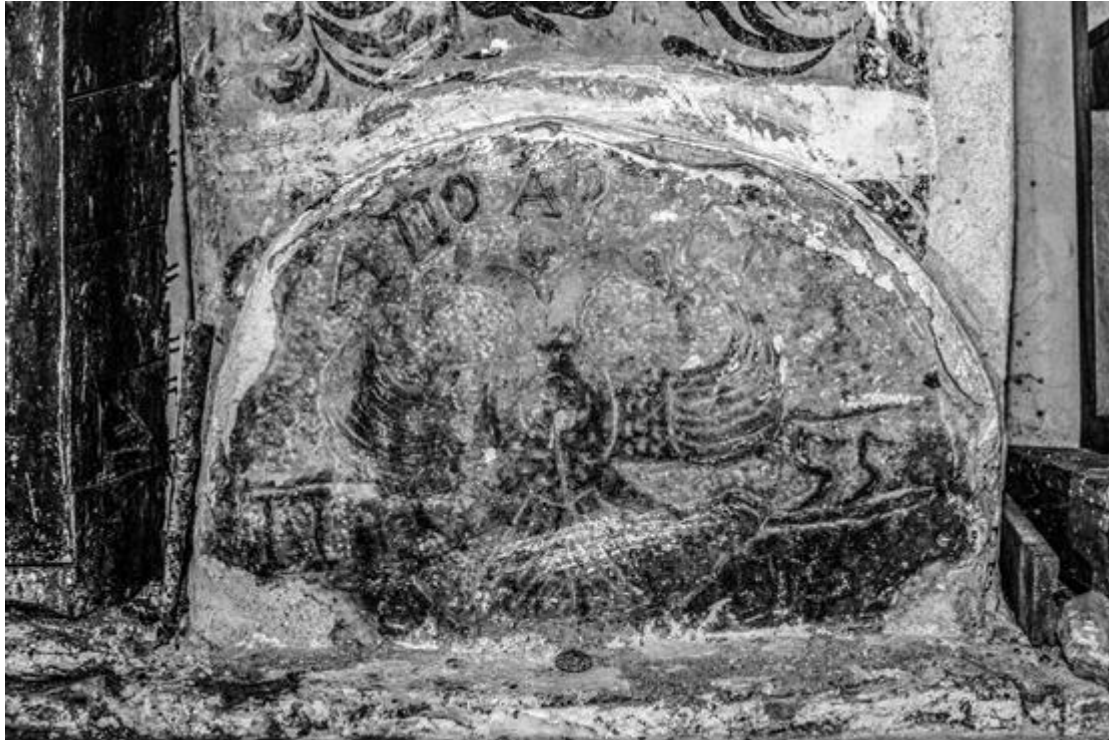

Εικ. 2. Λιθανάγλυφο 2

Στην ανατολική όψη η κόγχη του Ιερού είναι επιμελημένη από λαξευμένους πωρολίθους στο επάνω τμήμα των αψιδωμάτων για την διαμόρφωση των τόξων πολλαπλής καμπυλότητας (Εικ. 59). Επίσης ο κυκλικός φεγγίτης περιβάλλεται από λαξευμένους θολίτες (Εικ. 60). Πάνω από τον κυκλικό φεγγίτη υπάρχει ένας μικρός πωρόλιθος που φέρει χαραγμένο το έτος ιδρύσεως του καθολικού.

3ο Λιθανάγλυφο

Μέσα στον ναό στον δεύτερο βόρειο εκ δυσμών πεσσό, στην βάση του είναι κολλημένη λιθανάγλυφη μαρμάρινη πλάκα, που εικονίζει έναν δικέφαλο αετό (Εικ. 3).

Εικ. 3. Λιθανάγλυφο 3

4ο Λιθανάγλυφο

Στον νάρθηκα υπάρχει άλλη μία λιθανάγλυφη πλάκα, φορητή, με όμοιο σταυρό και τα γράμματα **IC XC NI KA** (Εικ. 4).

Εικ. 4. Λιθανάγλυφο 4

3.6 Επιγραφές

Στο καθολικό υπάρχουν οκτώ (8) επιγραφές.

1η Επιγραφή

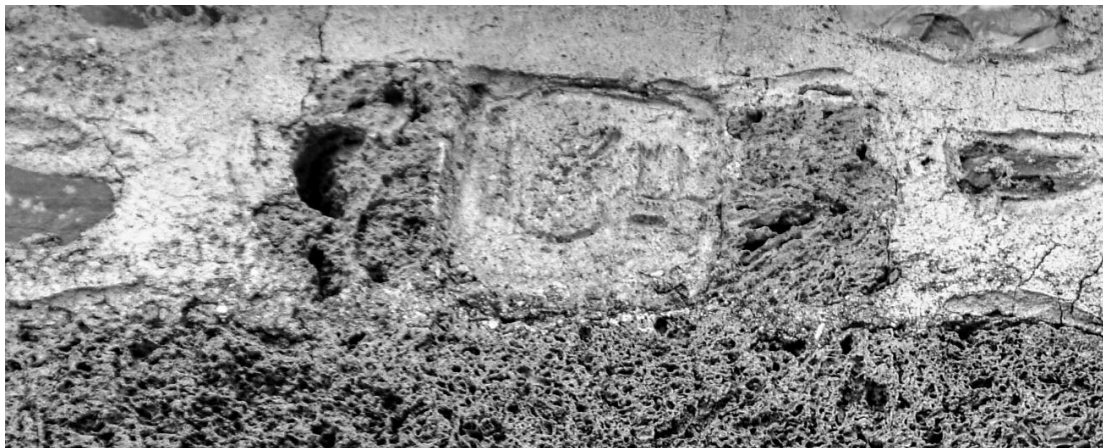
Η πρώτη είναι κεραμοπλαστική επιγραφή, βρίσκεται στο κυβόσχημο βάθρο που βαίνει ο τρούλλος στην νότια όψη του. Είναι πλίνθινη και μας πληροφορεί για το έτος κατασκευής του καθολικού **1843** (Επιγραφή 1, Εικ. 61).

Επιγραφή 1. Επιγραφή στο βάθρο του τρούλλου.

2η Επιγραφή

Η επιγραφή είναι ανάγλυφη σε ορθογωνικού σχήματος λίθο, βρίσκεται στον ανατολικό τοίχο επάνω από τον κυκλικό φεγγίτη του Ιερού εξωτερικά και αναγράφει το έτος κατασκευής **1843**. Λόγω του μεγέθους του λίθου που είναι μικρός, ο τελευταίος χαρακτήρας, ο αριθμός τρία είναι δυσανάγνωστος (Επιγραφή 2, Εικ. 62).

Επιγραφή 2. Επιγραφή πάνω από τον κυκλικό φεγγίτη.

3η Επιγραφή

Η τρίτη επιγραφή είναι ανάγλυφη σε ορθογωνικού σχήματος λίθο, εικονίζει έναν σταυρό με τα γράμματα **ΙC ΧC ΝΙ ΚΑ** και από κάτω το έτος **1843** και ο μήνας **ΜΑΡΤΙΟ** το τελευταίος χαρακτήρας, το γράμμα **Ο** περιλαμβάνει και ένα μικρότερο **Ο** μέσα του που είναι σύμπτυξη της κατάληξης του μήνα εννοώντας **1843 ΜΑΡΤΙΟΣ** (Εικ. 63). Η πλάκα βρίσκεται στο μέτωπο του ανατολικού τοίχου εξωτερικά και αριστερά της κόγχης του ιερού.

Επιγραφή 3. Λιθανάγλυφη επιγραφή στον ανατολικό τοίχο.

4η Επιγραφή

Η τέταρτη επιγραφή είναι γραπτή πάνω από την δυτική θύρα εσωτερικά και είναι η επιγραφή που αφορά την ιστορία - αγιογράφηση του καθολικού.

Αναγράφει:

« + Ιστορήθη ο θείος και πάνσεπτος ούτος ναός της αγ. κ' ομοουσίου Τριάδος εν έτει
αωζζ αρχιερ. του Σεβ. μητροπ. Ελασσώνος. κ.κ. Κυρίλλου. η/γουμένου του Πανοσιολ. κ.
Ανθίμου κ. των πανος. α. πατέρων Σαμουήλ. / κ. Ανθίμου ιερομ. Ιακώβου Διονυσίου
Δαμιανού Κωνσταντίου Τιμοθέου / Θεοφάνους μοναχών. Έστω η μνήμη αυτών αιώνια
1867 Απριλ. 10. / Σημειούται η δαπάνη του πανοσιολ. ηγ. κ. Ανθίμου κατ' όνομα όσα
εδαπάνησε δια την εκκλησίαν. /

Εις τους κτίστας 1600

Εις τους μαραγγούς 1125

Εις τους Ζωγράφους 4600

Το όλον 7325 /

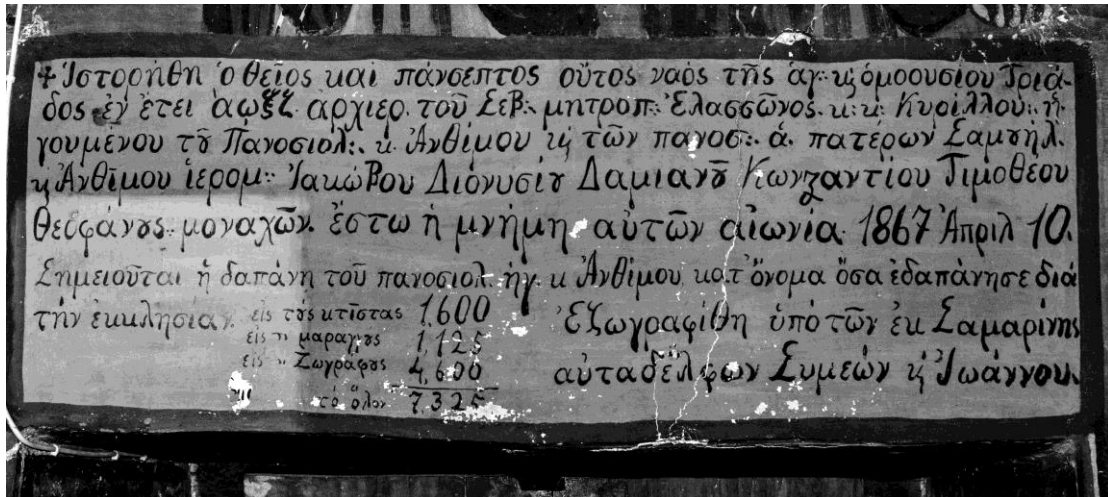
Εξωγραφίθη υπό των εκ Σαμαρίνης / αυταδέλφων Συμεών κ' Ιωάννου».

Η επιγραφή μας πληροφορεί ότι:

- Το καθολικό αγιογραφήθηκε το 1867 από τους Σαμαριναίους ζωγράφους και αδελφούς Συμεών και Ιωάννη.
- Το 1867 μητροπολίτης Ελασσώνας ήταν ο Κύριλλος⁸⁶.
- Ηγούμενος ήταν ο Άνθιμος και το μοναστήρι είχε δύο ιερομονάχους, τον Σαμουήλ και τον Άνθιμο.
- Αναφέρονται ακόμα τα ονόματα έξι μοναχών Ιακώβου, Διονυσίου, Δαμιανού, Κωνσταντίου, Τιμοθέου και Θεοφάνους.
- Τέλος αναγράφονται τα ποσά που δαπάνησε ο ηγούμενος Άνθιμος για τον ναό αναλυτικά. (Εικ. 64).

Εντύπωση προκαλεί η ακρίβεια των υπολογισμών, των εργασιών και η αναγραφή τους καθώς δεν συναντάται συχνά στις επιγραφές.

Επιγραφή 4. Γραπτή κτητορική επιγραφή δυτικής εισόδου.

5η Επιγραφή

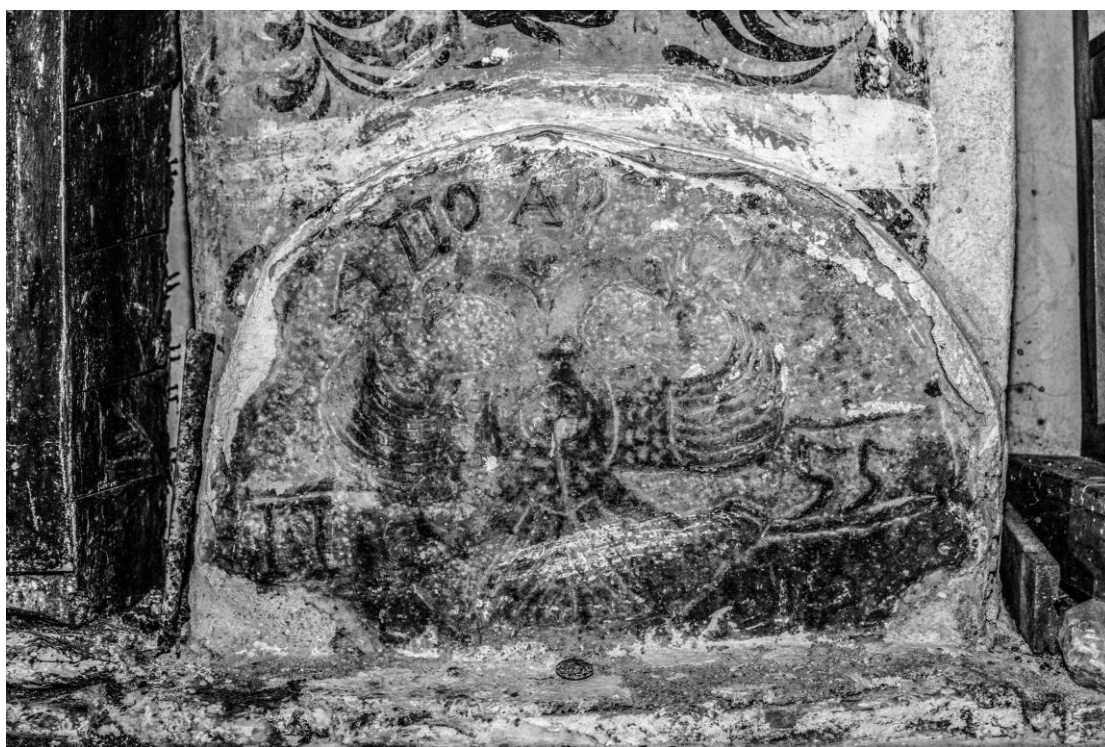
Η Πέμπτη επιγραφή είναι εγχάρακτη σε ημικυκλικού σχήματος πλάκα που εικονίζει έναν δικέφαλο αετό. Πάνω από τον δικέφαλο γράφει **ΑΠΟ ΑΩ** και κάτω από τον αετό δεξιά και αριστερά γράφει **1755**. Η επιγραφή αυτή κατά τον κ. Αθανάσιο

⁸⁶ Μητροπολίτης Ελασσώνας ο από Κόου Κύριλλος (1867-1887). Στο εικοσάχρονο διάστημα της αρχιερατείας του Κυρίλλου χτίστηκαν αρκετοί ναοί στην επαρχία Ελασσώνας και λειτούργησαν απρόσκοπτα όλα τα ελληνικά σχολεία. Επίσης στην εποχή του Κυρίλλου ανοικοδομήθηκε το Καθολικό της Μονής Αγίας Τριάδος Γιαννωτών.

<https://imelassonos.gr/o-μητροπολίτης/o-αρχιερατικός-κατάλογος/>

Παπανικολάου μεταγράφηκε ως **1155** και αναφέρει ότι η θέση της βρισκόταν πάνω από την ανατολική τοξοειδή είσοδο της μονής⁸⁷.

Ο κ. Γεώργιος Μπλάντας⁸⁸ στο πόνημά του τεκμηριώνει αναλυτικά την χρονολόγηση που αναγράφει η λιθανάγλυφη πλάκα καταλήγοντας ότι λογικότερο είναι το έτος **1755** με την εξήγηση ότι η χρονολογία είναι σε σύγχρονο αριθμητικό σύστημα το οποίο είναι ευανάγνωστο. (Επιγραφή 5, Εικ. 65, Εικ. 66).

Επιγραφή 5. Λιθανάγλυφη επιγραφή στον δεύτερο εκ δυσμών βόρειο πεσσό.

6η Επιγραφή

Στην κόγχη του ιερού υπάρχει γραπτή επιγραφή μέσα σε ζωγραφική τοξοστοιχία που δημιουργεί στήλες για την καταγραφή ονομάτων. Σε αυτό το σημείο συναντάται και σε άλλα καθολικά η αναγραφή ονομάτων μοναχών για την μνημόνευσή τους στην προσκομιδή κατά την θεία λειτουργία. Στην πρώτη στήλη γράφει: «*Μιχαήλ / Χριστοδούλου / Ιωάννου / Μαρίας*». Στην μεσαία στήλη (4η στήλη) γράφει: «*Των ιερομονάχον ανθύμου, Συμεών / αρσενίου, μοναχού Χρίστου, μήχου, σουλ/τάνας, κόστους, από/στόλης, φόλι, μαρίας / αθανασίου, ιωάννου / Αθανασίου, νικολάου /*

⁸⁷ ΑΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσάνος. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσάνος «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980, σ.17.

⁸⁸ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, *Ο Κώδικας της μονής Αγίας Τριάδας της Γιαννωτάς Ελασσάνος 1825-1927*, Λάρισα 2015, σ.8.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Θεοδώρου, περιστέρας / Σταμούλου, εμανουήλ, / νικολάου, Κωνσταντίνου / Λάμπρου, ανθυμίας / μαναχία.»

Με άλλο είδος γραφής σε δύο στήλες (Πέμπτη και έκτη στήλη) αναγράφονται: «των / ιερομοναχ. / Γενναδίου Θεο/φίλου Δαμιανού» και «των/ μοναχών / Βενιαμίν Ιγνα/τίου Ιωαννικίου». Με μολύβι λίγο χαμηλότερα και άλλο γραφικό χαρακτήρα στην Πέμπτη στήλη αναγράφει: « Ευθυμίου Ιερέως / Βασιλείου ιερέως / Αστερίου ιερέως / Ιωάννου ιερέως / Χαρισίου ιερέως / Τριανταφύλλου ιερέως».

Στην επιγραφή συναντώνται τέσσερεις γραφικοί χαρακτήρες που παραπέμπουν σε ονόματα διαφορετικών χρονολογιών που κατοίκησαν στο μοναστήρι είτε πρόσφεραν σε αυτό. (Επιγραφή 6, Εικ. 67)

Επιγραφή 6. Γραπτή επιγραφή ονομάτων στην κόγχη της προθέσεως.

7η Επιγραφή

Στο καθολικό φυλάσσεται ένας ορθογωνικού σχήματος λίθος που βρίσκεται στο σκαλοπάτι της δυτικής εισόδου, φέρει ανάγλυφη επιγραφή και αναγράφει: **ΝΕΟ 1870 / ΜΑΙΟΥ΄ 30**. Η χρονολογία ίσως να αναφέρεται σε μεταγενέστερες εργασίες στο μοναστήρι ή και σε άλλο κτίσμα της μονής που δεν διασώζεται. (Επιγραφή 7, Εικ. 68)

Επιγραφή 7. Λιθανάγλυφη πλάκα μπροστά στην δυτική είσοδο του Κυρίως Ναού.

8η Επιγραφή

Κάτω από τα στασίδια στον δυτικό τοίχο υπάρχει ένα αγκωνάρι μαρμάρινο με χαλύβδινο σύνδεσμο στο κάτω μέρος και έχει μια εγχάρακτη επιγραφή που αναγράφει **1908**. Το τεμάχιο αυτό ίσως να είναι από παλιό μαρμάρινο σταυρό. (Επιγραφή 8, Εικ. 69)

Επιγραφή 8. Μαρμάρινο τμήμα με εγχάρακτη χρονολογία.

3.7 Τοιχογραφίες

Το εσωτερικό του καθολικού της Αγίας Τριάδος είναι κατάγραφο από τοιχογραφίες που φιλοτεγήθηκαν από τους αδελφούς Συμεών και Ιωάννη από την Σαμαρίνα στις 10 Απριλίου 1867 με βάση την γραπτή επιγραφή που βρίσκεται στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου εσωτερικά⁸⁹. Η τοιχογράφηση επεκτείνεται ακόμη και στις παραστάδες των θυρών και των παραθύρων.

Οι αγιογράφοι που με βάση την επιγραφή είναι οι αδελφοί Συμεών και Ιωάννης από την Σαμαρίνα, δεν είναι πολύ γνωστοί από την μέχρι τώρα βιβλιογραφία. Σύμφωνα με τον Τρ. Παπαζήση και τον Γ. Μπλάντα, ο Ιωάννης ζωγράφησε το 1862-1863 και τις εικόνες της Παναγίας, του Χριστού και της Αγίας Κυριακής στον Ναό Αγίας Κυριακής Λουτρού Ελασσώνας⁹⁰.

Ο κ. Δ. Κάτσικας – Καππαδόκης στον κατάλογο έκθεσης φωτογραφίας, *Σαμαριναίοι Αγιογράφοι*, του κ. Ν. Σιούμκα αναφέρει, ότι το επίθετο των αδερφών Συμεών και Ιωάννη που αγιογράφησαν την Αγία Τριάδα Γιαννωτών είναι Σακουμάνος⁹¹. Επίσης, αναφέρει ότι από τις γενιές των αγιογράφων, φαίνεται πως η τέχνη μεταβιβάζονταν από τον πατέρα στον γιό ή από τον θείο προς τον ανιψιό. Ο Συμεών και Ιωάννης Σακουμάνοι δίδαξαν την τέχνη τους στα παιδιά τους που φέραν το όνομα Δημήτριος. Αυτό επισημαίνεται σε τοιχογραφία του ναού της Αγ. Τριάδος στην Γεράνεια της Ελασσώνας, όπου εικονίζονται όσιοι σε προτομή με υπογραφή *Δημήτριος Σίμου και Δημήτριος Ιωάννου Σακουμάνος* το 1900. Όπως συνεργάζονταν οι γονείς και αδελφοί, συνεργάζονταν και τα παιδιά τους⁹².

Κόγχη του Ιερού Βήματος

Στο τεταρτοσφαίριο της κόγχης του Ιερού εικονίζεται η Πλατυτέρα ημίσωμη με τα χέρια απλωμένα στα πλάγια σε δέηση, έχοντας τον Χριστό μπροστά της με τα δύο χέρια ανοιχτά στα πλάγια σε χειρονομία ευλογίας (Εικ. 70). Δεξιά και αριστερά της Πλατυτέρας εικονίζονται σε σύννεφα οι αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ από τα ισχία και επάνω. Κάτω από την παράσταση της Πλατυτέρας εικονίζονται οι

⁸⁹ ΤΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Εκκλησίες και μοναστήρια στα Χάσια και Αντιχάσια, *Θεσσαλικά Χρονικά* 15, 1984, 196-197.

⁹⁰ Γ. ΜΠΛΑΝΤΑΣ, Επιγραφές από το Λουτρό της Ελασσώνας, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 4, Λάρισα 1983, 138-139.

⁹¹ Ν. ΣΙΟΥΜΚΑΣ, *Σαμαριναίοι Αγιογράφοι*. Κατάλογος έκθεσης φωτογραφίας Νίκου Σιούμκα, Λάρισα 2008, 16-22.

⁹² Ν. ΣΙΟΥΜΚΑΣ, *Σαμαριναίοι Αγιογράφοι*. Κατάλογος έκθεσης φωτογραφίας Νίκου Σιούμκα, Λάρισα 2008, 53.

Συλλειτουργούντες Ιεράρχες, εξ αριστερών προς τα δεξιά οι Άγιοι Γρηγόριος ο Θεολόγος (Εικ. 71), Ιωάννης ο Χρυσόστομος (Εικ. 72), Μέγας Βασίλειος (Εικ. 73) και Σπυρίδων (Εικ. 74). Κάτω από τους Συλλειτουργούντες Ιεράρχες αναπτύσσεται ζώνη με ανακαμπτόμενο ελικοειδή βλαστό και λίγο χαμηλότερα υπάρχουν δύο σειρές από φυλλαράκια σε παράθεση (Εικ. 75). Στο κέντρο εικονίζεται η παράσταση του Μελισμού κάτω από την ποδιά του παραθύρου. Στο μέτωπο του ανατολικού τοίχου, τις κόγχες προθέσεως και κυρίως Ιερού Βήματος, περιβάλλει κατά τα κατακόρυφα μέρη και την ημικυκλική επάνω απόληξη, ταινία πλάτους 15 εκατοστών, στην οποία αναπτύσσεται γραπτό φυτικό κόσμημα (Εικ. 76).

Ανατολικός τοίχος του Ιερού Βήματος

Στα μέτωπα του ανατολικού τοίχου ο τοιχογραφικό διάκοσμος αναπτύσσεται σε πέντε ζώνες από κάτω προς τα επάνω. Στο βόρειο μέτωπο, στην κάτω ζώνη (ποδιά προθέσεως) παριστάνονται αναδιπλούμενα βήλα. Στην δεύτερη ζώνη, στην κόγχη της προθέσεως κάτω εικονίζεται διακοσμητική τοξοστοιχία μέσα στην οποία σε στήλες αναγράφονται ονόματα λαϊκών, ιερομονάχων και μοναχών. Ψηλότερα εικονίζεται η παράσταση της Άκρας Ταπεινώσεως (Εικ. 77). Στο μέτωπο του ανατολικού τοίχου μεταξύ κόγχης προθέσεως και κεντρικής κόγχης εικονίζεται ολόσωμος ο Άγιος Στέφανος (Εικ. 78). Στην τρίτη καθ' ύψος ζώνη εικονίζονται από τα ισχία και επάνω μέσα σε μετάλλια οι Άγιοι Γάιος⁹³ και Δόμνος⁹⁴ (Εικ. 79).

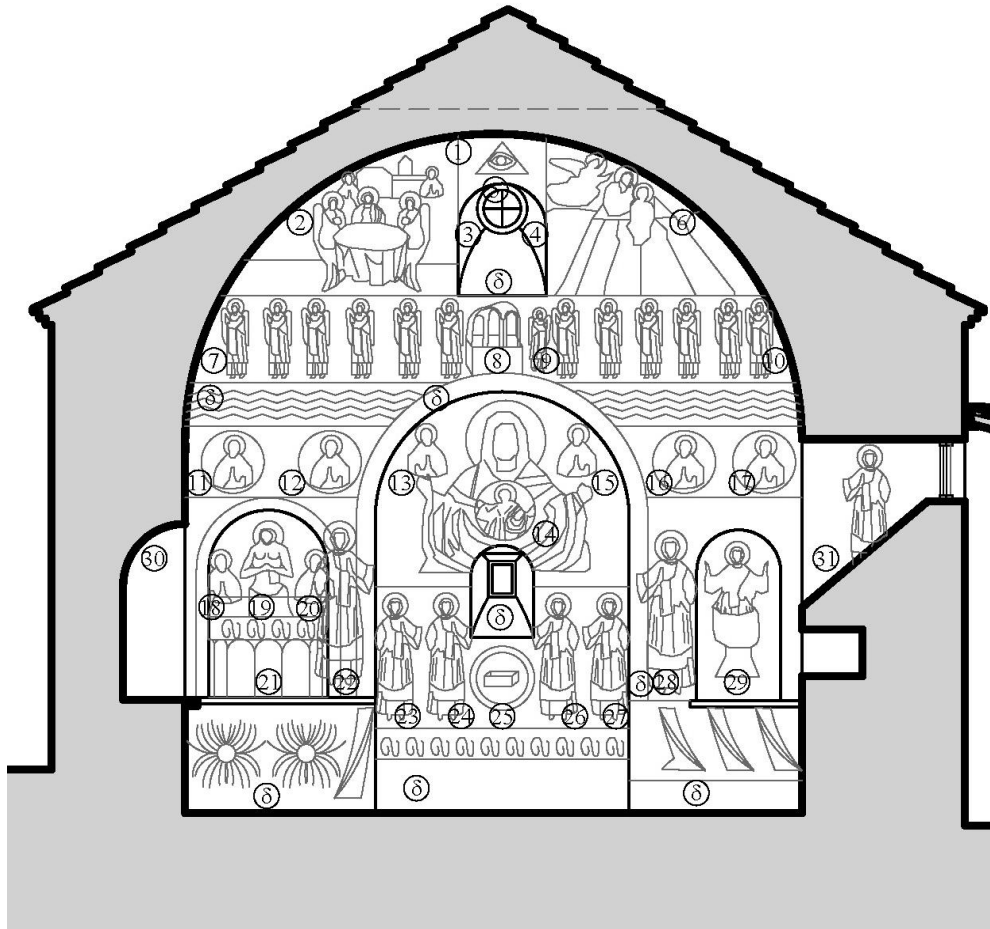
Στο νότιο μέτωπο στην κάτω ζώνη (ποδιά διακονικού) εικονίζονται και πάλι αναδιπλούμενα βήλα (Εικ. 80). Στην δεύτερη ζώνη στην κόγχη του διακονικού εικονίζεται ο Ιησούς Χριστός εντός ποτηρίου, με τα δύο χέρια κεκαμμένα σε ορθή γωνία στα πλάγια σε χειρονομία ευλογίας (Εικ. 81). Στο μέτωπο του ανατολικού τοίχου μεταξύ της κεντρικής κόγχης και της κόγχης του διακονικού εικονίζεται ολόσωμος ο Άγιος Ρωμανός (Εικ. 82). Στην τρίτη καθ' ύψος ζώνη εικονίζονται από τα ισχία και επάνω μέσα σε μετάλλια οι Άγιοι Τάλαρος,⁹⁵ και Εκδίκιος,⁹⁶ (Εικ. 83).

⁹³ <https://www.saint.gr/1354/saint.aspx>

⁹⁴ <https://www.eleftheria.gr/m/απόψεις/item/75558-.html>

⁹⁵ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΦΟΥΡΝΑ, *Ερμηνεία της Ζωγραφικής τέχνης*, Έκδοσις υπο Α. Παπαδοπούλου- Κεραμέως, εν Πετρούπολει 1909, 193.

⁹⁶ https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/pandektis_painters/000083-10442_86517

Σχ. 15. Ανατολικός τοίχος καθολικού. Ανάπτυγμα τοιχογραφικού διακόσμου.

Στην τέταρτη καθ' ύψος ζώνη αναπτύσσεται από άκρο σε άκρο η Θεία Λειτουργία (sic) (Εικ. 84). Στο κέντρο η Αγία Τράπεζα (Λευκή ενδυτή) και από πάνω κιβώριο (Εικ. 85). Εκατέρωθεν εικονίζονται ανά έξι ολόσωμοι άγγελοι. Δεξιά για τον θεατή της Αγίας Τραπέζης ο Χριστός μεταλαμβάνοντας τους προσερχομένους αγγέλους (Εικ. 86). Αριστερά της Αγίας Τραπέζης εικονίζονται έξι άγγελοι που έχουν ήδη κοινωνήσει και αποχωρούν (Εικ. 87). Ανάμεσα στην τρίτη και τέταρτη ζώνη αναπτύσσεται σε σκουρόχρωμο βάθος τριπλή, τρίχρωμη διακοσμητική ταινία ζιγκ-ζαγκ (Εικ. 84). Στην τελευταία προς τα επάνω ζώνη, εκατέρωθεν του κυκλικού φεγγίτη αναπτύσσονται δύο παραστάσεις, αριστερά η Φιλοξενία του Αβραάμ (Εικ. 88) και δεξιά η Θυσία του Αβραάμ (Εικ. 89), ενώ στο κέντρο επάνω από τον φεγγίτη οφθαλμός εντός τριγώνου (Εικ. 90). Στις παραστάδες του παραθύρου του ανατολικού τοίχου

άνωθεν της κόγχης του Ιερού αριστερά εικονίζεται ο Άγιος Πλάτων (Εικ. 91) και δεξιά ο Άγιος Ρωμανός (Εικ. 92), ενώ στο τόξο υπάρχει ένα εξαπτέρυγο.

Ο βόρειος και νότιος τοίχος του Ιερού Βήματος αναπτύσσεται όμοια με τον ανατολικό σε πέντε ζώνες από κάτω προς τα επάνω.

Βόρειος πεσσός του Ιερού Βήματος

Στον βόρειο πεσσό στην πρώτη ζώνη υπάρχει διακοσμητικό μοτίβο σχήματος χιαστί που γεμίζει με τρίγωνα ερυθρών αποχρώσεων κυματοειδών γραμμών. Στην δεύτερη ζώνη εικονίζεται ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης (Εικ. 93). Στην τρίτη ζώνη πάνω από τον ελκυστήρα υπάρχει φυτικό κόσμημα ορθογωνικού σχήματος και λίγο ψηλότερα στον 2ο εγκάρσιο ελκυστήρα, που στηρίζεται και το Τέμπλο, αρχίζει η διακοσμητική ταινία τύπου ζιγκ ζαγκ. Στην τέταρτη ζώνη στην άντυγα του τόξου, που βαίνει στον πεσσό ανάμεσα στον 2ο και 3ο εγκάρσιο ελκυστήρα, εικονίζεται ο Πατριάρχης Ιακώβ (Εικ. 94). Στην Πέμπτη ζώνη στην βόρεια άντυγα εικονίζεται ο Προφήτης Ησαΐας (Εικ. 95). Στο ανατολικό μέτωπο του βόρειου πεσσού στην κατώτερη ζώνη υπάρχει διακοσμητικό μοτίβο απομίμησης νερών μαρμάρου. Στην δεύτερη ζώνη εικονίζεται ο Άγιος Ιγνάτιος (Εικ. 96), στην τρίτη ο Άγιος Κύριλλος σε μετάλλιο (Εικ. 97), λίγο ψηλότερα η διακοσμητική ταινία τύπου ζιγκ-ζαγκ και στο μέτωπο του αψιδώματος ανακαμπτόμενο ελικοειδές φυτικό κόσμημα.

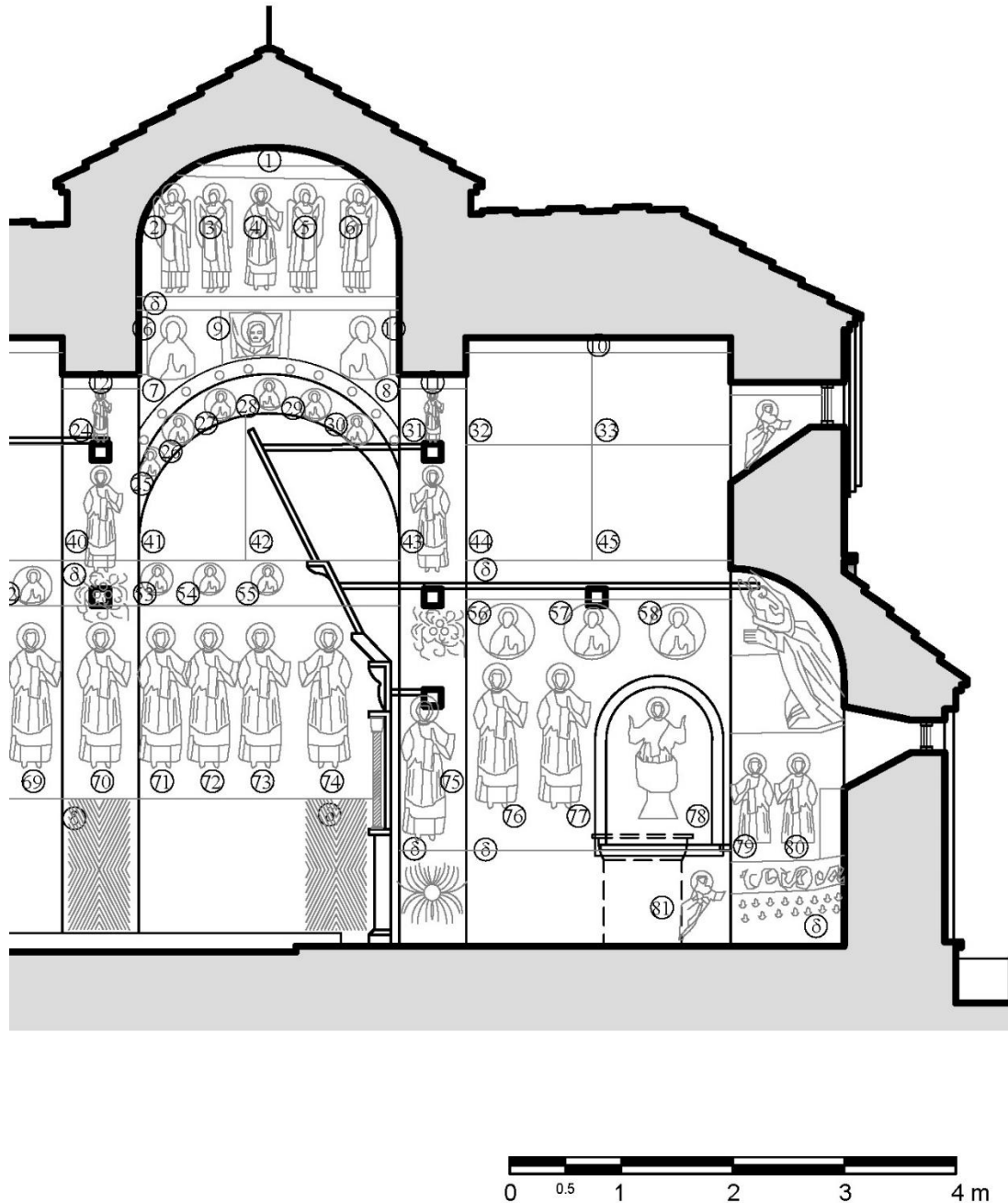
Νότιος πεσσός του Ιερού Βήματος

Αντίστοιχα στον νότιο πεσσό στην πρώτη ζώνη υπάρχει διακοσμητικό τύπου τριγώνων και λίγο ψηλότερα ανακαμπτόμενου ελικοειδούς φυτικού κοσμήματος. Στην δεύτερη ζώνη εικονίζεται ο Άγιος Σεραφείμ (Εικ. 98), στην τρίτη ζώνη πάνω από τον ελκυστήρα υπάρχει φυτικό κόσμημα ορθογωνικού σχήματος (Εικ. 99) και λίγο ψηλότερα στον 2ο εγκάρσιο ελκυστήρα, που στηρίζεται και το Τέμπλο, αρχίζει η διακοσμητική ταινία τύπου ζιγκ ζαγκ (Εικ. 100). Στην τέταρτη ζώνη στην άντυγα του τόξου, που βαίνει στον πεσσό ανάμεσα στον 2ο και 3ο εγκάρσιο ελκυστήρα, εικονίζεται ο Προφήτης Αγγαίος (Εικ. 101) και λίγο ψηλότερα στην πέμπτη ζώνη ο Προφήτης Ιερεμίας (Εικ. 102). Στην κλείδα του τόξου εικονίζεται σε μετάλλιο ο Άγιος Αγάπιος (Εικ. 103). Στο ανατολικό μέτωπο του νότιου πεσσού του Ιερού στην κατώτερη ζώνη συνεχίζει όμοιο διακοσμητικό μοτίβο με τριγωνικά σχήματα και λίγο ψηλότερα ελικοειδές φυτικό κόσμημα. Στην δεύτερη ζώνη εικονίζεται ο Άγιος

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Κύριλλος (Εικ. 104), στην τρίτη σε ελλειψοειδές μετάλλιο – ασπίδα ένα εξαπτέρυγο (Εικ. 105), λίγο ψηλότερα η διακοσμητική ταινία τύπου ζιγκ-ζαγκ και στο μέτωπο του αψιδώματος ανακαμπτόμενο ελικοειδές φυτικό κόσμημα (Εικ. 106).

Σχ. 16. Βόρειος τοίχος Ιερού Βήματος. Ανάπτυγμα τοιχογραφικού διακόσμου. Λεπτομέρεια.

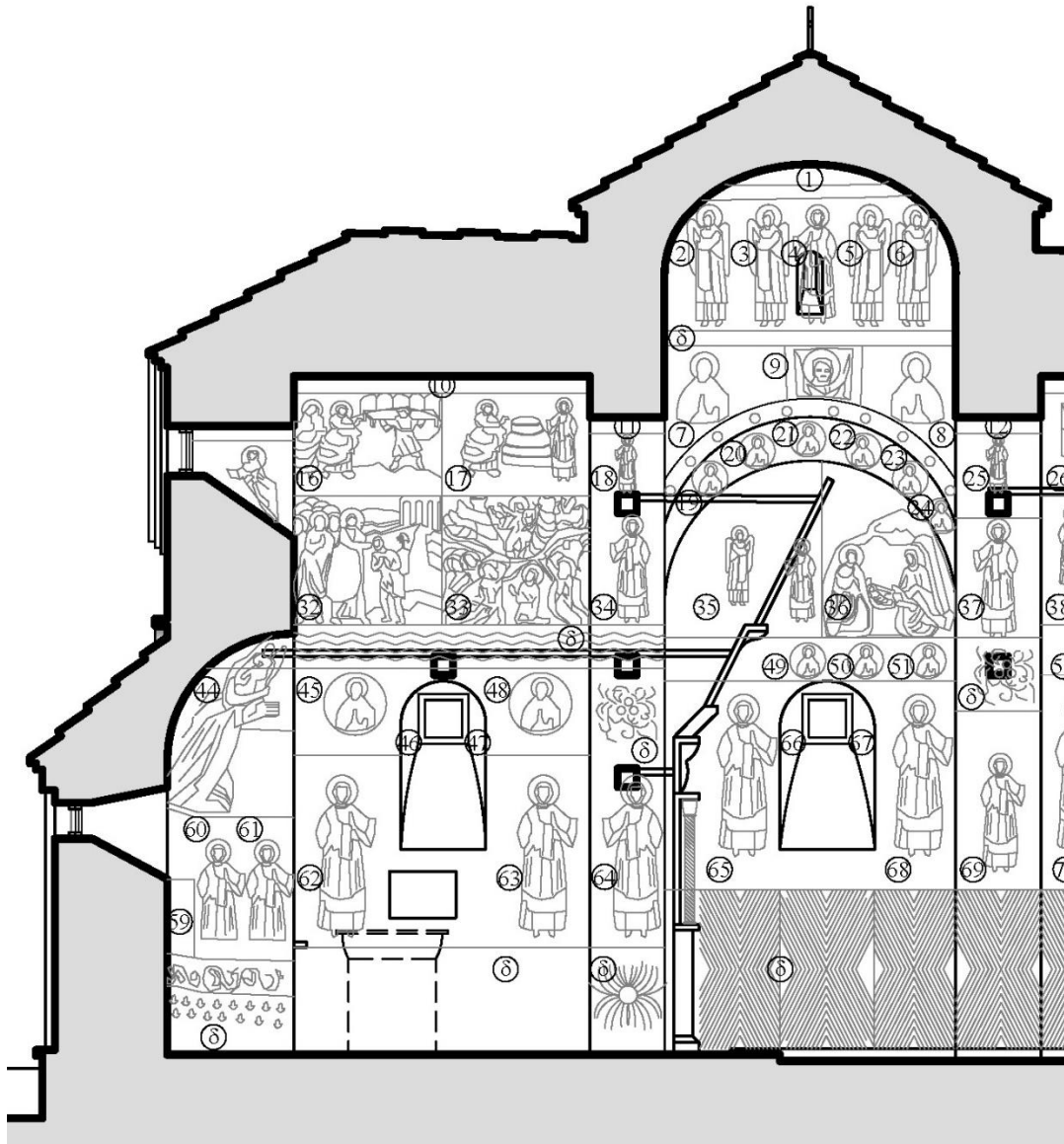
Βόρειος τοίχος του Ιερού Βήματος

Στον βόρειο τοίχο του Ιερού Βήματος στην πρώτη ζώνη υπάρχει παράσταση που δεν αποτυπώθηκε λόγω εμποδίων, ενώ κάτω από την ποδιά της βόρειας κόγχης εικονίζεται χαμηλά διακοσμητική ταινία ρομβοειδών σχημάτων και λίγο ψηλότερα το

κήτος στο στόμα του οποίου βρίσκεται ο Προφήτης Ιωνάς, κρατώντας ειλητάριο που αναγράφει *Εβόησα εν θλίψει μου προς Κύριον* (Εικ. 107). Στην δεύτερη ζώνη εικονίζονται ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων και ο Άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος (Εικ. 108). Στην κόγχη του βόρειου τοίχου εικονίζεται ο δίκαιος Μελχισεδέκ και στο μέτωπο του βόρειου τοίχου η κόγχη περιβάλλεται από ταινία πλάτους 15 εκατοστών, στην οποία αναπτύσσεται γραπτό φυτικό κόσμημα (Εικ. 109). Στην τρίτη ζώνη μέσα σε μετάλλια εικονίζονται, από αριστερά προς τα δεξιά για τον θεατή, οι Άγιοι Ευτύχιος (Εικ. 110), Φυλοκτίμων⁹⁷ sic (Φιλοκτήμων) (Εικ. 111), και Θεόφιλος (Εικ. 112). Στην τέταρτη ζώνη εικονίζονται από αριστερά προς τα δεξιά οι παραστάσεις *Ο Επιτάφιος Θρήνος* (Εικ. 113) και *Η Ανάστασις του Χριστού* (Εικ. 114). Ανάμεσα στην τρίτη και τέταρτη ζώνη αναπτύσσεται σε σκουρόχρωμο βάθος τριπλή, τρίχρωμη διακοσμητική ταινία ζιγκ-ζαγκ (Εικ. 115). Στην πέμπτη ζώνη εικονίζεται αριστερά η παράσταση *Κυριακή του Θωμά* (Εικ. 116) και δεξιά η παράσταση *Κυριακή των Μυροφόρων* (Εικ. 117).

---

⁹⁷ <https://epantokrator.gr/1854/01/01/O-Άγιος-Φιλοκτήμων/>

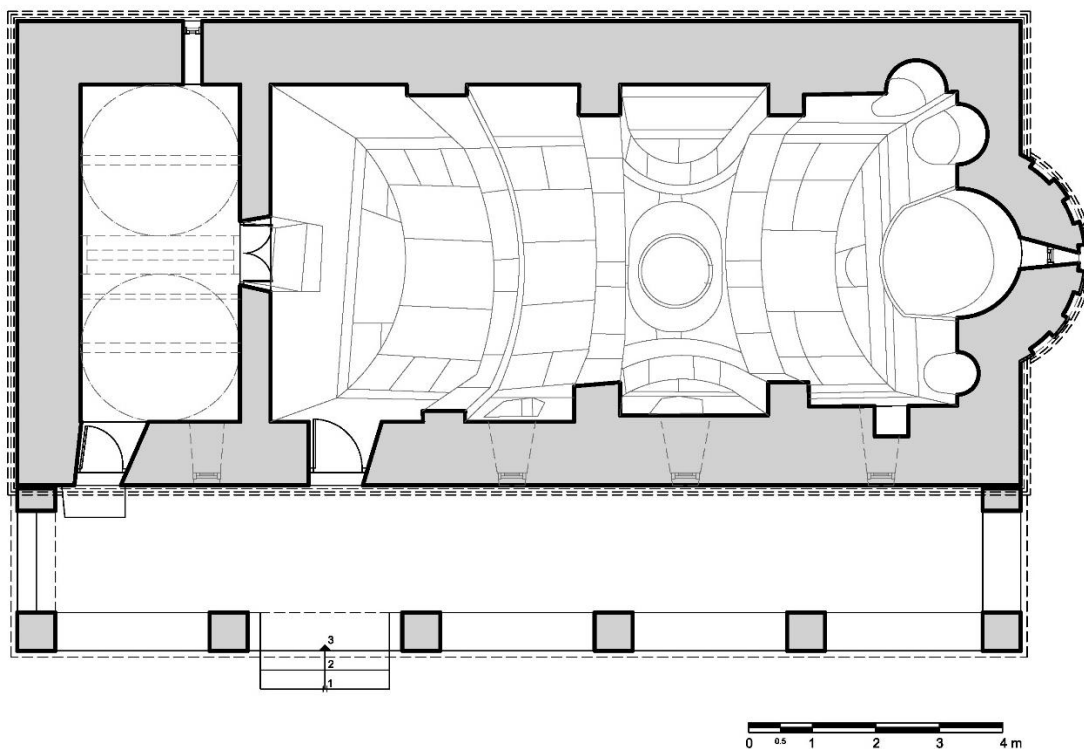

Σχ. 17. Νότιος τοίχος Ιερού Βήματος. Ανάπτυγμα τοιχογραφικού διακόσμου. Λεπτομέρεια.

Νότιος τοίχος του Ιερού Βήματος

Στον νότιο τοίχο του Ιερού Βήματος στην πρώτη ζώνη υπάρχει διακοσμητική ταινία τριγωνικών σχημάτων και λίγο ψηλότερα ελικοειδές φυτικό κόσμημα (Εικ. 118). Στην Δεύτερη ζώνη εικονίζεται ο Άγιος Αθανάσιος Αλεξανδρείας και ο Άγιος Νικόλαος ο Μυρεών (Εικ. 104). Ανάμεσά τους υπάρχει αβαθής εσοχή ορθογωνικού σχήματος και λίγο ψηλότερα παράθυρο, οι παραστάδες του οποίου είναι αγιογραφημένοι με τον Άγιο Κέλα (Εικ. 119) στην αριστερή παραστάδα και τον Άγιο Νέστωρα στην δεξιά (Εικ. 120). Στην τρίτη ζώνη εικονίζονται σε μέταλλα ο Άγιος

Ιωάννης ο νέος (Εικ. 121) και ο Άγιος Γωργίας⁹⁸ sic (Γοργίας) (Εικ. 122). Στην τέταρτη ζώνη εικονίζονται οι παραστάσεις της *Κυριακής του Τυφλού* (Εικ. 123) και της *Αναλήψεως του Χριστού* (Εικ. 124). Στην πέμπτη ζώνη εικονίζεται η *Κυριακή του Παραλύτου* (Εικ. 125) και η *Κυριακή της Σαμαρείτιδος* (Εικ. 126). Στον θόλο του Ιερού Βήματος εικονίζεται η Αγία Τριάδα, στην οποία τιμάται και το καθολικό (Εικ. 127).

Σχ. 18. Ανάπτυγμα τοιχογραφιών θόλων. Άνοψη.

Θόλοι του κυρίως ναού (Εικ. 228)

Στον κυρίως ναό αρχίζοντας από τον τρούλλο εικονίζεται ο Χριστός Παντοκράτωρ και γύρω του σε ταινία υπάρχει επιγραφή που αναφέρει *ιδετε ιδετε ότι εγώ ειμί και ουκ εστί Θεός πλην εμού εγώ εποίησα Γην και άνθρωπον επ' αυτής εγώ τη χειρί μου εστερέωσα των ουρανών sic* (Εικ. 128). Τον Παντοκράτορα περιβάλλουν στο τύμπανο του τρούλλου προφήτες και άγγελοι. Από το ανατολικό τμήμα και με κατεύθυνση δεξιόστροφη εικονίζεται ο Προφήτης Σολομών, δύο άγγελοι στραμμένοι προς τα αριστερά, ο Προφήτης Δαβίδ στο νότιο παράθυρο, δύο άγγελοι στραμμένοι προς τα δεξιά, προφήτης αδιάγνωστος, τρεις άγγελοι στραμμένοι προς τα δεξιά, ο Προφήτης Μωυσής και τρεις άγγελοι στραμμένοι προς τα αριστερά (Εικ. 129). Κάτω από τα δεκατέσσερα πρόσωπα που εικονίζονται στο τύμπανο του τρούλλου υπάρχει

⁹⁸ Είναι ένας εκ των δέκα μαρτύρων εν Αιγύπτω. <https://www.saint.gr/1814/saint.aspx>

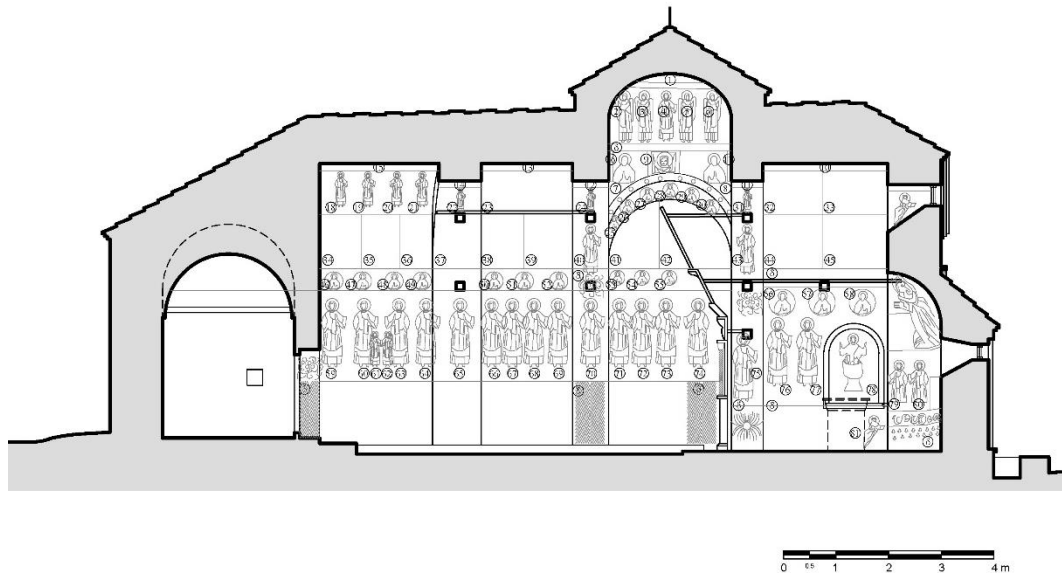
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

ταινία που γράφει *Το στερέωμα των επί σοι πεποιθότων στερέωσον Κύριε την εκκλησίαν ην εκτίσω τω τιμίω σου αίματι* sic. Στην κατώτερη ζώνη του τρούλλου υπάρχουν τα σφαιρικά τρίγωνα, στα οποία εικονίζονται οι ευαγγελιστές καθήμενοι με το σύμβολό τους. Βορειοανατολικά ο Ευαγγελιστής Ιωάννης με τον άγγελο (Εικ. 130), ο Ευαγγελιστής Ματθαίος με τον αετό (Εικ. 131), ο Ευαγγελιστής Μάρκος με τον λέοντα (Εικ. 132) και ο Ευαγγελιστής Λουκάς με το βόδι (Εικ. 133). Ανάμεσα στα σφαιρικά τρίγωνα εικονίζονται ανατολικά δίπτερος άγγελος, νότια το μανδήλιο, δυτικά επαναλαμβάνεται ένας δίπτερος άγγελος και βόρεια το μανδήλιο με τον Κύριο σε νεότερη μορφή.

Στην βόρεια και νότια πλευρά που υπάρχουν τόξα (συνεπτυγμένος τρούλλος) κοσμούνται στην άντυγά τους με φυτικό διάκοσμο. Τα κατώτερα τόξα του βόρειου και νότιου τοίχου στις μετόπες τους εικονίζουν μέσα σε μετάλλια από πέντε Αγίους και από ένα χωρίς μετάλλιο αδιάγνωστους.

Στην άντυγα του βόρειου τόξου εικονίζονται, στην κλείδα ένα εξαπτέρυγο, στην ανατολική άντυγα ο Προφήτης Μωυσής και στην δυτική ο Προφήτης Ιερεμίας (Εικ. 134).

Στην άντυγα του νότιου τόξου εικονίζονται, στην κλείδα ένα εξαπτέρυγο, στην ανατολική άντυγα ο Προφήτης Δαβίδ και στην δυτική ο Προφήτης Αββακούμ (Εικ. 135).

Σχ. 19. Ανάπτυγμα τοιχογραφιών βόρειου τοίχου.

Ο βόρειος και νότιος τοίχος του κυρίως ναού αναπτύσσεται σε τέσσερις ζώνες αρχίζοντας από κάτω προς τα επάνω και από αριστερά προς τα δεξιά για τον θεατή.

Βόρειος τοίχος του κυρίως ναού

Στον βόρειο τοίχο του κυρίως ναού στην κατώτερη ζώνη, πίσω από τα στασίδια, τα οποία δεν έχουν ξύλινη πλάτη για να φαίνεται ο τοίχος, υπήρχαν διακοσμητικά μοτίβα με απομίμηση νερών μαρμάρου, τα οποία έχουν καταστραφεί και πλέον η ζώνη αυτή είναι σοβατισμένη (Εικ. 136). Χαρακτηριστικό είναι στην κατώτερη ζώνη του βόρειου τοίχου το μπλέ άνθος που ζωγραφίζεται μέσα σε ανθοδοχείο ίδιου χρώματος στον δεύτερο πεσσό πάνω από το λιθανάγλυφο (Εικ. 137).

Στην πρώτη ζώνη εικονίζεται η *Αγία Οσία Μαργα* (sic) η Αιγυπτία, ο Άγιος Ευστάθιος και Αγία Θεο[πίστη] με ανάμεσά τους δύο μικρούς Αγίους, τον Αγάπιο και Θεόπιστο και ο Άγιος Μηνάς (Εικ. 138). Στον πεσσό εικονίζεται ο *Άγιος Αρκάδιος ο του Ξενοφώντος* (sic) (Εικ. 139), στον οποίο υπάρχει αφιερωματική επιγραφή που αναφέρει *Θεού Ζήλος, ένθερμος αγάπη προς τον Άγιον εδαπάνησεν ο πανοσιολογιότατος Θεόφιλος ιερομόναχος 1900 κατά 10/ρίου [Οκτωβρίου]* (Εικ. 140). Ανάμεσα στον πρώτο και δεύτερο πεσσό στην πρώτη ζώνη εικονίζονται ο Άγιος Γεώργιος ο Εξ Ιωαννίνων με την χαρακτηριστική λευκή φουστάνελα, η Αγία Αικατερίνη (Εικ. 141), η Αγία Κυριακή, η Αγία Βαρβάρα (Εικ. 142). Στον πεσσό στην δυτική άντυγα η Αγία Παρασκευή, ο Άγιος Χαραλάμπεις (sic) στην βόρεια όψη του πεσσού (Εικ. 143) και ο Άγιος Μερκούριος στην ανατολική άντυγα (Εικ. 144). Ο Άγιος Προκόπιος, ο Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης, ο Άγιος Κωνσταντίνος και Αγία Ελένη (Εικ. 145).

Στην δεύτερη ζώνη του βορείου τοίχου υπάρχουν σε μετάλλια οι Άγιοι, Μάμμας, Κυρίων⁹⁹ (Εικ. 146), Ακάκιος, Λυσίμαχος¹⁰⁰ (Εικ. 147), Θεόφιλος, Φιλοκτήμων (Εικ. 148), Κύριλλος και Γουρίας στην δυτική άντυγα δεύτερου πεσσού (Εικ. 149). Στην ανατολική άντυγα του δεύτερου πεσσού εικονίζεται ο Άγιος Αλείμ¹⁰¹ (Εικ. 150) και μεταξύ του δεύτερου πεσσού και του τέμπλου οι Άγιοι, Ελεάζαρ, Ευσιζωνάς¹⁰² (Εικ. 151) και Μάρκελος (Εικ. 152).

⁹⁹ Ένας εκ των τεσσαράκοντα Μαρτύρων της λίμνης της Σεβαστείας.

<https://www.saint.gr/33/saint.aspx>

¹⁰⁰ Ένας εκ των τεσσαράκοντα Μαρτύρων της λίμνης της Σεβαστείας.

https://el.wikipedia.org/wiki/Άγιοι_Τεσσαράκοντα_Μάρτυρες

¹⁰¹ Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ, *Έκφρασις της Ορθοδόξου Εικονογραφίας*, τ.1, Αθήνα 1993³,442.

Δεν βρέθηκε στη βιβλιογραφία το όνομα αυτό. Ο Φ. Κόντογλου αναφέρει ότι την περίοδο της δουλείας (Τουρκοκρατίας) στις τοιχογραφίες εικόνιζαν οπλαρχηγούς, επίσημα πρόσωπα, πεσόντες υπέρ της πίστεως. Σημειώνει μάλιστα την τοιχογράφηση της γυναίκας του Αλή Πασά από Σαμαριναίο αγιογράφο, όπως και στο εξεταζόμενο μνημείο, στον Αγ. Νικόλαο Βοϊβόντα Καλαμπάκας. Συμπεραίνουμε ότι ίσως τον αγιογράφησαν τιμητικά καθώς από ενθύμηση αναφέρεται ότι κάποιος Τούρκος έζησε κάποιο θαύμα και έκανε μεγάλη δωρεά για την ψυχή του.

¹⁰² Δεν βρέθηκε στη βιβλιογραφία το όνομα αυτό.

Στην τρίτη ζώνη εικονίζονται παραστάσεις από την ζωή του Χριστού. Από τα αριστερά προς δεξιά για τον θεατή εικονίζονται, η Προσευχή του Χριστού, η Προδοσία του Χριστού, η παράσταση *Κρινόμενος υπό Άνα και Καϊάφα* (Εικ. 153), η παράσταση *Κρινόμενος υπό Πιλάτου* στον πρώτο βόρειο πεσσό (Εικ. 154), η *Μαστίγωση του Χριστού, ο Εμπαιγμός του Χριστού* (Εικ. 155). Στην δυτική άντυγα του δεύτερου πεσσού ο Προφήτης Δαβίδ, ο Προφήτης Σοφονίας στον δεύτερο βόρειο πεσσό (Εικ. 156), η παράσταση *Ελκόμενος επι [του] Σταυρού και η Σταύρωση του Χριστού* (Εικ. 157, Εικ. 158).

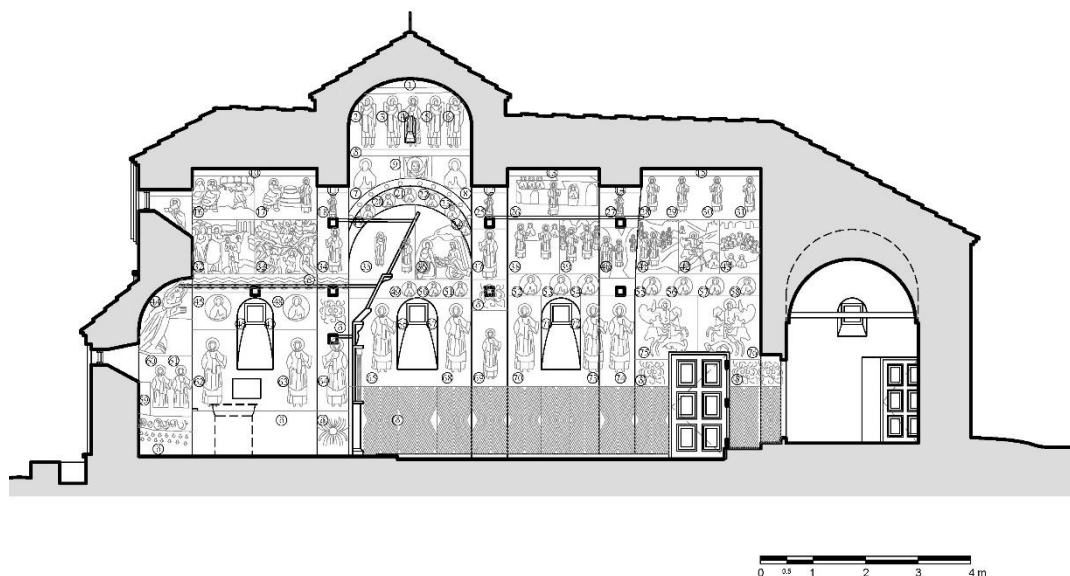
Στην τέταρτη ζώνη του βόρειου τοίχου εικονίζονται σε όρθια στάση οι Προφήτες, Ααρών, Γεδεών, Δαβίδ, και ο Μωυσής (Εικ. 159). Στον πεσσό εικονίζεται ο Προφήτης Ναούμ (Εικ. 160), η παράσταση *Η γέννησις του Προδρόμου*, στον δεύτερο βόρειο πεσσό, ο Προφήτης Ιεζεκιήλ (Εικ. 161).

Νότιος τοίχος του κυρίως ναού

Στον νότιο τοίχο του κυρίως ναού στην κατώτερη ζώνη, πίσω από τα στασίδια, τα οποία δεν έχουν ξύλινη πλάτη για να φαίνεται ο τοίχος, υπάρχουν διακοσμητικά μοτίβα με απομίμηση νερών μαρμάρου (Εικ. 162). Στο τμήμα μεταξύ του πρώτου πεσσού και του δυτικού τοίχου που βρίσκεται η είσοδος του ναού η κατώτερη ζώνη επεκτείνεται λίγο ψηλότερα δεξιά και αριστερά της, με διακοσμητικά μοτίβα απομίμησης νερών μαρμάρου και τρίφυλλα άνθη από πάνω (Εικ. 163). Οι παραστάδες της νότιας εισόδου έχουν στην δυτική πλευρά ίδια διακόσμηση δηλαδή, απομίμησης νερών μαρμάρου και στην ανατολική έναν Σταυρό, με το ανώφλι να έχει επίσης διακόσμηση με άνθη (Εικ. 164, Εικ. 165).

Στην πρώτη ζώνη από τα αριστερά προς τα δεξιά για τον θεατή εικονίζονται ο Άγιος Μόδεστος (Εικ. 166) αριστερά του παραθύρου και ο Άγιος Πέτρος δεξιά κρατώντας ναΐσκο και κλειδιά (Εικ. 167). Στις παραστάδες του παραθύρου εικονίζονται ένας άγιος αδιάγνωστος λόγω της φθοράς στο όνομα πιθανόν ο Άγιος [B]ήκτ[ωρ]¹⁰³ στα ανατολικά και ο Άγιος Βικέντιος στα δυτικά (Εικ. 168, Εικ. 169). Στην άντυγα του τόξου του παραθύρου εικονίζεται ένα διακοσμητικό άνθος, ενώ κατά την διευρυμένη ποδιά προς τα κάτω διακοσμείται με μοτίβα απομίμησης νερών μαρμάρου (Εικ. 170).

¹⁰³ Οι Άγιοι Μηνάς ο Μεγαλομάρτυς, ο Βίκτωρ ο Μάρτυς και Βικέντιος ο Διάκονος και Ιερομάρτυς τιμούνται μαζί στις 11 Νοεμβρίου.

Σχ. 20. Ανάπτυγμα τοιχογραφιών νότιου τοίχου.

Στην ανατολική άντυγα του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο Άγιος Παύλος (Εικ. 171). Στην νότια όψη του πεσσού τοποθετείται το δεσποτικό, το οποίο δεν έχει πλάτη για να φαίνεται η τοιχογραφία που εικονίζεται ο Μέγας Αρχιερέας (Εικ. 172). Στην δυτική άντυγα του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο Άγιος Κοσμάς εκ των Αγίων Αναργύρων (Εικ. 173).

Μεταξύ του πρώτου και δεύτερου νότιου πεσσού αριστερά του παραθύρου εικονίζεται ο Άγιος Δαμιανός και δεξιά ο Άγιος Παντελεήμων (Εικ. 174). Στις παραστάδες του παραθύρου εικονίζονται ο Άγιος Λεόντιος στα ανατολικά και ο Άγιος Νεόφυτος στα δυτικά, (Εικ. 175, Εικ. 176). Στην άντυγα του τόξου του παραθύρου εικονίζεται ένα γραμμικό ελικοειδές διακοσμητικό άνθος, ενώ κατά την διευρυμένη ποδιά προς τα κάτω διακοσμείται με μοτίβα απομίμησης νερών μαρμάρου. Ένα μικρό διακοσμητικό άνθος υπάρχει και πάνω από το παράθυρο στην ζώνη αυτή (Εικ. 177). Στον πρώτο πεσσό εικονίζεται ο Άγιος Τρύφων (Εικ. 178). Μεταξύ του πρώτου πεσσού και του δυτικού τοίχου εικονίζονται ο Άγιος Γεώργιος αριστερά της εισόδου και ο Άγιος Δημήτριος στα δεξιά (Εικ. 179, Εικ. 180).

Στην δεύτερη ζώνη του νότιου τοίχου εικονίζονται σε μετάλλια οι Άγιοι, Βάκχος, Σέργιος και Σαμωνάς¹⁰⁴ (Εικ. 181, Εικ. 182). Στην ανατολική άντυγα του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο άγιος Αρέθας (Εικ. 183). Στο νότιο μέτωπο του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού πάνω από το δεσποτικό εικονίζεται ένα διακοσμητικό

¹⁰⁴ Οι Άγιοι Γουρίας, Σαμωνάς και Άβιβος οι Ομολογητές εορτάζουν μαζί στις 15 Νοεμβρίου κάθε έτους. Είναι Άγιοι του Β΄ μισού του 16ου αιώνα. <https://www.saint.gr/2914/saint.aspx>

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

άνθος (Εικ. 184). Στην δυτική άντυγα του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο Άγιος Αγαθόνικος σε μετάλλιο (Εικ. 185). Μεταξύ του πρώτου και δεύτερου νότιου πεσσού εικονίζονται σε μετάλλια οι Άγιοι, Νικηφόρος, Λουκιανός, Εύμορφος (Εικ. 186). Μεταξύ του πρώτου πεσσού και του δυτικού τοίχου εικονίζονται οι Άγιοι Αγαθόπης, Ζινόβιος sic (Εικ. 187), Αριανός και Πολύευκτος (Εικ. 188).

Στην τρίτη ζώνη του νότιου τοίχου εικονίζονται οι παραστάσεις του *Ευαγγελισμού της Θεοτόκου* και της *Γεννήσεως του Χριστού* (Εικ. 189). Στο νότιο μέτωπο του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο Προφήτης Μιχαίας (Εικ. 190). Στην δυτική άντυγα του δεύτερου εκ δυσμών πεσσού εικονίζεται ο Προφήτης Μουσής (Εικ. 191). Μεταξύ του πρώτου και δεύτερου τόξου εικονίζονται οι παραστάσεις της *Περιτομής του Χριστού* και της *Υπαπαντής του Χριστού* (Εικ. 192). Μεταξύ του πρώτου πεσσού και του δυτικού τοίχου εικονίζονται οι παραστάσεις, η *Εγερσις του Λαζάρου*, η *Κυριακή των Βαΐων* και ο *Μυστικός Δείπνος* (Εικ. 193).

Στην τέταρτη ζώνη στην άντυγα του δεύτερου τόξου εικονίζονται ο Προφήτης Βαρούχ (Εικ. 194), η παράσταση της *Αποτομής της Κεφαλής του Τιμίου Προδρόμου* (Εικ. 195), στην άντυγα του πρώτου τόξου ο Προφήτης Ιωήλ (Εικ. 196) και μεταξύ του πρώτου τόξου και του δυτικού τοίχου οι Προφίτες Ζαχαρίας, Σολομών, Δανιήλ, Αβραάμ (Εικ. 197).

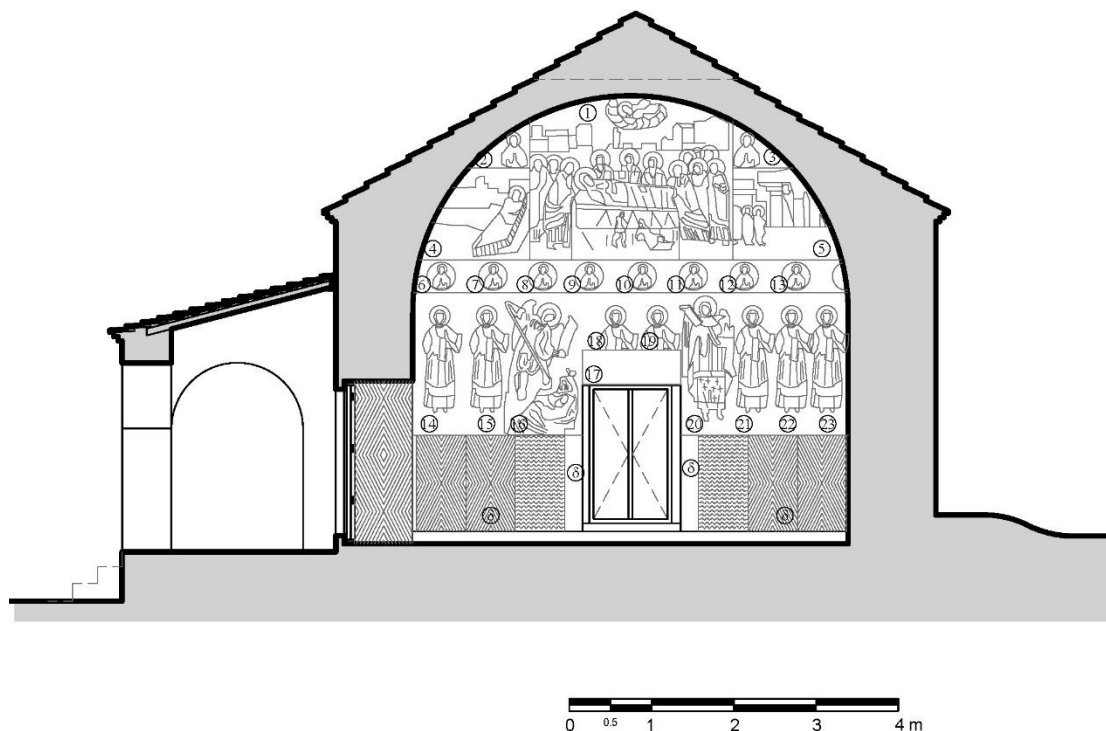
Στον πρώτο ημικυλινδρικό θόλο εικονίζεται *Η Κυρά των Αγγέλων* (Εικ. 198), στον δεύτερο ο Τίμιος Πρόδρομος (Εικ. 199) και στον τρίτο μετά τον τρούλλο (Εικ. 200), που καλύπτει το Ιερό, η Αγία Τριάδα (Εικ. 201). Οι κλείδες των σφενδονίων – τόξων εικονίζουν σε μετάλλια το πρώτο τον Άγιο Θεόπιστο (Εικ. 202), το δεύτερο τον Άγιο Ευστράτιο (Εικ. 203) και το τρίτο τον Άγιο Αγάπιο (Εικ. 204).

Δυτικός τοίχος του κυρίως ναού

Όπως τηρείται το εικονογραφικό πρόγραμμα σε όλο τον ναό έτσι και στον δυτικό τοίχο αναπτύσσεται σε τέσσερεις ζώνες.

Στον νότιο τοίχο του κυρίως ναού στην κατώτερη ζώνη πίσω από τα στασίδια, τα οποία δεν έχουν ξύλινη πλάτη για να φαίνεται ο τοίχος, υπάρχουν διακοσμητικά μοτίβα με απομίμηση νερών μαρμάρου (Εικ. 205). Η δυτική είσοδος του ναού είναι επιμελημένη με διακοσμητικά τρίφυλλα άνθη στις παραστάδες και μοτίβα απομίμησης νερών μαρμάρου στο ανώφλι (Εικ. 206). Δεξιά και αριστερά της εισόδου υπάρχει μια στενή στήλη που διακοσμείται με άνθη, ενώ πάνω από την είσοδο βρίσκεται η γραπτή επιγραφή που αναφέρει τους αγιογράφους που επιμελήθηκαν το καθολικό (Εικ. 207).

Στην πρώτη ζώνη εικονίζονται από τα αριστερά προς τα δεξιά για τον θεατή ο Άγιος Αντώνιος, ο Άγιος Ευθύμις (sic), και ο Άρχων Μιχαήλ (Εικ. 208) σε παράσταση να στοχεύει τον άφρονα πλούσιο με επιγραφή που αναγράφει: *Άφρων Ταύτην Τη νυκτή αποτούσι Την ψυχή σου από του όδε ετίμασας τίνι έστε και σε ειλητάριο εσί πάντοθεν μετ μου ισή* sic (Εικ. 209, Εικ. 210). Πάνω από την πόρτα ο Άγιος Σάββας και ο Άγιος Νικάνωρ (Εικ. 211). Δεξιά της πόρτας ο Άρχων Γαβριήλ, ο Άγιος Διονύσιος ο εν Ολύμπω, ο Άγιος Στυλιανός ο Βρεφοφύλαξ και ο Άγιος Ζωσιμάς (Εικ. 212).

Σχ. 21. Δυτικός τοίχος καθολικού. Ανάπτυγμα τοιχογραφικού διακόσμου.

Στην δεύτερη ζώνη σε μέταλλα οι Άγιοι, Σεβαστιανός, Πατάπιος, Λούξιος¹⁰⁵, Ησύχειος, Ηράκλειος¹⁰⁶, Εύπορος;;, Θεόδουλος και Ελπιδοφόρος (Εικ. 213, Εικ. 214, Εικ. 215, Εικ. 216, Εικ. 217).

Στην τρίτη ζώνη η *Γέννηση της Θεοτόκου*, η *Κοίμηση της Θεοτόκου* και τα *Εισόδια της Θεοτόκου* (Εικ. 218, Εικ. 219, Εικ. 220).

Στην τέταρτη ζώνη ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός και ο Άγιος Κοσμάς ο Ποιητής (Εικ. 221, Εικ. 222).

¹⁰⁵ Δεν βρέθηκε στη βιβλιογραφία το όνομα αυτό.

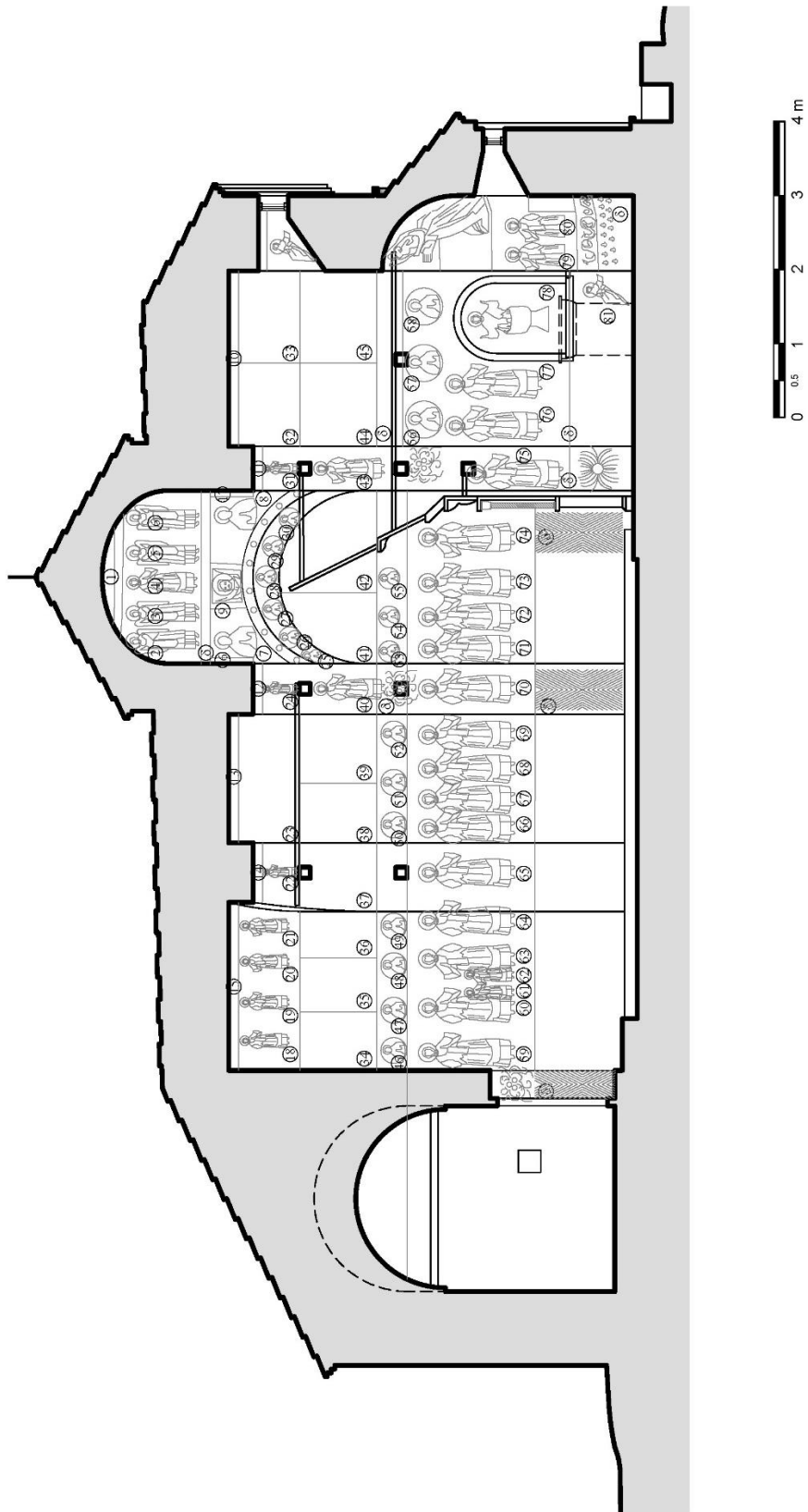
¹⁰⁶ Ένας εκ των τεσσαράκοντα Μαρτύρων της λίμνης της Σεβαστείας.

3.8 Εικονογραφικό πρόγραμμα

Ἄν ἡ τέχνη μόνον, φίλε, θέλγει σε τῆς ζωγραφίας,
βλέπεις χρώματα ὠραία καί κανόνας συμμετρίας.
Ἄλλ' οὖν στρέψον ἐκ τῆς ὕλης τό περιεργόν σου βλέμμα
καί ἀνύψωσον τό νοῦν σου ἱστορίας εἰς τό πνεῦμα¹⁰⁷.

¹⁰⁷ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Κ., Πρωτοπρεσβυτέρου, *Ο Χριστιανικός Ναός και τα τελούμενα εν αὐτῷ*, Αθήνα 1969³, 230.

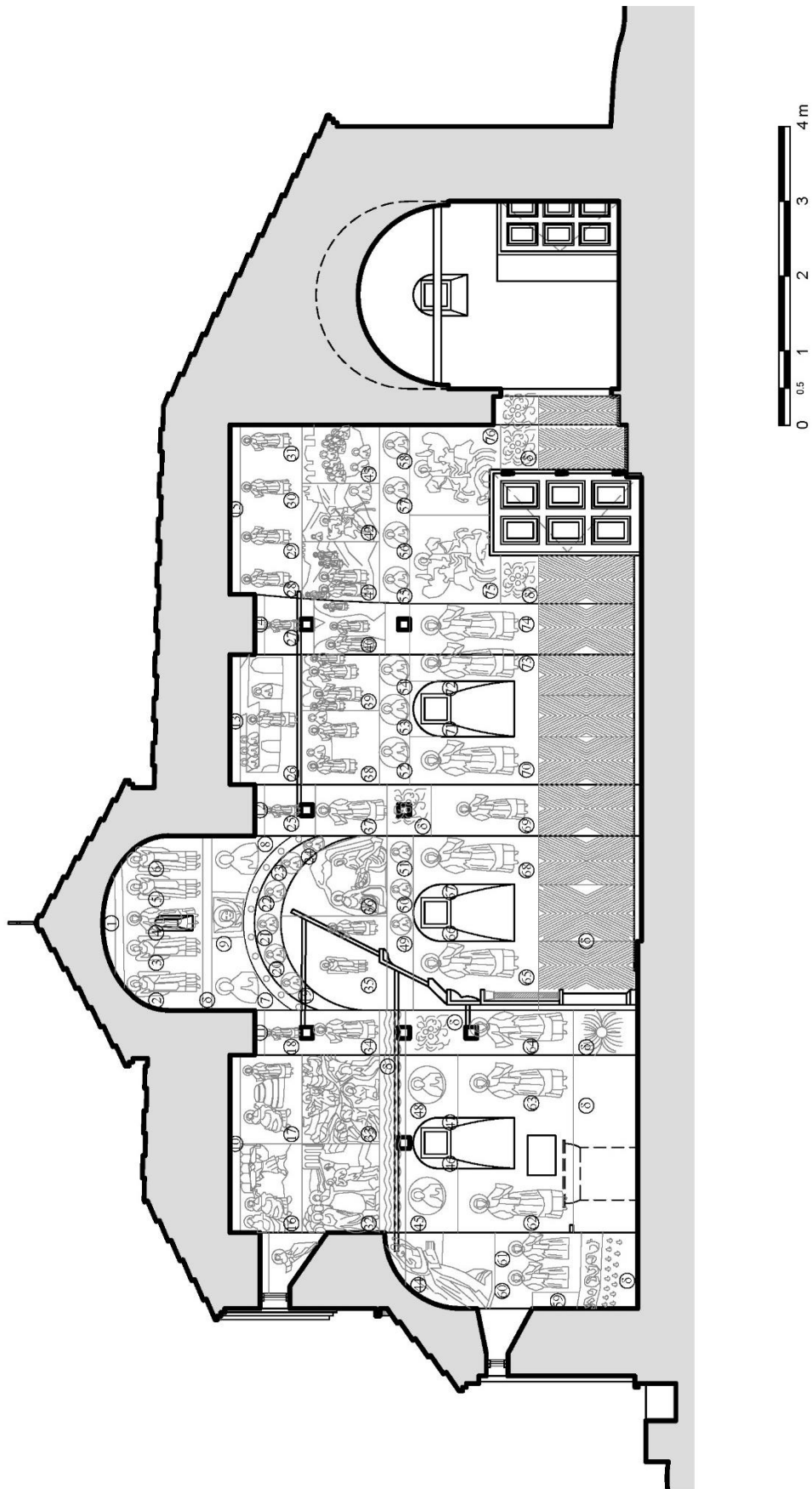

Σχ. 22. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος βόρειου τοίχου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος διαμήκους τομής προς βορρά (Εικ. 223)			
1	Ο Παντοκράτωρ	42	Η σταύρωση του Χριστού
2	Αρχάγγελος	43	Ο πατριάρχης Ιακώβ
3	Αρχάγγελος	44	Ο επιτάφιος Θρήνος
4	Ο Προφήτης Μωυσής	45	Η Ανάσταση του Χριστού
5	Αρχάγγελος	46	Ο Άγιος Μάμμας
6	Αρχάγγελος	47	Ο Άγιος Κυρίων
7	Ο Ευαγγελιστής Λουκάς	48	Ο Άγιος Ακάκιος
8	Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος	49	Ο Άγιος Λυσίμαχος
9	Το Άγιο Μανδήλιο	50	Ο Άγιος Θεόφιλος
10	Η Αγία Τριάδα	51	Ο Άγιος Φυλοκτήμων
11	Ο Άγιος Αγάπιος	52	Ο Άγιος Κύριλλος
12	Ο Άγιος Ευστράτιος	53	Ο Άγιος Ελεάζαρ
13	Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος	54	Ο Άγιος Ευσιζώνας
14	Ο Άγιος Θεόπιστος	55	Ο Άγιος Μάρκελος
15	Η Κυρία των Αγγέλων	56	Ο Άγιος Ευτύχιος
16	Ο Δίπτερος Άγγελος	57	Ο Άγιος Ευλοκτίμων
17	Ο Δίπτερος Άγγελος	58	Ο Άγιος Θεόφιλος
18	Ο Προφήτης Ααρών	59	Η Αγία Οσία Μαρία
19	Ο Προφήτης Γεδεών	60	Ο Άγιος Ευστάθιος
20	Ο Προφήτης Δαβίδ	61	Ο Άγιος Αγάπιος
21	Ο Προφήτης Μωυσής	62	Ο Άγιος Θεόπιστος
22	Ο Προφήτης Ναούμ	63	Η Αγία Θεοπίστη
23	Η γέννηση του Προδρόμου	64	Ο Άγιος Μηνάς
24	Ο Προφήτης Ιεζεκιήλ	65	Ο Άγιος Αρκάδιος ο του Ξενοφώντος
25	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	66	Ο Άγιος Γεώργιος εξ Ιωαννίνων
26	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	67	Η Αγία Αικατερίνη
27	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	68	Η Αγία Κυριακή
28	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	69	Η Αγία Βαρβάρα
29	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	70	Ο Άγιος Χαραλάμπης
30	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	71	Ο Άγιος Προκόπιος
31	Ο Προφήτης Ησαΐας	72	Ο Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης
32	Η Κυριακή του Θωμά	73	Ο Άγιος Κωνσταντίνος
33	Η Κυριακή των Μυροφόρων	74	Η Αγία Ελένη
34	Η Προσευχή του Χριστού	75	Ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης
35	Η Προδοσία του Χριστού	76	Ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων
36	Ο Χριστός Κρινόμενος υπό Άνα και Καϊάφα	77	Ο Άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόςθεος
37	Ο Χριστός Κρινόμενος υπό Πιλάτου	78	Ο δίκαιος Μελχισεδέκ
38	Η Μαστίγωση του Χριστού	79	Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος
39	Ο Εμπαιγμός του Χριστού	80	Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος
40	Ο Προφήτης Σοφονίας	81	Ο Ιωνάς στο στόμα του κήτους
41	Ο Χριστός Ελκόμενος επι [του] Σταυρού	δ	Διακοσμητικές ταινίες, Διάκοσμος

Πίνακας 1. Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος Βόρειου τοίχου.

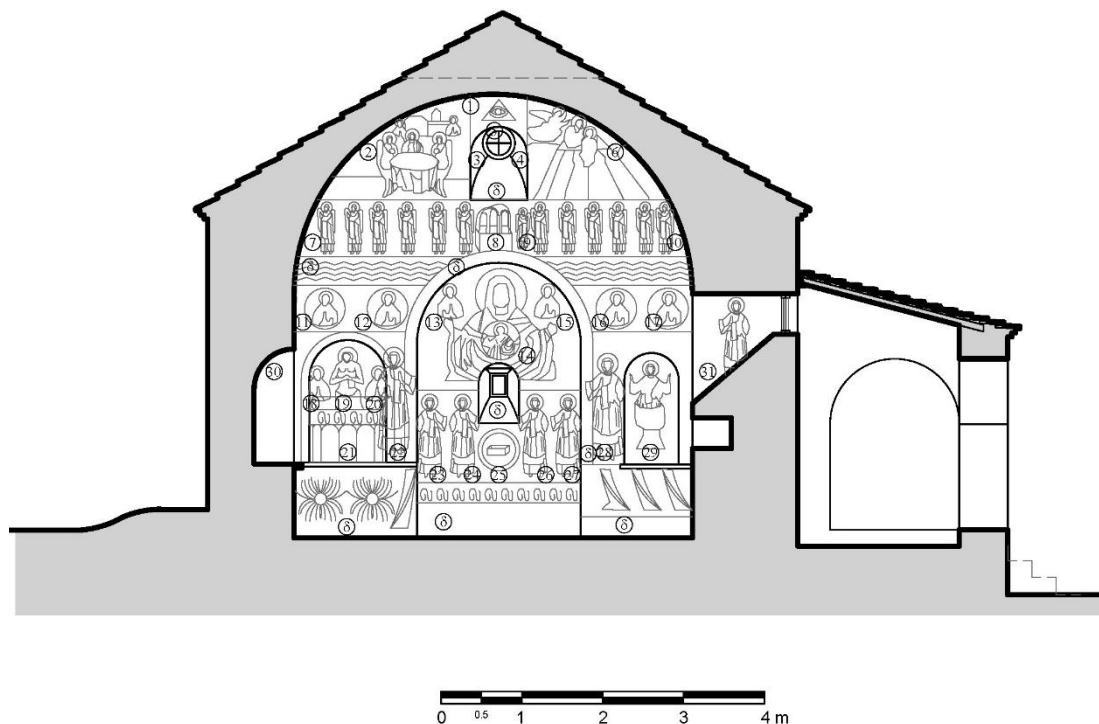

Σχ. 23. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος νότιου τοίχου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος διαμήκους τομής προς νότο (Εικ. 224)			
1	Ο Παντοκράτωρ	40	Η Βάπτιση του Χριστού
2	Αρχάγγελος	41	Η Έγερσης του Λαζάρου
3	Αρχάγγελος	42	Η Κυριακή των Βαΐων
4	Ο Προφήτης Δαβίδ	43	Ο Μυστικός Δείπνος
5	Αρχάγγελος	44	Η Πλατυτέρα των Ουρανών
6	Αρχάγγελος	45	Ο Άγιος Ιωάννης ο νέος
7	Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος	46	Ο Άγιος Κέλας
8	Ο Ευαγγελιστής Μάρκος	47	Ο Άγιος Νέστωρ
9	Το Άγιο Μανδήλιο	48	Ο Άγιος Γωργίας
10	Η Αγία Τριάδα	49	Ο Άγιος Βάκχος
11	Ο Άγιος Αγάπιος	50	Ο Άγιος Σέργιος
12	Ο Άγιος Ευστράτιος	51	Ο Άγιος Σαμωνάς και Αρέθας (Αντυγα)
13	Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος	52	Ο Άγιος Νικηφόρος
14	Ο Άγιος Θεόπιστος	53	Ο Άγιος Λουκιανός
15	Η Κυρία των Αγγέλων	54	Ο Άγιος Εύμορφος
16	Η Κυριακή του Παραλύτου	55	Ο Άγιος Αγαθόπης
17	Η Κυριακή της Σαμαρείτιδος	56	Ο Άγιος Ζηνόβιος
18	Ο Προφήτης Ιερεμίας	57	Ο Άγιος Αρειανός
19	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	58	Ο Άγιος Πολύευκτος
20	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	59	Ο Μελισμός
21	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	60	Ο Άγιος Βασίλειος
22	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	61	Ο Άγιος Σπυρίδων
23	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	62	Ο Άγιος Αθανάσιος Αλεξανδρίας
24	Αδιάγνωστος άγιος (μαθητές)	63	Ο Άγιος Νικόλαος
25	Ο Προφήτης Βαρούχ	64	Ο Άγιος Σεραφείμ
26	Η αποτομή του Προδρόμου	65	Ο Άγιος Μάδεστος
27	Ο Προφήτης Ιωήλ	66	Ο Άγιος Βίκτωρ
28	Ο Προφήτης Ζαχαρίας	67	Ο Άγιος Βικέντιος
29	Ο Προφήτης Σολομών	68	Ο Άγιος Πέτρος
30	Ο Προφήτης Δανιήλ	69	Ο Μέγας Αρχιερέας (δεσποτικό)
31	Ο Προφήτης Αβραάμ	70	Ο Άγιος Δαμιανός
32	Η Κυριακή του Τυφλού	71	Ο Άγιος Λεόντιος
33	Η Ανάλυσις του Χριστού	72	Ο Άγιος Νεόφυτος
34	Ο Προφήτης Αγγαίος	73	Ο Άγιος Παντελεήμων
35	Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου	74	Ο Άγιος Τρύφων
36	Η Γέννησις του Χριστού	75	Ο Άγιος Γεώργιος
37	Ο προφήτης Μιχαίας	76	Ο Άγιος Δημήτριος
38	Η Περιτομή του Χριστού	δ	Διακοσμητικές ταινίες, Διάκοσμος
39	Η Υπαπαντή του Χριστού		

Πίνακας 2. Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος νότιου τοίχου

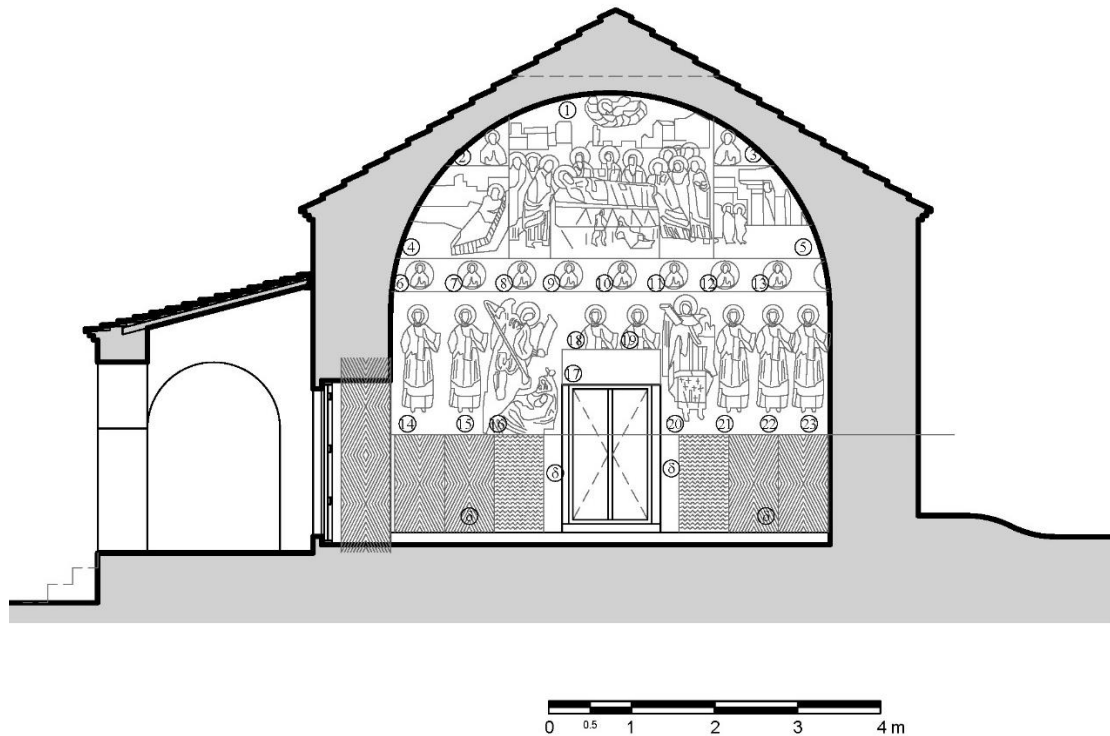
Σχ. 24. Εγκάρσια τομή στο Ιερό. Ανάπτυγμα τοιχογραφιών ανατολικού τοίχου.

Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος ανατολικού τοίχου (Εικ. 225)			
1	Το Μάτι μέσα σε τρίγωνο	17	Ο Άγιος Εκδίκιος
2	Η φιλοξενία του Αβραάμ	18	Η Παναγία
3	Ο Άγιος Πλάτων	19	Η Σταύρωση – Αποκαθήλωσης του Χριστού
4	Ο Άγιος Ρωμανός	20	Ο Άγιος Ιωάννης
5	Εξαπτέρυγο	21	Επιγραφή ονομάτων σε τοξοστοιχία
6	Η θυσία του Αβραάμ	22	Ο Άγιος Στέφανος
7	Άγγελοι - Η Θεία Λειτουργία	23	Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος
8	Το Κιβώριο - Η Θεία Λειτουργία	24	Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος
9	Ο Κύριος Λειτουργός	25	Ο Μελισμός
10	Άγγελοι - Η Θεία Λειτουργία	26	Ο Άγιος Βασίλειος
11	Ο Άγιος Γάιος	27	Ο Άγιος Σπυρίδων
12	Ο Άγιος Δόμονος	28	Ο Άγιος Ρωμανός
13	Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ	29	Ο ΙΣ ΧΣ σε κολυμβήθρα
14	Η Πλατυτέρα των Ουρανών	30	Ο Δίκαιος Μελχισεδέκ
15	Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ	31	Ο Άγιος Κέλας
16	Ο Άγιος Τάραλος	δ	Διακοσμητικές ταινίες, Διάκοσμος

Πίνακας 3. Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος ανατολικού τοίχου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Σχ. 25. Ανάπτυγμα τοιχογραφιών δυτικού τείχου.

Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τείχου (Εικ. 226)			
1	Η Κοίμηση της Θεοτόκου	13	Ο Άγιος Ελπιδοφόρος
2	Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός	14	Ο Άγιος Αντώνιος
3	Ο Άγιος Κοσμάς ο Ποιητής	15	Ο Άγιος Ευθύμιος
4	Η Γέννηση της Θεοτόκου	16	Ο Άρχων Μιχαήλ
5	Τα Εισόδια της Θεοτόκου	17	Γραπτή επιγραφή
6	Ο Άγιος Σεβαστιανός	18	Ο Άγιος Σάββας
7	Ο Άγιος Πατάπιος	19	Ο Άγιος Νικάνωρ
8	Ο Άγιος Λουξίος	20	Ο Άρχων Γαβριήλ
9	Ο Άγιος Ησύχειος	21	Ο Άγιος Διονύσιος ο εν Ολύμπω
10	Ο Άγιος Ηράκλειος	22	Ο Άγιος Στυλιανός ο Βρεφοφύλαξ
11	Ο Άγιος Εύπορος	23	Ο Άγιος Ζωσιμάς
12	Ο Άγιος Θεόδουλος	δ	Διακοσμητικές ταινίες, Διάκοσμος

Πίνακας 4. Υπόμνημα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τείχου.

3.9 Εικονογραφικές Παρατηρήσεις

Ο ναός είναι κατάγραφος με τοιχογραφίες λαϊκής τέχνης που επεκτείνονται μέχρι τις παραστάδες των θυρών και των παραθύρων. Χαρακτηρίζονται από τα ζωνηρά χρώματα και τα αδρά χαρακτηριστικά των αγίων που εικονίζουν. Από την λεπτομέρεια της ιστόρησης στις παραστάσεις των τοιχογραφιών, διακρίνεται η θεολογική εμβάθυνση και γνώση που έχουν οι αγιογράφοι Συμεών και Ιωάννης. Σε όλο τον ναό υπάρχει ομοιομορφία ως προς την τεχνική των τοιχογραφιών και δύσκολα διακρίνεται ποιος από τους δύο αδερφούς έχει αγιογραφήσει την κάθε εικόνα.

Χαρακτηριστικές είναι οι εικόνες του τρούλλου, της κόγχης της Πλατυτέρας, των θόλων και της κοιμήσεως στον δυτικό τοίχο που κυριαρχούν ως προς το μέγεθός τους και επισημαίνονται άμεσα από τον θεατή – προσκυνητή κατά την πρόσβαση. Χαρακτηριστική είναι και η παράσταση του άφρονος πλουσίου νότια της δυτικής εισόδου. Η ίδια παράσταση στο ίδιο ακριβώς σημείο του ναού συναντάται και στον προσκυνηματικό ναό της Ζωοδόχου Πηγής του Κρανώνα Λάρισας (Εικ. 229, Εικ. 230). Το θέμα είναι προσφιλές, λόγω του διδακτικού χαρακτήρα της παράστασης, καθώς τα μνημεία περιβάλλονται από αγροτική περιοχή.

Όλες οι τοιχογραφίες του ναού έχουν έντονο μπλε κάμπο που περιβάλλει τους Αγίους οι οποίοι βρίσκονται σε όρθια στάση. Οι παραστάσεις της Τρίτης ζώνης από κάτω προς τα επάνω έχουν μαύρο κάμπο – ουρανό. Οι τοιχογραφίες που εικονίζονται στις κλείδες των θόλων έχουν κάμπο ερυθράς απόχρωσης. Οι Άγιοι που βρίσκονται μέσα σε μετάλλια στην δεύτερη ζώνη και διατρέχουν όλο τον ναό περιμετρικά, έχουν εναλλάξ απόχρωση μπλε και ερυθρά.

Εντύπωση προκαλούν οι παραστάσεις από την ζωή του Χριστού και ιδιαίτερα η παράσταση της περιτομής του Χριστού, που δεν συναντάται συχνά σε άλλα μνημεία, αλλά και οι παραστάσεις με αναλυτική ιστόρηση των παθών Του, από την προσευχή Του στο όρος των Ελαιών, την προδοσία, τις κρίσεις υπό Άνα και Καϊάφα, Πιλάτου, μέχρι τα Πάθη με την Μαστίγωση, τον Εμπαιγμό, την παράσταση ελκόμενος επί Σταυρού και την Σταύρωση.

Ο ημικυλινδρικός θόλος κάλυψης του ναού διακόπτεται από τόξα που τον διαιρούν σε τέσσερα τμήματα. Στο πρώτο τμήμα εκ δυσμών εικονίζεται η Κυρά των Αγγέλων μέσα σε νέφος και να περιβάλλεται από αγγέλους. Στον δεύτερο θόλο εικονίζεται ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος με έντονα χαρακτηριστικά και χρώματα και στο τρίτο τμήμα διακόπτεται ο ημικυλινδρικός θόλος και σε αυτό το σημείο υψώνεται

ο τρούλλος με τον Παντοκράτορα να κυριαρχεί στο ανώτερο σημείο. Γύρω του στο τύμπανο του τρούλλου Τον περιβάλλουν Άγγελοι και Προφήτες.

Οι προφήτες συναντώνται σε πολλά σημεία μέσα στον ναό εκτός από το τύμπανο του τρούλλου. Εικονίζονται στους πεσσούς και στην άντυγα των τόξων που βαίνουν στους πεσσούς. Επίσης, βρίσκονται και στο νότιο τοίχο, στην τέταρτη ζώνη, πάνω από την νότια είσοδο στον κυρίως ναό.

Στο τύμπανο του τρούλλου εικονίζεται ένας προφήτης του οποίου το όνομα είναι δυσανάγνωστο λόγω της φθοράς του σοβά στο σημείο αυτό. Από την θέση και την μορφή του, αφού κρατά ειλητάριο και από το κείμενο του ειληταρίου που αναγράφει *Ζει [Κύ]ριος [ο] Θεός των Δυ/νάμεων* υποθέτουμε ότι είναι ο Προφήτης Ηλίας (Εικ. 231).

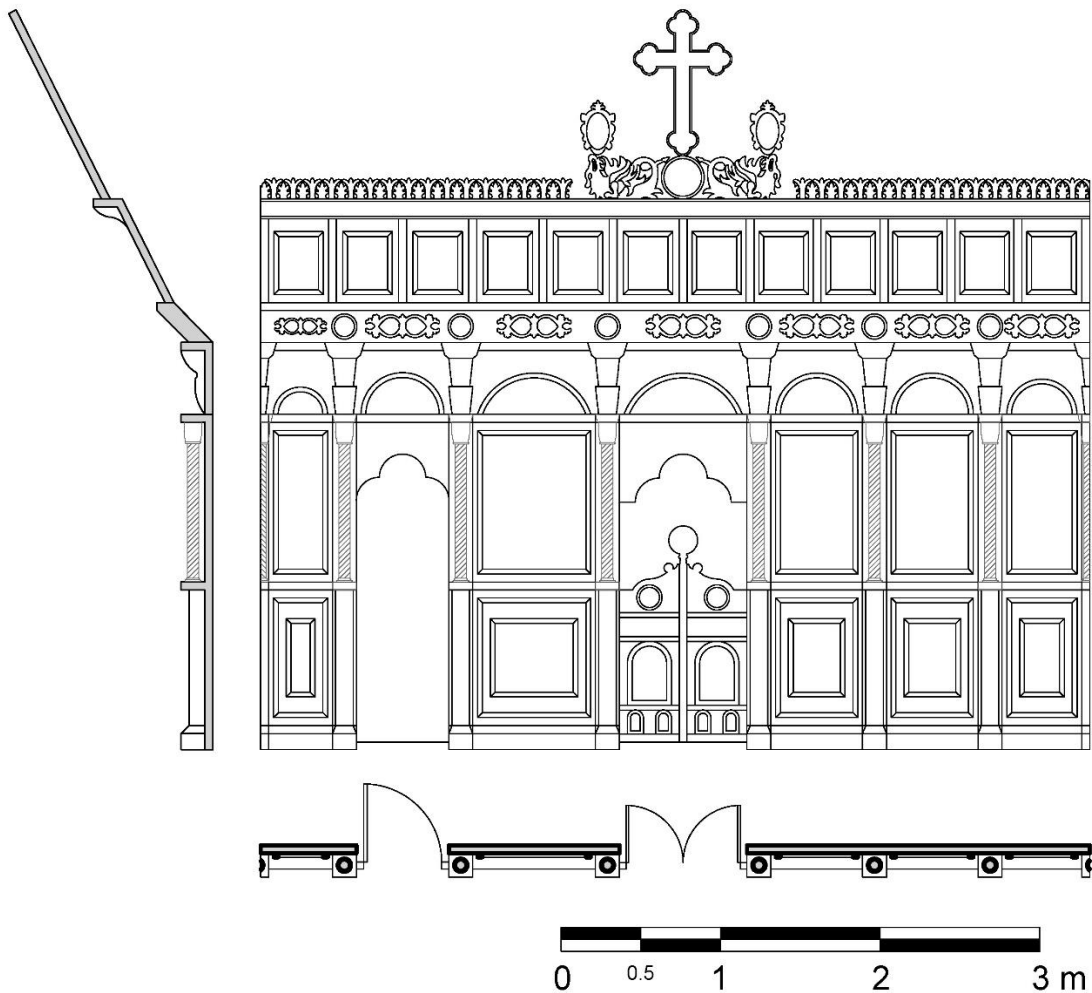
Στο καθολικό οι άγιοι που εικονίζονται στα μετάλλια είναι άγνωστοι. Μετά από έρευνα πρόκυψε ότι, κάποιοι ανήκουν στους Αγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρες, κάποιοι είναι από τους δέκα μάρτυρες της Αιγύπτου και κάποιοι άλλοι είναι Άγιοι ομολογητές του Β΄ μισού του 16ου αιώνα. Συναντώνται, δηλαδή, ομάδες αγίων που εικονογραφούνται ένας-ένας στα μετάλλια και αναφέρονται τα ονόματά τους. Από αυτό αποδεικνύεται η γνώση των αγιογράφων για το βίο τους, και το κοινό τους μαρτύριο.

Τέλος υπάρχουν τοιχογραφίες που εικονίζουν αγίους των οποίων τα ονόματα δεν είναι γνωστά, αλλά είναι ευανάγνωστα, όπως ο Άγιος Αλείμ και ο Άγιος Λούξιος, για τους οποίους δεν κατέστη δυνατό να βρεθούν στοιχεία.

3.10 Ξυλόγλυπτα και τέμπλο

Ο ναός έχει ξυλόγλυπτο τέμπλο που καταλαμβάνει ολόκληρο το πλάτος του ναού. Είναι ευθύγραμμο σε κάτοψη και οργανώνεται σε τρεις οριζόντιες ζώνες (Εικ. 232). Το τέμπλο στηρίζεται στην δυτική πλευρά του τρίτου ζεύγους πεσσών που οριοθετούν το Ιερό Βήμα και στους κατά μήκος τοίχους. Έχει μήκος 5,20 μ. και ύψος 3,50 μ. χωρίς τον Σταυρό και τα λυπητερά. Απομονώνει τελείως το Ιερό Βήμα και αποτελεί ενιαίο έργο που σώζεται σε καλή κατάσταση. Από την δεύτερη ζώνη και πάνω στο σημείο που αρχίζει το δωδεκάορτο σε ύψος περίπου 2,80 μ. αποκτά κλίση προς τον κυρίως ναό για να μπορεί ο θεατής να δει, τις εικόνες που φέρει (Εικ. 233).

Σχ. 26. Το τέμπλο του καθολικού

Μορφολογικά καθ' ύψος ακολουθεί την τυπική τριμερή διάρθρωση των τέμπλων της μεταβυζαντινής περιόδου¹⁰⁸, αποτελούμενη από τη βάση, τη ζώνη του θριγκού και την επίστεψη (Σχ. 26).

Οι δύο κατώτερες ζώνες χωρίζονται με οκτώ ορθοστάτες σε επτά ανισοπλατή διάχωρα, από τα οποία το τέταρτο αντιστοιχεί στην Ωραία Πύλη και το δεύτερο στην είσοδο στο Ιερό Βήμα (Εικ. 234). Οι ορθοστάτες είναι τετράγωνης διατομής στην κάτω ζώνη και κυκλικής στην μεσαία. Οι ορθοστάτες πατούν απευθείας στο δάπεδο και κορυφώνονται σε διακοσμημένα κιονόκρανα (Εικ. 235). Η κάτω ζώνη έχει ύψος 1,00 μ., η μέση 1,80 μ. και η επάνω 0,65 μ. Ψηλότερα διατηρείται η επίστεψη, ο Σταυρός, τα λυπητερά και οι δράκοντες που τα υποβαστάζουν (Εικ. 236, Εικ. 237). Ο θριγκός εξέχει ελαφρώς και είναι εντόνως κεκλιμένος προς τον κυρίως ναό¹⁰⁹. Οι ορθοστάτες διαμορφώνουν τις παραστάδες των ανοιγμάτων. Οι δύο κατώτερες ζώνες διακόπτονται από τις εισόδους. Το άνοιγμα της Ωραίας Πύλης και της πλαγίας εισόδου του παραβήματος φέρει τοξωτό υπέρθυρο πολλαπλής καμπυλότητας (τρίλοβο τόξο) και φράσσεται από ξυλόγλυπτο βημόθυρο (Εικ. 238). Την κατώτερη ζώνη αποτελούν τα θωράκια μεταξύ των ξυλόγλυπτων πεσίσκων, με πλούσιο ζωγραφικό διάκοσμο.

Στη μεσαία ζώνη είναι τοποθετημένες οι πέντε δεσποτικές εικόνες. Τα διάχωρα των δεσποτικών εικόνων και εκείνα των δύο εισόδων έχουν ημικυκλικές απολήξεις προς τα επάνω, στα τύμπανα των οποίων αναπτύσσεται ξυλόγλυπτος φυτικός ελικοειδής διάκοσμος με βάθος χρωμάτων γαλάζιου και πράσινου σε εναλλαγή.

Η πρώτη σειρά, ύψους 0,20 μ., χωρίζεται από την ζώνη με τις ημικυκλικές απολήξεις προς τα επάνω, με λεπτό πηχάκι μορφής στρεπτού σχοινοῦ ή κυματίου. Μπροστά από γαλάζιο βάθος στα κυκλικού σχήματος επτά εικονίδια που αντιστοιχούν σε κάθε ορθοστάτη εικονίζονται άγιοι αδιάγνωστοι, χωρίς αναγραφή ονόματος και ξυλόγλυπτα εξαπτέρυγα, σε θέσεις που αντιστοιχούν στους άξονες των διαχώρων των δεσποτικών εικόνων.

Οι εικόνες τις μεσαίας ζώνης από τα αριστερά προς τα δεξιά είναι, ο Άγιος Νικόλαος (Εικ. 239), Ο Άρχων Μιχαήλ στην πόρτα της προθέσεως (Εικ. 240), η Παναγία η Παντάνασσα (Εικ. 241) με χρονολογία *1901 8/ρίου (Οκτωβρίου) 10 Κοζάνη Δ.* Ο Κύριος με επιγραφή που αναφέρει, *Δαπάνη του Πανοσ. [Πανοσιολογιωτάτου] κ.κ. Δαμιανού ιερομονάχου και Στεργίου Καραπέτσα 1900 κατά Μαΐου Δ.Ι. Ζωγράφος* (Εικ.

¹⁰⁸ Κ. Καλοκύρης, Εξέχοντα μεταβυζαντινά τέμπλα του Αγίου Όρους, *Αθωνική Πολιτεία*, Θεσσαλονίκη 1963, 315-345.

¹⁰⁹ Ο θριγκός που εξέχει αποτελεί τον κανόνα για τον 19ο αιώνα, Καλοκύρης, ο.π.

242). Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος με επιγραφή που αναφέρει, *Δαπάνη Ιωαννικίου μοναχού 1901 Δ* (Εικ. 243). Στην έκτη θέση της σειράς των εικόνων της μεσαιας ζώνης, λείπει η φορητή εικόνα και στο σημείο αυτό έχει τοποθετηθεί καινούρια τοιχογραφία του Αγίου Μελετίου, στον νότιο πεσσό που βρισκόταν από πίσω (Εικ. 244).

Η δεύτερη σειρά, ύψους 0,55 μ., περιλαμβάνει δώδεκα εικονίδια από το αναπτυγμένο Δωδεκάορτο. Από τα αριστερά προς τα δεξιά εικονίζονται η γέννηση της Θεοτόκου, ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, η Βαΐοφόρος (νεότερη εικόνα, χρυσό κάμπο), η Βάπτισις του Χριστού, η Σταύρωσις και η Ανάστασις νεότερες (χρυσό κάμπο), το Άγιο Μανδήλιο, οι Άγιοι Πάντες, η Μεταμόρφωσις του Χριστού, οι Άγιοι Απόστολοι, οι Άγιοι Αρσένιος και Ιλαρίων και ο Άγιος Παντελεήμων νεότερη εκτυπωμένη εικόνα (Απέργη) (Εικ. 245-Εικ. 248).

Στην επίστεψη του τέμπλου που αποτελεί την τρίτη επάλληλη σειρά, βρίσκονται ο Σταυρός και τα λυπηρά πάνω σε δράκοντες που έχουν περίτεχνο ξυλόγλυπτο διάκοσμο (Εικ. 249). Ανάμεσα σε ελισσόμενους βλαστούς και στο κέντρο, αναπτύσσονται τα φολιδωτά σώματα των δρακόντων που υποβαστάζουν τα λυπηρά και εκατέρωθεν αυτών βρίσκονται δύο πτηνά που πατούν στην ράχη τους και τρία στους βλαστούς. Τα πτηνά αντιστοιχούν και αυτά στους άξονες των διαχώρων των δεσποτικών εικόνων. Η σύνθεση ολοκληρώνεται με τον ξυλόγλυπτο Σταυρό.

Τα λυπηρά τα οποία βρίσκονται δεξιά και αριστερά του Σταυρού έχουν ζωγραφισμένες ολόσωμες τις μορφές της Θεοτόκου και του Αγίου Ιωάννη. Οι κεραιές του Σταυρού είναι ανισομεγέθεις και έχουν τρίλοβες απολήξεις. Ο Σταυρός περιβάλλεται από διάτρητο ξυλόγλυπτο φυτικό διάκοσμο και στο εσωτερικό του είναι ζωγραφισμένος σε γαλάζιο κάμπο η Σταύρωση του Χριστού και τα γράμματα ΙΝΒΙ από επάνω, ενώ στις τρίλοβες απολήξεις των κεραιών μέσα σε κόκκινο κάμπο εικονίζονται τα σύμβολα των ευαγγελιστών με εξαίρεση το σύμβολο του ευαγγελιστή Λουκά που βρίσκεται κάτω από τα πόδια του εσταυρωμένου και έχει πράσινο κάμπο. Ένα κρινάνθεμο κοσμεί την κορυφή κάθε λοβού. Όλη η σύνθεση διέπεται από συμμετρία.

Ο διάκοσμος του τέμπλου έχει εκτελεσθεί με διάτρητη τεχνική, με αφαίρεση του βάθους σε ορισμένα σημεία. Τα θέματα του ξυλόγλυπτου διακόσμου προέρχονται από το φυτικό και το ζωικό βασίλειο.

Τα βημόθυρα της ωραίας πύλης, αποτελούνται από δύο φύλλα, με απόληξη προς τα επάνω πολλαπλής καμπυλότητας. Φέρουν γλυπτό διάκοσμο με θέμα χρυσοποίκιλτους βλαστούς, ρόδακες και φύλλα, μέσα σε πράσινο και ερυθρό κάμπο. Αναπτύσσονται και αυτά σε τρεις ζώνες. Στην επάνω ζώνη μέσα στον φυτικό διάκοσμο παρεμβάλλονται κυκλικού σχήματος εικονίδια με τους προφήτες Σολομώντα στα αριστερά προς βορρά και του προφήτη Δαβίδ στα δεξιά προς τον νότο. Στην μεσαία ζώνη υπάρχουν τα δύο βασικά πρόσωπα της σκηνής του Ευαγγελισμού, ο αρχάγγελος Γαβριήλ στο βημόθυρο προς βορρά και η Παναγία δεομένη στο βημόθυρο προς νότο. Στην κατώτερη ζώνη εικονίζονται μέσα σε δίλοβα τοξωτά αβαθή αψιδώματα οι Ιεράρχες Γρηγόριος και Βασίλειος στο βόρειο και οι Ιεράρχες Χρυσόστομος και Σπυρίδων στο νότιο βημόθυρο (Εικ. 250).

Η βόρεια θύρα της πλαϊνής εισόδου του Ιερού Βήματος είναι απλή, ως προς τον ξυλόγλυπτο διάκοσμο. Είναι κατασκευασμένη από ένα λείο ζωγραφισμένο ξύλο που έχει απόληξη πολλαπλής καμπυλότητας στο επάνω μέρος. Στην θύρα εικονίζεται ο «Άρχων Μιχαήλ» να κρατά ειλητάριο. Κάτω από το ειλητάριο αναγράφεται η χρονολογία *1867 Ιωάννη / δια χειρός Συμεών κ' Ιωάννη Μαΐου 25 Σαμαριναίων* (Εικ. 251).

Ίδιας τεχνοτροπίας και κατασκευής αποτελεί και το ξυλόγλυπτο δεσποτικό με θωράκια χωρίς διακόσμηση, που πατούν πάνω σε δράκοντες με το στόμα ανοιχτό σε αναβαθμό στο κάτω μέρος. Πάνω από τα θωράκια υπάρχουν ερεισίχειρα με σπειροειδή απόληξη και λίγο ψηλότερα κιονίσκοι που συγκρατούν το διάτρητο ξυλόγλυπτο φυτικό διάκοσμο της επίστεψης. Στην μετώπη της επίστεψης του δεσποτικού μέσα στον ξυλόγλυπτο φυτικό ελικοειδή διάκοσμο παρεμβάλλεται κυκλικού σχήματος εικονίδιο με την μορφή του Αρχιερέα Χριστού (Εικ. 252, Εικ. 253).

Χαρακτηριστικό είναι και το προσκυνητάρι που βρίσκεται απέναντι από το δεσποτικό στον βόρειο τοίχο και φέρει την εικόνα της Αγίας Τριάδος (φιλοξενία του Αβραάμ) με επιγραφή των δωρητών, *Δια Δαπάνης των / κυρίων Γεωργίου, Δημητρίου, Λιάκου, Κυργιάκου: κ/ Ιωάννου, αιωνία η μνήμη αυτών: 1867, Απριλίου 22*. Όμοια με το τέμπλο και το δεσποτικό στο κάτω μέρος είναι επιζωγραφισμένο με άνθη που έχουν έντονα χρώματα κόκκινο κίτρινο και μπλέ. Το πορτάκι του ντουλαπιού έχει ζωγραφισμένο ένα μεγάλο άνθος με βάθος απόχρωσης ώχρας. Η επίστεψη του προσκυνηταριού βαίνει σε δύο πεσσίσκους στο πίσω μέρος και προεξέχει με διαμόρφωση τρίλοβου τόξου. Η ξυλόγλυπτη επίστεψη διαμορφώνεται από χρυσοποίκιλτους ελισσόμενους βλαστούς, που απολήγει εκφορικά σε μορφή κυματίου.

Επάνω από την επίστεψη στο μέσον υπάρχει περίτεχνο ξυλόγλυπτο περιστέρι που συγκρατεί την κανδήλα του προσκυνηταριού (Εικ. 254,Εικ. 255,Εικ. 256).

3.11 Παθολογία

Ο ναός διατηρείται σε καλή κατάσταση, καθώς έχει δεχθεί κάποιες εργασίες συντηρήσεως. Μία από τις βασικές εργασίες που προστάτευσαν το μνημείο είναι η επισκευή της στέγης του καθολικού. Βέβαια, όπως αναφέραμε και παραπάνω, η αντικατάσταση των σχιστολιθικών πλακών με νέες βιομηχανοποιημένες ομοιόμορφες, αλλοιώνει την αρχική εικόνα του μνημείου. Σε κάθε περίπτωση, όταν συναντώνται πολλά διαφορετικά υλικά στην επιστέγαση του ναού, από τις τοπικές επεμβάσεις των χωριανών, σωστό θεωρείται να γίνει μελέτη από μηχανικό για την εξ ολοκλήρου επισκευή της στέγης, καθώς η εισροή υδάτων είναι ο κύριος λόγος που καταστρέφονται τα κτίρια.

Οι βλάβες που συναντούμε είναι κυρίως στις τοιχογραφίες που χρειάζονται καθαρισμό από την υγρασία και την αιθάλη, αλλά και σε κάποια σημεία του βόρειου τοίχου απαιτούνται εργασίες συντηρήσεως και αποκαταστάσεως για να διασωθούν. Συγκεκριμένα στο βόρειο τοίχο όλο το κάτω διάζωμα έχει χαθεί ζωγραφικά λόγω της υγρασίας και έχει τοπικά σοβατιστεί, χωρίς όμως να έχει αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ανερχόμενης υγρασίας, αφού είναι σε επαφή με το έδαφος. Εξωτερικά ο ναός πρέπει στη βόρεια πλευρά του να αποκαλυφθεί, καθώς μεγάλο μέρος του είναι θαμμένο. Υποθέτουμε ότι το μνημείο δεν ήταν έτσι αρχικά, αλλά με την κατάρρευση των περιμετρικών κτισμάτων συσσωρεύτηκαν μπάζα στο σημείο αυτό. Στο βόρειο τοίχο η παράσταση της Σταύρωσης του Χριστού από την υγρασία έχει υποστεί μερική αποκόλληση. Με τις κατάλληλες εργασίες πρέπει να διασωθεί και να ελεγχθεί εξωτερικά το αρμολόγημα της τοιχοποιίας στο σημείο αυτό. Το τύμπανο του τρούλλου αντίστοιχα έχει σε κάποια σημεία, κυρίως στην δυτική πλευρά του τυμπάνου, φθορές στις τοιχογραφίες που πρέπει να διασωθούν αρχικά με χρήση γάζας και με σωστή αποκατάσταση για να μην χαθούν μεγάλα τμήματα. Πρέπει να ελεγχθούν τα σημεία συναρμογής των στεγών, καθώς και το τύμπανο του τρούλλου εξωτερικά με χρησιμοποίηση υλικού αδιαβροχοποίησης του σοβά στο σημείο αυτό.

4.0 Κατάλογος Ηγουμένων και Μοναχών

Γνωστοί ηγούμενοι είναι οι εξής:

1. Άνθιμος ιερομόναχος (Ολυμπιώτης) (1782)¹¹⁰
2. Αγάπιος ιερομόναχος (1827)¹¹¹
3. Ιωάννης ιερομόναχος (1832)¹¹²
4. Ευγένιος ιερομόναχος (1832-1884)¹¹³
5. Άνθιμος Πανοσιολογιότατος (1867)¹¹⁴
6. Γεννάδιος ιερομόναχος (1891-1913)¹¹⁵

Γνωστοί μοναχοί είναι, οι εξής:

1. Γρηγόριος ιερομόναχος (1796)¹¹⁶
2. Θεόφιλος ιερομόναχος (1900)¹¹⁷
3. Δαμιανός ιερομόναχος (1900)¹¹⁸
4. Ιωαννίκιος μοναχός (1901)¹¹⁹
5. Ιγνάτιος μοναχός (1901)¹²⁰
6. Γεννάδιος Σταματόπουλος ιερομόναχος (1927)
7. Βενιαμίν ιερομόναχος (1927)
8. Δαμιανός Μπίκας ιερομόναχος (1927)
9. Κωνσταντίνος Γούλας μοναχός (1927)
10. Αγάπιος μοναχός (1927)¹²¹.

¹¹⁰ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 33.

¹¹¹ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσόνας*, Δολίχη 2019, 27.

¹¹² ΣΤ. ΔΑΛΑΜΠΥΡΑΣ, *Ανέκδοτοι επιγραφαί και χαράγματα εκ βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων της επαρχίας Ελασσώνας*, Λάρισα 1970 (πολυγραφημένο αντίτυπο), 66-67.

¹¹³ ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ Ε., *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 198-199.

¹¹⁴ Άνθιμος Πανοσιολογιότατος, αφιερωματική επιγραφή πάνω από την δυτική είσοδο του καθολικού.

¹¹⁵ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 34.

¹¹⁶ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 429.

¹¹⁷ Θεόφιλος ιερομόναχος, αφιερωματική επιγραφή στην τοιχογραφία του Αγίου Αρκαδίου.

¹¹⁸ Δαμιανός ιερομόναχος, αφιερωματική επιγραφή στην εικόνα του Χριστού στο τέμπλο.

¹¹⁹ Ιωαννίκιος μοναχός, αφιερωματική επιγραφή στην εικόνα του Προδρόμου στο τέμπλο.

¹²⁰ Ιγνάτιος μοναχός, αφιερωματική επιγραφή στην κόγχη της Προθέσεως. Με βάση τον γραφικό χαρακτήρα προκύπτει ότι ήταν την ίδια περίοδο με τους Βενιαμίν, Ιωαννίκιο, Θεόφιλο, Γεννάδιο και Δαμιανό (1900-1927).

¹²¹ ΓΡ. ΒΕΛΚΟΣ, *Καλλίνικος Λαμπρινίδης Επίσκοπος Ελασσώνας (14/10/1924 - 14/3/1955)*, Ιερά Μητρόπολη Ελασσώνας, Ελασσόνα 2009, 127.

5.0 Χρονολόγηση

Η παράδοση αναφέρει ότι η Μονή ιδρύθηκε το ΙΑ΄ (11ο) αιώνα με βάση την λανθασμένη ανάγνωση της λιθανάγλυφης πλάκας που αναγράφει 1755. Το πρώτο στοιχείο που αποδεικνύει την ύπαρξη της μονής ή του καθολικού είναι αυτή η λιθανάγλυφη πλάκα του 1755 που βρισκόταν στην ανατολική πύλη της μονής, με βάση τον κ. Αθ. Παπανικολάου ή ως ομότιμο στο καθολικό πριν την ανακαίνισή του με βάση τον κ. Ν. Τάχατο. Η μόνη γραπτή μαρτυρία, για την ύπαρξη της μονής πριν το 1755, είναι η επιγραφή στην κόγχη του Μεγάλου Μετεώρου του 1592-1593 που αναφέρει μοναχούς και μοναχές ως αφιερωτές, χωρίς να αναφέρει και να αποδεικνύεται η ύπαρξη μονής¹²². Επίσης η παλαιότερη γραπτή αναφορά στην μονή σώζεται σε μια έντυπη Παρακλητική που βρίσκεται στην βιβλιοθήκη της Μονής Ολυμπιώτισσας, ανάγεται στο 1782 και αποτελεί ενθύμηση που αφορά τον αρματολό Νικοτσάρα¹²³.

Ο Περιηγητής W. Leake αναφέρει στο «*Ταξίδι στην Θεσσαλία το 1806*» ότι στα Γιαννωτά υπάρχει ένα μεγάλο μοναστήρι¹²⁴.

Το καθολικό, με βάση την πλίνθινη επιγραφή στο βάθρο του τρούλλου στην νότια πλευρά, χρονολογείται το 1843.

Η γραπτή επιγραφή πάνω από την δυτική θύρα εσωτερικά του καθολικού μας πληροφορεί ότι αιογραφήθηκε το 1867, από τους Σαμαριναίους αιογράφους, αδελφούς Συμεών και Ιωάννη. Οι εικόνες του τέμπλου χρονολογούνται από το 1867 του Αρχαγγέλου Μιχαήλ έως το 1901 του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου. Το 1867 χρονολογείται και η εικόνα της Αγίας Τριάδος στο προσκυνητάρι.

Το 1930, η Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών, συγχωνεύεται με την Μονή Παλαιοκαρυάς¹²⁵.

Το 1931, η Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών, συγχωνεύεται με την Ολυμπιώτισσα¹²⁶.

Το 1994, Η μονή ανακηρύσσεται ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ΦΕΚ 406/Β/3-6-1994 (σ.121).

¹²² Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας*, εκδόσεις «Λιόλιος Θωμάς», Δολίχη 2019, 23.

¹²³ Ν. ΤΑΧΑΤΟΣ, *Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσώνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 33.

¹²⁴ LEAKE W. M., *Travels in Northern Greece*, vol. III, J. Rodwell, New Bond Street, London 1835, 344.

¹²⁵ ΦΕΚ Α΄ 349/12 Οκτωβρίου 1930, 2831.

¹²⁶ ΦΕΚ Α΄ 421/24 Δεκεμβρίου 1931, 3405.

ΣΤ. Ενθυμήσεις

1η Ενθύμηση

Η 3η Ενότητα του βιβλίου *Ολυμπιώτισσα* του Ευάγγελου Σκουβαρά φέρει τον τίτλο «Αναγραφαί και Χρονικά». Σε αυτή την ενότητα ο συγγραφέας καταγράφει ένα τμήμα των περιεχομένων του υπ' αριθ. 220 χειρογράφου της Βιβλιοθήκης της Ολυμπιωτίσσης, το οποίο είναι και το παλαιότερο της μονής. Σε αυτό το χειρόγραφο υπάρχουν και ενθυμήσεις που αφορούν την Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτών¹²⁷.

[σελ.229]

Μαΐου 25: μᾱς ἠκολούθησε λύπη πολλή, καί ζημία ἰκανή· ἀπάνω εἰς τόν Ἀμάρ πέην, ὅπου ἔχομεν τά μανδριά, προγόνοι, καί πλάκαν, εἶχαμεν ἕναν Ἀρβανίτην ἀρματωλόν, Μουράτην τό ὄνομα, ὅστις ἐφύλαττε τά μανδριά μας ἀπό τούς γιανοτιώτας, με μουρασαλέν ἀπό τόν Κατήν, ἤγουν βεβαιωτικόν γράμμα τοῦ κριτοῦ πῶς εἶναι φύλαξ τοῦ τόπου, οἱ δε γιανοτιῶτες, ὄντες φύσει κακοί ἄνθρωποι, καί κακεντρεχεῖς, καί σκληροί, καί ὀρμητικοί (sic) εἰς τό κακόν, ἐπῆγαν εἰς τόν κολτζήν, ἤγουν μπολούπασην, ἀλβανίτην τοῦ Ἀλή πασιά, ὅπου περιήρχετο τά ἐκεῖ χωρία τάχα νά τά φυλάγη, καί εἶπαν, πῶς ὁ Ἀλβανίτης τῶν καλογέρων ἀπό Ἐλασσῶνα, δέρνει τούς ἀνθρώπους μας, καί ἄλλους κρεμᾶ κατακέφαλα, ἄλλους γυμνώνει, ἄλλους τζερεμετίζει, καί ἄλλα πολλά κακά, δίδοντές τον και μερικά ἄσπρα, διά νά τόν κινήσουν καλήτερα εἰς ἀφανισμόν μας, ἐσκότωσε τόν ἀρματωλόν μας, μουράτην, ἔδεσε καί τούς ἐδικούς μας ἀνθρώπους, μετά ταῦτα, μαθόντες, διά νυκτός τά γινόμενα, ἐπροστρέξαμεν εἰς τόν πέην του Ἀλή πασιά, εἰς τον βόϊβοταν, και κατήν, προβαίνοντες τήν δικαιολογίαν μας, ὅτι καί τούς τόπους μας τρώγουν οἱ γιανοτιῶτες (sic), και τον ἀνθρωπόν μας ἐσκότωσαν, καί τούς λοιπούς ἀνθρώπους μας τζουπαναρέους κατατρέχουν, καί βλάπτουν, κτ: εὔρομεν ὀλίγον δίκαιον, ἀλλά σιμά εἰς τήν ταραχήν ὅπου ἐλάβομεν, καί φόβον, καί τρομάραν, καί κριτήρια, ἐζημιώθημεν καί ἕως ἑκατόν γρόσια. ἄς ὀψονται, καί οἱ φονεῖς, καί οἱ αἴτιοι τοῦ φόνου, καί τῆς ζημίας, καί τῆς καταδρομῆς μας. ἐπειδή, μόλις [σελ. 230] ἀναπαύθησαν οἱ ἀνθρωποί μας ἀπό τά πρόβατα, καί στρούγκαν, μετά ἕναν μῆνα, ἀπό τόν φόβον, οἴτινες, ἦσαν ἕως εἴκοσι πέντε. Αὐτά, καί ἄλλα κακά, μᾱς κάμνονν οἱ γιανοτιῶτες κάθε χρόνον, τόσον εἰς τά μανδριά μας, ὅσον καί εἰς τά σύνορα τῆς βουβάλας, διατί εἶναι φυσικά κακοί ἄνθρωποι.....

¹²⁷ ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ Ε., *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, σσ. 470-471.

2η Ενθύμηση

Το αρχείο της Ολυμπιωτίσσης αποτελείται από τετρακόσια περίπου λυτά έγγραφα. Για την συλλογή των χειρόγραφων κωδίκων δεν αναφέρονται ούτε η εξαρχική καταγραφή του 1854, ούτε ο πατριάρχης Αλεξανδρείας Καλλίνικος του 1861. Ο Uspenskiĭ¹²⁸ μόνο, ως παλαιογράφος παρατήρησε την συλλογή και σημείωσε μερικούς τίτλους από αυτή. Το σύντομο όμως αυτό διάστημα της παραμονής του στην Μονή (Ολυμπιωτίσσης) δεν του επέτρεψε να ασχοληθεί λεπτομερέστερα με την συλλογή η οποία ήταν μικρότερη από ότι είναι σήμερα. Σήμερα πλέον περιλαμβάνει και χειρόγραφα των διαλελυμένων μοναστηριών, όπως της Γιαννωτάς, του Αγ. Δημητρίου, Αγ. Αντωνίου Δεμεράδων, Αγ. Τριάδος Λιβαδίου, Αγ. Αθανασίου Τσαριτσάνης, μονής Παλιοκαρυάς, Αγ. Νικολάου Αναπαυσά Μετεώρων, τινός Αγραφιώτικης Μονής Παναγίας και άλλων¹²⁹.

3η Ενθύμηση

Στο κατάλογο χειρογράφων της Μονής Ολυμπιώτισσας υπάρχει το *Κατάστιχον Μονής Γιαννωτάς*. Αποτελείται από 25 φυλλάδια χάρτινα διαστάσεων 0,31x0,18 μ. Στο εσωτερικό του α' εξωφύλλου υπάρχουν σημειώματα ληψοδοσίας¹³⁰.

ένετι αωκε: οκτοβρίου: Κ. | Τό παρόν κατάστηχον ύπαρχη | έκ χειρός παρεμοῦ Ἀγαπίου ἱερομονάχου ἡγουμινεύοντας εἰς τό παρόν μοναστήριον Γιαννοτάς ἐπονομαζόμενου | ἁγία Τριάς. | διά γρόσια: 12: ύπαρθι (= ἐπάρθη). — φ. 139Γ : 1827: αυγοῦστου: κ: ὁ ππ: ἀγάπιος γράψας | τά ἄνωθεν ὀνόματα ἕως ὅδε ὁ μή ἤξεύρον | ἀπό πόθεν ἦναι τά εγραψάμαν εν σιντόμο ὅτει | δέν ἐβρέ(θη) ἐός τόρα κατάστηχον καί απο σίμε\ρον ἕως τό ἐξίς θελα φανερόσομεν | εἰς τό παρόν κατάστηχον αἰῶνια: καγῶ | ὁ γράψας καγῶ καί σινδρομήσας και τό ἐπήρα εἰς | τόν καιρόν τοῦ ηγομενάτο μου εἰς τούς: 1825 | διά γρόσια: 12: και παρα(κα)λῶ σας ἅγιοι ἡγουμενέοι | διαδόχη μου μὴν ἀμελῆτε γράψετε τό κάθε | ὄνομα ἀπό πῖον χορίον εἶναι διά νά τό βλέπη | ὁ καθῆς ὅταν ζητήσι. διά νά μὴν λέγι ὁ καθείς ὅτι τά πέρετε | καί τά τρόγετε εἰς τά κοιτοροῦ | καί σικόνον τήν υπόληψην. ταῦτα προς ἡ\δησίν σας και ἡγιένετε.

¹²⁸ PORF. USPENSKIĪ, Περίγηση στις μονές των Μετεώρων το 1859, (μετάφραση από τα Ρωσικά Ευαγγέλια- Αντωνία Σαμαρά, σχόλια Κώστας Σπανός), *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τ. 43, Λάρισα 2003, 241-272.

¹²⁹ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 198-199.

¹³⁰ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 215.

4η Ενθύμηση

Στο κατάλογο χειρογράφων της Μονής Ολυμπιώτισσας υπάρχει ο *Νομοκάνων* της Μονής Γιαννωτάς. Αποτελείται από 6 φυλλάδια χάρτινα διαστάσεων 0,237x0,168 μ.¹³¹.

Ὁ παρόν νόμος ἐγράφει εἰς τὸς 1828 ἐγραπτι εἰπὸ χεῖλρός τού πανοσειοτάτο νείκειφόρος διὰ ψιχεικίς ὀφέλεας καί ἰ ὀπειός τού ἀποξινόσει ἀποτιν αγίαν τρειάδα νά καθέρετε καί ἰ ναφορεῖζετε ἀπο τούς τριάκόσειός δέκα και οχτό πατέρας τούς ἰ ἔν σινόδο σίν αθρειστέντος καί τόν λιπόν αγειόν αποστόλον.

σ.2: 1884 Ἰουνήου: 22:.- 1832 ἰ Μαΐου 7 ἰ Γράφω δια ενθήμισιν· τόν καιρόν ὅπου ἤμουν ἰ εἰς το μοναστήριον τίς αγίας μονίς Γιαννοτάς ἰ ὅποιος τό αναναγνόθη (sic) να επιμελίται και εμενα ἰ τῶν ἀναξιώτατων παπα ευγένιος ἰ γράψας.—

5η Ενθύμηση

Στον κώδικα της μονής Ολυμπιώτισσας (αριθ. Χειρογράφου 220) στην 10η σελίδα αναγράφει¹³²:

1796 Ὀκτωβρίου 21- ἀπῆλθε πρὸς κύριον ὁ μακαρίτης χ:παπα-γρηγόριος, ὅς τις ἤλθεν εἰς τήν ἱεράν ταύτην μονήν ἀπό τό ἔν γιαννωτᾶ μοναστήριον, ζήσας ἔνταῦθα, καί δουλεύσας χρόνους - 10 - ἄνθρωπος σεμνοπρεπής, καί ἀγαθός, χρήσιμος φανείς εἰς τήν βουβάλαν, καί ἐπιστάτης καλός εἰς τά ποιμνία. Οὗ ἡ μνήμη αἰωνία.

¹³¹ Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 288-289.

¹³² Ε. ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 429.

Z. Επίλογος – Συμπεράσματα

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών αποτέλεσε πολιτιστικό κέντρο της περιοχής που στήριξε τον υπόδουλο ελληνισμό σε δύσκολες ημέρες. Υπήρξε κέντρο ενίσχυσης των αγωνιστών για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας. Ανέδειξε αγωνιστές όπως τον Νικοτσάρα που μαθήτευσαν στην μονή.

Με την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή έγινε προσπάθεια να αναδειχθεί η μεγάλη ιστορική, αρχιτεκτονική, καλλιτεχνική και πολιτιστική αξία της μονής ως μνημείου που συνδέεται με τα αντίστοιχα γνωστά μνημεία της ίδιας χρονικής περιόδου, ενώ εντυπωσιάζει τον μελετητή με το κατάγραφο καθολικό της, προσφέροντάς του την πρόκληση της περαιτέρω έρευνας.

Η τέχνη που χαρακτηρίζει όλα τα κτίρια, παρόλο που ανήκει στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, όταν οι τεχνίτες ξεφεύγοντας από τα αυστηρά βυζαντινά πρότυπα αξιοποιούσαν τα απλά υλικά (ξύλο, πέτρα κ.ά.)¹³³, αγγίζει τα μέτρα του Υψηλού κι όχι απλώς του Ωραίου, γιατί σύμφωνα με το περί Ύψους του Λογγίνου, αποτελεί *μεγαλοφροσύνης απήχημα που μας φέρνει σε έκσταση*. Το Ωραίο, σύμφωνα με τον Π. Μιχελή, προσέχει την μορφή, την αρμονία, τη σύνθεση περισσότερο, ενώ το υψηλό αποτελεί σωφροσύνης θεώρηση που, όταν εμείς μπορούμε να υψωθούμε στη σφαίρα του, νιώθουμε την έκσταση¹³⁴. Αυτή η τελειότητα και αρμονία της Βυζαντινής Τέχνης σε συνδυασμό με την ελευθερία του πνεύματος, ένας *κόσμος εν κόσμω*, αποτελεί κατά τον Φ. Κόντογλου¹³⁵ την αφορμή για να προσελκύεται κανείς στην Ορθόδοξη πίστη. Και σύμφωνα με τον Delvoye¹³⁶, ο Άγιος Κλήμης, ο Απόστολος των Σλάβων προσπαθούσε να προσελκύσει τους Βούλγαρους στο Χριστιανισμό, φτιάχνοντας ωραίες εκκλησίες. Οι Ρωμαίοι απέδιδαν στο Ωραίο την ανωτερότητα και ακτινοβολία του πολιτισμού τους και ο Μέγας Φώτιος σε επιστολή του στο Βόρι- Μιχαήλ, βασιλιά των Βουλγάρων, προβάλλει ως απόδειξη για την αλήθεια της Ορθοδοξίας την αρμονική τελειότητα και τονίζει την ενότητα, την απλότητα, το αμετάβλητο της Ορθοδοξίας, σε αντίθεση με το σύνθετο, την αταξία και την ασχήμια άλλων θρησκειών και αιρέσεων.

Μελετώντας, αποτυπώνοντας και αποκαθιστώντας την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική παραδίδουμε στους μεταγενέστερους την παράδοση και την

¹³³ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν., *Ναοδομία*, University studio Press, Θεσσαλονίκη 2010, σ.19.

¹³⁴ ΜΙΧΕΛΗΣ Π., *Αισθητική θεώρηση της Βυζαντινής Τέχνης*, Αθήνα 1990, σ.314-317.

¹³⁵ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Φ., *Έκφρασις*, τ. Α', Αθήνα 1960, σ.94.

¹³⁶ DELVOYE CH., *Βυζαντινή Τέχνη*, Αθήνα 1994, σ.300.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

τεχνογνωσία για τη ναοδομία καθώς σύμφωνα με τον Ιπποκράτη¹³⁷ Ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρά, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς, ἡ δὲ πείρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι σύντομη, ἡ ἐπιστήμη ἀτέλειωτη, ὁ χρόνος λίγος, ἡ πείρα λαθεμένη καὶ ἡ ἀπόφαση γεμάτη εὐθύνες.

---

¹³⁷ Ὁ Ιπποκράτης (π. 460 π.Χ. - 360 π.Χ.) ἦταν Ἕλληνας γιατρός.

Η. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

DELVOYE CH., *Βυζαντινή Τέχνη*, (μετάφραση ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΜΑΝΤΩ), Αθήνα 1994, 300.

LEAKE W. M., *Travels in Northern Greece*, vol. III, J. Rodwell, New Bond Street, London 1835, 344.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ 49 (1994), Β1, Χρονικά, 353.

ΒΕΛΚΟΣ ΓΡ., *Η Επισκοπή Δομενίκου και Ελασσώνος*, έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνος, Ελασσόνα 1980, 125-127.

ΒΕΛΚΟΣ ΓΡ., *Καλλίνικος Λαμπρινίδης Επίσκοπος Ελασσώνος (14/10/1924 - 14/3/1955)*, Ιερά Μητρόπολη Ελασσώνος, Ελασσόνα 2009, 127.

Γιαννωτά. *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, τ.17, 248.

ΔΑΛΑΜΠΥΡΑΣ ΣΤ., *Ανέκδοτοι επιγραφαί και χαράγματα εκ βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων της επαρχίας Ελασσώνος*, Λάρισα 1970 (πολυγραφημένο αντίτυπο), 59-69.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΦΟΥΡΝΑ, *Ερμηνεία της Ζωγραφικής τέχνης*, Έκδοσις υπο Α. Παπαδοπούλου- Κεραμέως, εν Πετρούπολει 1909.

Ελασσώνος Μητρόπολις, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5, Αθήναι 1964, 546-548.

ΖΔΑΝΗΣ Ν., Πληθυσμιακά στοιχεία για τους οικισμούς της Ελασσόνας το 1904, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 27, Λάρισα 1995, 241-247.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Κ., Πρωτοπρεσβυτέρου, *Ο Χριστιανικός Ναός και τα τελούμενα εν αυτώ*, Αθήνα 1969³.

ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ Κ., Εξέχοντα μεταβυζαντινά τέμπλα του Αγίου Όρους, *Αθωνική Πολιτεία*, Θεσσαλονίκη 1963, 315-345.

ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ Κ., *Η Ναοδομία και η Σύγχρονη Τέχνη. Αρχιτεκτονική - Ζωγραφική*, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1978.

ΚΑΝΤΙΩΤΟΥ ΑΥΓ., Επίσκοπος Φλωρίνης, Ορθόδοξος Ναός. Σύντομα κηρύγματα, έκδοση ορθοδόξου Ιεραποστολικής Αδελφότητας «Ο Σταυρός», Αθήνα 1976.

ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ Ι., Παρατηρήσεις στην Ναοδομία των Θεσσαλικών Αγράφων κατά τον 19ο αιώνα, *Πρακτικά 1^{ου} Συμποσίου Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Τέχνης*, 139-141, 151-152.

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Φ., *Εκφρασις της Ορθοδόξου Εικονογραφίας*, τ.1, Αθήνα 1993³.

ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ ΜΙΧ., Κοίμησης της Θεοτόκου στο Αγιονόρι Κορινθίας, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.4, Αθήνα 1993, 143-152.

ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ Μ., *Ιωάννης Πέζαρος (1749-1806). Η εποχή – Το έργο – Η αλληλογραφία του*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών, Ιωάννινα 2001.

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΙΩ., *Νεωτάτη της Θεσσαλίας Χωρογραφία*, εν Πέστη της Ουγγαρίας 1836, 88.

ΜΗΝΑ ΕΥΑΓΓ., *Καταγραφή και διερεύνηση των παραδοσιακών φορεσιών της περιοχής Ελασσόνας και των πληθυσμιακών ομάδων της*, Πτυχιακή εργασία Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2015.

ΜΙΧΕΛΗ Π., *Αισθητική Θεώρηση της Βυζαντινής Τέχνης*, ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχελή, Αθήνα 1990⁵.

ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν. – ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗΣ Γ., *Γεράκι. Οι Εκκλησίες του Οικισμού*, Θεσσαλονίκη 1981.

ΜΠΕΛΛΟΣ Ζ., *Ο Εκκλησιαστικός Βίος της δυτικής Μακεδονίας – βόρειας Θεσσαλίας κατά τον κώδικα Ζάβορδας 1536/1692*, Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Κοζάνης, Κοζάνη 2002, 46-47, 56, 62.

ΜΠΛΑΝΤΑΣ Γ., *Ανέκδοτα έγγραφα για τον Παναγιώτη Νίκου Τσάρα*, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 63, Λάρισα 2013, 145-160.

ΜΠΛΑΝΤΑΣ Γ., *Επιγραφές από το Λουτρό της Ελασσόνας*, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 4, Λάρισα 1983, 138-139.

ΜΠΛΑΝΤΑΣ Γ., *Ο Κώδικας της μονής Αγίας Τριάδας της Γιαννωτάς Ελασσόνας 1825-1927*, Λάρισα 2015.

ΜΠΛΑΝΤΑΣ Γ., *Οι δοσοληψίες του μοναστηριού της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς (1825-1925) από τον κώδικα 1 της Ολυμπιώτισσας*, *Ελασσονίτικα Γράμματα* 13, Λάρισα 2013, 14-17.

ΜΠΛΑΝΤΑΣ Γ., *Ονοματολογικά της Γιαννωτάς και ορισμένα ιστορικά*, *Περραιβία* 56-57, Ελασσώνα 1989, 18-24.

ΝΤΑΛΛΑ ΑΘ., *Ο Κώδικας 221 της Ολυμπιώτισσας. Συνοπτική παρουσίαση των περιεχομένων της. Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσώνα 2021.

ΝΤΟΥΒΗ ΝΤ. – Γ. ΣΚΑΓΚΟΥ, *Ο Ναός της Παναγίας Κρητικιάς ή Μυρτιδιώτισσας στη Μονεμβασιά*, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.7, Θεσσαλονίκη 2013, σσ.167-178.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

ΟΡΛΑΝΔΟΣ Α., Βυζαντινοί ναοί της Ανατολικής Κορινθίας, *Αρχαίον Βυζαντινών Μνημείων της Ελλάδος Α΄* (1935), 57-59, 69-70.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ Α., *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1958².

ΟΡΛΑΝΔΟΣ Α., Οι μεταβυζαντινοί ναοί της Πάρου, *Αρχαίον Βυζαντινών Μνημείων της Ελλάδος Θ΄* (1961), 148-152.

ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ ΛΕΩ. *Η Εικόνα. Λίγα λόγια για τη δογματική έννοιά της.*, Μεταφρ. Κόντογλου Φ., εκδόσεις Αστήρ – Ε. Παπαδημητρίου³, Αθήνα 1991.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΕΡΑΜΕΩΣ Α., Περί του Οικουμενικού Πατριάρχου Θεολήπτου Α΄, *Δελτίον Ιστορικής Και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, τ.3, Εν Αθήναις και του τυπογραφείου αδελφών Περρή 1889, 488.

ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ ΤΡ., Εκκλησίες και μοναστήρια στα Χάσια και Αντιχάσια, *Θεσσαλικά Χρονικά* 15, 1984, 189-205.

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Η εκκλησία των Τριών Ιεραρχών στην Στεμνίτσα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 217-224.

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Κ., *Εκκλησίες και Μοναστήρια της Σάμου*, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου, Αθήνα 1997.

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Κ., *Τα Ελληνικά μοναστήρια σαν αρχιτεκτονικές συνθέσεις*, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 1977, 11-12, 24.

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ., *Το προεπαναστατικό κίνημα του καπετάν Νικο – Τζάρα (1770-1807)*, Αθήνα 1997, 45.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘ., *Η Γιαννωτά. Ιστορία – Γεωγραφία – Λαογραφία της Κοινότητας*, Λάρισα 1983.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘ., Θεσσαλικά Λαογραφικά. Το κρέμασμα των σκύλων, *Θεσσαλικά Χρονικά*, Έκτακτος Έκδοσις 1881-1961, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών, Αθήνα 1965, 567-570.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘ., *Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσώνας. (Παράδοση, Ιστορία, γραφές 1155-1933)*, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γιαννωτάς Ελασσώνας «Ο Νικοτσάρας», Γιαννωτά 1980.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘ., Το Σχολείο Γιαννωτάς Ελασσώνας, *Περραιβία* 10, Ελασσώνα 1975, 72-76.

ΠΑΣΑΛΗ Α., Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Μόδιον Φθιώτιδος, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.6, Αθήνα 2002, 151-164.

ΠΑΣΑΛΗ Α., *Ναοί της Επισκοπής Δομενίκου και Ελασσώνας. Συμβολή στη Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1994.

ΠΑΣΑΛΗ Α., *Το Εικονογραφικό θέμα «Άνω σε εν θρόνω και κάτω εν τάφω» στην κεντρική Ελλάδα*, Τρίκαλα 2023.

ΠΑΣΑΛΗ Α., Το καθολικό της μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας, *Δώρον. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Νίκο Νικονάνο*, Θεσσαλονίκη 2006, 331-344.

ΠΑΣΑΛΗ, Α. Συμβολή στη μελέτη της στηρίξεως συνεπτυγμένων τρούλλων στη μεταβυζαντινή ναοδομία, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 30 (2020), 31-55.

ΠΙΣΤΟΛΗΣ Κ., *Ιερά Μονή Κανάλων Καρυάς Ελασσώνας. Αρχιτεκτονική αποτύπωση, Ιστορική καταγραφή και φωτογραφική τεκμηρίωση*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Α.ΔΟ.ΑΠ., Τρίκαλα 2019.

ΠΟΛΙΤΗ Λ., Η Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου στην Πλάκα Αράχθου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 137-146.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ Γ., Ο Άη-Γιώργης τ' Αφέντη, στον Άη-Λούκα, Αρτεμόνα της Σίφνου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.6, Αθήνα 2002, 173-192.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ Γ., *Ο Κοσμολογικός Συμβολισμός στην αρχιτεκτονική του Βυζαντινού Ναού*, Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1980².

ΣΑΛΑΚΙΔΗΣ Γ.– ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ ΙΩ., *Η Κεντρική Ελλάδα τον 15ο αιώνα. Το ανέκδοτο οθωμανικό κατάστιχο του 1485*, Θεσσαλονίκη 2014.

ΣΙΟΥΜΚΑΣ Ν., *Σαμαριναίοι Αγιογράφοι*. Κατάλογος έκθεσης φωτογραφίας Νίκου Σιούμκα, Λάρισα 2008.

ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ Ε., Άνθιμος Ολυμπιώτης, Αστήρ, Αθήνα 1981, 14.

ΣΚΟΥΒΑΡΑΣ Ε., *Ολυμπιώτισσα*, Αθήνα 1967, 429.

ΣΠΑΝΟΣ Β., Οι οικισμοί στην επαρχία της Ελασσόνας στο οθωμανικό κατάστιχο TD 101 του 1521, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 74, Λάρισα 2018, 3-16.

ΣΠΑΝΟΣ Κ., Ένα Μετεωρίτικο χειρόγραφο του 18ου αιώνα. Συμβολή στη μελέτη των θεσσαλικών τοπωνυμίων, των ονομάτων και των επωνύμων, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 8 Λάρισα 1985, 17-46.

ΣΠΑΝΟΣ Κ., Η πρόθεση της Μονής Αναλήψεως Ελασσόνας. Οι οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 64, Λάρισα 2013, 305-334.

ΣΠΑΝΟΣ Κ., Ιστορικά στοιχεία για την Κρασιά και τους γύρω οικισμούς Λουτρό, Άκρη, Γιαννωτά, *ΞΗΡΚ* 26, Λάρισα 2018, 29-32.

ΣΠΑΝΟΣ Κ., *Λεξικό των Θεσσαλικών Βαφτιστικών Ονομάτων (15ος-19ος αι.)*, Λάρισα 2018, 125.

ΣΠΑΝΟΣ Κ., Οι θεσσαλικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 401 του Μεγ. Μετώρου, (1520-1540), *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 43, Λάρισα 2003, 97-122.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ ΧΑΡ., Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων, Κέντρο Μελετών Ι. Μονής Κύκκου, Λευκωσία - Θεσσαλονίκη 2010, σ. 422.

ΣΧΙΝΑΣ Ν., *Οδοιπορικοί Σημειώσεις Μακεδονίας, Ηπείρου, Νέας οροθετικής γραμμής και Θεσσαλίας*, τύποις «Messenger D' Athenes», τ.Α, Αθήνα 1886, 148.

ΤΑΧΑΤΟΣ Ν., 135 τοπωνύμια του χωριού Γιαννωτά της Ελασσόνας, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 68 (2015) 281-288.

ΤΑΧΑΤΟΣ Ν., Δημοτικά τραγούδια της Γιαννωτάς Ελασσόνας, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 72 (2017), 239-248.

ΤΑΧΑΤΟΣ Ν., *Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς Ελασσόνας*, εκδόσεις «Λιόλιος Θωμάς», Δολίχη 2019.

ΤΑΧΑΤΟΣ Ν., Ιστορικά στοιχεία για την Μονή της Αγίας Τριάδας Γιαννωτάς, *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021, 32-36.

ΤΑΧΑΤΟΣ Ν., Ο Νικοτσάρας (1770-1807), *Πρακτικά Ιου Συνεδρίου Τοπικής Ιστορίας Δήμου Ελασσόνας. 11-12 Σεπτ. 2021*, Ελασσόνα 2021.

ΤΖΑΚΟΥ ΑΘ., Το καθολικό της Μονής Άβελ στη Βήσσανη Πωγωνίου Ηπείρου, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.2, Αθήνα 1982, 57-66.

ΤΟΥΜΠΙΑΣ Χ., Αρχιμανδρίτης, *Η Ιερά Μητρόπολις Ελασσώνας: Οι Ενορίες, οι Ιερές Μονές και τα κειμήλιά τους*, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Ελασσώνας, Ελασσόνα 2007, 300-307.

ΤΟΥΜΠΙΑΣ Χ., Αρχιμανδρίτης, Τα μοναστήρια της Ελασσόνας, *Θεσσαλία: Ιστορία και Πολιτισμός*, Επιμ. Γ. Γιαννακόπουλος, Περιφέρεια Θεσσαλίας, Λάρισα 2009.

ΦΙΝΕ Μ., Η εκκλησία της Υπαπαντής στην Ύδρα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.1, Αθήνα 1979, 225-236.

ΦΙΝΕ Μ., Η εκκλησία της Υπαπαντής στην Ύδρα, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.2, Αθήνα 1982, 271-286.

ΧΑΤΖΗΛΥΓΕΡΟΥΔΗ Μ., Οι ναοί της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Δημητρίου στη Ζαρούχλα Αχαΐας, *Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση*, τ.8, Θεσσαλονίκη 2021, 327-340.

Πηγές από ιστοσελίδες:

Πλήρης οδηγός για την πόλη και την επαρχία Ελασσόνας:

https://www.elassona.com.gr/m_ellasona/index.php

https://www.elassona.com.gr/m_eparxia/gianota/index.php

<https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/larisa/diimero-synedrio-topikis-istorias-sti-ellasona/>

<http://www.eleftheria.gr/index.asp?cat=40&aid=63296#.VS-GBZOLX-k/>

<https://www.youtube.com/watch?v=12z8831rSX8>

<https://www.youtube.com/watch?v=pkWtJrjU-pA>

<https://dimoselassonas.gr/index.php/dimotikes-enotites/d-e-sarantaporou>

http://akriellasonas.blogspot.com/2015/04/blog-post_16.html

http://kraneaellasonas.blogspot.com/2013/05/blog-post_10.html

<https://perevia.gr/αξιόλ-μνημεία/το-φαράγγι-της-χράπας/>

<https://www.larissanet.gr/2023/05/04/chartes-plithysmou-ton-dimotikon-koinotiton-tou-dimou-ellasonas-apografis-2021/>

<https://www.orthdoxtimes.gr/i-istoriki-moni-tis-agias-triadas-sta-giannota-ellasonas/>

<https://imelassonos.gr/o-μητροπολίτης/ο-αρχιερατικός-κατάλογος/>

Θ. Νομοθετικό και Θεσμικό πλαίσιο

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων αρχικά συγχωνεύτηκε, μετά την διάλυσή της, με την Μονή Τσιούμας στην Μονή Παλαιοκαρυάς με απόφαση της Ελληνικής Δημοκρατίας και ανακοινώνεται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως με αριθμό **Φ.Ε.Κ.: 349/Α/12-10-1930, 2831.**

(11)

*Περὶ συγχωνεύσεως Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἱερᾶς
Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος.*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κατὰ τὰς κειμένης διατάξεις, προτάπει τὸ ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων Ὑπουργεῖο, στηριχόμενον εἰς τοιαύτην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφασίσαντες καὶ διατάξαντες :

Συγχωνεύονται αἱ Ἱερᾶς Μοναὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος 1) τῆς Ἁγίας Τριάδος Λειουδίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ὀλυμπωτίσσης, 2) ἡ τῆς τοῦ Ἁγίου Ἀγιωνίου «Δεμιράδων» εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Σπυρινοῦ καὶ 3) αἱ Ἱερᾶς Μοναὶ Ἁγίας Τριάδος Γιαννωτᾶς καὶ Τσιούμας εἰς τὴν τῆς «Παλαιοκαρυάδας» τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων Ὑπουργὸν ἀνατίθεται τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1930.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας κλπ. Ὑπουργὸς
Γ. Παπανδρέου

Τον επόμενο χρόνο με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων συγχωνεύτηκε η Μονή Παλαιοκαρυάς, στην οποία ανήκε ως μετόχι η Αγία Τριάδα Γιαννωτών, με την Μονή Σπαρμού και εντάχθηκαν στην Μονή Ολυμπιώτισσης, με απόφαση της Ελληνικής Δημοκρατίας και ανακοινώνεται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως με αριθμό **Φ.Ε.Κ.: 421/Α/24-12-1931, 3405.**

(2)

*Περὶ συγχωνεύσεως τῶν Ἱερῶν Μονῶν «Παλαιοκαρυᾶς»
καὶ «Σπαρμοῦ» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος.*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων, στηριζομένη εἰς τοιαύτην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφασίσασαμεν καὶ διατάσσομεν.

Συγχωνεύονται αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ «Παλαιοκαρυᾶς» καὶ «Σπαρμοῦ» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος εἰς τὴν τῆς «Ὀλυμπιώτισσης» τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Δεκεμβρίου 1931.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας κλπ. Ὑπουργὸς
Γ. Παπανδρέου

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτών χαρακτηρίζεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με απόφαση της Ελληνικής Δημοκρατίας και ανακοινώνεται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως με αριθμό **Φ.Ε.Κ.: 406/Β/3-6-1994, ΥΑ: ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5528/75/3-5-1994.**

Αριθ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5528/75 (2)

Χαρακτηρισμός της Ιεράς Μονής της Αγίας Τριάδος Γιαννωτών Ελασσώνας ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Έχοντας υπόψη:

1) Την Υ.Α ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/49095/30.10.1991 (ΦΕΚ 987/28.11.1991) «Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων Υπουργού, όπως συμπληρώθηκε από την ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/6630/4.2.1994 (ΦΕΚ 104 Β' /16.2.1994).

2) Τις διατάξεις του Κ.Ν. 5351/32 «Περί Αρχαιοτήτων».

3) Την γνωμοδότηση του τοπικού Συμβουλίου Μνημείων Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, όπως διατυπώθηκε ομόφωνα στην αριθμ. 59/27.1.1994 Πράξη του (αριθμ. θέματος 9), αποφασίζουμε:

Χαρακτηρίζουμε την Ιερά Μονή Αγ. Τριάδος στο χωριό Γιαννωτά της Επαρχίας Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 300 μέτρων.

Πρόκειται για μοναστικό συγκρότημα με σωζόμενη φάση των αρχών του 19ου αιώνα.

Ο Ναός της Αγίας Τριάδος ανήκει σε παραλλαγή του μονόκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου τύπου, και η στέγη του καλύπτεται με σχιστολιθικές πλάκες. Το εσωτερικό του ναού είναι κατάγραφο.

Από τις διατάξεις αυτής της απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 3 Μαΐου 1994

Με εντολή Υπουργού

Ο Προϊστάμενος

N. ΖΙΑΣ

I. Πίνακας Φωτογραφιών

Εικ. 1. Λιθανάγλυφο 1.....	67
Εικ. 2. Λιθανάγλυφο 2.....	68
Εικ. 3. Λιθανάγλυφο 3.....	69
Εικ. 4. Λιθανάγλυφο 4.....	69
Εικ. 5. Ο οικισμός των Γιαννωτών. Αεροφωτογραφία από την Μονή.	130
Εικ. 6. Χάρτης Εθνικού Κτηματολογίου με αναφορά τοπωνυμίων.....	130
Εικ. 7. Νότια άποψη της Μονής.....	131
Εικ. 8. Κάτοψη του μοναστικού συγκροτήματος. (Αεροφωτογραφία 10/2021).....	131
Εικ. 9. Η Μονή Αγίας Τριάδας Σπαρμού Ελασσώνος. (Πηγή: site Μητροπόλεως)	132
Εικ. 10. Η Μονή Κανάλων.....	132
Εικ. 11. Βορειοδυτική άποψη της Μονής.....	133
Εικ. 12. Στοά εισόδου Μονής Κανάλων.....	133
Εικ. 13. Βορειοανατολική άποψη της Μονής Κανάλων.....	134
Εικ. 14. Υπέρθυρο Αψίδαωμα. Μονή Κανάλων.....	134
Εικ. 15. Υπέρθυρο Αψίδαωμα. Μονή Σπαρμού. (Πηγή: site Ιεράς Μονής).....	135
Εικ. 16. Αρχονταρίκι Μονής Αγάθωνος. Η κεντρική εστία- τζάκι.....	135
Εικ. 17. Η Μονή Ζάβορδας. Οι περιμετρικοί εξώστες και τα στέγαστρα.....	136
Εικ. 18. Η Εσωτερική κρήνη της Μονής Κανάλων.....	136
Εικ. 19. Νοτιοδυτική άποψη του Καθολικού.....	137
Εικ. 20. Νοτιοανατολική άποψη του Καθολικού.....	137
Εικ. 21. Διαμόρφωση του Καθολικού εσωτερικά.....	138
Εικ. 22. Ο τρούλλος του καθολικού εσωτερικά.....	138
Εικ. 23. Το Τέμπλο του Καθολικού.....	139
Εικ. 24. Γενική άποψη του Κυρίως Ναού.....	139
Εικ. 25. Αρνητικό ανάπτυγμα εσωτερικών επιφανειών του ναού.....	140
Εικ. 26. Άποψη του τρούλλου.....	140
Εικ. 27. Οι είσοδοι στον νάρθηκα και στον κυρίως ναό στον νότιο τοίχο.....	141
Εικ. 28. Η είσοδος στον δυτικό τοίχο.....	141
Εικ. 29. Ο Ανατολικός τοίχος.....	142
Εικ. 30. Κόγχη στον βόρειο τοίχο του Ιερού Βήματος.....	142
Εικ. 31. Αβαθής εσοχή νότιου τοίχου Ιερού Βήματος.....	143
Εικ. 32. Η Αγία Τράπεζα του Καθολικού.....	143
Εικ. 33. Θύρα επικοινωνίας του νάρθηκα με τον κυρίως ναό.....	144
Εικ. 34. Η κάλυψη του νάρθηκα με φουρνικά.....	144
Εικ. 35. Βορειοδυτική άποψη του Καθολικού.....	144
Εικ. 36. Η ανατολική όψη του Καθολικού.....	145
Εικ. 37. Τα παράθυρα του νότιου τοίχου του Καθολικού.....	145
Εικ. 38. Το παράθυρο του νάρθηκα.....	146
Εικ. 39. Το παράθυρο του βόρειου τοίχου του νάρθηκα.....	146
Εικ. 40. Νοτιοδυτική άποψη του Καθολικού.....	147
Εικ. 41. Ο Τρούλλος του Καθολικού.....	147
Εικ. 42. Η κόγχη του Ιερού Βήματος.....	148
Εικ. 43. Η θολοδομία του Κυρίως Ναού.....	148
Εικ. 44. Νότια όψη του Καθολικού.....	149
Εικ. 45. Το καθολικό. Νοτιοανατολική άποψη. (Αρχείο Ι.Μ. Ελασσώνος 2007).....	149
Εικ. 46. Το καθολικό. Νότια άποψη της στοάς. (Αρχείο Βάιου Παπαγιάννη).....	150
Εικ. 47. Νότια Άποψη του Καθολικού χωρίς την στοά. (Αρχείο ΕΦΑ Λάρισας 19-10-1993)	150

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 48. Ελκυστήρες στο εσωτερικό του ναού.....	151
Εικ. 49. Ελκυστήρες στο Ιερό Βήμα πίσω από το Τέμπλο.....	151
Εικ. 50. Ελκυστήρες νότιου φουρνικού του Νάρθηκα.....	152
Εικ. 51. Ελκυστήρες βόρειου φουρνικού του Νάρθηκα.....	152
Εικ. 52. Η Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου στην Πλάκα Αράχθου (17ος αι.).....	153
Εικ. 53. Το Καθολικό της Μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας.....	154
Εικ. 54. Το καθολικό. Νοτιοανατολική άποψη. Αεροφωτογραφία.....	155
Εικ. 55. Το καθολικό της Μονής. Βόρεια Όψη.....	155
Εικ. 56. Κάτοψη στέγης του καθολικού.....	156
Εικ. 57. Νοτιοδυτική όψη του τρούλλου.....	156
Εικ. 58. Λεπτομέρεια στέγασης κόγχης Ιερού Βήματος.....	157
Εικ. 59. Ανατολική όψη του καθολικού.....	157
Εικ. 60. Κυκλικός φεγγίτης ανατολικής όψης.....	158
Εικ. 61. Θέση επιγραφής στην νότια όψη του βάθρου.....	158
Εικ. 62. Επιγραφή στην ανατολική όψη του καθολικού.....	159
Εικ. 63. Λιθανάγλυφη επιγραφή στην ανατολική όψη του καθολικού.....	159
Εικ. 64. Επιγραφή δυτική εισόδου εσωτερικά.....	160
Εικ. 65. Λιθανάγλυφη κτητορική επιγραφή της μονής.....	160
Εικ. 66. Λιθανάγλυφο στην βάση του 2ου βόρειου πεσσού του κυρίως ναού.....	161
Εικ. 67. Επιγραφή ονομάτων στην πρόθεση του καθολικού.....	161
Εικ. 68. Λιθανάγλυφη πλάκα μπροστά στην δυτική είσοδο του κυρίως ναού.....	162
Εικ. 69. Μαρμάρινο τμήμα με εγχάρακτη χρονολογία.....	162
Εικ. 70. Η Πλατυτέρα.....	163
Εικ. 71. Ο Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος. (Αριστερά).....	163
Εικ. 72. Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. (Δεξιά).....	163
Εικ. 73. Ο Μέγας Βασίλειος. (Αριστερά).....	164
Εικ. 74. Ο Άγιος Σπυρίδων. (Δεξιά).....	164
Εικ. 75. Ελικοειδής διάκοσμος στην κατώτερη ζώνη του Ιερού Βήματος.....	164
Εικ. 76. Η κόγχη της Πλατυτέρας.....	165
Εικ. 77. Κόγχη της προθέσεως.....	165
Εικ. 78. Ο Άγιος πρωτομάρτυρας Στέφανος.....	166
Εικ. 79. Οι Άγιοι Γάιος και Δόμνος.....	166
Εικ. 80. Ποδιά του διακονικού.....	167
Εικ. 81. Η Κόγχη του διακονικού.....	168
Εικ. 82. Άγιος Ρωμανός.....	169
Εικ. 83. Οι Άγιοι Τάλαρος και Εκδίκιος.....	170
Εικ. 84. Η θεία Λειτουργία.....	170
Εικ. 85. Το κιβώριο της Αγίας τραπέζης.....	171
Εικ. 86. Άγγελοι προσέρχονται στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας.....	171
Εικ. 87. Οι άγγελοι μετά την μετάληψη έχοντας τα χέρια σταυρωμένα.....	172
Εικ. 88. Η φιλοξενία του Αβραάμ.....	172
Εικ. 89. Η θυσία του Αβραάμ.....	173
Εικ. 90. Οφθαλμός εντός τριγώνου.....	173
Εικ. 91. Ο Άγιος Πλάτων.....	174
Εικ. 92. Άγιος Ρωμανός.....	174
Εικ. 93. Ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης. (Αριστερά).....	175
Εικ. 94. Ο πατριάρχης Ιακώβ. (Δεξιά).....	175
Εικ. 95. Ο προφήτης Ισαΐας. (Αριστερά).....	175
Εικ. 96. Ο Άγιος Ιγνάτιος. (Δεξιά).....	175
Εικ. 97. Ο Άγιος Κύριλλος.....	176
Εικ. 98. Ο Άγιος Σεραφείμ.....	176

Εικ. 99. Φυτικό κόσμημα.	177
Εικ. 100. Διακοσμητική ταινία τύπου Ζιγκ – Ζαγκ.	177
Εικ. 101. Ο προφήτης Αγγαίος. (Αριστερά).....	178
Εικ. 102. Ο προφήτης Ιερεμίας. (Δεξιά)	178
Εικ. 103. Ο Άγιος Αγάπιος.	178
Εικ. 104. Ο Άγιος Κύριλλος και ο Άγιος Νικόλαος.	179
Εικ. 105. Ο Άγιος Γοργίας και Εξαπτέρυγο.	179
Εικ. 106. Ελικοειδής φυτικός διάκοσμος.	180
Εικ. 107. Ο Ιωνάς μέσα στο στόμα του κύτους.....	180
Εικ. 108. Ο Άγ. Ιω. Ο Ελεήμων, Αγ. Ιάκωβος, Αδελφόθεος και ο Δίκαιος Μελχισεδέκ.....	181
Εικ. 109. Βόρεια κόγχη του Ι. Βήματος. Ο Δίκαιος Μελχισεδέκ.....	182
Εικ. 110. Ο Άγιος Ευτύχιος.	183
Εικ. 111. Ο Άγιος Φιλοκτήμων.	183
Εικ. 112. Ο Άγιος Θεόφιλος.	184
Εικ. 113. Ο Επιτάφιος Θρήνος.	184
Εικ. 114. Η Ανάσταση του Χριστού.....	185
Εικ. 115. Ταινία τύπου Ζιγκ- Ζαγκ.	185
Εικ. 116. Η Κυριακή του Θωμά.	186
Εικ. 117. Η Κυριακή των Μυροφόρων.	186
Εικ. 118. Διακοσμητικά μοτίβα ποδέα.	187
Εικ. 119. Ο Άγιος Κέλας αριστερά.	187
Εικ. 120. Ο Άγιος Νέστωρ δεξιά.	187
Εικ. 121. Ο Άγιος Ιωάννης ο Νέος.	188
Εικ. 122. Ο Άγιος Γοργίας.	188
Εικ. 123. Η Κυριακή του Τυφλού.	189
Εικ. 124. Η Ανάληψη του Χριστού.	189
Εικ. 125. Η Κυριακή του Παραλύτου.	190
Εικ. 126. Η Κυριακή της Σαμαρείτιδος.....	190
Εικ. 127. Η Αγία Τριάδα.	191
Εικ. 128. Ο Παντοκράτορας.	192
Εικ. 129. Άγγελοι και προφύτες που περιβάλλουν τον Παντοκράτορα.	192
Εικ. 130. Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης στο σφαιρικό τρίγωνο.	193
Εικ. 131. Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος στο σφαιρικό τρίγωνο.	193
Εικ. 132. Ο Ευαγγελιστής Μάρκος στο σφαιρικό τρίγωνο.	194
Εικ. 133. Ο Ευαγγελιστής Λουκάς στο σφαιρικό τρίγωνο.....	194
Εικ. 134. Άντυγα βόρειου τόξου.	195
Εικ. 135. Άντυγα νότιου τόξου.....	195
Εικ. 136. Ο βόρειος τοίχος του καθολικού.....	196
Εικ. 137. Διακοσμητικό ζωγραφικό Άνθος μέσα σε ανθοδοχείο.	196
Εικ. 138. Η Αγία Μαρία Αιγυπτία και οι Άγιοι Ευστάθιος, Θεοπίστη και Μηνάς.	197
Εικ. 139. Ο Άγιος Αρκάδιος ο του Ξενοφώντος.	197
Εικ. 140. Αφιερωματική επιγραφή Αγ. Αρκαδίου. Λεπτομέρεια.....	197
Εικ. 141. Ο Άγ. Γεώργιος εξ Ιωαννίνων και η Αγία Αικατερίνη.	198
Εικ. 142. Οι Αγίες Κυριακή, Βαρβάρα, Παρασκευή.....	198
Εικ. 143. Ο Άγιος Χαραλάμπεις. (Αριστερά)	199
Εικ. 144. Ο Άγιος Μερκούριος και ο Άγιος Αλείμ σε μετάλλιο. (Δεξιά)	199
Εικ. 145. Οι Άγιοι Προκόπιος, Θεόδωρος ο στρατηλάτης και οι Κωνσταντίνος και Ελένη.	199
Εικ. 146. Ο Άγιος Μάμμας και ο Άγιος Κυρίων.	200
Εικ. 147. Ο Άγιος Ακάκιος και ο Άγιος Λυσίμαχος.....	200
Εικ. 148. Οι Άγιοι Θεόφιλος και φυλοκτήμων.....	201
Εικ. 149. Οι Άγιοι Κύριλλος και Γουρίας.	201

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 150. Ο Άγιος Αλείμ.....	201
Εικ. 151. Οι Άγιοι Ελεάζαρ και Ευσιζωνάς σε μετάλλια.	202
Εικ. 152. Ο Άγιος Μάρκελος σε μετάλλιο.	202
Εικ. 153. Η προσευχή, η Προδοσία του Χριστού και Κρινόμενος υπό Ανα και Καϊάφα. Παραστάσεις.....	202
Εικ. 154. Κρινόμενος υπό Πιλάτου.	203
Εικ. 155. Η μαстіγωση και ο Εμπαιγμός του Χριστού.....	203
Εικ. 156. Οι προφήτες Δαβίδ και Σοφονίας στον 2ο βόρειο πεσσό.	204
Εικ. 157. Ελκόμενος επί Σταυρού και η Σταύρωση του Χριστού.	205
Εικ. 158. Η επιγραφές των παραστάσεων Ελκόμενος επί Σταυρού και η Σταύρωση.	205
Εικ. 159. Οι προφήτες Ααρών, Γεδεών, Δαβίδ, Μωυσής.	205
Εικ. 160. Ο Προφήτης Ναούμ.	206
Εικ. 161. Ο προφήτης Ιεζεκιήλ.	206
Εικ. 162. Διακοσμητικά μοτίβα πίσω από τα στασίδια του νότιου τοίχου.....	206
Εικ. 163. Νότια είσοδος στον Κυρίως ναό.	207
Εικ. 164. Δυτική παραστάδα νότιας εισόδου.	207
Εικ. 165. Ανατολική παραστάδα νότιας εισόδου στο καθολικό.	207
Εικ. 166. Ο Άγιος Μόδεστος.....	208
Εικ. 167. Ο Άγιος Πέτρος.....	208
Εικ. 168. Άγιος Αδιάγνωστος.....	208
Εικ. 169. Ο Άγιος Βικέντιος.....	208
Εικ. 170. Το παράθυρο του ψαλτηρίου.	209
Εικ. 171. Ο Άγιος Παύλος.....	209
Εικ. 172. Ο Μέγας Αρχιερέας.	209
Εικ. 173. Ο Άγιος Κοσμάς.	209
Εικ. 174. Οι Άγιοι Δαμιανός και Παντελεήμων.....	210
Εικ. 175. Ο Άγιος Λεόντιος.....	210
Εικ. 176. Ο Άγιος Νεόφυτος.	210
Εικ. 177. Παράθυρο μεταξύ 1ου και 2ου νότιου πεσσού.....	211
Εικ. 178. Ο Άγιος Τρύφων.	211
Εικ. 179. Ο Άγιος Γεώργιος.	211
Εικ. 180. Ο Άγιος Δημήτριος.	212
Εικ. 181. Ο Άγιος Βάκχος σε μετάλλιο.	212
Εικ. 182. Οι Άγιοι Σέργιος και Σαμωνάς.....	213
Εικ. 183. Ο Άγιος Αρέθας.	213
Εικ. 184. Διακοσμητικό Άνθος πάνω από το δεσποτικό.	214
Εικ. 185. Ο Άγιος Αγαθόνικος.	214
Εικ. 186. Οι Άγιοι Νικηφόρος, Λουκιανός και Εύμορφος.....	215
Εικ. 187. Οι Άγιοι Αγαθόπης και Ζινόβιος.	215
Εικ. 188. Οι Άγιοι Αριανός και Πολύευκτος.....	216
Εικ. 189. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου και η Γέννηση του Χριστού.	216
Εικ. 190. Ο Προφήτης Μιχαίας.....	217
Εικ. 191. Ο Προφήτης Μωυσής.	217
Εικ. 192. Η Περιτομή και Υπαπαντή του Χριστού.	217
Εικ. 193. Η Έγερσης του Λαζάρου, Η Κυριακή των Βαΐων και ο Μυστικός Δείπνος.	218
Εικ. 194. Ο Προφήτης Βαρούχ.....	218
Εικ. 195. Η Αποτομή του Προδρόμου.	219
Εικ. 196. Ο Προφήτης Ιωήλ.	219
Εικ. 197. Οι Προφήτες Ζαχαρίας, Σολομών, Δανιήλ και Αβραάμ.....	220
Εικ. 198. Η Κυρά των Αγγέλων.	221
Εικ. 199. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος.....	222

Εικ. 200. Ο Τρούλλος του καθολικού εσωτερικά.	223
Εικ. 201. Η Αγία Τριάδα στην καμάρα του Ιερού Βήματος.....	223
Εικ. 202. Ο Άγιος Θεόπιστος.	224
Εικ. 203. Ο Άγιος Ευστράτιος.....	224
Εικ. 204. Ο Άγιος Αγάπιος.	225
Εικ. 205. Άποψη του δυτικού τοίχου εσωτερικά.....	225
Εικ. 206. Άνθη και Μοτίβα στις παραστάδες της δυτικής εισόδου.....	226
Εικ. 207. Η επιγραφή πάνω από την δυτική θύρα.....	226
Εικ. 208. Οι Άγιοι Αντώνιος, Ευθύμιος και ο Άρχων Γαβριήλ.....	227
Εικ. 209. Η Παράσταση του άφρονος πλουσίου.	227
Εικ. 210. Ο άφρων πλούσιος. Λεπτομέρεια.	227
Εικ. 211. Οι Άγιοι Σάββας και Νικάνωρ.....	228
Εικ. 212. Ο Άρχων Γαβριήλ και οι Άγιοι Διονύσιος, Στυλιανός και Ζωσιμάς.	228
Εικ. 213. Οι Άγιοι Σεβαστιανός και Πατάπιος.....	229
Εικ. 214. Οι Άγιοι Λούξιος και Ησύχιος.....	229
Εικ. 215. Οι Άγιοι Ηράκλειος και Εύπορος.	229
Εικ. 216. Οι Άγιοι Εύπορος και Θεόδουλος.....	230
Εικ. 217. Ο Άγιος Ελπιδοφόρος.	230
Εικ. 218. Η Γέννηση της Θεοτόκου.	231
Εικ. 219. Η Κοίμηση της Θεοτόκου.....	231
Εικ. 220. Τα Εισόδια της Θεοτόκου.....	232
Εικ. 221. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.	232
Εικ. 222. Ο Άγιος Κοσμάς ο ποιητής.....	233
Εικ. 223. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος βόρειου τοίχου. (φωτογραμμετρία).	233
Εικ. 224. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος νότιου τοίχου. (φωτογραμμετρία) ...	234
Εικ. 225. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος ανατολικού τοίχου. (φωτογραμμετρία)	234
Εικ. 226. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τοίχου. (φωτογραμμετρία).	235
Εικ. 227. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τοίχου. (φωτογραμμετρία).	235
Εικ. 228. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος θόλων του καθολικού. (φωτογραμμετρία).....	236
Εικ. 229. Η παράσταση του Άφρονος πλουσίου. I.N. Ζωοδόχου Πηγής Κραννώνα Λάρισας.	237
Εικ. 230. Η παράσταση του Άφρονος πλουσίου. Αγ. Τριάδα Γιαννωτών.	237
Εικ. 231. Ο Προφήτης Ηλίας.....	237
Εικ. 232. Το τέμπλο του καθολικού.	238
Εικ. 233. Η Τρίτη ζώνη του τέμπλου.	238
Εικ. 234. Το τέμπλο.....	239
Εικ. 235. Το τέμπλο. Λεπτομέρεια.....	239
Εικ. 236. Ο Σταυρός και τα λυπηρά.	240
Εικ. 237. Θωράκιο του τέμπλου.....	240
Εικ. 238. Η Ωραία Πύλη.	241
Εικ. 239. Ο Άγιος Νικόλαος.....	242
Εικ. 240. Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ.....	242
Εικ. 241. Η Παναγία η Παντάνασσα.....	242
Εικ. 242. Ο Κύριος Ιησούς Χριστός.....	242
Εικ. 243. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος.....	243
Εικ. 244. Ο Άγιος Μελέτιος.	243
Εικ. 245. Εικόνες του δωδεκαόρτου.....	243
Εικ. 246. Εικόνες του δωδεκαόρτου.....	244
Εικ. 247. Εικόνες του δωδεκαόρτου.....	244

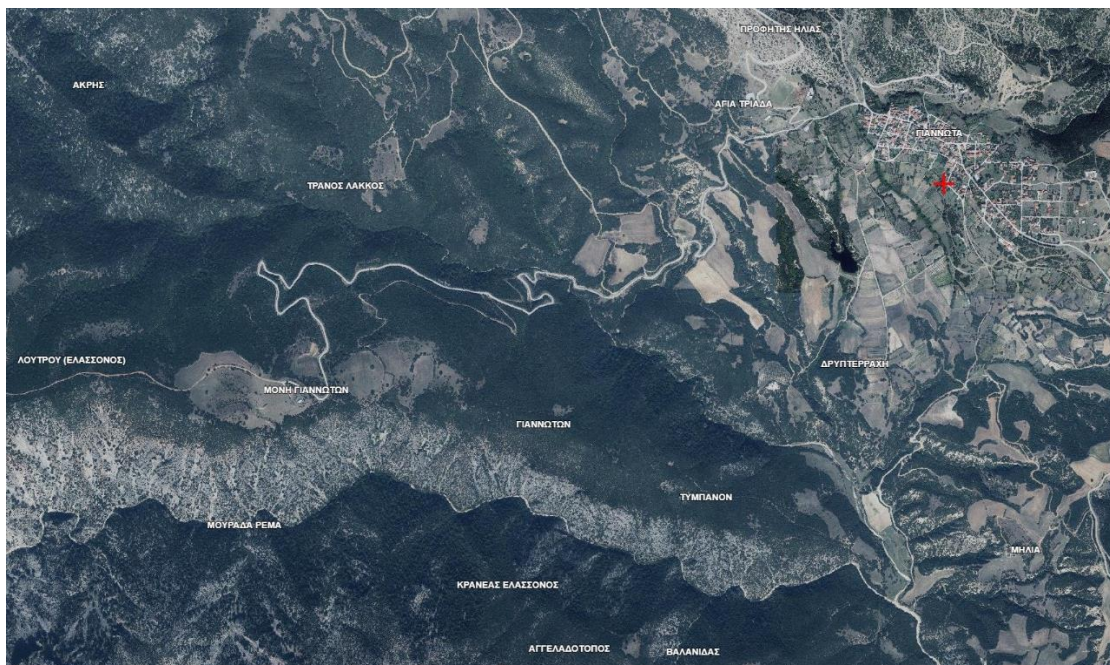

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 248. Εικόνες του δωδεκάορτου.....	245
Εικ. 249. Ο Σταυρός του τέμπλου.	245
Εικ. 250. Τα βημόθυρα της Ωραίας Πύλης.	246
Εικ. 251. Η θύρα της Προθέσεως.....	247
Εικ. 252. Το δεσποτικό.....	248
Εικ. 253. Το δεσποτικό. Εμπρόσθια όψη.	249
Εικ. 254. Το προσκυνητάρι.	250
Εικ. 255. Το προσκυνητάρι. Επάνω τμήμα. Λεπτομέρεια.	251
Εικ. 256. Το προσκυνητάρι. Κάτω τμήμα. Λεπτομέρεια.	251

Εικ. 5. Ο οικισμός των Γιαννωτών. Αεροφωτογραφία από την Μονή.

Εικ. 6. Χάρτης Εθνικού Κτηματολογίου με αναφορά τοπωνυμίων.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 7. Νότια άποψη της Μονής.

Εικ. 8. Κάτοψη του μοναστικού συγκροτήματος. (Αεροφωτογραφία 10/2021)

Εικ. 9. Η Μονή Αγίας Τριάδας Σπαρμού Ελασσώνος. (Πηγή: site Μητροπόλεως)

Εικ. 10. Η Μονή Κανάλων.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 11. Βορειοδυτική άποψη της Μονής.

Εικ. 12. Στοά εισόδου Μονής Κανάλων.

Εικ. 13. Βορειοανατολική άποψη της Μονής Κανάλων.

Εικ. 14. Υπέρθυρο Αψίδωμα. Μονή Κανάλων.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 15. Υπέρθυρο Αψίδωμα. Μονή Σπαρμού. (Πηγή: site Ιεράς Μονής)

Εικ. 16. Αρχονταρική Μονής Αγάθωνος. Η κεντρική εστία- τζάκι.

Εικ. 17. Η Μονή Ζάβορδας. Οι περιμετρικοί εξώστες και τα στέγαστρα.

Εικ. 18. Η Εσωτερική κρήνη της Μονής Κανάλων.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 19. Νοτιοδυτική άποψη του Καθολικού.

Εικ. 20. Νοτιοανατολική άποψη του Καθολικού.

Εικ. 21. Διαμόρφωση του Καθολικού εσωτερικά.

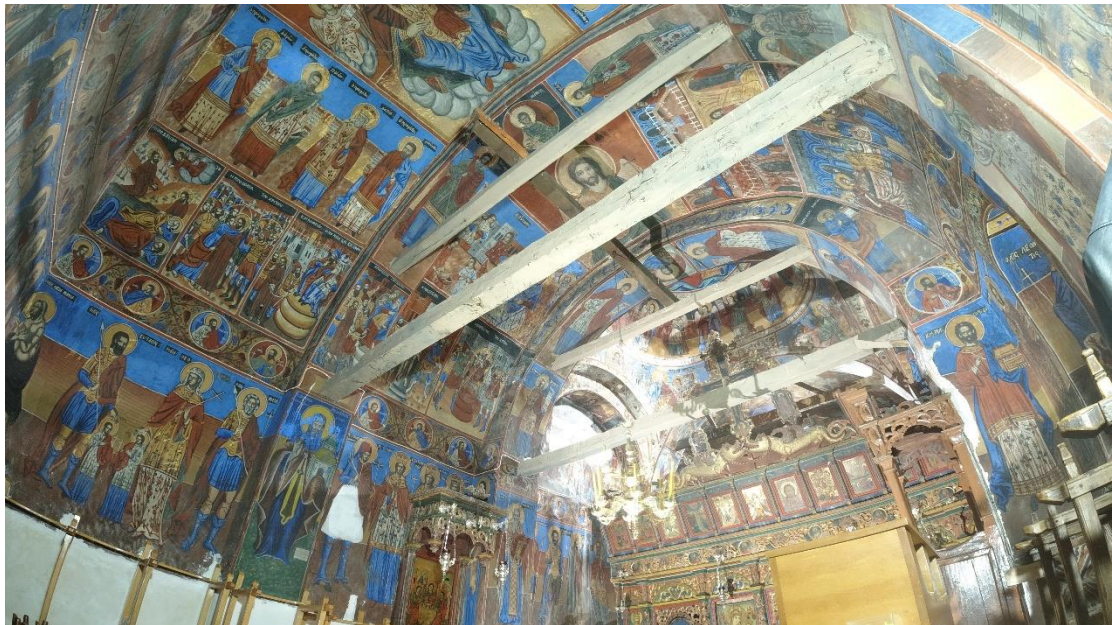

Εικ. 22. Ο τρούλλος του καθολικού εσωτερικά.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 23. Το Τέμπλο του Καθολικού.

Εικ. 24. Γενική άποψη του κυρίως ναού.

Εικ. 25. Αρνητικό ανάπτυγμα εσωτερικών επιφανειών του ναού.

Εικ. 26. Άποψη του τρούλλου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 27. Οι εισοδοι στον νάρθηκα και στον κυρίως ναό στον νότιο τοίχο.

Εικ. 28. Η είσοδος στον δυτικό τοίχο.

Εικ. 29. Ο ανατολικός τοίχος.

Εικ. 30. Κόγχη στον βόρειο τοίχο του Ιερού Βήματος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 31. Αβαθής εσοχή νότιου τοίχου Ιερού Βήματος.

Εικ. 32. Η Αγία Τράπεζα του καθολικού.

Εικ. 33. Θύρα επικοινωνίας του νάρθηκα με τον κυρίως ναό.

Εικ. 34. Η κάλυψη του νάρθηκα με φουρνικά.

Εικ. 35. Βορειοδυτική άποψη του καθολικού.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 36. Η ανατολική όψη του καθολικού.

Εικ. 37. Τα παράθυρα του νότιου τοίχου του καθολικού.

Εικ. 38. Το παράθυρο του νάρθηκα.

Εικ. 39. Το παράθυρο του βόρειου τοίχου του νάρθηκα.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

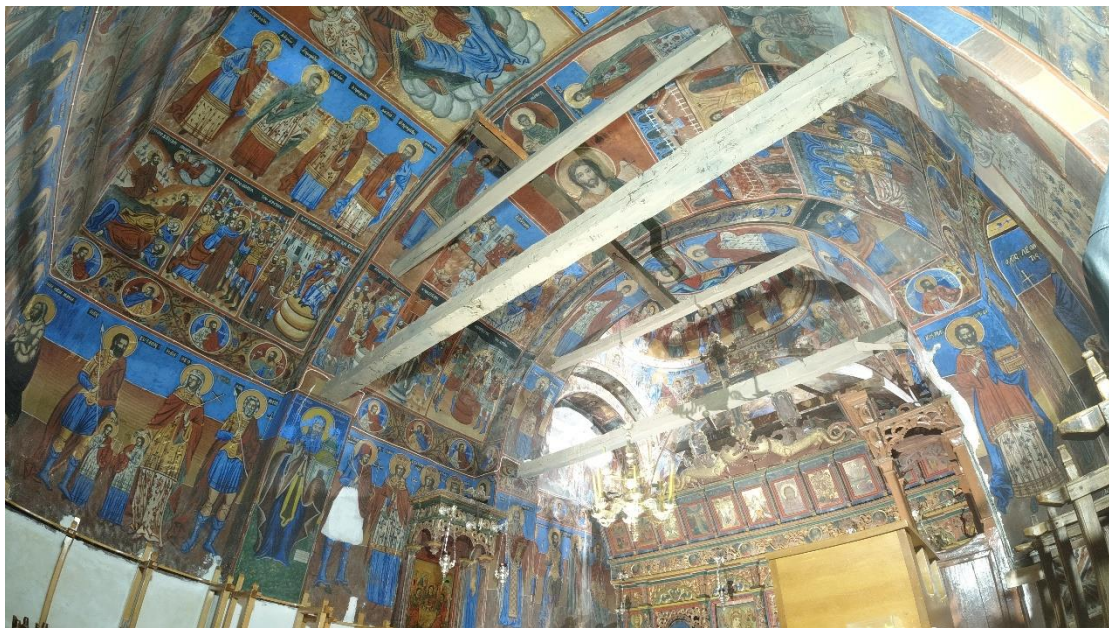
Εικ. 40. Νοτιοδυτική άποψη του καθολικού.

Εικ. 41. Ο τρούλλος του καθολικού.

Εικ. 42. Η κόγχη του Ιερού Βήματος.

Εικ. 43. Η θολοδομία του κυρίως ναού.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Εικ. 44. Νότια όψη του καθολικού.

Εικ. 45. Το καθολικό. Νοτιοανατολική άποψη. (Αρχείο Ι.Μ. Ελασσώνος 2007)

Εικ. 46. Το καθολικό. Νότια άποψη της στοάς. (Αρχείο Βάιου Παπαγιάννη)

Εικ. 47. Νότια άποψη του καθολικού χωρίς την στοά. (Αρχείο ΕΦΑ Λάρισας 19-10-1993)

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 48. Ελκυστήρες στο εσωτερικό του ναού.

Εικ. 49. Ελκυστήρες στο Ιερό Βήμα πίσω από το τέμπλο.

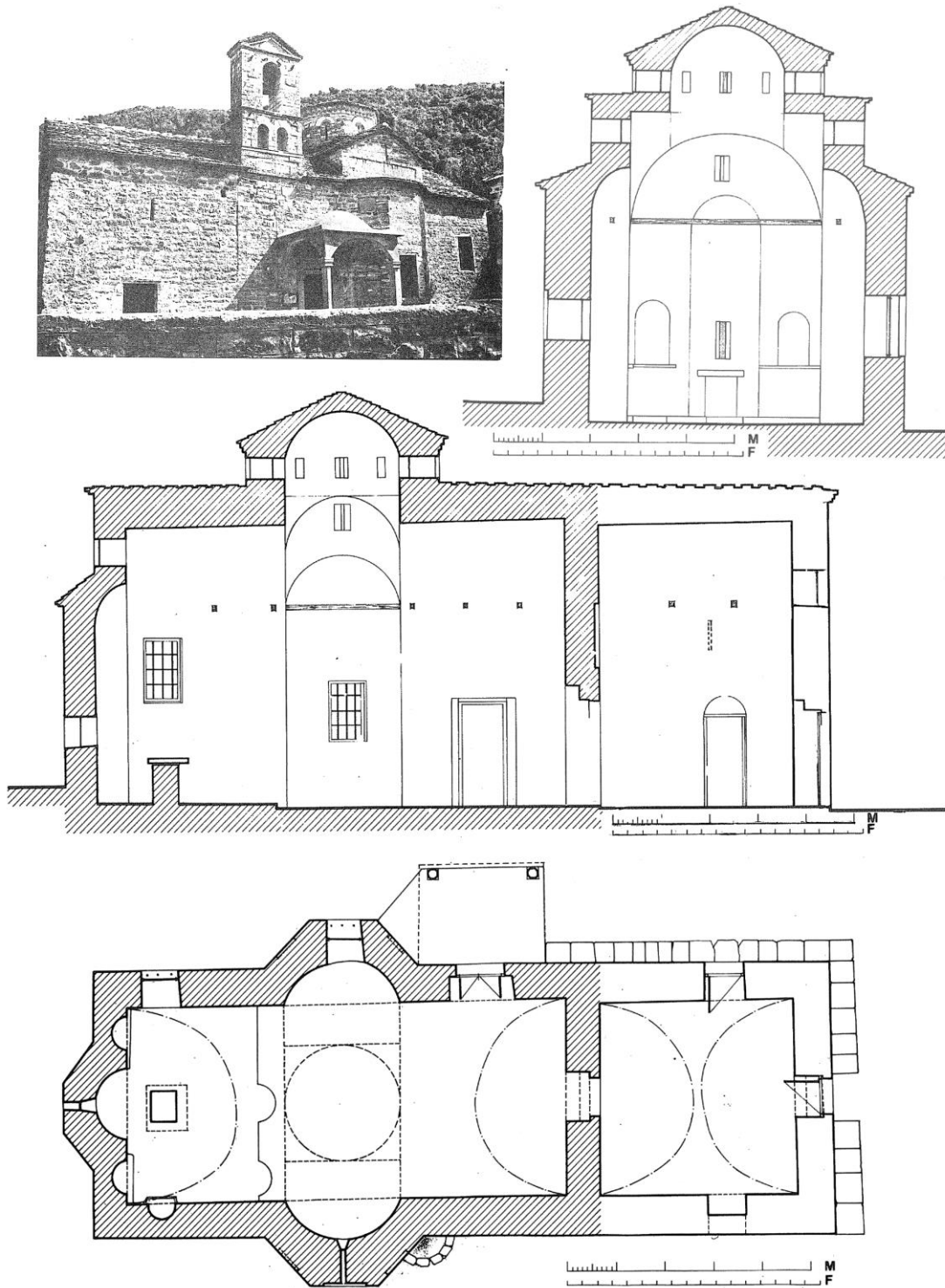
Εικ. 50. Ελκυστήρες νότιου φουρνικού του νάρθηκα.

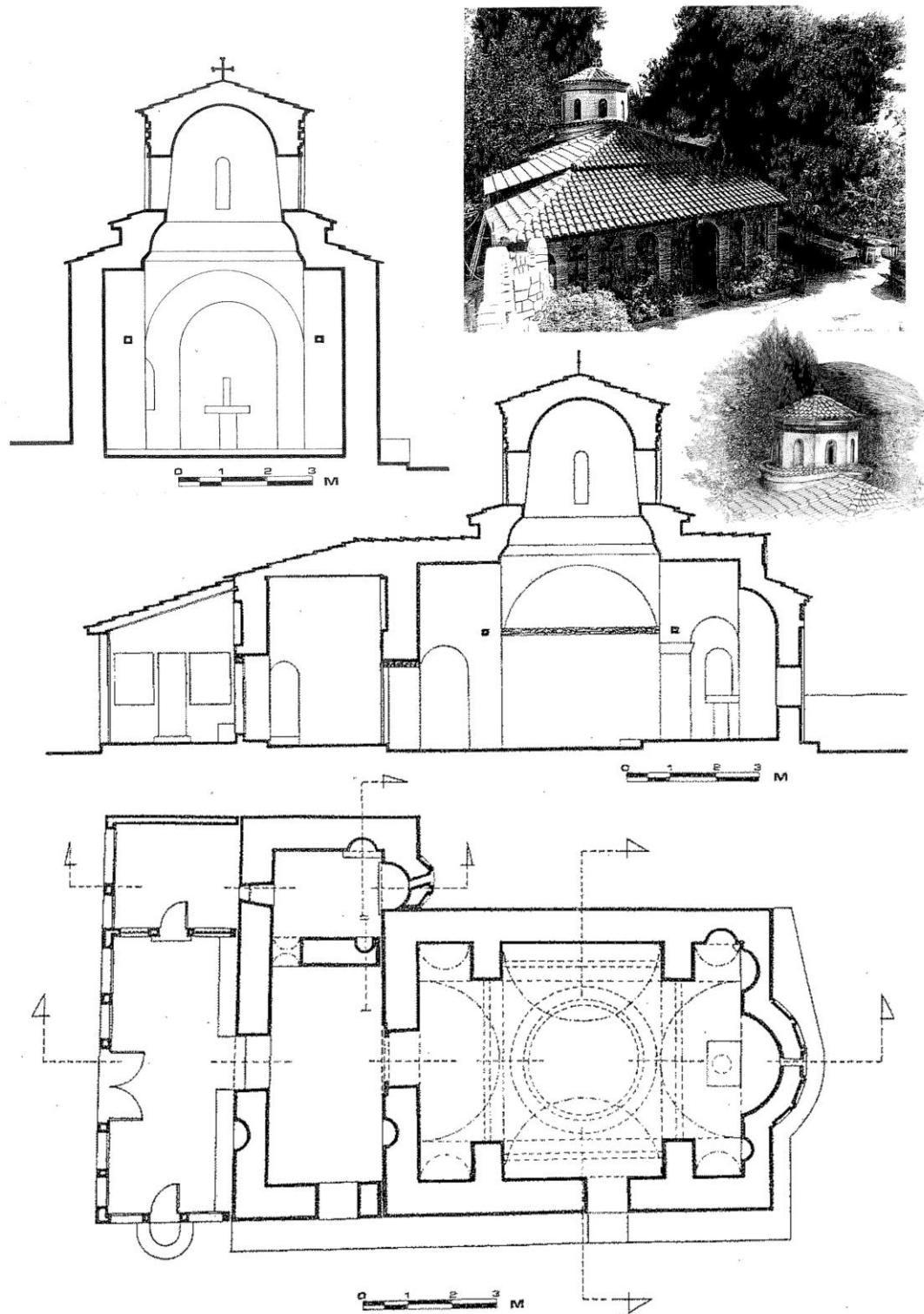
Εικ. 51. Ελκυστήρες βόρειου φουρνικού του νάρθηκα.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 52. Η Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου στην Πλάκα Αράχθου (17ος αι.)

Εικ. 53. Το Καθολικό της Μονής Αγίου Βλασίου στην Στυλίδα Φθιώτιδας.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 54. Το καθολικό. Νοτιοανατολική άποψη. Αεροφωτογραφία

Εικ. 55. Το καθολικό της Μονής. Βόρεια Όψη.
(αρχείο της Ε.Φ.Α. ΛΑΡΙΣΑΣ 10/1993)

Εικ. 56. Κάτοψη στέγης του καθολικού.

Εικ. 57. Νοτιοδυτική όψη του τρούλλου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 58. Λεπτομέρεια στέγασης κόγχης Ιερού Βήματος.

Εικ. 59. Ανατολική όψη του καθολικού.

Εικ. 60. Κυκλικός φεγγίτης ανατολικής όψης.

Εικ. 61. Θέση επιγραφής στην νότια όψη του βάθρου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 62. Επιγραφή στην ανατολική όψη του καθολικού.

Εικ. 63. Λιθανάγλυφη επιγραφή στην ανατολική όψη του καθολικού.

Εικ. 64. Επιγραφή δυτική εισόδου εσωτερικά.

Εικ. 65. Λιθανάγλυφη κτητορική επιγραφή της μονής.

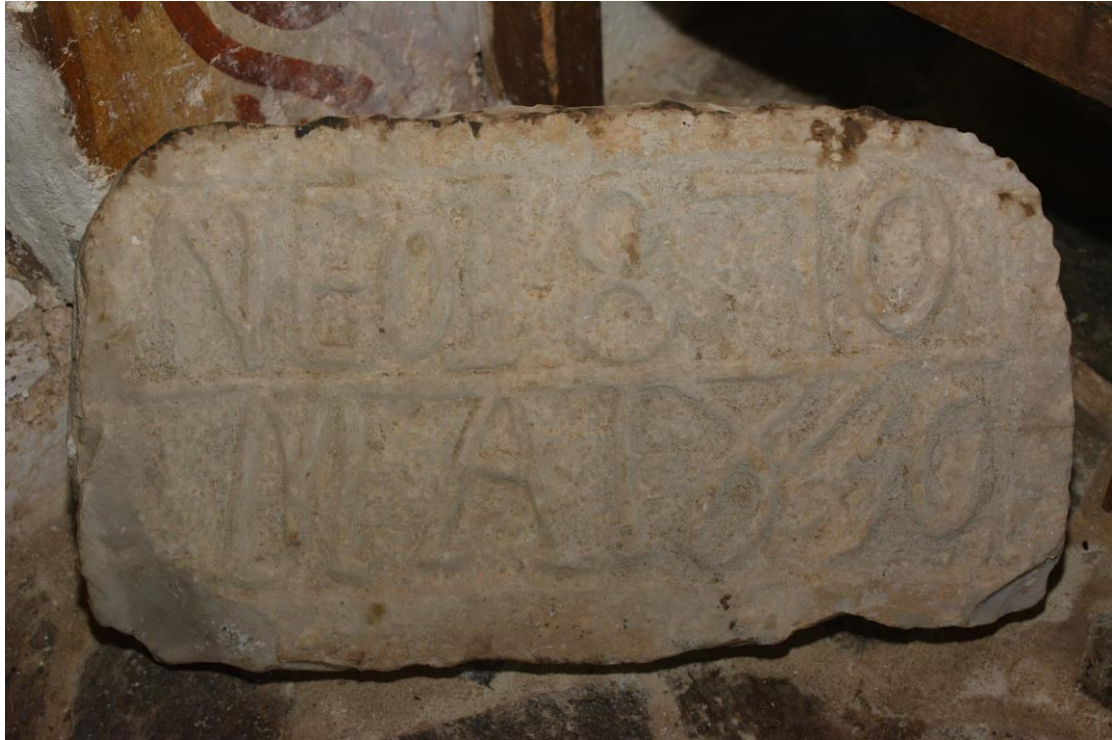
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 66. Λιθανάγλυφο στην βάση του 2ου βόρειου πεσσού του κυρίως ναού.

Εικ. 67. Επιγραφή ονομάτων στην πρόθεση του καθολικού.

Εικ. 68. Λιθανάγλυφη πλάκα μπροστά στην δυτική είσοδο του κυρίως ναού.

Εικ. 69. Μαρμάρινο τμήμα με εγχάρακτη χρονολογία.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 70. Η Πλατυτέρα.

Εικ. 71. Ο Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος. (Αριστερά)

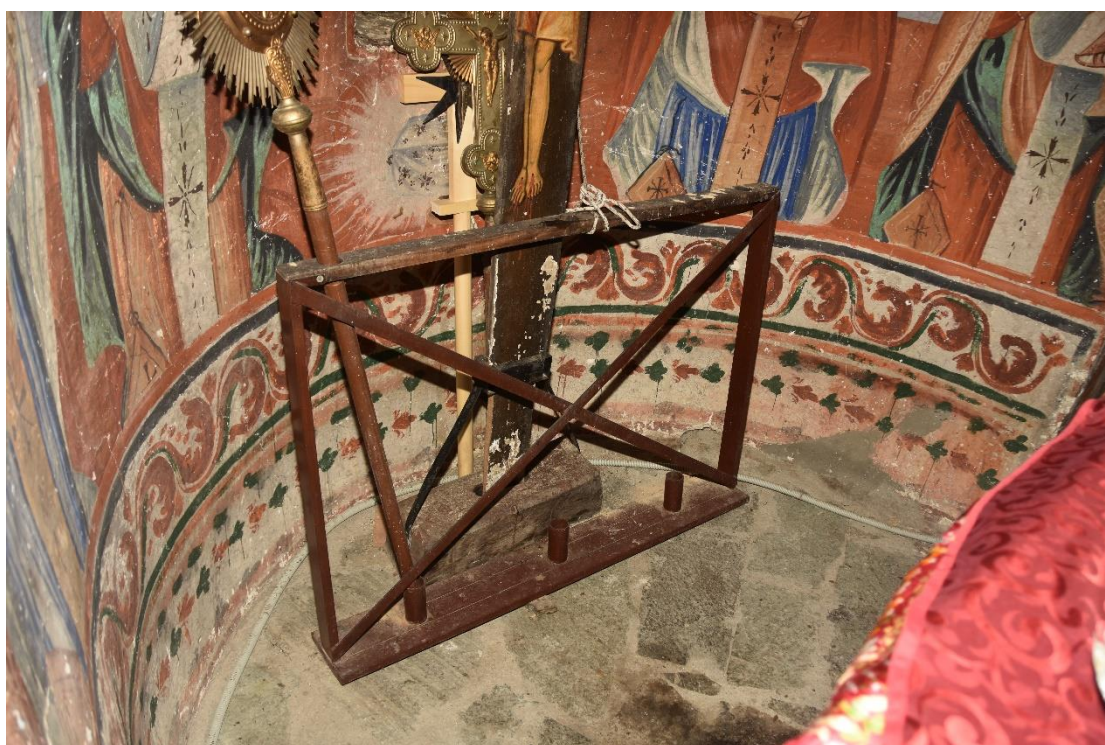
Εικ. 72. Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. (Δεξιά)

Εικ. 73. Ο Μέγας Βασίλειος. (Αριστερά)

Εικ. 74. Ο Άγιος Σπυρίδων. (Δεξιά)

Εικ. 75. Ελικοειδής διάκοσμος στην κατώτερη ζώνη του Ιερού Βήματος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 76. Η κόγχη της Πλατυτέρας.

Εικ. 77. Κόγχη της προθέσεως.

Εικ. 78. Ο Άγιος πρωτομάρτυρας Στέφανος.

Εικ. 79. Οι Άγιοι Γάιος και Δύμνος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 80. Ποδιά του διακονικού.

Εικ. 81. Η Κόγχη του διακονικού.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 82. Άγιος Ρωμανός.

Εικ. 83. Οι Άγιοι Τάλαρος και Εκδίκιος.

Εικ. 84. Η θεία Λειτουργία.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννοτά Ελασσώνας

Εικ. 85. Το κιβώριο της Αγίας τραπέζης

Εικ. 86. Άγγελοι προσέρχονται στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας.

Εικ. 87. Οι άγγελοι μετά την μετάληψη έχοντας τα χέρια σταυρωμένα.

Εικ. 88. Η φιλοξενία του Αβραάμ.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 89. Η θυσία του Αβραάμ.

Εικ. 90. Οφθαλμός εντός τριγώνου.

Εικ. 91. Ο Άγιος Πλάτων.

Εικ. 92. Άγιος Ρωμανός.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

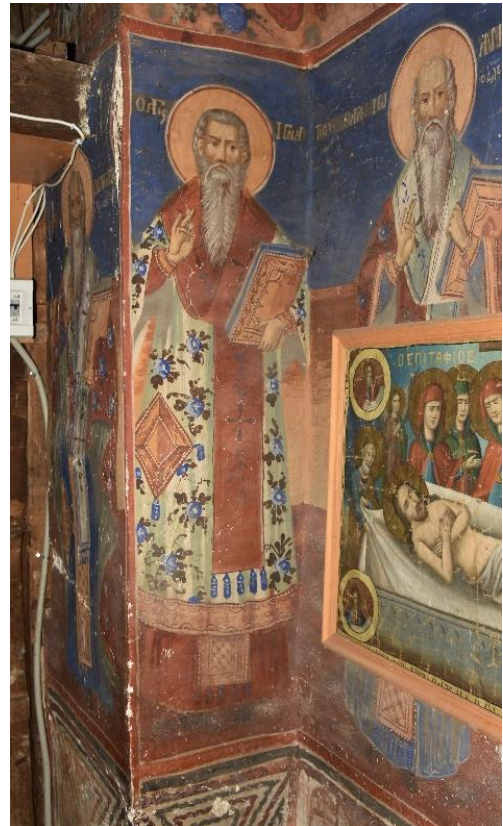
Εικ. 93. Ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης. (Αριστερά)

Εικ. 94. Ο πατριάρχης Ιακώβ. (Δεξιά)

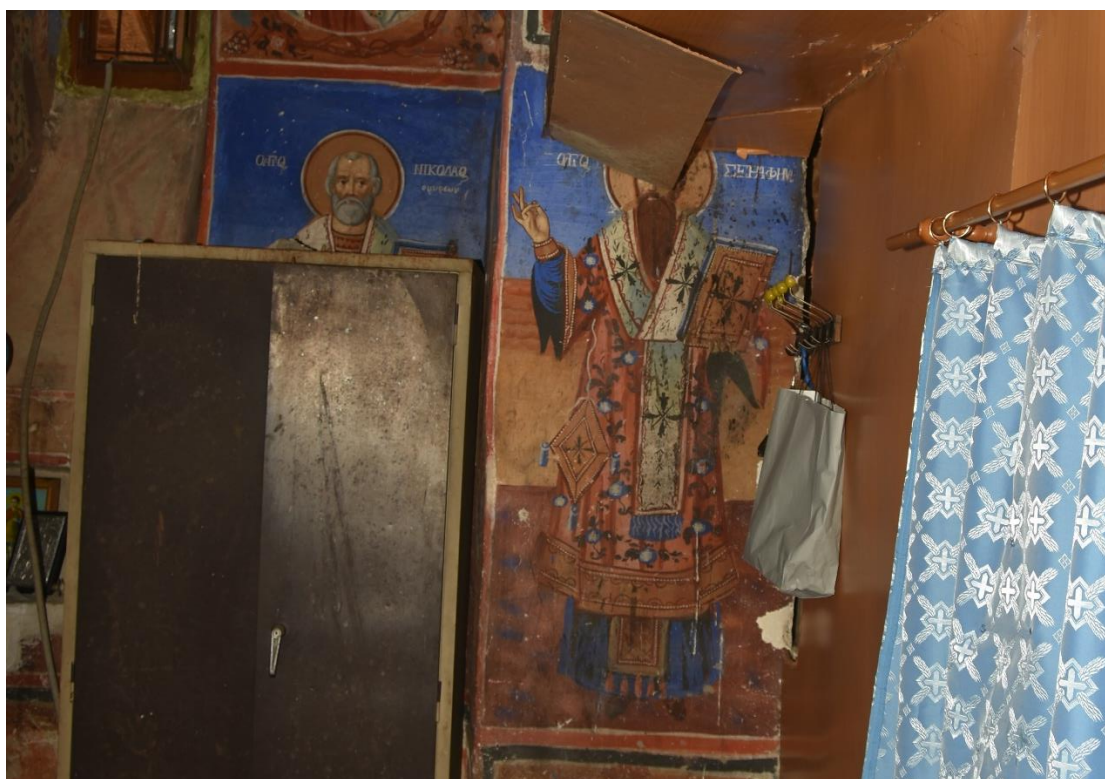
Εικ. 95. Ο προφήτης Ησαΐας. (Αριστερά)

Εικ. 96. Ο Άγιος Ιγνάτιος. (Δεξιά)

Εικ. 97. Ο Άγιος Κύριλλος.

Εικ. 98. Ο Άγιος Σεραφείμ.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννοτά Ελασσώνας

Εικ. 99. Φυτικό κόσμημα.

Εικ. 100. Διακοσμητική ταινία τύπου Ζυγκ – Ζαγκ.

Εικ. 101. Ο προφήτης Αγγαίος. (Αριστερά)

Εικ. 102. Ο προφήτης Ιερεμίας. (Δεξιά)

Εικ. 103. Ο Άγιος Αγάπιος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 104. Ο Άγιος Κύριλλος και ο Άγιος Νικόλαος.

Εικ. 105. Ο Άγιος Γεωργίας και Εξαπτέρυγο.

Εικ. 106. Ελικοειδής φυτικός διάκοσμος.

Εικ. 107. Ο Ιωνάς μέσα στο στόμα του κύτους.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 108. Ο Άγ. Ιω. Ο Ελεήμων, Αγ. Ιάκωβος. Αδελφόθεος και ο Δίκαιος Μελχισεδέκ.

Εικ. 109. Βόρεια κόγχη του Ι. Βήματος. Ο Δίκαιος Μελχισεδέκ.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 110. Ο Άγιος Ευτύχιος.

Εικ. 111. Ο Άγιος Φιλοκτήμων.

Εικ. 112. Ο Άγιος Θεόφιλος.

Εικ. 113. Ο Επιτάφιος Θρήνος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνας

Εικ. 114. Η Ανάσταση του Χριστού.

Εικ. 115. Ταινία τύπου Ζιγκ- Ζαγκ.

Εικ. 116. Η Κυριακή του Θωμά.

Εικ. 117. Η Κυριακή των Μυροφόρων.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 118. Διακοσμητικά μοτίβα ποδέα.

Εικ. 119. Ο Άγιος Κέλας αριστερά.

Εικ. 120. Ο Άγιος Νέστωρ δεξιά.

Εικ. 121. Ο Άγιος Ιωάννης ο Νέος.

Εικ. 122. Ο Άγιος Γεώργιος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 123. Η Κυριακή του Τυφλού.

Εικ. 124. Η Ανάληψη του Χριστού.

Εικ. 125. Η Κυριακή του Παραλύτου.

Εικ. 126. Η Κυριακή της Σαμαρείτιδος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 127. Η Αγία Τριάδα.

Εικ. 128. Ο Παντοκράτορας.

Εικ. 129. Άγγελοι και προφήτες που περιβάλλουν τον Παντοκράτορα.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 130. Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης στο σφαιρικό τρίγωνο.

Εικ. 131. Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος στο σφαιρικό τρίγωνο.

Εικ. 132. Ο Ευαγγελιστής Μάρκος στο σφαιρικό τρίγωνο.

Εικ. 133. Ο Ευαγγελιστής Λουκάς στο σφαιρικό τρίγωνο.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 134. Άντυγα βόρειου τόξου.

Εικ. 135. Άντυγα νότιου τόξου.

Εικ. 136. Ο βόρειος τοίχος του καθολικού.

Εικ. 137. Διακοσμητικό ζωγραφικό Άνθος μέσα σε ανθοδοχείο.

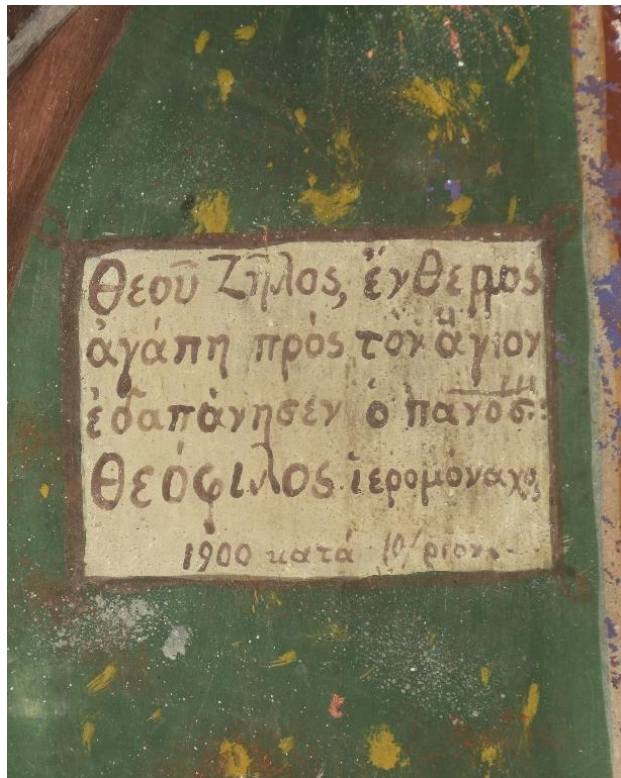
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 138. Η Αγία Μαρία Αιγυπτία και οι Άγιοι Ευστάθιος, Θεοπίστη και Μηνάς.

Εικ. 139. Ο Άγιος Αρκάδιος ο του Ξενοφώντος.

Εικ. 140. Αφιερωματική επιγραφή Αγ. Αρκαδίου. Λεπτομέρεια.

Εικ. 141. Ο Αγ. Γεώργιος εξ Ιωαννίνων και η Αγία Αικατερίνη.

Εικ. 142. Οι Αγίες Κυριακή, Βαρβάρα, Παρασκευή.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνας

Εικ. 143. Ο Άγιος Χαραλάμης. (Αριστερά)

Εικ. 144. Ο Άγιος Μερκούριος και ο Άγιος Αλείμ σε μετάλλιο. (Δεξιά)

Εικ. 145. Οι Άγιοι Προκόπιος, Θεόδωρος ο στρατηλάτης και οι Κωνσταντίνος και Ελένη.

Εικ. 146. Ο Άγιος Μάμμας και ο Άγιος Κυρίων.

Εικ. 147. Ο Άγιος Ακάκιος και ο Άγιος Λυσίμαχος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 148. Οι Άγιοι Θεόφιλος και Φυλοκτήμων.

Εικ. 149. Οι Άγιοι Κύριλλος και Γουρίας.

Εικ. 150. Ο Άγιος Αλείμ.

Εικ. 151. Οι Άγιοι Ελεάζαρ και Ευσιζωνάς.

Εικ. 152. Ο Άγιος Μάρκελος.

Εικ. 153. Η Προσευχή, η Προδοσία του Χριστού και Κρινόμενος υπό Άνα και Καϊάφα. Παραστάσεις.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Εικ. 154. Κρινόμενος υπό Πιλάτου.

Εικ. 155. Η Μαστίγωση και ο Εμπαιγμός του Χριστού.

Εικ. 156. Οι Προφήτες Δαβίδ και Σοφονίας στον 2ο βόρειο πεσσό.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

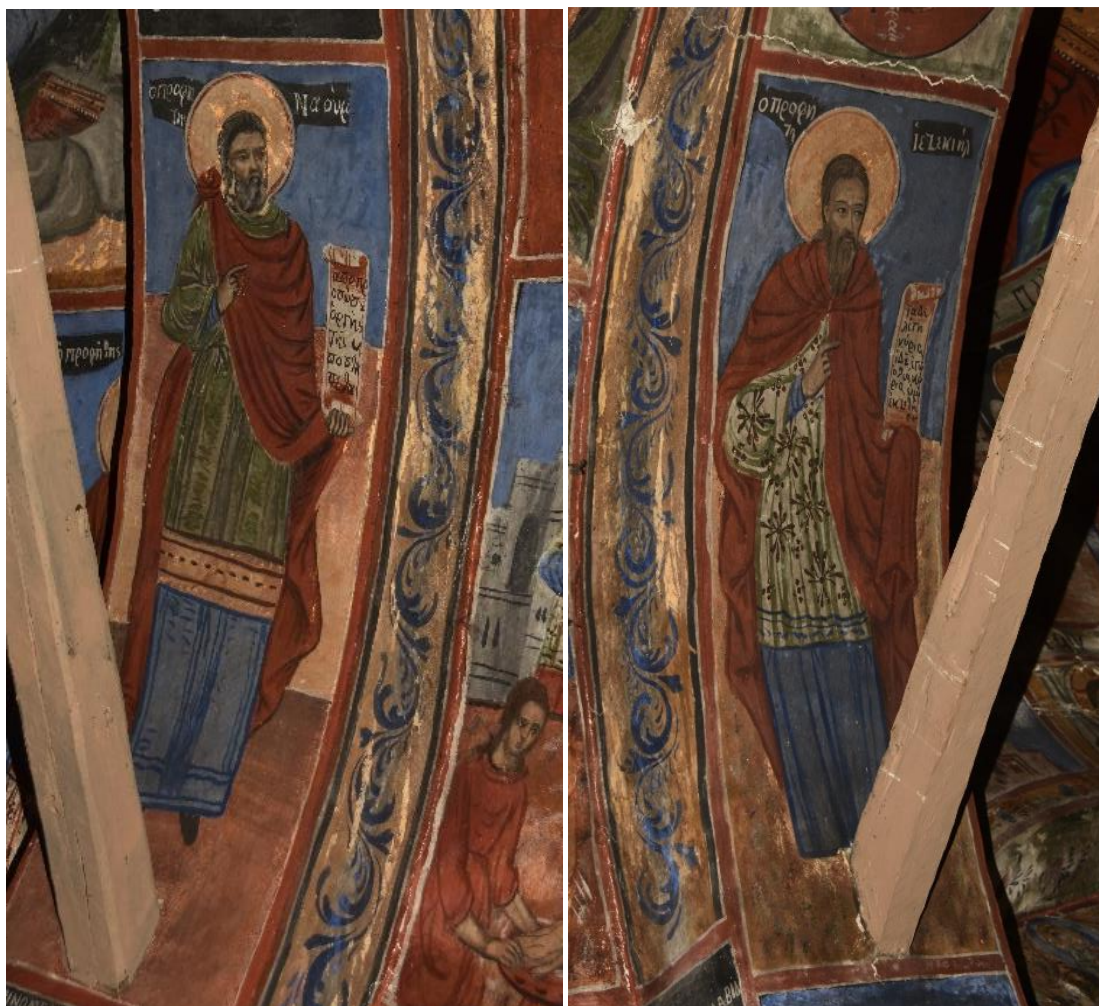
Εικ. 157. Ελκόμενος επί Σταυρού και η Σταύρωση του Χριστού.

Εικ. 158. Η επιγραφές των παραστάσεων Ελκόμενος επί Σταυρού και η Σταύρωση.

Εικ. 159. Οι Προφήτες Ααρών, Γεδεών, Δαβίδ, Μωυσής.

Εικ. 160. Ο Προφήτης Ναούμ.

Εικ. 161. Ο προφήτης Ιεζεκιήλ.

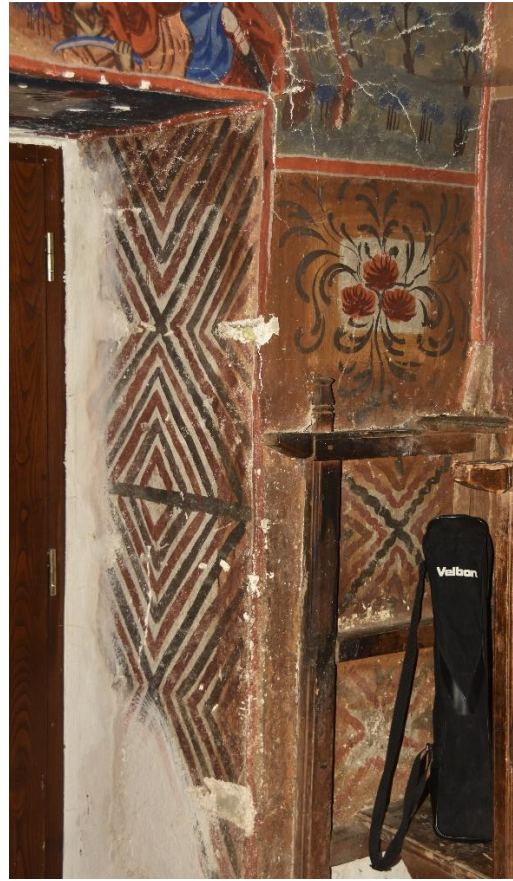

Εικ. 162. Διακοσμητικά μοτίβα πίσω από τα στασίδια του νότιου τοίχου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

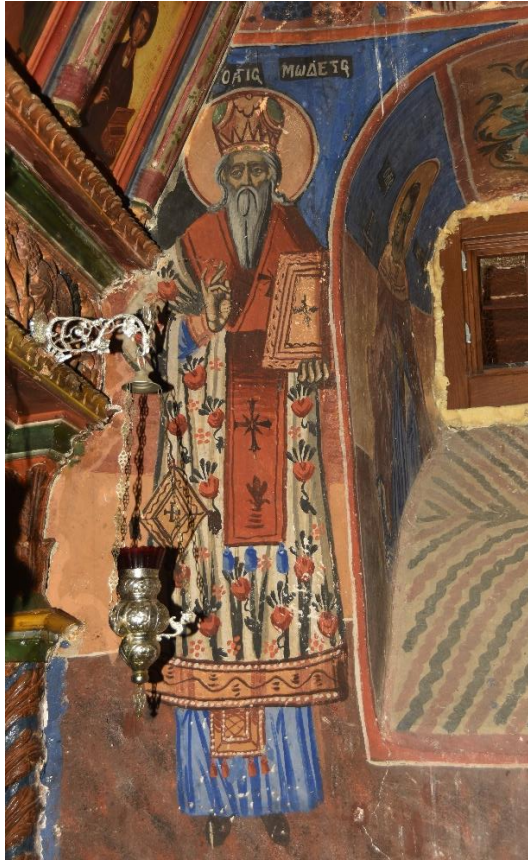
Εικ. 163. Νότια είσοδος στον κυρίως ναό.

Εικ. 164. Δυτική παραστάδα νότιας εισόδου.

Εικ. 165. Ανατολική παραστάδα νότιας εισόδου στο καθολικό.

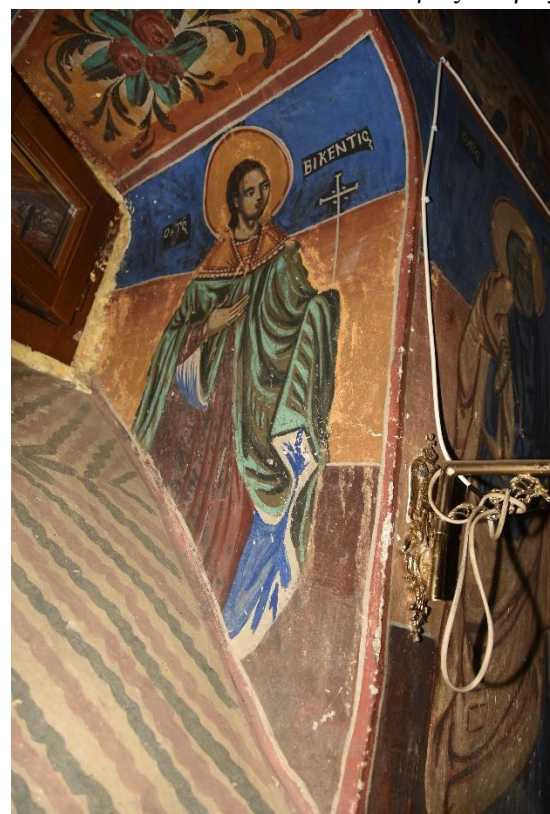
Εικ. 166. Ο Άγιος Μώδεστος.

Εικ. 167. Ο Άγιος Πέτρος

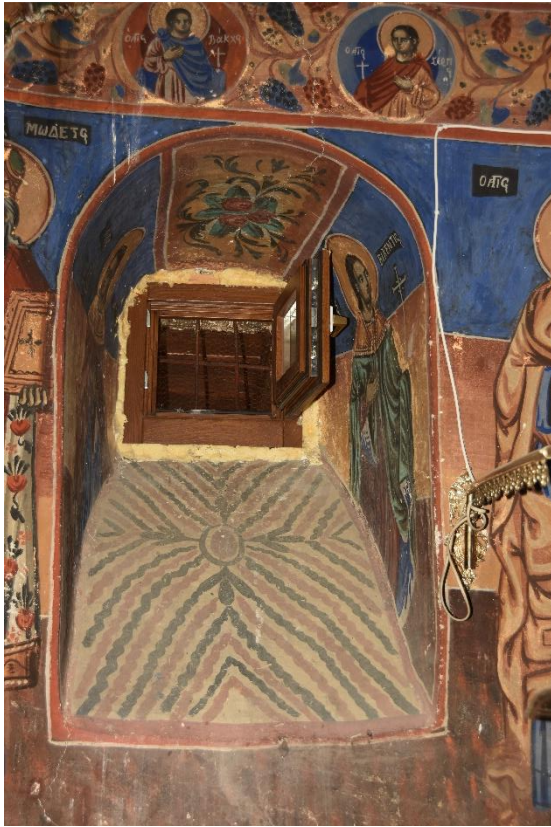
Εικ. 168. Άγιος Βίκτωρ.

Εικ. 169. Ο Άγιος Βικέντιος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 170. Το παράθυρο του ψαλτηρίου.

Εικ. 171. Ο Άγιος Παύλος.

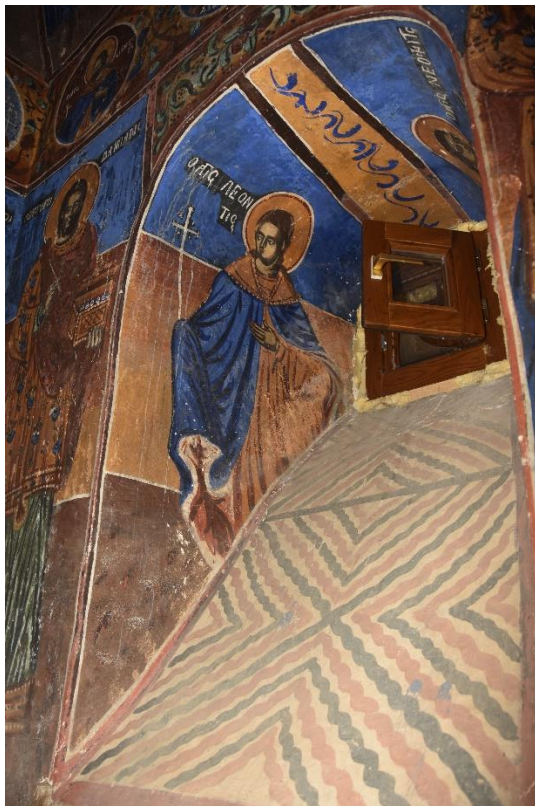
Εικ. 172. Ο Μέγας Αρχιερέας.

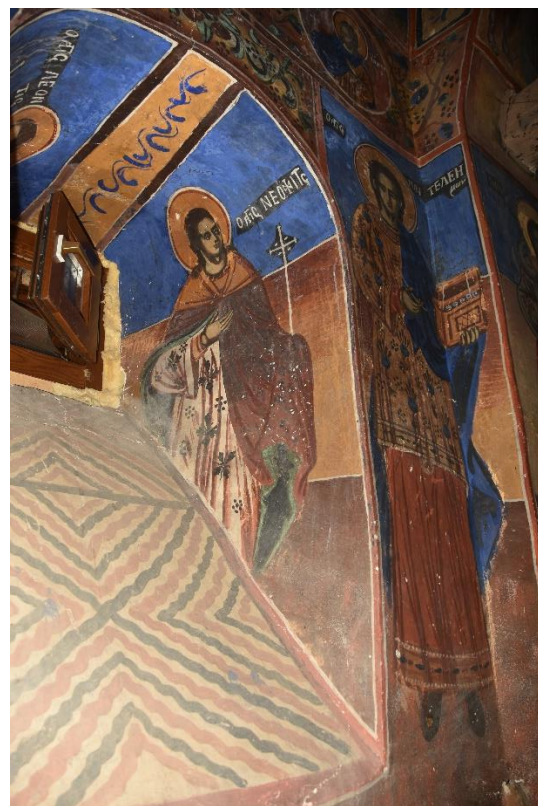
Εικ. 173. Ο Άγιος Κοσμάς.

Εικ. 174. Οι Άγιοι Δαμιανός και Παντελεήμων.

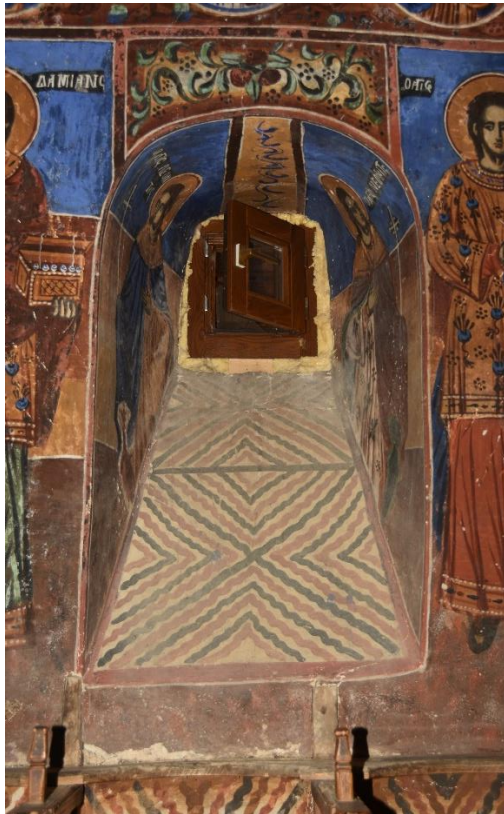

Εικ. 175. Ο Άγιος Λεόντιος.

Εικ. 176. Ο Άγιος Νεόφυτος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνας

Εικ. 177. Παράθυρο μεταξύ 1ου και 2ου νότιου πεσσού.

Εικ. 178. Ο Άγιος Τρύφων.

Εικ. 179. Ο Άγιος Γεώργιος.

Εικ. 180. Ο Άγιος Δημήτριος.

Εικ. 181. Ο Άγιος Βάκχος σε μέταλλιο.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 182. Οι Άγιοι Σέργιος και Σαμωνάς.

Εικ. 183. Ο Άγιος Αρέθας.

Εικ. 184. Διακοσμητικό Άνθος πάνω από το δεσποτικό.

Εικ. 185. Ο Άγιος Αγαθόνικος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 186. Οι Άγιοι Νικηφόρος, Λουκιανός και Εύμορφος.

Εικ. 187. Οι Άγιοι Αγαθός και Ζινόβιος.

Εικ. 188. Οι Άγιοι Αριανός και Πολύευκτος.

Εικ. 189. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου και η Γέννηση του Χριστού.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 190. Ο Προφήτης Μιχαίας.

Εικ. 191. Ο Προφήτης Μωσής.

Εικ. 192. Η Περιτομή και Υπαπαντή του Χριστού.

Εικ. 193. Η Έγερση του Λαζάρου, Η Κυριακή των Βαΐων και ο Μυστικός Δείπνος.

Εικ. 194. Ο Προφήτης Βαρούχ.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 195. Η Αποτομή της κεφαλῆς του Προδρόμου.

Εικ. 196. Ο Προφήτης Ἰωὴλ.

Εικ. 197. Οι Προφῆτες Ζαχαρίας, Σολομών, Δανιήλ και Αβραάμ.

Εικ. 198. Η Κυρά των Αγγέλων.

Εικ. 199. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 200. Ο Τρούλλος του καθολικού εσωτερικά.

Εικ. 201. Η Αγία Τριάδα στην καμάρα του Ιερού Βήματος.

Εικ. 202. Ο Άγιος Θεόπιστος.

Εικ. 203. Ο Άγιος Ευστράτιος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνος

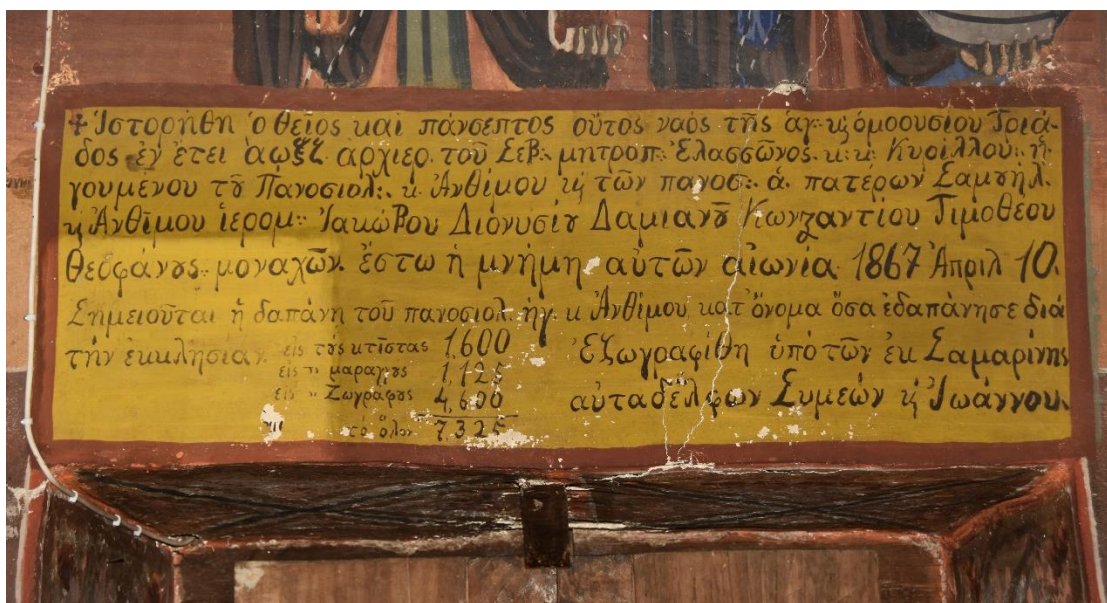
Εικ. 204. Ο Άγιος Αγάπιος.

Εικ. 205. Άποψη του δυτικού τοίχου εσωτερικά.

Εικ. 206. Άνη και Μοτίβα στις παραστάδες της δυτικής εισόδου.

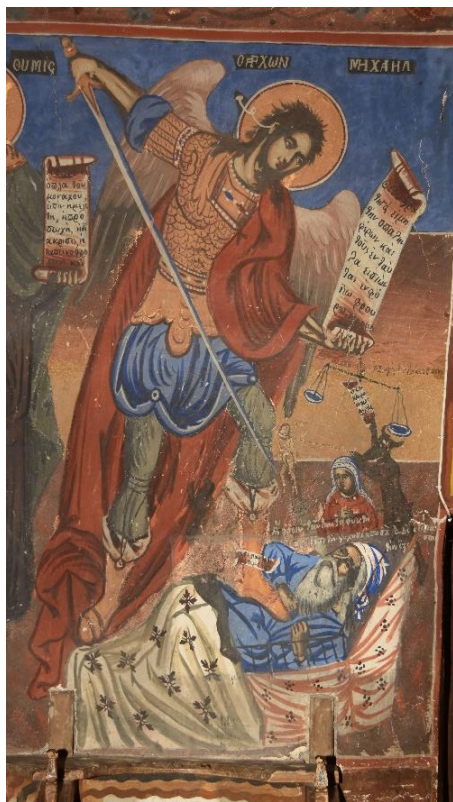

Εικ. 207. Η επιγραφή πάνω από την δυτική θύρα.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 208. Οι Άγιοι Αντώνιος, Ευθύμιος και ο Άρχων Γαβριήλ.

Εικ. 209. Η Παράσταση του άφρονος πλουσίου.

Εικ. 210. Ο άφρων πλούσιος. Λεπτομέρεια.

Εικ. 211. Οἱ Ἅγιοι Σάββας καὶ Νικάνωρ.

Εικ. 212. Ὁ Ἄρχων Γαβριήλ καὶ οἱ Ἅγιοι Διονύσιος, Στυλιανός καὶ Ζωσιμάς.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 213. Οι Άγιοι Σεβαστιανός και Πατάπιος.

Εικ. 214. Οι Άγιοι Λούξιος και Ησύχιος.

Εικ. 215. Οι Άγιοι Ηράκλειος και Εύπορος.

Εικ. 216. Οι Άγιοι Εύπορος και Θεόδουλος.

Εικ. 217. Ο Άγιος Ελπιδοφόρος.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 218. Η Γέννηση της Θεοτόκου.

Εικ. 219. Η Κοίμηση της Θεοτόκου.

Εικ. 220. Τα Εισόδια της Θεοτόκου.

Εικ. 221. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηός.

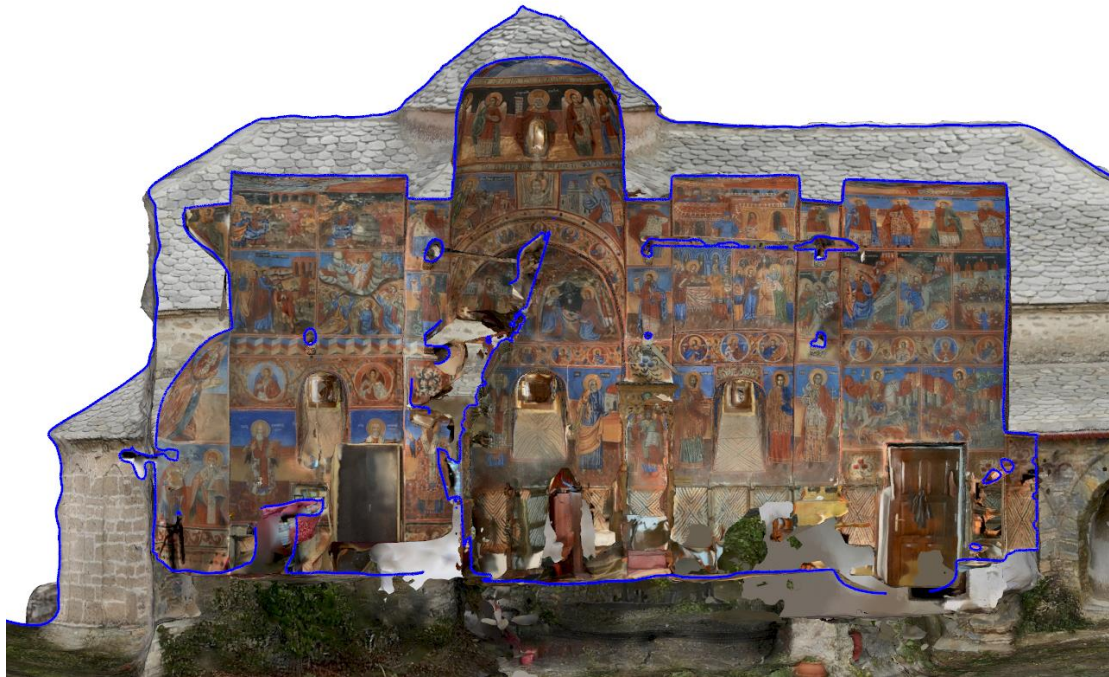
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

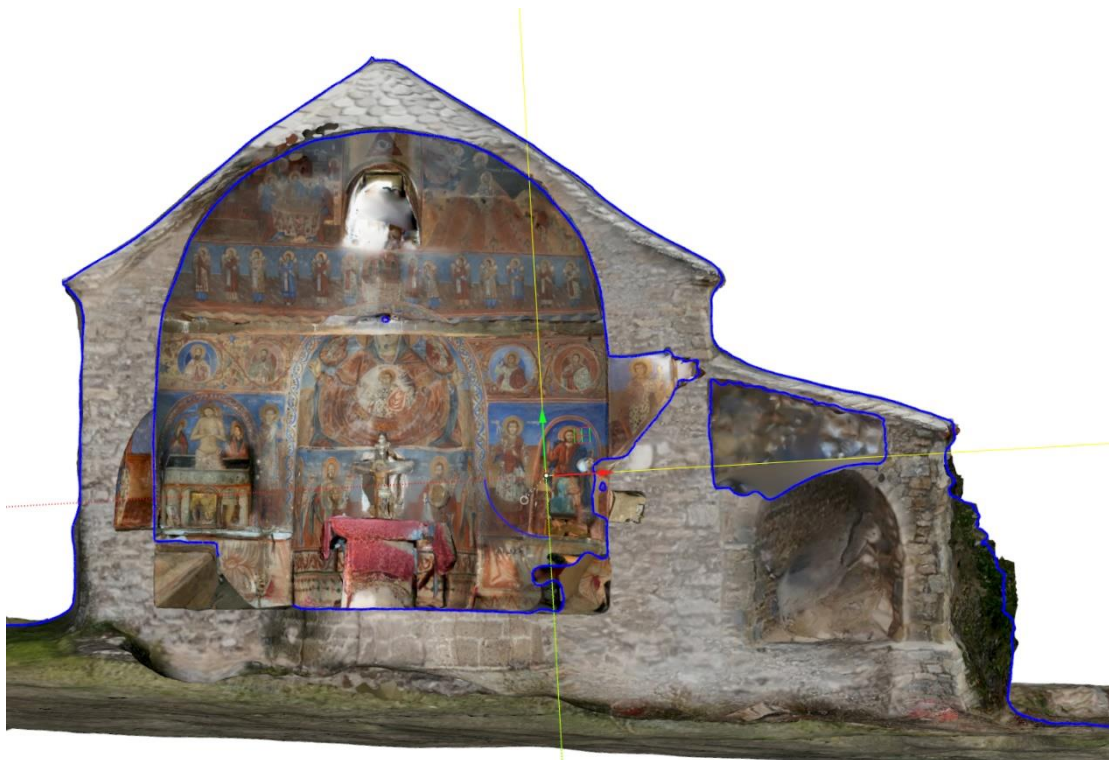
Εικ. 222. Ο Άγιος Κοσμάς ο ποιητής.

Εικ. 223. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος βόρειου τοίχου. (φωτογραμμετρία)

Εικ. 224. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος νότιου τοίχου. (φωτογραμμετρία)

Εικ. 225. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος ανατολικού τοίχου. (φωτογραμμετρία)

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 226. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τοίχου. (φωτογραμμετρία)

Εικ. 227. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος δυτικού τοίχου. (φωτογραμμετρία)

Εικ. 228. Ανάπτυγμα εικονογραφικού προγράμματος θόλων του καθολικού.
(φωτογραμμετρία)

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνος

Εικ. 229. Η παράσταση του Άφρονος πλουσίου. Ι.Ν. Ζωοδόχου Πηγής Κραννώνα Λάρισας.

Εικ. 230. Η παράσταση του Άφρονος πλουσίου. Αγ. Τριάδα Γιαννωτών.

Εικ. 231. Ο Προφήτης Ηλίας.

Εικ. 232. Το τέμπλο του καθολικού.

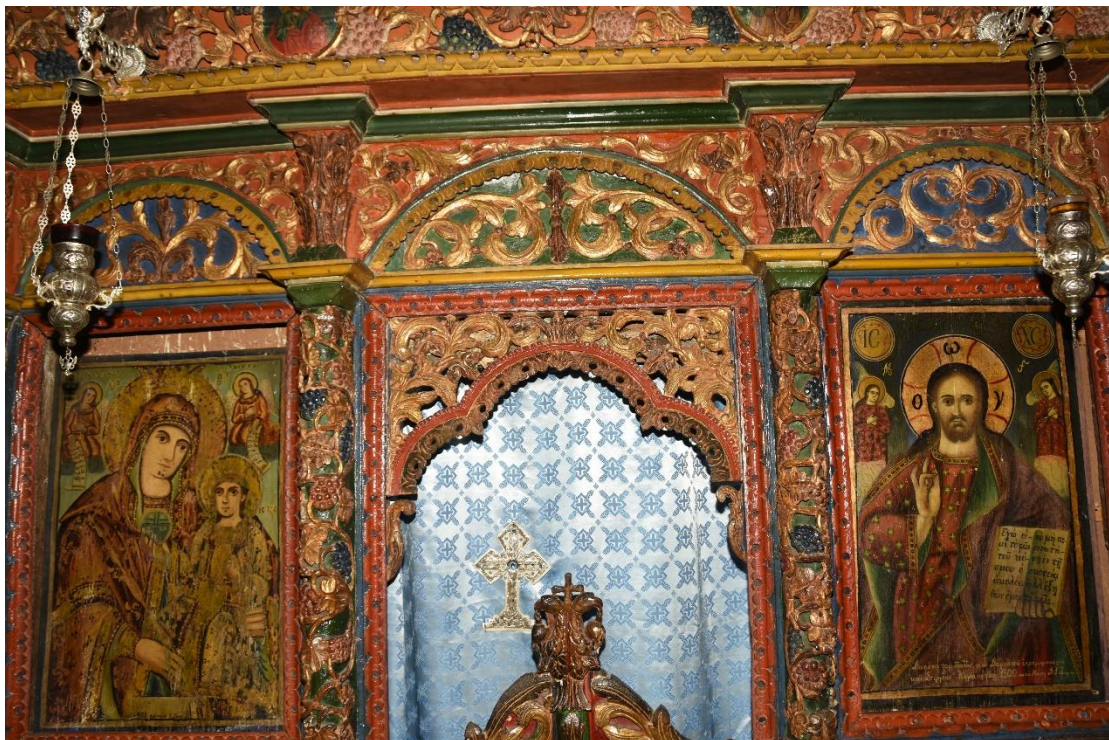

Εικ. 233. Η τρίτη ζώνη του τέμπλου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

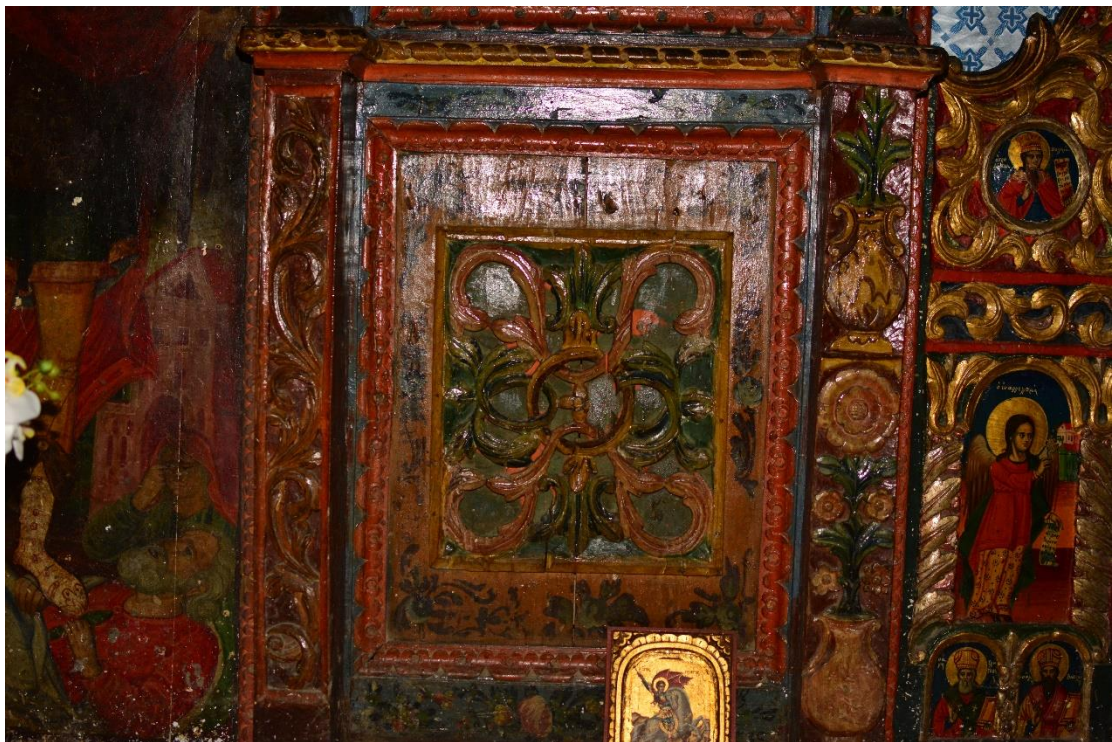
Εικ. 234. Το τέμπλο.

Εικ. 235. Το τέμπλο. Λεπτομέρεια.

Εικ. 236. Ο Σταυρός και τα λυπηρά.

Εικ. 237. Θωράκιο του τέμπλου.

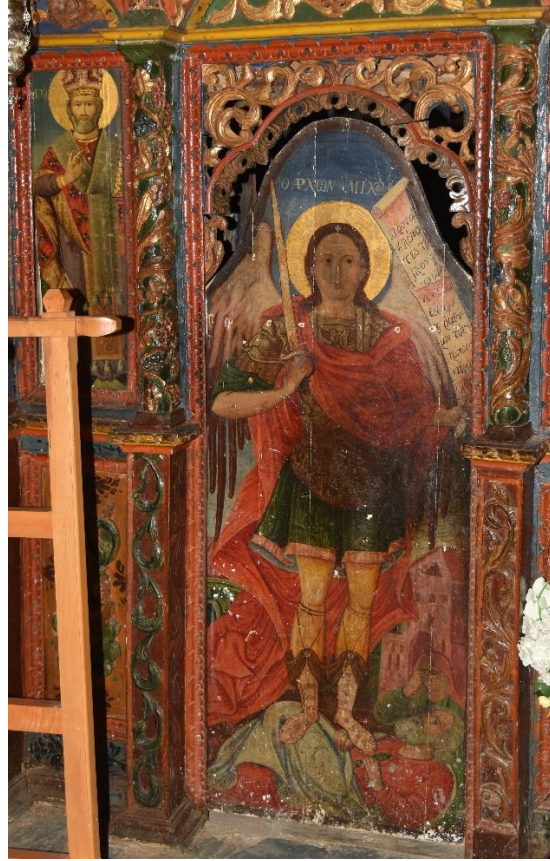
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 238. Η Ωραία Πύλη.

Εικ. 239. Ο Άγιος Νικόλαος.

Εικ. 240. Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ.

Εικ. 241. Η Παναγία η Παντάνασσα.

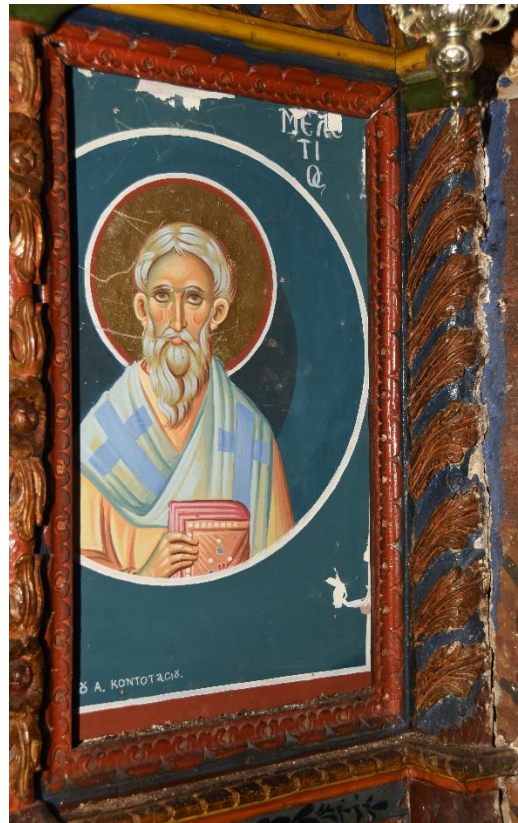

Εικ. 242. Ο Κύριος Ιησούς Χριστός.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνος

Εικ. 243. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος.

Εικ. 244. Ο Άγιος Μελέτιος.

Εικ. 245. Εικόνες του δωδεκαόρτου.

Εικ. 246. Εικόνες του δωδεκαόρτου.

Εικ. 247. Εικόνες του δωδεκαόρτου.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 248. Εικόνες του δωδεκαόρτου.

Εικ. 249. Ο Σταυρός του τέμπλου.

Εικ. 250. Τα βημόθυρα της Ωραίας Πύλης.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσόνος

Εικ. 251. Η θύρα της Προθέσεως.

Εικ. 252. Το δεσποτικό.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

Εικ. 253. Το δεσποτικό. Εμπρόσθια όψη.

Εικ. 254. Το προσκυνητάρι.

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννοτά Ελασσώνας

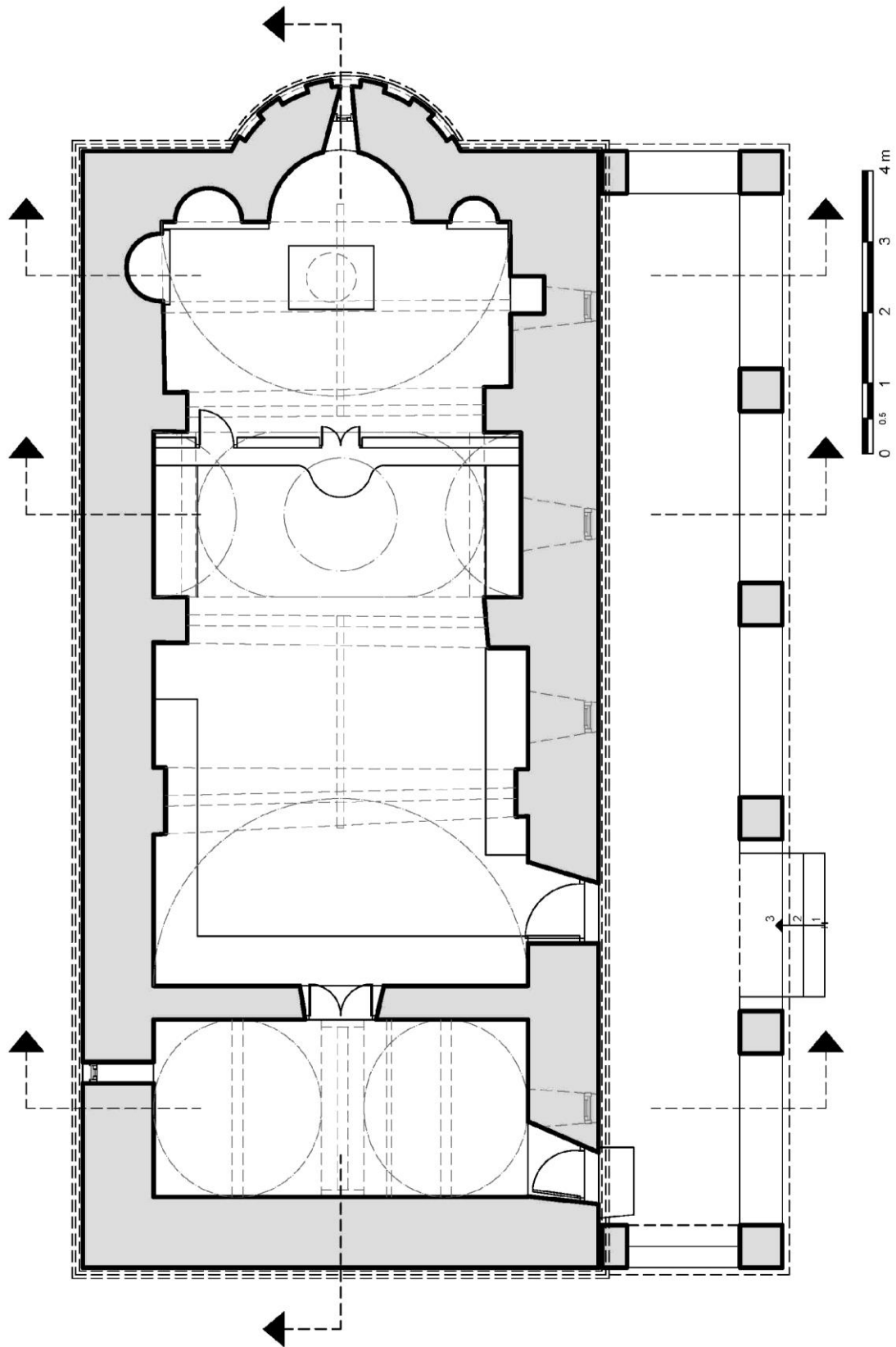

Εικ. 255. Το προσκυνητάρι. Επάνω τμήμα. Λεπτομέρεια.

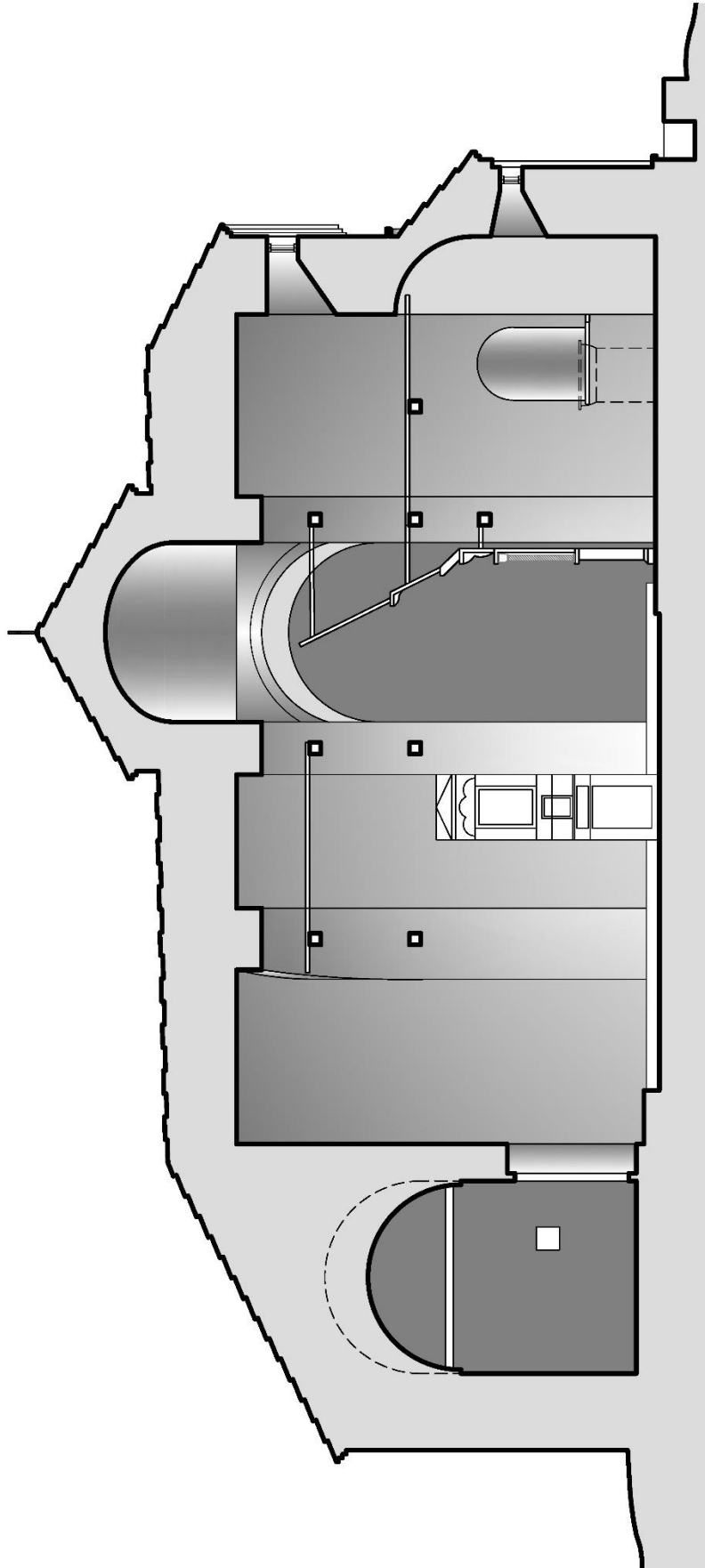

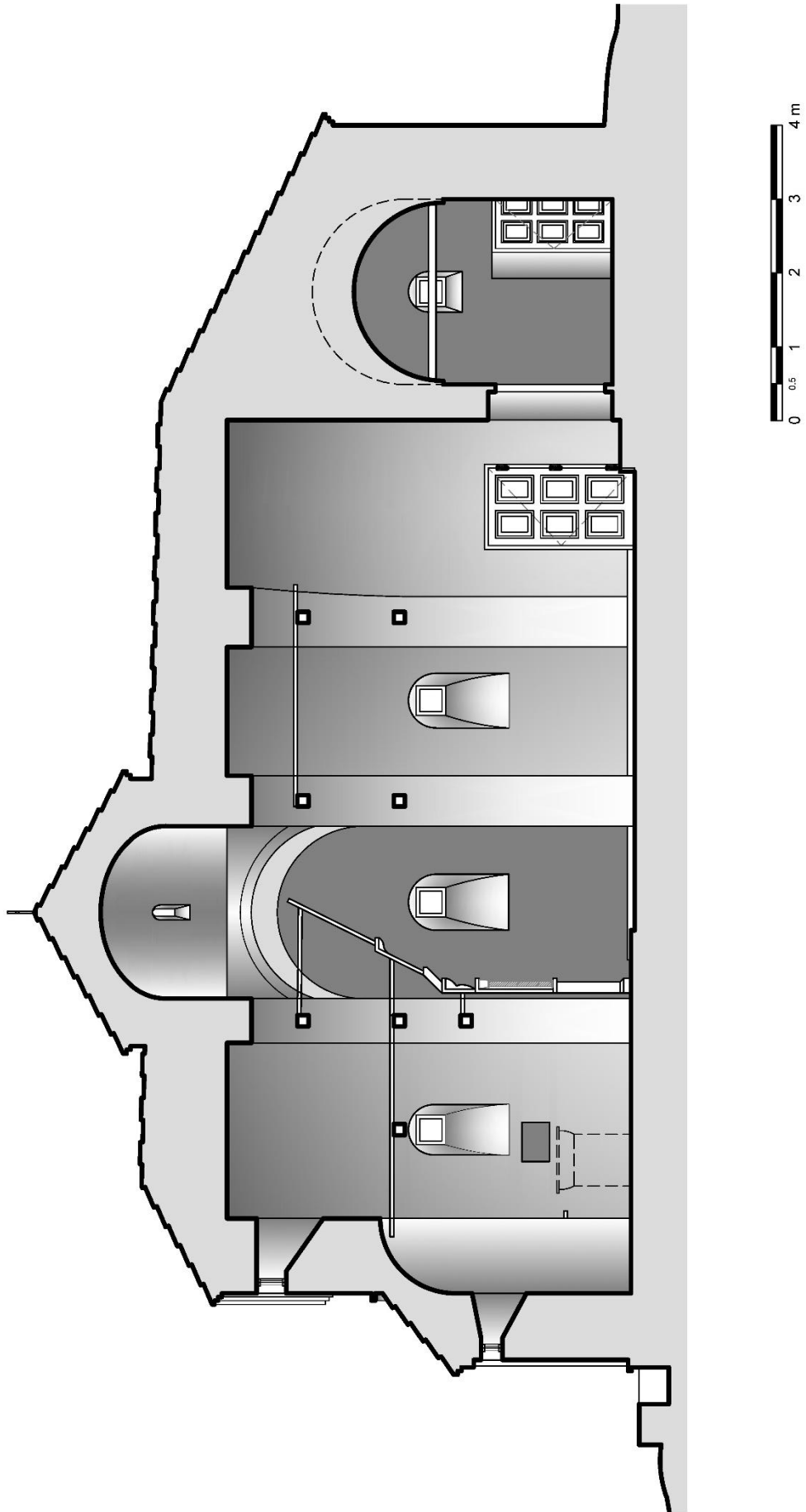
Εικ. 256. Το προσκυνητάρι. Κάτω τμήμα. Λεπτομέρεια.

ΙΑ. ΣΧΕΔΙΑ

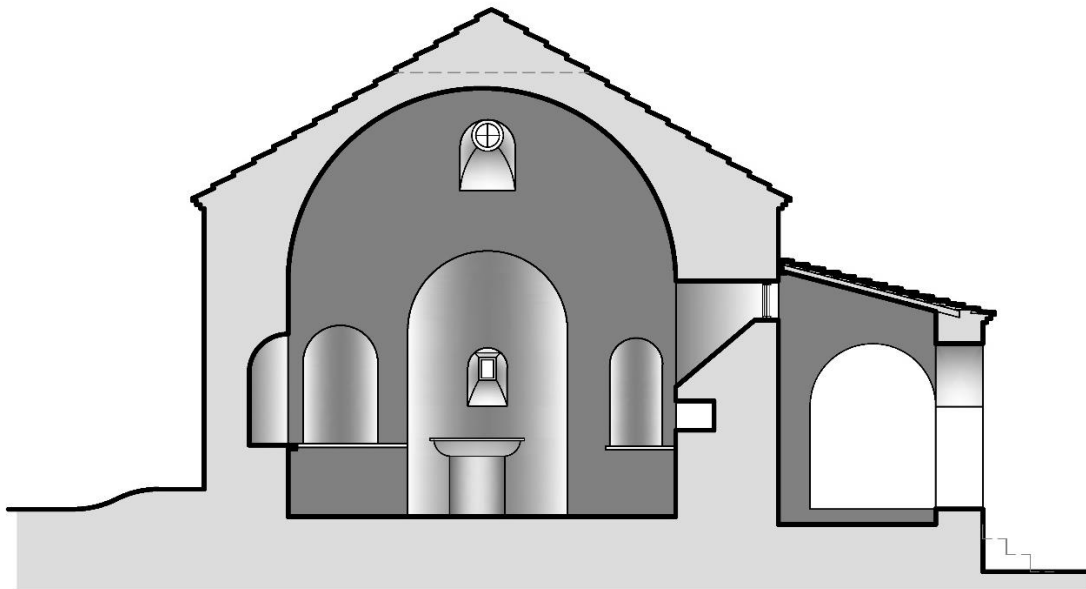
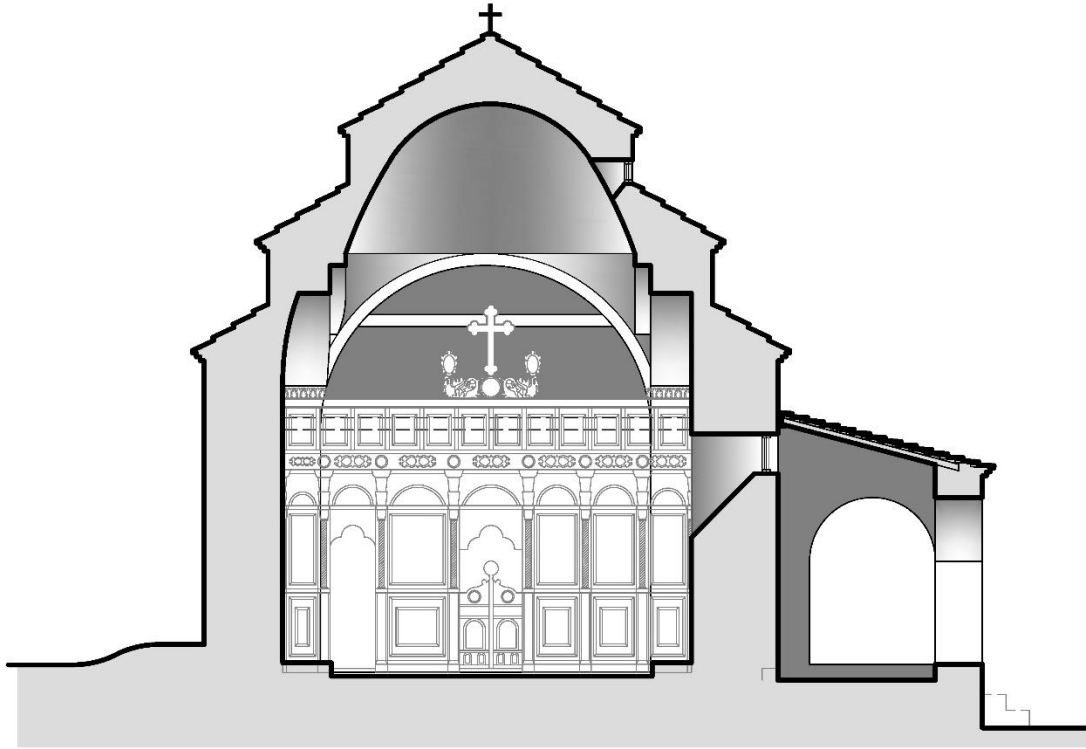

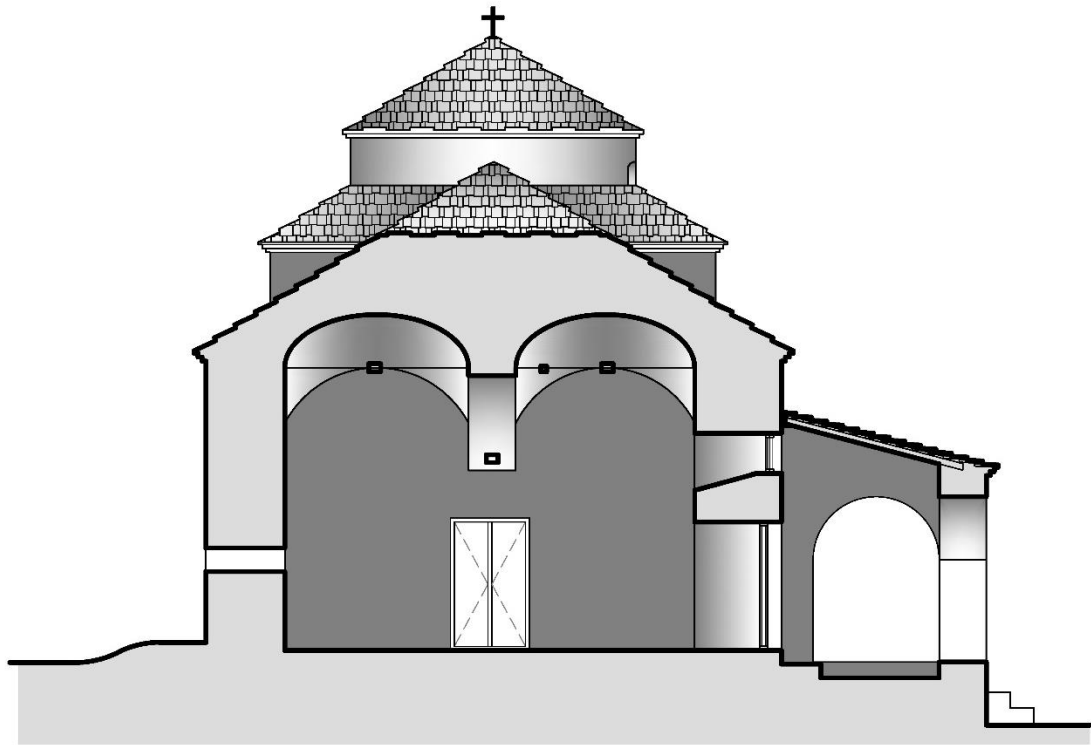
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

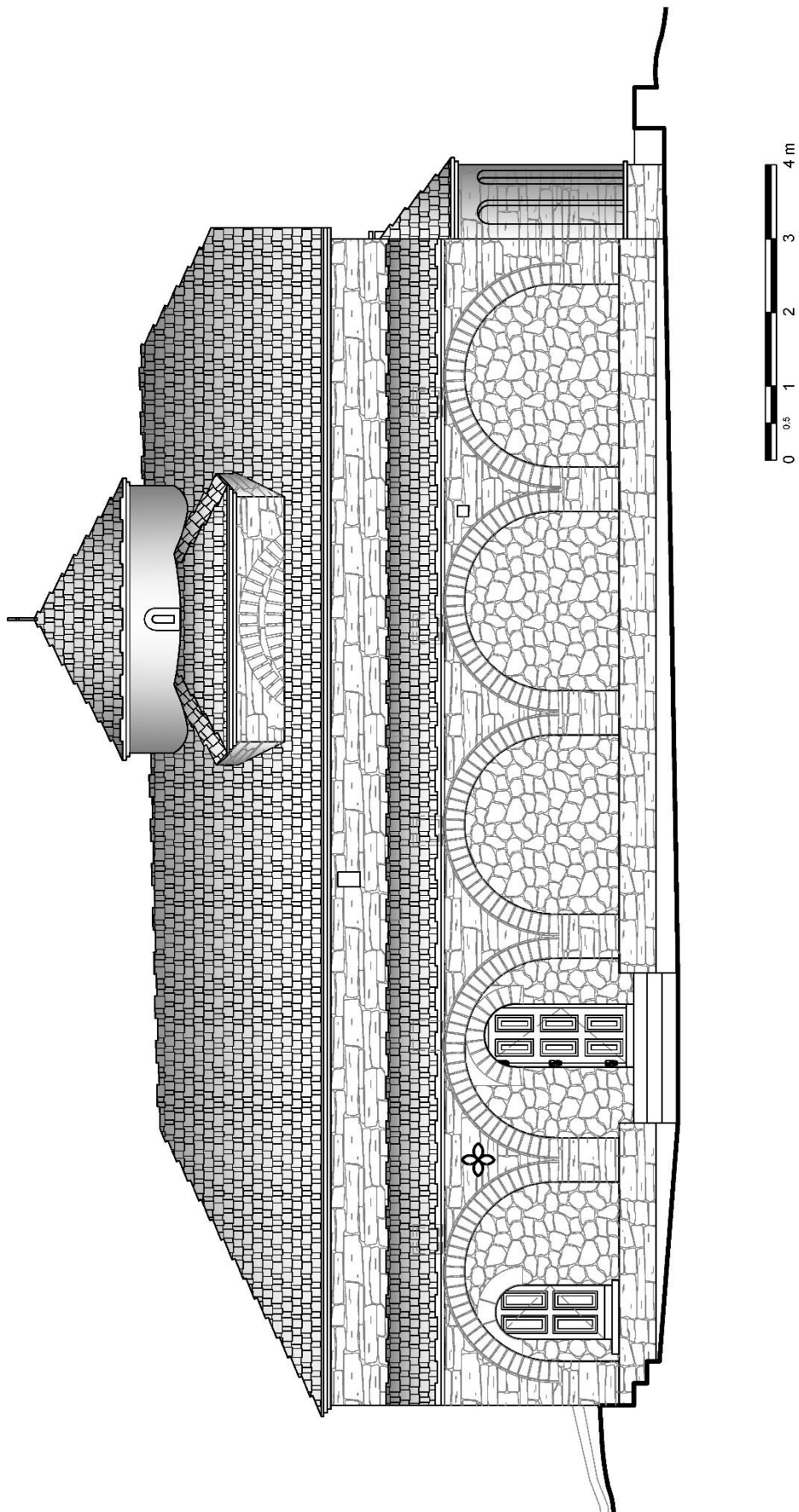

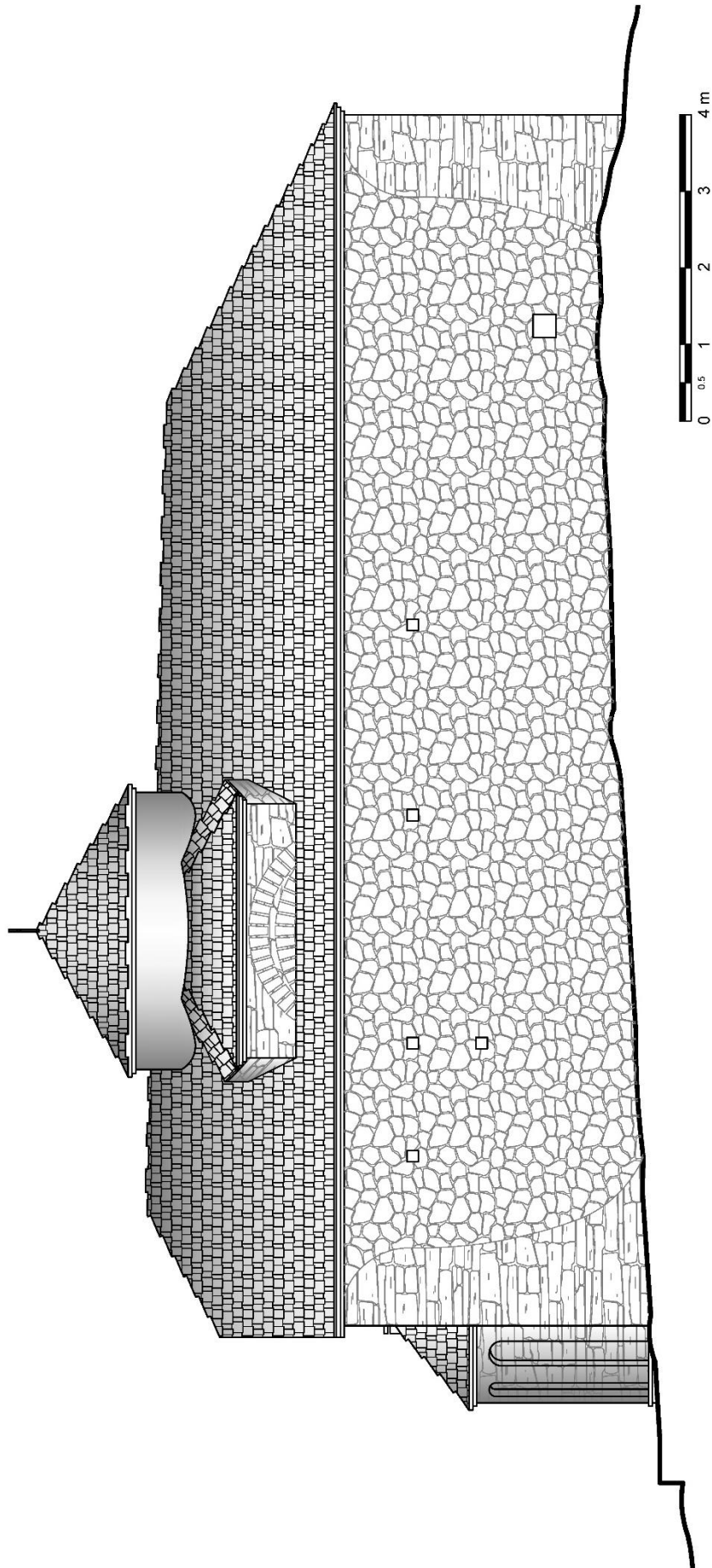

0 0.5 1 2 3 4 m

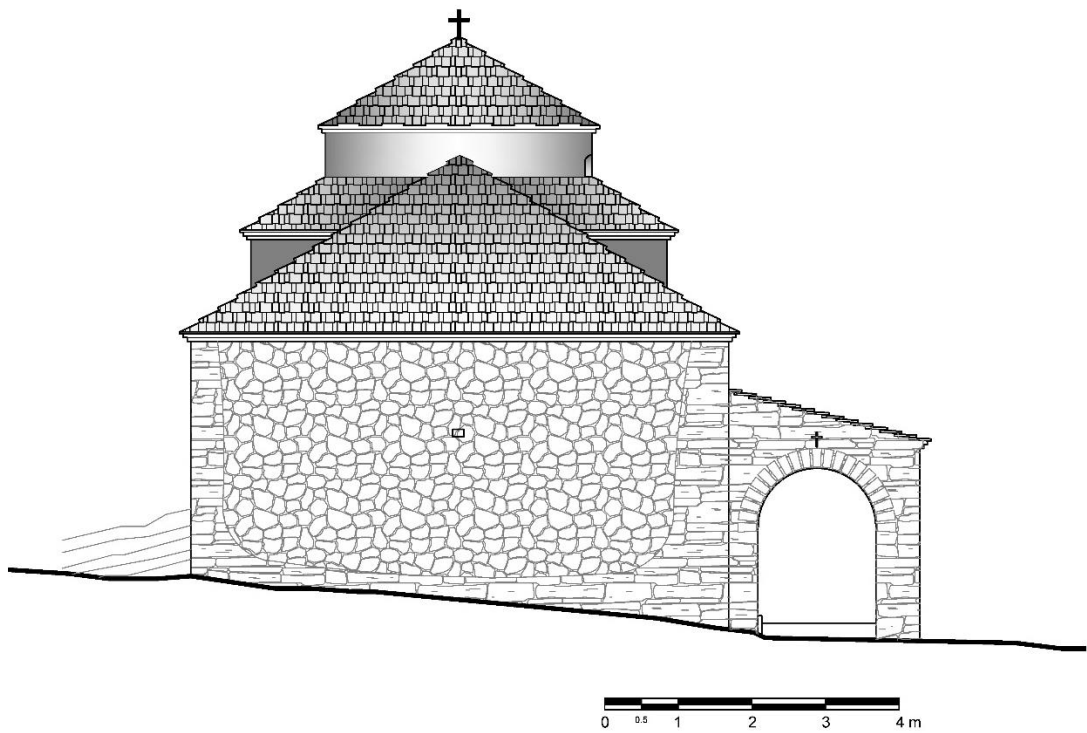
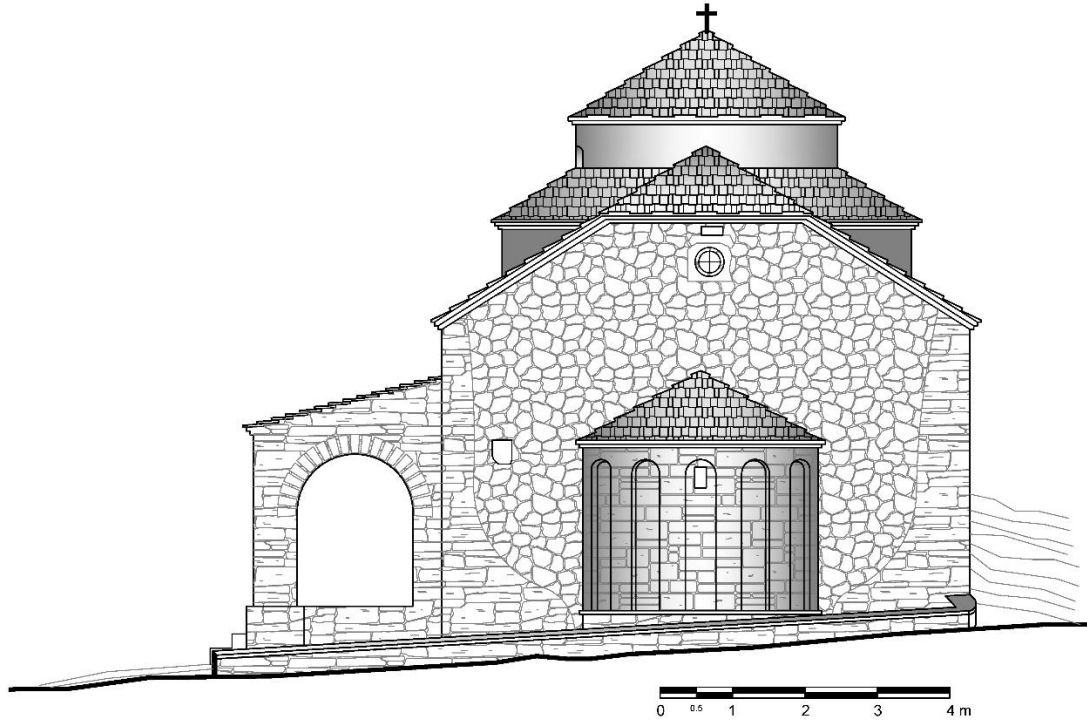

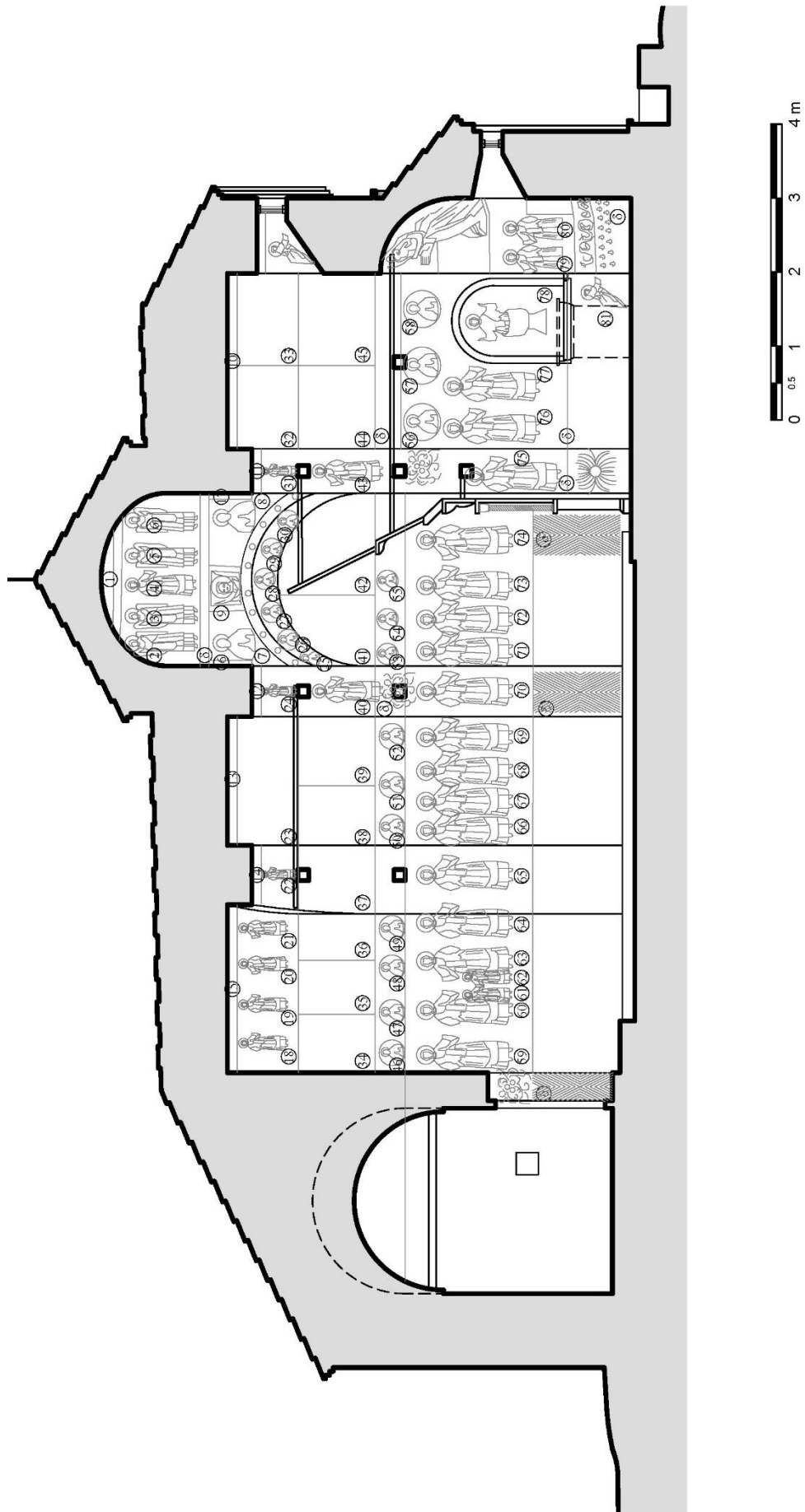
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

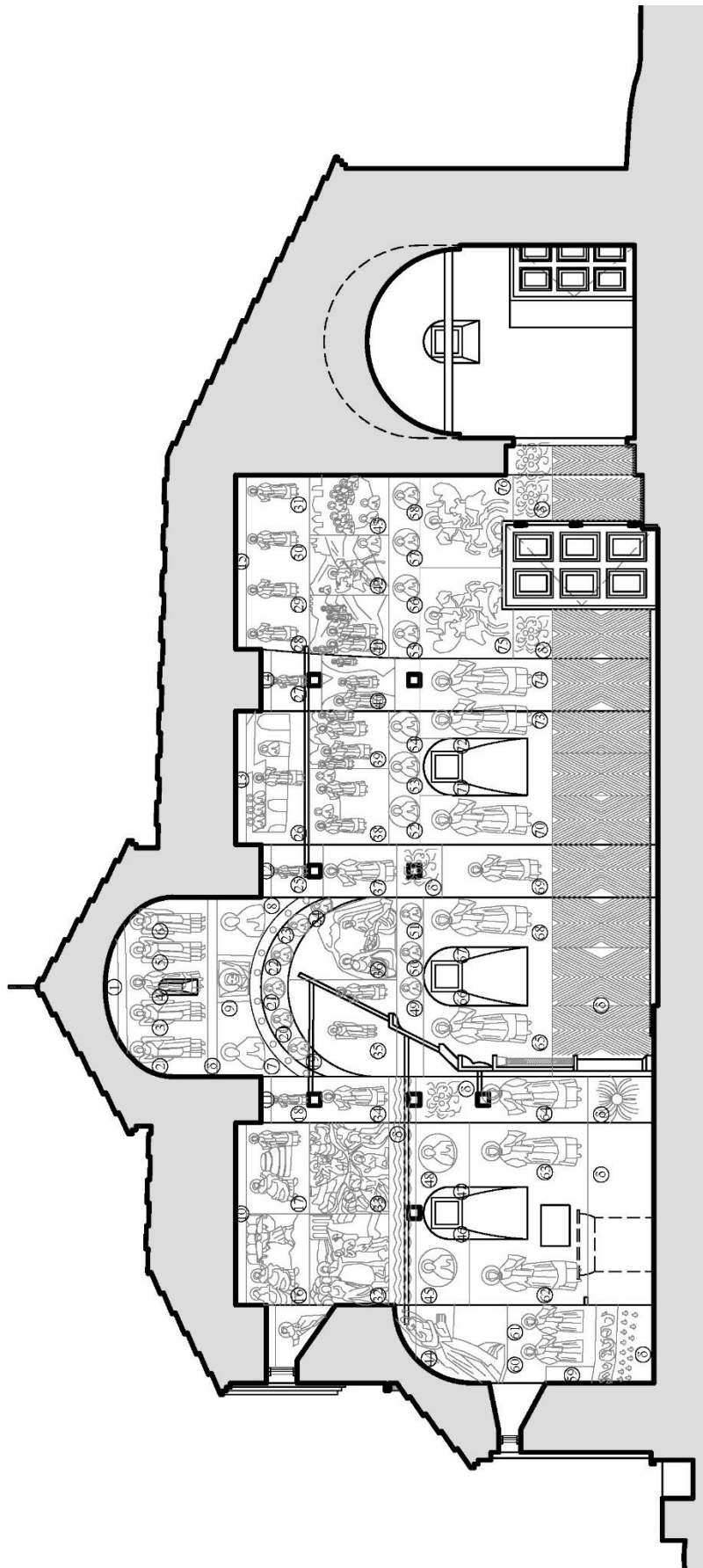

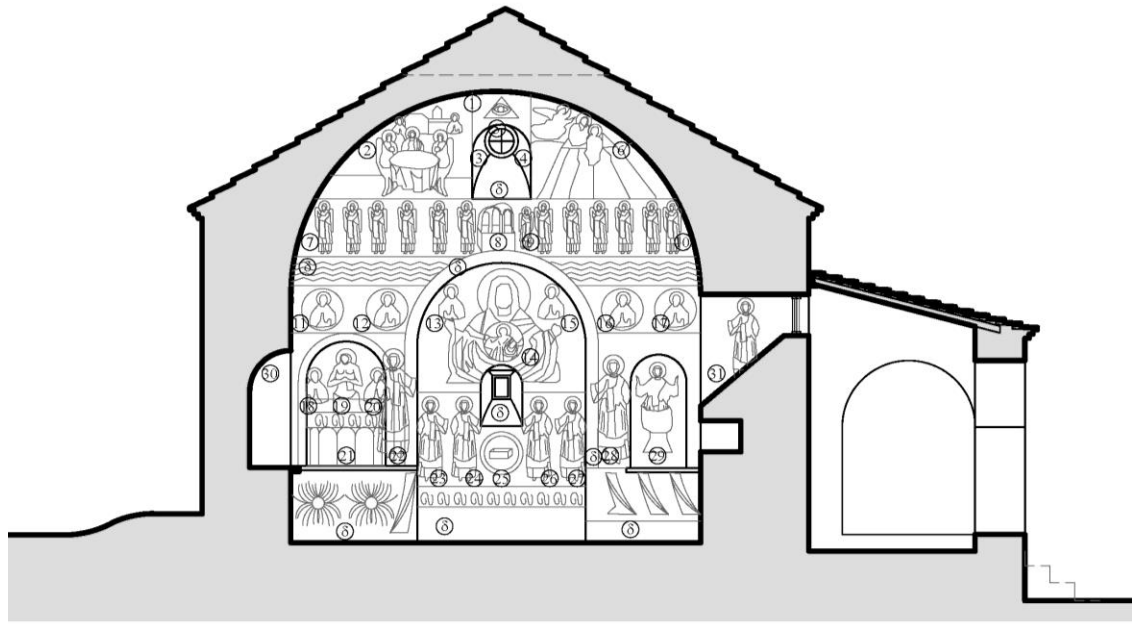
Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

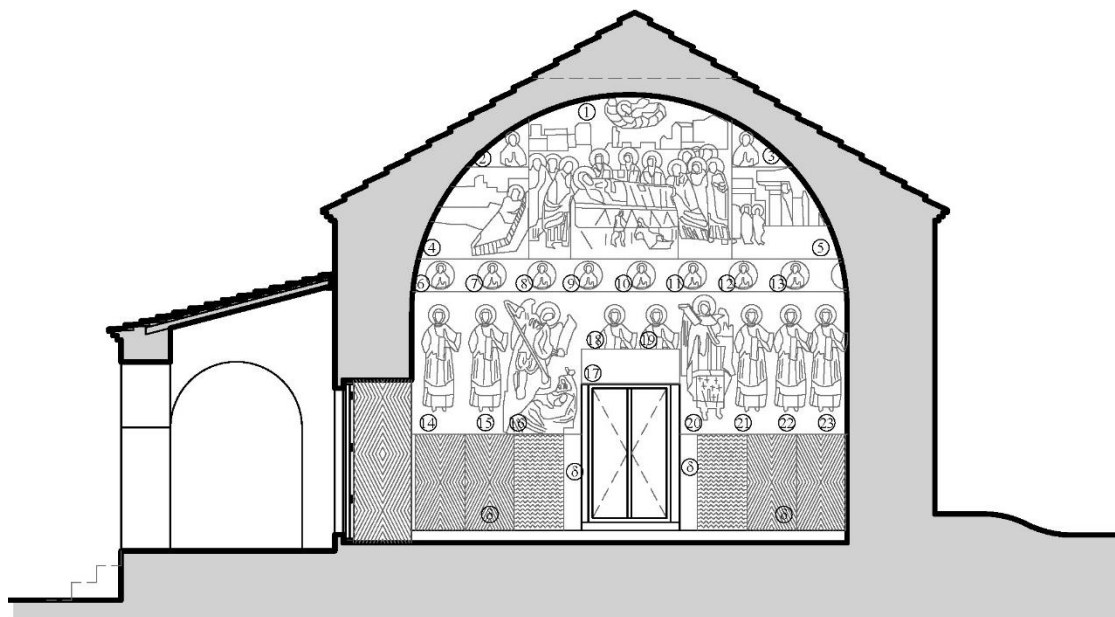

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

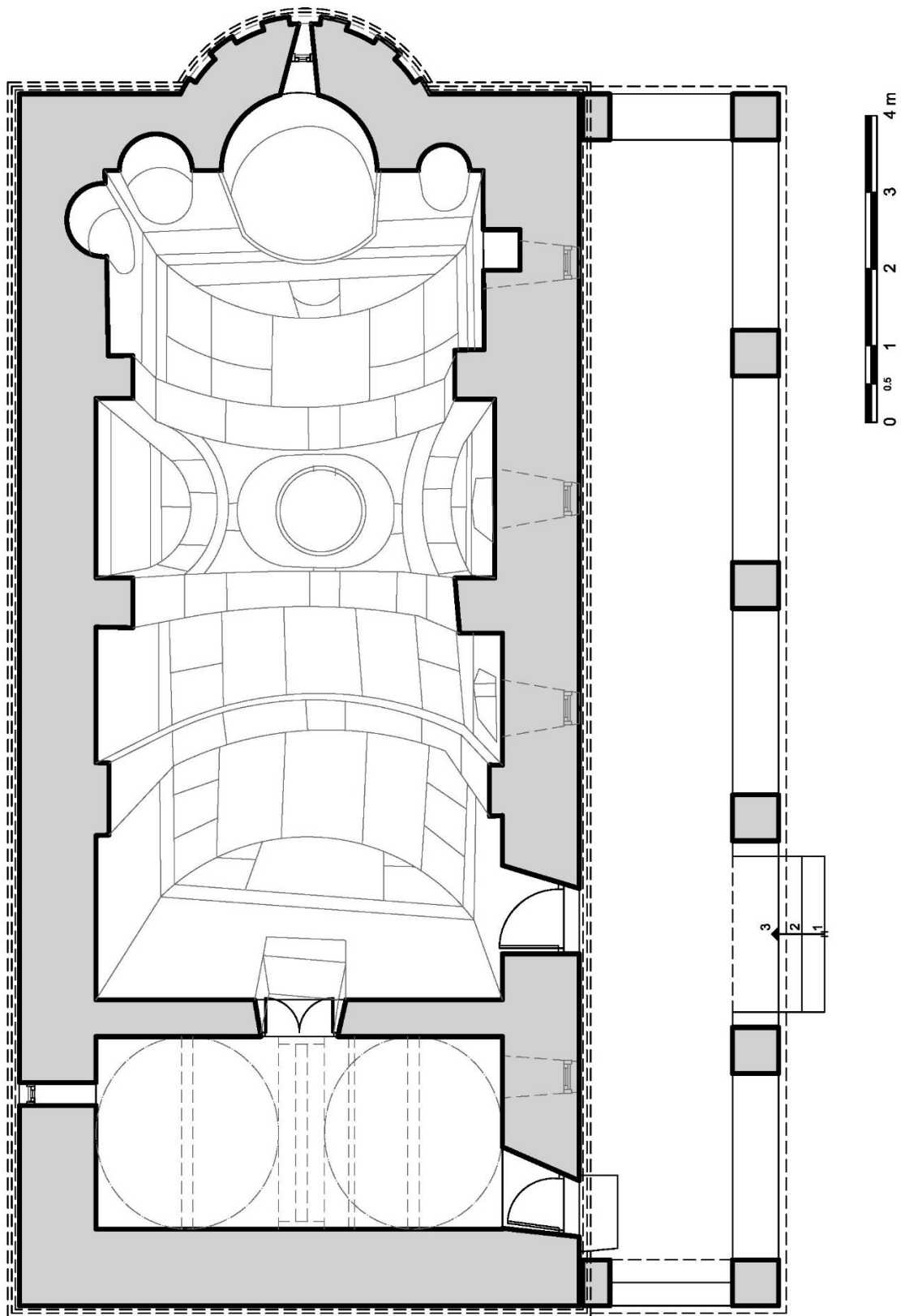

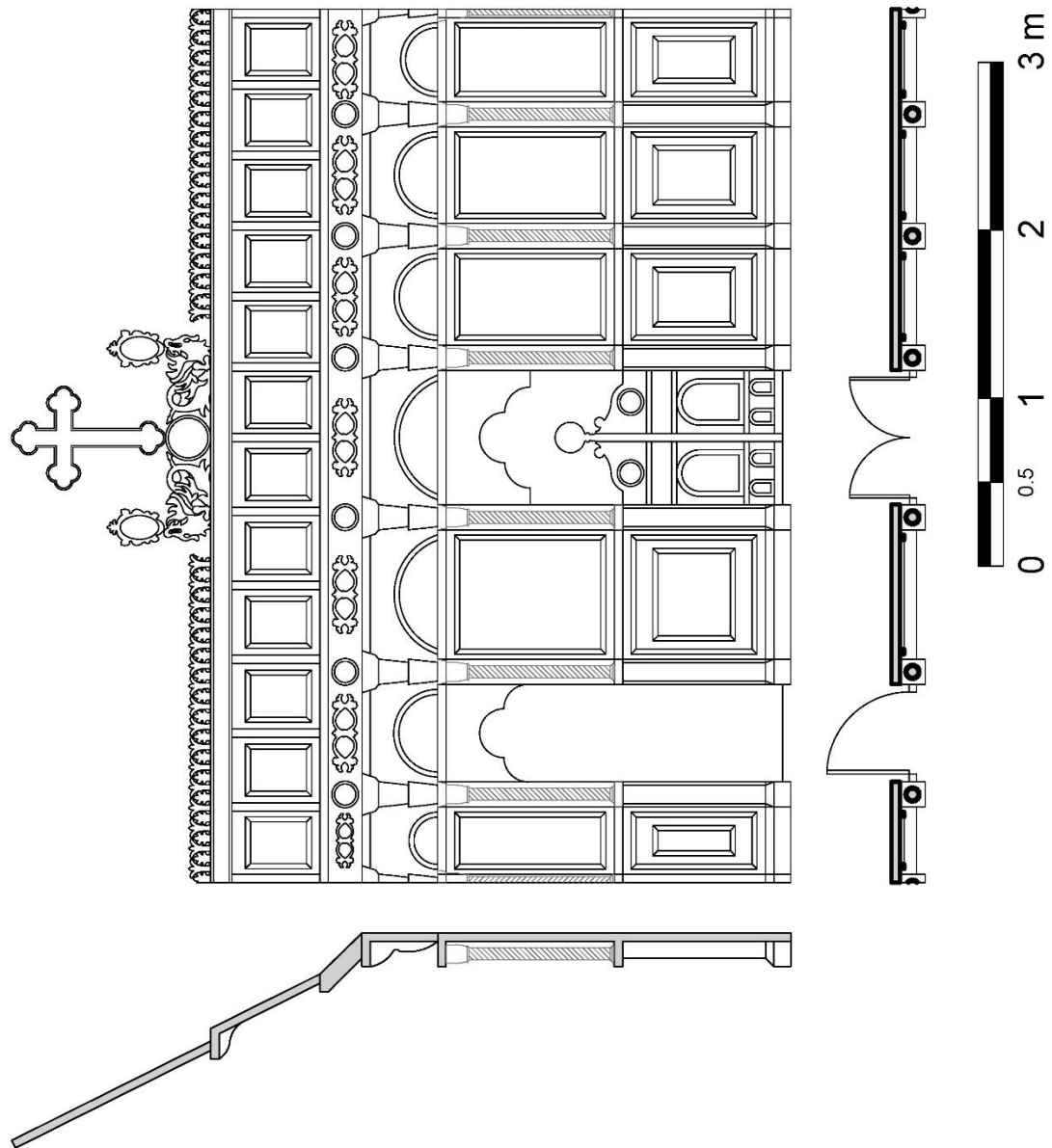
0 0.5 1 2 3 4 m

0 0.5 1 2 3 4 m

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνος

Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά Ελασσώνας

